

ŐSI GYÖKÉR

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

Megjelenik negyedévente a magyarságtudomány és az ősi magyar nyelv kutatásának szolgálatában

Alapítva: 1972

Ára: 800,- Ft

La Raiz Ancestral

Alapító – Örökös Főszerkesztő: Badiny Jós Ferenc

Domenico Ghirlandaio: Pásztorok imádása, 1485. Firenze, S. Trinitá-templom (Internet)

Alapító - Örökös Főszerkesztő: Badiny Jós Ferenc

Felelős szerkesztő: Dr. Gyárfás Ágnes
Szerkesztő: Bubcsó Gábor
Munkatárs: Bubcsó Gáborné

Kiadó: Miskolci Bölcsész Egyesület (MBE)
Adószám: 19071332-1-05
3534 Miskolc-Diósgyőr, Vár u. 9.
(az egyes villamos végállomásánál)
Levél: 3509 Miskolc, Pf. 819.
Szerkesztőségi telefonszám/fax:
+36-46-331-981

© Ősi gyökér 2012. XXXX. évf. 2-4. sz.
Minden cikkért a szerzője a felelős. Egyes cikkeket csak rövidített formában közlünk.
Kéziratokat nem őrünk meg, és nem küldünk vissza! **(Lemezen küldött anyag mellé kérnénk kéziratot is)**

Belföldi előfizetés (évente négy szám): 4000 Ft/év.
Egy szám ára 800 Ft.

Az előfizetés történhet a MBE címére
(3534 Miskolc-Diósgyőr, Vár u.9.)
– Ősi gyökér előfizetés megjelöléssel –
postautalványon, a Kiadónál személyesen, vagy
banki átutalással a BB RT bankban a
10102718-10373815-00000004 számlaszámra.

Külföldi előfizetés: 80 USD/év.
Az összeg a BB bank miskolci fiókjában vezetett
10102718-10373815-00000004
számlaszámra utalható át.

Kapható: a MBE könyvtárban
(Miskolc-Diósgyőr, Vár u. 9.),
a Központi Antikváriumban
(Miskolc, Széchenyi u. 21. a színháznál),
a Fehérlófia Könyvesboltban
(Bp., József krt. 35.),
a Magyarok Háza földszinti könyvesboltjában
(Bp., Semmelweis u. 1-3.),
a Püski Könyvesboltban (Bp., Krisztina krt. 54.),
az Emese Álma könyvesboltban
(Bp., Fehér út 1. – az Őrs vezér térnél),
az ARTAMONDÓ Kft:
(SZKITIA) Bp., Andrássy út 124.
az ERDÉLYÉRT KÖNYVESHÁZ
Bp., Bécsi út 99.,
a SZITTYA Könyvesbolt
Bp., József Attila út 22.,
a TURUL Könyvesbolt
Bicske, Ady E. u. 7.,
Pécsett: Lác u. 2.,
Szabó Andrea
Szentendre, Bogdányi út 14.
ANIMA Könyvhálózat
Bp., Széll Kálmán téri (régen Moszkva téri)
Pavilonban

**Az adójuk 1%-át várjuk a MBE SIKERESEK A
TEHETSÉGESEKÉRT Alapítványára
Adószám: 18410868-1-05**

ISBN 9632144546 • ISSN 1586-9423 • HU ISSN 1586-9423

Három Királyok relief
Museo Paleocristiano, Vatican (Internet)

ŐSI GYÖKÉR

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

Alapító – Örökös Főszerkesztő: Badiny Jós Ferenc

2012. XXXX. évf. 2-4. sz.

TARTALOM

TANULMÁNYOK

Czeglédi Katalin	
Magyar-török nyelvviszony	3
Tomory Zsuzsa	
Őstörzseink nevében	18

ŐSI TÖRTÉNELEM

Gyárfás Ágnes	
Adalékok a mezopotámiai és a szkíta múlt fővonalához	27

PÁLOSOK

Bakk István – Bakk Erzsébet	
A Csanádi Adalbert Pálos Passiója a Jézus kínszenvedésének leírása (1494).....	47

A NAP ÚTJA A MAGYAR SZENT KORONÁN

Végh Tibor	
A Szent Korona és a lemniszkáta	62

MAGYAR MONDÁK

Gémes Ferenc	
László herceg és a Kun küzdelme Avagy legenda „nagyító” alatt	65

XX. SZÁZADI MAGYAR TÖRTÉNELEM

J. Horváth Tamás írásai	
Hitler utolsó csatlósa?.....	73
Szabadság, demokrácia, törvény, erkölcs	74

MAGYAR ZENE

L. Kecskés András	
A JÓ (Otrokocsi Fóris és a JHVH nyomában).....	77
Bagoly-asszonyka az isteni madár és a bút őrle malom	82

LÉLEKTUDOMÁNY

Földy Ferenc	
Az idős ember lelki életéről.....	90
Gyárfás Ágnes	
„Érdemes magunkba nézni”	92

ESSZÉ

Fazekas Edit	
Csillagutazók	95

NYELV

Borbola János	
Az ember és a magyar (részlet Az egyiptomi ősmagyar nyelv, A Szentpétervári Papirusz 1115 megfejtése c. könyvéből)	97
Tudtad-e?	106

MAGYAR HÁZIÁLLATOK

Hampó József	
A kaukázusi juhászkutya ősi pecséthengereken	107

MAGYAR KONYHA

Győri Zsolt	
Az ételkészítés művészete.....	109

OLVASÓINK ÍRTÁK

Győri Zsolt	
Miért csodaszarvas?.....	110
Fazakas Árpád	
Regék az óriásokról	111

HELYTÖRTÉNET

Tircsné dr Propper Valéria	
Miskolc múltja, kultúrája, irodalma (Elhangzott a MBE XVII. Magyar Őskutatási Fórumán).....	113

ESEMÉNYEK

Újvilág Passió Kecskeméten (Bemutató: 2012. június 8-án) (Bakk István)	121
Szittyá Világtalálkozó	
Magyarok Háza, 2012. június 2-3. (Záhonyi András)	122
Kis népek összefogása a megmaradásért (2012. szeptember 5-7. között Siófokon rendezték meg a Finnugor Népek VI. Világkongresszusát) (Záhonyi András)	124
Az MVSZ 2012-es Világkongresszusának eseményei dióhéjban (Siklósi András)	125

KÖNYVEK**ÉLETFÁNAK BŐ TERMÉSE**

Összeállította Gyárfás Ágnes. MBE Miskolc, 2013.

Zahuczky László *Előszava*..... 130

A SÁNTA HARKÁLY, Válogatott magyar népmesék és népballadák a Kárpát-medence területéről, Összeállította, utószó, elemzés, mutatók: Gyárfás Ágnes

Kovács Sándor *könyvismertetése (Elhangzott a könyv bemutatóján)* 131

Bakay Kornél: SOMOGYVÁR Szent-Egyed monostor

Műemlék Nemzeti Gondnoksága Bp. 2011.

Gyárfás Ágnes könyvismertetője 133

Borbola János: AZ EGYIPTOMI ŐSMAGYAR NYELV

A Szentpétervári Papirusz 1115 megfejtése

Magánkiadás. Bp. 2012.

Gyárfás Ágnes könyvismertetője 135

Ráduly János Erdélyi rovás emlékek világa (Silver Tek Kiadó, Marosvásárhely, 2011)

Záhonyi András könyvismertetője 137

A szkíta népek hitvilága Szerkesztette: Obrusánszky Borbála és Marác László (HUN-idea, 2010)

Záhonyi András könyvismertetője 138

IN MEMORIAM

In Memoriam Kiszely István

Gyárfás Ágnes megemlékezése 143

Búcsú Rózsás Jánostól

Siklósi András megemlékezése 145

HA A HALÁL ÁRNYÉKÁBAN

Tibold Szabina

...Ha a halál árnyékában járnék is... 147

INTERJÚ

Beszélgetés a *Kobza Vajk Group* névadójával 151

ÉRDEKESSÉGEK A VILÁGHÁLÓN

A Kárpát-medence múltja a genetika tükrében 153

VERSEK

Siklósi András versei

Szeged, Tükörkép, Hajnalodik, A legszögédibb szögédinek ..155

Tanya, Bezárkoztam, Szívem, Csábítás156

Elvágódás, Csillag, Dal 156

Tibor Tollas: They've Walled up Every Window

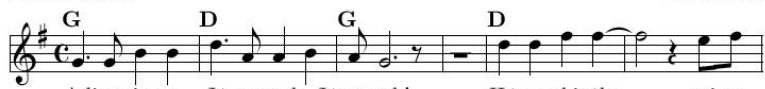
KÉPEK

Internet

Betlehemi királyok

József Attila

Kormorán

Adjon-isten, Jé-zusunk, Jé-zusunk! Három király mi va-

gyunk. Lángos csillag állt fe-lettünk, gyalog jöttünk, mert siet-tünk,

kis juhoc-ska mondta - biztos itt la-kik a Jé-zus Krisztus.

Menyhárt király a nevem. Segíts, édes Istenem! *furulya*

Istenfia, jónapot, jónapot!

Nem vagyunk mi vén papok.

Úgy hallottuk, megszületté, szegények királya lettél.

Benéztünk hát kicsit hozzád,

Üdvösségünk, égi ország!

Gáspár volnék, afféle földi király személye.

Adjonisten, Megváltó, Megváltó!

Jöttünk meleg országból.

Főtt kolbászunk mind elfogyott,

fényes csizmánk is megrogyott,

hoztunk aranyat hat marékkal,

tömjént egész vassfazékkal.

Én vagyok a Boldizsár,

aki szerencseny király.

Irul-pirul Mária, Mária,

boldogságos kis mama.

Hulló könnye záporán át

alig látja Jézuskáját.

A sok pásztor mind muzsikál.

Meg is kéne szoptatni már.

Kedves három királyok,

jóéjszakát kívánok!

Czeplédi Katafín

MAGYAR-TÖRÖK NYELVVISZONY

1. A Volga-Urál vidéke földrajzi neveinek a feldolgozása (Földrajzi nevek szótára, Hangtan, Ósmondattan, Gyökrendszer, Toldalékok rendszere, Szófajok, Jelen-téstan) - amelyet az elmúlt 40 évben végeztem - új, az eddigiektől eltérő eredményekre vezetett a grammatika számos területén. Ezek közül számunkra igen fontos a magyar-török nyelvviszony kérdése, hiszen alapjaiban érinti a magyar és a török nép(ek) nyelvének kialakulását, történetét és e népek őstörténetét, egymáshoz való viszonyulásukat. Ezt megerősíti az a tény is, hogy Mahmud al- Kāšyari török szótárában és nyelvtanában közel 1600 olyan szót találtam, amelynek magyar pár-huzama van. Újra megvizsgáltam ezeket a szavakat a grammatikai morféimakkal együtt immár a földrajzi névi kutatások tükrében. Az eredmények egyrészt megerősítették, másrészt kiegészítették a földrajzi névi kutatásaim során kialakult álláspontomat, mely szerint: A magyar nyelv a szkíta-hún típusú nyelveknek az oszlopos tagja. A török nyelvek egyértelműen szkíta-hún utódnelvek. Ez azt is jelenti, hogy a magyar és a török nyelvek közös gyökerűek. Ez az álláspont alapjaiban érinti a jelen formában elfogadott nyelvcsaládok kérdését; a magyar nyelvnek az uráli nyelvcsaládhoz való tartozását; a magyar nyelvben a török, iráni, szláv jövevénynek tartott szavak kérdését stb. Mindezekről az alábbiakban szólok. Bizonyítékképpen Mahmud al-Kāšyari adattárából hozok egy tematikus csoportba gyűjtött példákat - ez esetben a madárneveket - a magyar megfelelőikkel együtt, miközben azt is látni fogjuk, hogy a jelen tudós álláspont számos esetben vagy alapjaiban nem fogadható el vagy pedig módosításra, kiegészítésre szorul.

2. Sok magyar szót ősi örökségnek tartanak az uráli vagy a finnugor vagy az ugor nyelvi egység korából. Bizonyítékképpen olykor egyetlen nyelvből, néha több, az uráli nyelvcsaládba sorolt nyelvből hoznak példákat, azonban az altáji nyelvcsaládba sorolt nyelvekből nem említenek adatokat, pedig a legtöbb esetben vannak. Gyakori, hogy az indoeurópai nyelvekben is megvannak a párhuzamos adatok. Ezeknek a számbavétele és együttes kezelése is fontos, mert az eddig tanított nyelvi kapcsolatokat új alapokra helyezi. Ezekről Kāšyarinál mintegy 1600 szó tanúskodik, pl.: Kāšy. *tār-* 'elengedni' < *tā-* + *-r-*. Idetartozik a magy. *ereszteni* 'engedni' ld. *ereget* 'egymás után elereszt'. Ld. még *ered-*, *ereszt-*, *ereszték*, *ereszkezik-*, *erdő* stb. A TESz szerint a szócsalád *er(e)* alapszava ősi örökség a finnugor korból, vö.: vog. *tāart-* 'ereszt, bocsát', (TESz) <¹ vog. *täär-* (< *tää-*: abszolút szótó + *-r-*: képző) relatív szótó +

-t-: képző. A szócsalád relatív töve nem lehet ősi örökség a finnugor korból.

A szó további török nyelvekben is ismert, vö.: csuv. *jar* 'küldeni, eresztetni, elengedni', ÓT., KB., *yd*, jak. *yyt*, alt. *ys*, *ij* 'elküldeni', tefs. XII-XIII. sz. *ir* 'elküldeni', hak. 'elküldeni'. (JEGOROV 1964) A török adatok fontosak, mert őrzik az eredeti szókezdő más-salhangzót, a *t-t* (vö.: Kāšy. *tār-*) ugyanúgy, mint a vogul (vö.: *täär-*). A csuvasban ennek a *j-* fejleménye van meg (vö.: *jar*), a magyarban azonban és néhány török nyelvben ennek a 0- (< V- < w- < δ < t-) fejleménye található (vö.: magy. *er*, *ere-*, ÓT., KB., *yd*, jak. *yyt*, alt. *ys*, *ij*, tefs. XII-XIII. sz. *ir*). A második mássalhangzó eredetijét is megőrizték, amely szintén *-t* (vö.: jak. *yyt*). Az *-r* közvetlen előzménye interdentális zöngés spiráns: *-r* < *-δ* < *-t* (vö.: magy. *er-*, *ere-*, Kāšy. *tār-*, vog. *täär-*). Máshol az eredeti *-t* zöngésedett (vö.: ÓT., KB. *yd*) vagy megmaradt zöngétlennek és réshangúsodott: *-t* > *-th* > *-s* (vö.: alt. *ys*). A *j-* szintén eredeti *t-* fejleménye szó elején (vö.: csuv. *jar*) és szó végén is (vö.: alt. *ij*).

A török és a vogul adatok szemmel láthatóan közel állnak egymáshoz, ezen túlmenően rokonok is. Ez azonban nem jelentheti azt, hogy a magyar szó finnugor eredetű, ráadásul a török adatokról nem beszél a TESz. Fontos figyelembe venni, hogy eleink gondolkodása szerint az 'ereszt, bocsát' jelentéssel elsőként a teremtésnek, a születésnek azt a pillanatát jelölték, amikor az anya méhéből kijön az utód. Ez pedig együtt jár a születéssel, az életet adással, az eleresztéssel, az útra bocsátással. A relatív szótövek (magy. *ere-*, Kāšy. *tār-*, csuv. *jar-*, ÓT., KB., *yd-*, jak. *yyt-*, alt. *ys-*, *ij-*, tefs. XII-XIII. sz. *ir-*, vog. *täär-*) összetartoznak egymással s a magyar nem lehet ősi örökség a finnugor korból.

A továbbiakban a Kāšyarinál is meglévő szavaknak egy tematikus csoportjáról, a madárnevekről szólok: magy. *bagoly*, *fácán*, *fogoly*, *haris*, *héja*, *karvaly*, *liba*, *ölyv*, *sas*, *sólyom*, *szarka*, *turul*, *tyúk*, *varjú*. A névadás indítékát vizsgálva úgy látjuk, hogy a madárnevek egy részének hangutánzó szó szolgált alapul. A madarak másik része a színéről kapta a nevét. A harmadik a többitől eltérő, jellemző tulajdonságáról. A negyedik csoportban azokat a madárneveket mutatjuk be, amelyeknek a közszoói jelentése a madaraknak az éles szemével, hegyes karmaival lehet kapcsolatos, amely utal a madár ragadozó tulajdonságára. Eszerint csoportosítottuk a magyarban és a Kāšyarinál is meglévő madárneveket. Megjegyezzük, hogy olykor a magyarban nem a teljes madárnév, csupán a madár nevének a relatív szótöve van meg. Ez azonban a magyar török nyelvi kapcsolatokat ugyanúgy igazolja.

¹ A < jelet követően a kutatásaink eredményeképpen helyes szerkezeti felépítéseket mutatjuk be.

2.1. Hangutánzó szó szolgált alapul a madárnévnek.

2.1.1. magy. *gá-gá* hangutánzó szó, Kāšy. *kūz* 'liba'.

Bár a török *kūz* 'liba' megfelelője nincs meg a magyarban, azonban a neki alapul szolgált hangutánzó szó ismert. A madárnévnek rokona a csuv. *xur* 'liba', MK. *kaz*, kirg., kazak, nog., oszm., kumük, tat., bask. *kaz*, ujj., azerb., türkm., k.kalp. *gaz*, üzb. *goz*, alt., ojr., tuv. *kas*, hakasz *xas*, jak. *xaas* 'liba', perzsa *kaz* 'liba' mong. *xur* 'fajdkakas, nyírfajd (tojó)'. (JEGOROV 1964)

Szerkezeti felépítésük: csuv. *xu-*: abszolút szótó + *-r*: képző, MK. *ka-* + *-z*, kirg., kazak, nog., oszm., kumük, tat., bask. *ka-* + *-z*, ujj., azerb., türkm., k.kalp. *ga-* + *-z*, üzb. *go-* + *-z*, alt., ojr., tuv. *ka-* + *-s*, hakasz *xa-* + *-s*, jak. *xaa-* + *-s*', perzsa *ka-* + *-z*, mong. *xu-* + *-r*.

Idetartozik az or. *gus'*, germ. *gans* 'liba', rokonuk az ang. *goose* 'liba' is. (SIS) < *gu-* + *-s'*, germ. *gan-* + *-s*, ang. *goo-* + *-se*.

A madár neve onnan lehet, hogy ilyen jellegzetes hangot ad ki. Tehát a névnek hangutánzó szó szolgált alapul. Ennek pedig magyar megfelelője is van, vö.: magy. *gá-gá*. A szó családjába tartozik a magy. *kong*, magy. *kat-kat* hangutánzó szó is. Rokonuk a Kāšy. *kaŋ* 'a liba ilyen hangot ad ki gágogáskor' szintén hangutánzó szó. Megjegyezzük, hogy a magy. *gúnár* (< *gúná-* + *-r*) 'a liba hímje' töve is idetartozik annak ellenére, hogy a TESz középnémet eredetűnek tartja.

Figyelemre méltóak a madárnévnek a török, szláv, német és angol kapcsolatai. Sem a 11. században Kāšyari török nyelvbe, sem a többi török nyelvbe nem kerülhetett a szó a szlávól vagy akár a németből vagy az angoltól. Ezt a perzsa és a mongol adat is lehetlenné teszi. Az átadó csakis a török nyelvek és a magyar nyelv egyik őse lehetett.²

² Gyakori, hogy hangutánzó szó szolgált alapul pl. valamely rovar megnevezésének. Ilyen a magy. *szúnyog*, Kāšy. *siŋäk* 'legyet', Kāšy. *siŋäk* 'szúnyogok'. < *si-* + *-ŋäk*, *si-* + *-ŋäk*.

El kell dönteni, hogy a végső *-k* a tárgyest ragja-e vagy a szótóhoz tartozik. Kérdés, miért használja a többes számot az orosz fordító, mert elvileg így nézne ki az egyes szám alany eset formája. A csuvasban 'légy' jelentése ismert, vö.: csuv. *šāna* 'légy', MK. *sānäk* 'légy, szúnyog', Zamahš. *siŋek*, csag. *siŋek*, oszm., gag., türkm. *siŋek* 'légy', üzb. *sunä*, kirg., kazak, k.kalp. *sono*, s. ujj. *sona* 'lódarázs, bögöly', nog. *sona* 'darázs', mong. *sono* 'bögöly'. (JEGOROV 1964) < csuv. *šā-* + *-na*, MK. *sā-* + *-näk*, Zamahš. *si-* + *-ŋek*, csag. *si-* + *-ŋek*, oszm., gag., türkm. *si-* + *-nek*, üzb. *su-* + *-na*, kirg., kazak, k.kalp. *so-* + *-no*, s. ujj. *so-* + *-na*, nog. *so-* + *-na*, mong. *so-* + *-no*.

Rokonuk a magy. *szúnyog* 'apró, karcsú, hártás szárnyú rovar, nőténye vérszívó, szitakötő'. A TESz szerint valószínűleg ötörök eredetű, vö.: Kāšy. *siŋäk* (a városi lakóknál) 'légy', (a nomádoknál) 'szúnyog', csag. *siŋäk* 'légy', oszm., türkm. gag. *siŋek* 'szúnyog', hak. *sēk* 'légy', csuv. *šāna* 'légy', mong. *šimayul*, *šimuyul* 'légy, szúnyog'. A cser. *šāŋa*, *šīŋä* a csuvasból való. (TESz) < Kāšy. *si-* + *-ŋäk*, csag. *si-* + *-ŋäk*, oszm., türkm. gag. *si-* + *-nek*, hak. *sē-* + *-k*, csuv. *šā-* + *-na*, mong. *šimayu-* + *-l*, *šimuyu-* + *-l*.

A rovar a szívó, szűrő tüskéjéről (vö.: magy. *szeg*) kaphatta az elnevezést, ennek pedig az alapja olyan hangutánzó szó lehetett, amely a magyarban a *zeng*, *zengő* szóval rokon.

Itt említjük meg azokat a 'madár' jelentésű szavakat, amelyeknek ugyanaz a hangutánzó szó szolgált alapul, mint a Kāšy. *kūz* 'liba' és társainak, vö.: csuv. *kajäk* 'madár', jeny., ujj., kirg. *kuš*, bask., tat. *koš*, azerb., türkm. *guš*, kazak, k.kalp., nog. *kus* 'madár' (JEGOROV 1964) < csuv. *ka-*: abszolút szótó + *-jäk*: képző, jeny., ujj., kirg. *ku-* + *-š*, bask., tat. *ko-* + *-š*, azerb., türkm. *gu-* + *-š*, kazak, k.kalp., nog. *ku-* + *-s*. Ezeknek hangutánzó szó szolgált alapul és rokonágban lehetnek a Kāšy. *kūz* 'liba', Kāšy. *kargā* 'varjú' szavakkal és nyelvi megfelelőikkel.

2.1.2. magy. *károg*, *kár-kár*, Kāšy. *kargā* 'varjú'.

A Kāšy. *kuzgun* 'holló' szótól különbözik a Kāšy. *kargā* 'varjú' szó, mert a varjúnak alapul hangutánzó szó szolgált. Úgy tűnik, mintha ugyanannak a szónak két rokon alakváltozatáról lenne szó. A két elnevezés bár alakilag hasonló, nem ugyanaz. Eleink a hangutánzó eredetűvel a varjút nevezték meg, a ragadozó tulajdonságra utaló 'kapar, váj' jelentés pedig a holló szónak szolgált alapul.

A varjú madár a jellegzetes hangjáról kaphatta a nevét. Ezt utánozza a magy. *károg* szó, jelentése '(főleg varjú, holló) sajátos, rekedtes, sikoltásszerű hangon szól'. A szó megvan az or. *karkat* 'károgni' ige tövében is. (TESz) Elvileg alapul szolgálhatott volna a 'fekete' jelentésű szó is (vö.: oszm. *kara* 'fekete'), azonban az adatok a hangutánzó eredet mellett szólnak. Feltehető, hogy a Kāšy. *kargā* forma szerkezeti felépítése eredetileg *kar-*: relatív szótó (ige) + *-gar-*: folyamatos melléknévi igenév volt s a nazális elenyészett a szó végén. Ez esetben a varjú jelentése szó szerint 'károgó'.

Hangtani oldalról a Kāšy. *kargā* 'varjú' és a magy. *varjú* világosan két különböző szó. A magy. *varjú* szókezdője (*v-*) eredeti *t-* fejleménye, ezért nem lehet rokona a Kāšyari adatnak. Ugyanakkor a TESz tévesen a magy. *varjú* szót uráli nyelvi egységből származó ősi örökségnek tartja. Bár a *k-* kezdetű adatok kivételével a hozott nyelvi adatok a magyar *varjú*-val összetartoznak, a *k-* kezdetű szelk. *kuere*, *kuereä* 'varjú' adatok tévesen kerültek ide, mert azok a Kāšy. *kargā* 'varjú' szavával rokonok nem a magyar *varjú* szóval.

Érdekeség, hogy Kāšy. *siŋäk* 'szúnyog' a letelepedett lakosság nyelvében'. A nomádok a legyet nevezik ezzel a szóval. < *si-*: abszolút szótó + *-ŋäk*: képző.

A szó ismert a többi török nyelvben is, Jegorov szerint vö.: csuv. *šāna* 'légy', MK. *sānäk* 'légy, szúnyog', Zamahš. *siŋek*, MNX, csag. *siŋek*, oszm., gag., türkm. *siŋek* 'légy', üzb. *sunä*, kirg., kazak, k.kalp. *sono*, s. ujj. *sona* 'lódarázs, bögöly', nog. *sona* 'darázs', vö.: mong. *sono* 'lódarázs'. (JEGOROV 1964)

A szónak rokona a magy. *dongó* szó, amely a *dong* címszónál található a TESz-ben. Eszerint a magy. *dong*, *dúg*, *dunog* tompa, mély hangon szól, zümmög, zúg, valaki vagy valami körül sürgölődik, sugdos', *dongó* 'zúgó hangot adó rovar'. Hangutánzó eredetű. (TESz)

Az or. *muxa* a Kāšy. *siŋäk* és társainak az alakváltozata. A szókezdő mássalhangzó eredeti *t-* volt, annak az *m-* ugyanúgy fejleménye, mint a *d-*, az *s-* és *š-*.

Ugyanaz a hangutánzó szó szolgált alapul a csuv. *kārak* 'pulykakakas' szónak, mint a Kāšy. *kargā* 'varjú'-nak.

Bár nincs meg Kāšyarinál, de összetartozik a magy. *káro*g hangutánzó szóval a magy. *haris* (< *hari*:- relatív szótó + *-s*: képző) és a csuv. *karāš* (< *karā*:- relatív szótó + *-š*: képző) relatív töve. Jegorov szerint a csuv. *karāš* 'haris', mar. *karš*, md. *kersi*, man. *xars*, magy. *haris* összetartoznak. Hivatkozik Räsänenre, aki a csuvas szót a mariból való átvételnek tartja. Maga Jegorov a *haris* névnek olyan hangutánzó szót tesz meg alapul, amely a madár hangját *kar-kar-kar* utánozza. (JEGOROV 1964) Hozzáteesszük, a csuv. *karāš* < *karyš* korábbi alakjával van közeli kapcsolatban a magy. *haris*, amelyről a TESz a következőket gondolja: a magy. *haris* 'füri', 'a fürinél nagyobb, a galambnál kisebb, harsogó hangú költöző madár', 'szajkó'. Hangutánzó eredetű. Vagy magyar fejlemény vö.: magy. *harsog*, vagy finnugor nyelvi eredetű. (TESz) A TESz tévedése abban gyökerezik, hogy a szócikk írja nem vizsgálta meg rendszerében az idetartozó madárneveket, ezért nem látja a török nyelvi kapcsolatokat, amelyek meghatározóak.

2.1.3. magy. *huhog*, Kāšy. *ūhī* 'bagoly'.

Szerkezeti felépítése: magy. *hu*:- abszolút szótó + *-hog*: képző, Kāšy. *ū*:- abszolút szótó + *-hī*: képző.

Ennek a madárnévnek alapul olyan hangutánzó szó szolgált, amely ismert a magyarban. A TESz szerint a magy. *huhog*, *huhog*, *huhong* 'rosszat mond valakiről, rosszat jósol, (bagoly) sajátos, rá jellemző hangon szól, (szél) süvít, (a hideg miatt a kezére) lehel, stb.' Hangutánzó eredetű szócsalád. Tagjainak hangalakja eredetileg s a jelentések túlnyomó többségében ma is a bagoly hangját, illetőleg az ahhoz hasonló természetű és emberi hangokat jeleníti meg. Hangutánzó rokonságába tartozik a *buhu* 'bagoly' és az *uhu*. Vö.: or. *uxat*, *uxnut*, ang. *hoot* stb. (TESz)

Szerkezeti felépítésük: magy. *hu*:- abszolút szótó + *-hog*: képző, *hu*:- abszolút szótó + *-hong*: képző, *bu*:- abszolút szótó + *-hu*: képző, *u*:- abszolút szótó + *-hu*: képző, or. *uxa*:- relatív szótó + *-t*: főnévi igenév képző, ang. *hoo*:- relatív szótó + *-t*: képző.

Az eredeti szókezdő és a képző kezdő mássalhangzója *t* volt, annak a fejleményei vannak meg a fenti alakváltozatokban. Lényeges annak a kérdésnek az eldöntése, mikor lehet a *h*- a *t*- és mikor lehet a *k*- fejleménye.

A magy. *huhog*, Kāšy. *ūhī* alakváltozata a magy. *bagoly* szótóve a *bago*-. A *bagoly* a TESz szerint 'egy fajta éjjeli ragadozó madár, halálmadár, éjjelező, kisdíák, öregember, ostoba'. Ismeretlen eredetű. (TESz) < *bago*- + *-ly*: képző. A szótó (magy. *bago*-) alakváltozata a magy. *huhog* szónak és rokona a Kāšy. *ūhī* 'bagoly' madárnévnek.

A hagyományokból³ ismert, hogy a bagoly Lilidu madara volt és Lilidu Ádám eredeti párja. A sumér Isztár istennő - akkád neve Inana - madara. A bagoly a tudás, a műveltség, a tudományok jelképe.

A szláv hagyományokban gonosz boszorkánnyá (or. *baba jagá*) minősítették át, háza egy csirkelábon áll, negatív figurává torzították Lilidut. Rémisztgettek vele, hogy Lilidu bagoly alakjában elviszi az újszülöttet, ezért a kiságy fölé bagoly tollakat helyeztek, hogy ne vigye el a csecsemőt.

Számos népnél, így a magyar hagyományokban is jelkép a madártoll. A kalap, sapka mellé nemcsak virágot, hanem tollat is szoktak tűzni. Ez összefügghet azal is, hogy a madártoll az indián hagyományokban a szellemiség, a szellem jelképe.

A sas - előtte a kígyó volt - azt jelképezi, ha valaki a földi dolgokon túlmege, azaz felül tud kerekedni az anyagi dolgokon, akkor kezd szárnyalni. A sas a skorpió lélek fejlődését szimbolizálja.

2.2. A madár tollazatának a színével kapcsolatos a neve.

2.2.1. magy. *fogoly*, Kāšy. *tutug* 'fogoly'.

Szerkezeti felépítése: magy. *fogo*:- szótó + *-ly*: képző, Kāšy. *tu*:- szótó + *-tug*: képző. Érdekesség, hogy a török nyelvekben nem egységes ennek a madárnak az elnevezése. A csuvasban *xir čäxxi* 'mező tyúkja', *vārman čäxxi* 'erdő tyúkja', oszm. *keklik* 'fogoly' (< *kek*:- szótó + *-lik*: képző 'valamivel ellátott, valamihez tartozó'). A madárnév a mongolban is ismert, vö.: mong. *jatuu* [*itayu*] 'fogoly' (KARA 1998) < *ja*- + *-tuu*, *i*- + *-tayu*.

A TESz szerint a magy. *fogoly* 'csapatosan élő, ízletes húzáért vadászott madár'. Származékszó, *fog*-alapszava ősi örökség az uráli korból, vö.: osztj. *penk* 'császármadár', mdE. *povo*, *pov* mdM. *povíe*, fi. *pyy* 'ua.', észt *püü* 'fogolymadár', lp. *baggoi* 'császármadár', szam. szelk. *pēge* 'ua.'. (TESz) < magy. *fogo*:- szótó + *-ly*: képző.

A magyar szó nem lehet uráli nyelvi eredetű, azonban a nyelvi párhuzamok köthetőnek a magy. *páva* madárnévhez. A *fogoly* madár egyaránt kaphatta a nevét a színéről és az ízletes húzáról. Ezt támogatják a következő adatok: csuv. *tutāx* 'rozsdásodni, rozsdás, sárgás, vöröses barna', alt., hak. *tatta*, ojr. *tata*, tat., bask. *tutyg*, kazak *tottan*, *tottal*, *tot bas*, kirg. *dat bas*, nog. *totlyg*, k.kalp. *totla*, *tot bas*, ujj. *datlaš*, kumük *tot bas*, tuv. *dadar* 'barnulni', tuv. *dattyg*, hak. *tattyg* 'sárgás, vöröses barna'. Alapja a köztörök *dat*, *tat* 'rozsdás' (JEGOROV 1964). Lényeges, hogy Jegorov szerint a szó alapja a köztörök *dat*, *tat* 'rozsdás', amelyhez 'valamivel ellátott, valamihez tartozó' jelentésű képző járult s akkor a madár neve 'rozsdás, rozsdával ellátott' vagyis ilyen színű. Ezt világosan szemlélteti a tuv. *dattyg*,

³ A madárnevekkel, madarakkal kapcsolatos hagyományok ismertetésében Tatár Eszter magyarságkutató, költő volt a segítségemre.

hak. *tattyg*, nog. *totlyg* szerkezeti felépítése is: tuv. *dat-*: szótó + *-tyg*: képző, hak. *tat-* + *-tyg*, nog. *tot-* + *-lyg*. A többi adatban eltűnhetett a szótó végső mássalhangzója s csak a képző kezdő mássalhangzója van meg a szó belsejében, vö.: Kāšy. *tu-* + *-tug*, magy. *fogo-* + *-ly*.

A fenti török adatokban a képzők egymásnak alakváltozatai (*-tyg*, *-lyg*). A mong. *-tayu* képző még a török adatoknál is teljesebb alakot mutat, mert a végső mássalhangzót magánhangzó követi. A képzőnek a végső mássalhangzója eltűnt (vö.: alt., hak. *tat-* + *-ta*, kalp. *tot-* + *-la*, mong. *ja-* + *-tuu*). A mongol adatban a magánhangzó hosszú, amely így őrzi a nyomát a valamikori *-k*-nak. Még tovább változva a magánhangzó is elenyészett és csak a képző kezdő mássalhangzója maradt meg. Ez történt a magy. *fogoly* (*fogo-* + *-ly*) szóban.

Külön kell szólni a magy. *fogoly* és nyelvi párhuzamainak a szótővéről. A magyar szó szerkezeti felépítésével (vö.: *fogo-*: szótó + *-ly*: képző) összhangban vannak a török és a mongol adatok, vö.: Kāšy. *tu-*: szótó + *-tug*: képző, mong. *ja-* + *-tuu* [*i-* + *-tayu*]. A szótővek alakváltozatai (magy. *fogo-*, Kāšy. *tu-*, mong. *ja-*, *i-*) hangtanilag különböző fejlemények.

A magy. *fogo-*, a Kāšy. *tu-*, mong. *ja-*, *i-* szótővek úgy tartoznak össze, hogy az eredeti szókezdő *t* volt, amit őriz Kāšyari adata. Ennek fejleménye a magyar szóban az *f* (< *φ* < *th* < *t*), amely a mongol adatban *j* lett (< 1. *d'* < *t*, 2. *δ* < *t*) illetőleg eltűnt, 0- (< **w-* < **δ-* < *t*).

A szókezdő mássalhangzót a magyarban *-VgV* triftongus követi, ez a teljesebb alak s a török nyelvekben ez monoftongussá, egyetlen magánhangzóvá fejlődött. A képző a magyarban *-ly* (*-l'*), csak a kezdő mássalhangzót őrzi, a török nyelvekben és a mongolban pedig megmaradt a teljesebb forma, vö.: tör. *-tVx*, *-tVg*, mong. *-tuu*, [*-tayu*].

Kérdés, hogy a 'fogoly' madárnév magával a csuv. *tutāx* 'rozsdásodni, rozsa, sárgás, vöröses barna' szóval és további török megfelelőivel esik egybe szerkezetileg, vagy az csak a 'fogoly'-nak a szótőve.

Ezeknek a török szavaknak a jelentésében a sárga, barna és a vörös színek szerepelnek. Rokonuk a csuv. *tut* 'szeptől, petty', bask. *tut* 'rozsa, folt az arcon', k.kalp., nog., kumük *tot*, kirk. *dat*, ojr., hak. *tat* 'rozsa'. (JEGOROV 1964) < csuv. *tu-*: abszolút szótó + *-t*: képző, bask. *tu-* + *-t*, k.kalp., nog., kumük *to-* + *-t*, kirk. *da-* + *-t*, ojr., hak. *ta-* + *-t*.

Amennyiben a névadásban a madár húsának az íze is szerepet játszott, úgy idetartozik a csuv. *tutā* 'íz, finom', tefs. XII-XIII. sz., polov. *tatyg*, AFT., gag. *dat*, oszm., tat. *ta*, üzb. *did*, azerb. *dad*, kirk. *tatyk*, hak. *tatyg*, kazak *tatym*, karacs. *tatu*, kum. *tatyv* 'íz'. (JEGOROV 19654) < csuv. *tu-*: abszolút szótó + *-tā*: képző. Hozzáteesszük, idetartozik a magy. *íz* és az *édes* szó *éde-* töve.

A fenti adatok és a madár tollazata alapján a sárgás, rozsdabarna, szeplőhöz hasonló alakú és színű pettyes, foltos jelentésű szó szolgált alapul a fogoly madár elnevezésének, de ebben elvileg közrejátszhatott

az 'íz' és az 'édes' jelentés is. A kapcsolatok számai pedig világosan vezetnek el a törökség nyelveihez és nem igazolt az, hogy a magyar szó ősi örökség a finnugor korból.

A páva nem azonos a fogoly madárral, azonban a páva szó összetartozik a *fogoly fogo-* szótővével. A hagyományok szerint Hunyadi Mátyás pávát tartott az udvarában, kedvenc madara volt. A pávatoll rajta pávaszemmel a nemesség jelképe. Indiában a Krisna vallásalapító fejdíszje is.

2.2.2. magy. *fehér*, Kāšy. *uruj kuš* 'fehér sólyom'

Szerkezeti felépítésük: magy. *fehé-*: abszolút szótó + *-r*: képző, Kāšy. *uruj* 'fehér' < *u-*: abszolút szótó + *-ruj*: képző.

Ennek a madárnévnek szó szerinti jelentése 'fehér madár'. Az előtag Kāšy. *uruj* összetartozik a magy. *fehér* szóval, amelyet a TESz bizonytalan eredetűnek tart. A *fehér* alakváltozata a *fejér*; szerkezeti felépítésük: *fehé-*: abszolút szótó + *-r*: képző, *fejé-* + *-r*: képző. A *fehér* szó összetartozik a *sárga* szóval is. A *sárga*, *sá-ri* és a *fehér*, *fejér* nemcsak a jelentésük alapján tartoznak össze, hanem hangtanilag és szerkezetileg is összefüggnek, mert közös az etimológiájuk. Vö.: csuv. *šurā*, *šur* 'fehér', *sarā* 'sárga'. A 'fehér és sárga' jelentésre ld. még OT., tuvai, hak., sor, oszm., alt. *saryg*, *sary*, kirk., kazah, k.kalp., nog., azerb., oszm., türkm., tat. *sary*, ujj. *serik*, üzb. *sarik*, bask. *hary*, ojr. *sar* 'sárga, világosbarna, szőke', vö.: mong. *šar*, burj. mong. *šara* 'sárga, világosbarna, szőke'. A régiségben 'sárga' és 'fehér' jelentése is volt néhány török nyelvben, így a bulgároknál és a kazároknál. A görögök *Sarkel* nevét 'fehér ház' jelentésben adták vissza. Az orosz évkönyvekben ennek az erődnek a neve *Belaja Veža* 'fehér ház, fehér sátor, fehér nomádsátor, fehér torony'. A mansi *sajr* 'fehér' szó a bulgároktól való átvétel lehet, mansi nyelven a *saragury* jelentése *belaja ugra*⁴ 'fehér ugor' jelentésű. A nyenyecéknél a *seser*, *sera*, *ser*, *siri* 'fehér' jelentésben van meg. (JEGOROV 1964) < csuv. *šu-*: abszolút szótó + *-rā*: képző, *šu-* + *-r*, *sa-* + *-rā*, OT., tuvai, hak., sor, oszm., alt. *sa-* + *-ryg*, *sa-* + *-ry*, kirk., kazah, k.kalp., nog., azerb., oszm., türkm., tat. *sa-* + *-ry*, ujj. *se-* + *-rik*, üzb. *sa-* + *-rik*, bask. *ha-* + *-ry*, ojr. *sa-* + *-r*, mong. *ša-* + *-r*, burj. mong. *ša-* + *-ra*, mansi *saj-* + *-r*, nyeny. *se-* + *-ra*, *se-* + *-r*, *si-* + *-ri*.

A TESz szerint a magy. *sárga* 'sápadt, vértelen (test-, arcszín), (szalma)szőke, olyan színű, mint az érett citrom, szalma stb., rövid szőrzetét tekintve barna, barnás vagy vörhenyes, de nem fekete sörényű és farkú (ló), nagyfokú irigység, gyanús, nem jó, a munkásmozgalmat eláruló (személy, intézmény), a sárga fajhoz tartozó személy, aranypénz, tojás belsejének sárga

⁴ A megnevezés érdekessége, hogy az orosz *ugra* alakot használ és nőneműnek fogja fel. Mindemellett Kāšy. *ugrak* népet említ, akik az ő (mármint Kāšy.) nyelvéhez hasonlót, ugyanazt beszéltek. Ez azt jelenti, hogy i.sz. 1100 körül Kāšyar körzetében *ugrak* nép élt és török nyelven beszélt, amelynek az *ugra*, *ugry*, *ugor* alakokhoz köze van.

része (többnyire sárgája alakban), sápadt arcszín, sárga ló'. Csuvasos jellegű ótörök jövevényszó család. Vö.: türk. ujj. *sarıy* 'sárga, sápadt', oszm., azerb., tat., kaz., kirg., nog. *sarı*, türkm. *sāri*, üz. *sarik*, alt., hak. *sarıy* 'sárga, szőke', csuv. *šurā* 'fehér', *sarā* 'sárga', mong. *šara*, *šira* 'sárga', mandzsu *šara* 'fehéredik, sápad'. Vö. még magy. *sár*, *sárog*, *sárig* 'sárga'. (TESz) < *sá-*: abszolút szótó + *-rga*: képző, *sá-* + *-r*, *sá-* + *-rig*, türk. ujj. *sa-* + *-riy*, oszm., azerb., tat., kaz., kirg., nog. *sa-* + *-ri*, türkm. *sā-* + *-ri*, üz. *sa-* + *-rik*, alt., hak. *sa-* + *-riy*, csuv. *šu-* + *-rā*, *sa-* + *-rā*, mong. *ša-* + *-ra*, *ši-* + *-ra*, mandzsu *ša-* + *-ra-*. Nem igazolt az, hogy a magyar sárga jövevényszó a törökből, azonban az adatok mind idetartoznak.

Lényeges, hogy a magy. *fehér*, *fejér* szónak közeli alakváltozata az oszm. *beyaz* (*bejaz*) (< *beya-*: abszolút szótó + *-z*: képző) 'fehér', sőt rokona az ang. *white* (< *whi-*: abszolút szótó + *-te*: képző) 'fehér' is. A szókezdő *f*-, *b*- és *w*- eredeti *t*- fejleménye (*t* > 1. *th* > \varnothing > 1.1. *f*- 1.2. **p*- > *b*-, 2. δ - > *w*-). A *b*- vagy a *p*- zöngésedésével keletkezett vagy egy másik úton fejlődött eredeti *t*-ből: *t* > δ - > *w*- > *b*-. A végső mássalhangzóknak (*-r*, *-z*) a közvetlen elődjük közös és eredeti *-t* fejleménye, amelyet az angol megőrzött a *white* szóban: *t* > δ > 1. *-r*, 2. *-z*.

2.3. A madárnak a különös jellemző tulajdonságával kapcsolatos a neve.

2.3.1. magy. *tyúk*, Kášy. *takuk* 'tyúk', Kášy. *arkak takāgū* 'kakas', azaz 'férfi tyúk'.

A tyúknak, mint tojónak az a jellemző és különös tulajdonsága, hogy női természetű, hiszen ő tojja a tojásokat, amelyekből kikelnek az utódok, a kiscsirkék. A szó megvan a török és a mongol nyelvekben.

Az ojr. *taka*, *taxia* 'tyúk', K-mong. *tak'ya*, *tak'ia*, *tak'ya* a magy. *tyúk*, nyj. *tik* és a *tojó* megfelelője. Idetartozik a magy. *tojik* ige is. A magy. *tyúk* a TESz szerint 'egyfajta házi szárnyas, ennek nőténye, ki nem pattogatott kukorica', ótörök eredetű. Ez azt jelenti, hogy a szó a magyarban ótörökből való átvétel, azonban ez nem fogadható el. A magyar, a mongol és a török adatok közös gyökérhez vezetnek, a szkítákhoz és a hunokhoz. Vö.: csuv. *čaxā*, *čax* 'tyúk', ÓT. *takug*, MK. *takyk*, ujj. *toxu*, Zamaxš. *taki'a*, Ibn. Muxanna *dakuk* (mong.), üz. *tovuk*, kirg. *took*, bask., kaz., k.kalp. *tauyk*, tat., nog. *tavyk*, oszm., kumük *tavuk*, ojr. *takaa*, karacs. *tauk*, tuv. *dagaa*, azerb. *tojug* 'tyúk', vö.: mong. *taxia(n)*, burj.-mong. *taxjaa* 'tyúk', *ere taxjaa* 'kakas'. (JEGOROV 1964) Az adatok közt figyelemre méltó a burj.-mong. *ere taxjaa* 'kakas' szó, a Kášy. *arkak takāgū* 'kakas', azaz 'férfi tyúk' párhuzama, alakváltozata. Ez a megnevezés elvileg fakadhat abból, hogy a *taxjaa*, *takāgū* szónak nem érezték a lényegét, amely csak a nő sajátja s így fordulhatott elő, hogy a kakast 'férfi tyúknak, férfi tojónak' fogták fel.

A magy. *toj*, *tojik*, *tojó* a *tyúk* alakváltozata, szerkezetileg úgy függnek össze, hogy a *-j*, *-jó* és a *-jik* a képző s ezek egymásnak alakváltozatai. A szó meg-

őrizte egyik oldalról az igei jelentést (vö.: *tojik*), másik oldalról a főnévi jelentést (*tojó* < *tojVk*). A magyar *tojó* szó végső hosszú magánhangzójának eredete -Vk, magánhangzó és -k kapcsolat volt. Ezt a magyar *tojik* és a török -Vk, -Vg végű szavak közelebből is igazolják, különös tekintettel az azerbajdzsán *tojug* szóra. Mindkettő női természetű, a nőhöz, az anyához, a forráshoz tartozó tulajdonság, természetes hát, hogy magát az anyát, a tyúkot is jelenti. Éppen ezért értelmetlen a közismert kérdés, melyik volt előbb, a tojás vagy a tyúk. Egyszerre volt mindkettő, mert a tyúk önmaga a tojás és fordítva, minthogy a vízcsepp maga a forrás, a víz és a tenger, a tojás és a mag, de ősvíz, ősnő, ősananya, ha tetszik, őstyúk is. A *tojó* szó etimológiája a *tyúk* szavunkkal együtt írható meg, ez utóbbinak a párhuzamai pedig a török nyelvekben található. A Kášyari és a mongol adat azért is érdekes, mert szó szerinti jelentése 'férfi tyúk'. Ez esetben már nem a női, hanem a férfi mag a lényeg. Az orosz *petux* (*pe* + *tux*) 'kakas' is ezt szemlélteti, hiszen az utótag (*-tux*) a *tyúk* szóval azonos, az előtag pedig a férfi bökö, dugó tulajdonságára, azaz a hímveszejére utal.

Szólni kell még arról, hogy a szemölcs jelentésű szó nem tartalmaz betegség jelentést, ezért az másik szálon vezet el a szemhez, forráshoz. A szavunk nem lehet ősi örökség az uráli korból. A magy. *szemölcsöt* tyúkszempnek és tyúksegnek is nevezik. Az összetett szó előtagja a *tyúk* mindkét esetben szem jelentésű, ugyanis a *tyúk* és a *tojik* etimológiailag összetartozik, a *tojó* alakváltozata *tyúk* jelentésben ma is használatos, a gyökerük közös. Következésképp a *tyúkszem* olyan összetett szó, amelynek mindkét tagja ugyanazt jelenti. A *tyúkseg* előtagja (*tyúk*) is szemet jelent, az utótagja (*seg*) pedig a cseremis, finn, karj., lív adatokkal rokon, jelentésük szintén 'szem, mag'.

A hagyományok szerint a kakas a megváltót - Jézust - is szimbolizálja, keleti eredetű szimbólum.

2.3.2. magy. *fácán*, Kášy. *jazin* fácán'.

A magyar *fácán*, alakváltozata a *pácán* a TESz szerint vándorszó, amely a görögben keletkezett egy a Kaukázus déli lejtőjén lévő folyó nevéből, mert annak a mentén élt ez a madár. A TESz szócikk írója nem említi Kášyari adatát.

Idetartozik az oszm. *sülün* 'fácán', az or. *fazan*. Hangtanilag a szókezdő mássalhangzók eredeti *t*- fejleményei (*t* > *th* > 1. \varnothing - > 1.1. *f*-, 1.2. *p*- 2. *s*-). Az eredeti *t*-ből zöngésedés és palatalizáció útján lett *j*- (*t* > *d*' > *j*-). A második mássalhangzó (*-l*, *-z*) is eredeti *-t* fejleménye (*-t* > δ - > 1. *-z*- 2. *-l*-). A *-c*- elvileg lehetne *-s*- affrikálódása, de sokkal valószínűbb, hogy a magyarban olykor *-z*- helyett *-c*-t ejtenek vö.: magy. *fűzfa*, *ficfa*.

A csuv. *xir čaxxi* 'fácán' szó szerint 'mező tyúkjá' jelentésű, nem tartozik össze a magy. *fácán*, Kášy. *jazin*, oszm. *sülün*, or. *fazan* fácán' szavakkal.

2.3.3. magy. *úr*, Kāšy. *sigiržik* 'császármadár'.

Szerkezeti felépítésük: magy. *ú-*: abszolút szótó + *-r*: képző, Kāšy. *sigir-*: relatív szótó (*sigi-*: abszolút szótó + *-r*: képző) + *-žik*: képző. A magy. *úr* Kāšyari szavának relatív tövével (*sigir-*) tartozik össze.

Bár a magyarban a császármadár megnevezés használatos s ez a megnevezés nem rokona Kāšyari adatának, mégis köze van hozzá a magyar nyelvnek. Az elnevezéskor fontos volt a madár kinézete, mely szerint 'bóbitás, a fácánál nagyobb, fajdféle erdei madár' (MÉK). Az értelmezésnél abból kell kiindulni, hogy az uralkodó mindig a csúcson van, legyen az *császár*, *úr*, *tengri* vagy *király*. Ez esetben a császármadár bóbitája motiválhatta a megnevezőket. A Kāšy. *sigiržik* relatív szótóve (*sigir-*: relatív szótó + *-žik*: képző) a *sigir-* összetartozik a magy. *úr* és a török nyelvekben ismert megfelelőekkel, vö.: csuv. *turā* 'isten', jeny. *teŋri*, KB. *taŋri* 'ég', azerb. *tori* 'isten, ég', csag. *tengra*, ujj. *teŋri*, PK. *taŋry*, kirk. *teŋri* 'isten', k.kalp. *tangri*, oszm. *tanry*, jak. *tangara*, bask. *tenre* 'isten, ég', bask. tat. *tere*, csuv. *turā*, *turāš* 'ikon, alak, forma, ábrázat', burj. mong. *tengeri*, kalm. *tenger* 'ég', sum. *din-gir* 'ég', perzsa *tour* 'alak, forma'. (JEGOROV 1964) Szerkezetileg ugyanazok, vö.: Kāšy. *sigi-*: abszolút szótó + *-r*: képző 'valamivel ellátott, valahova tartozó, valami mellett lévő', magy. *ú-* + *-r*, csuv. *tu-* + *-rā*, jeny. *teŋ-* + *-ri*, KB. *taŋ-* + *-ri*, azerb. *to-* + *-ri*, csag. *teng-* + *-ra*, ujj. *teŋ-* + *-ri*, PK. *taŋ-* + *-ry*, kirk. *teŋ-* + *-ri*, k.kalp. *tang-* + *-ri*, osm. *tan-* + *-ry*, jak. *tanga-* + *-ra*, bask. *ten-* + *-re*, bask. tat. *te-* + *-re*, csuv. *tu-* + *-rā*, *turāš*: relatív szótó (< *tu-*: abszolút szótó + *-rā*: képző) + *-š*: képző, burj. mong. *tenge-* + *-ri*, kalm. *tenge-* + *-r*, sum. *dingi-* + *-r*, perzsa *tou-* + *-r*.

Hangtanilag a Kāšyari *s-* szókezdőjű (Kāšy. *Sigiržik*), a magy. 0- kezdetű (magy. *úr*) és az 'isten, ég' jelentésű *t-* kezdetű szavak úgy viszonyulnak egymáshoz, hogy a *t-* az eredeti szókezdő mássalhangzó. Az *s-* ennek a fejleménye (*t-* > *th-* > *s-*) ugyanúgy, mint a magy. 0- (*t-* > *δ-* > *w-* > *V-* > *0-*). A magy. *úr* hosszú magánhangzója az abszolút szótó maradványa, több hang fejleménye. A képző a fenti adatokban mindenütt *-r* vagy *-r* kezdetű s az *-r* eredeti *-t* fejleménye (*-r* < *-δ* < *-t*).

Az or. *r'abčik* 'császármadár' képzője (*r'ab-*: relatív szótó + *-čik*: képző) a *-čik* és a Kāšy. *-žik* 'valamivel ellátott, valamihez tartozó, valami mellett lévő' egymásnak alakváltozatai. A relatív szótó az or. *repej* 'bogáncs, bojtortján' a hegyes végű szúrós növényvel kapcsolatos. Az összekötő szál az, hogy a hegy és a csúcson közel áll az uralkodóhoz, hiszen az mindig a csúcson van.

2.3.4. magy. *szarka* Kāšy. *sagirgān* 'szarka'.

Szerkezeti felépítése: Kāšy. *sagir-*: relatív szótó + *-gān*: folyamatos melléknévi igenév képző.

A *szarkának* két jellegzetes tulajdonsága van. Az egyik, hogy nem egyenes úton jár, a másik pedig a jellegzetes hangja. Innen van az, hogy lop, mint a szarka

vagy a szarkához hasonlóan fecseg. Elvileg mindkét jellemző motiválhatta a megnevezést. A TESz szerint a magy. *szarka* 'a varjak családjába tartozó, fekete-fehér tollú, hosszú farkú madár, fecsegő személy stb.'. Szláv eredetű, vö.: blg. *svrāka*, szb.-hv. *svarka*, szln. *srāka*, szlk. *straka*, or. *soroka* 'szarka'. (TESz)

A szerkezeti felépítésük megállapításakor meghatározó lehet Kāšyari adata. Eszerint *sagir-*: relatív szótó + *-gān*: folyamatos melléknévi igenév képző. A magyar és a szláv adatok ennek alakváltozatai, hangtanilag fejleményei. A szóvégi nazális mindenütt eltűnt. Az első magánhangzó (vö.: magy. *-a*, or. *-o*) olyan trifongus fejleménye, amely Kāšyarinál megvan (vö.: *-agi-*). Ennek diftongus változata is használatos (vö.: szb.-hv. *-va-*), olykor ebből csak a *-v-* maradt meg (vö.: blg. *svrāka*), néha még ez is eltűnt (vö.: szln. *srāka*). Látható, hogy a kiinduló, teljesebb alak nem a szlávban, hanem Kāšyarinak a 11. századi adatában van meg, mindenképpen ez az elsődleges. A magyarban a *szarka* szónak alakváltozata a *varga* és az *orv* szó. Nincs okunk a magy. *szarka* szónak a szláv nyelvi eredetétére.

2.4. A madár a ragadozó magatartásra utaló éles, hegyes testrészeiről kapta a nevét.

Az idetartozó nevek olyan madarakra vonatkoznak, amelyekre jellemzőek a következő tulajdonságok vagy azokból egy-kettő. Ilyen az éles szem, hegyes, éles karom és csőr. Ezek a madarak olykor uralkodó, isteni tulajdonsággal is rendelkeznek a hagyományok szerint. A földrajzi névi kutatások az alábbi madárnevek értelmezésében különösen sokat segítettek. Az elágazó folyó az elágazásnál éles, hegyes, hozzá hasonló a hegy *éle*, az *olló* s a ruhán a *hol*, de ilyen a *szeg*, a *tű* stb. is.

2.4.1. magy. *holló*, Kāšy. *aqilla* 'sas'.

Szerkezeti felépítésük: magy. *hol-*: relatív szótó + *-lő*: képző, Kāšy. *aqil-*: relatív szótó (< *aqi-*: abszolút szótó 'ág' + *-l*: képző) + *-la*: képző.

Bár Kāšyari orosz fordításában a 'sas' megfelelő szerepel, a Kāšy. *aqilla* névnek 'világosan megfelel a magy. *holló*. Sőt, a magyar nyelvnek egy másik oldalról is kapcsolata van Kāšy. *aqilla* adatával. A relatív szótó a magy. *él* szó rokona, a képző pedig számos magyar szóban megvan, vö.: magy. *szöllő* (< *szöl-*: relatív szótó + *-lő*: képző). A megoldás megtalálásához mindig vissza kell térni őseink gondolkodásához.

Eleink világosan látták, hogy az elágazó víz egy hegyes formát mutat. Ehhez hasonlóan keletkezik a fág és sok más hasonló az élő természetben. A hegyes, éles tulajdonságú élő és élettelen is ezzel a névvel illetik. Kāšy. *aqilla* nevében az abszolút szótónek (*aqi-*) rokona a magy. *ág*, *ék*, *eke*. A relatív szótó (Kāšy. *aqil-*) úgy keletkezett, hogy az abszolút szótó egy *-l* képzőt kapott s azt jelenti, 'az ághoz, ékhez tartozó, azaz ágas'. A relatív szótóhoz újabb *-la* képzőt adtak Kāšyari madárnevében, így a madár jelentése szó szerint 'ággal

ellátott, ágassal rendelkező'. A hollónak pedig a jellemző tulajdonsága az, hogy a karma, csőre és a szeme éles. Kāšy. *aqil-* relatív szótővével azonban nemcsak a magy. *él* szó tartozik össze, hanem a mongol *agholā* 'hegy' szó a kelet-mongol ejtés szerint *óla*, kalmük *úla*, mandzsu *alin* 'ua.', ojr. *úla* 'hegy' is. A szó jelentése mindegyik esetben 'hegy', rokona a magy. *él* szónak, amely a TESz szerint 'valaminek a szeglete, csúcsa, valaminek a vékony széle, szegélye, pereme, hegycsúcs, hosszan, keskenyen húzódnó hegynyúlvány, szűrő fegyver vagy eszköz hegye, vágószerszám köszörült széle, csatasor, rendezett sereg, haladó csoport eleje, az első vagy vezető hely'. Valószínűleg ősi örökség az ugor korból, vö.: vog. *il'mät, il'am, elmi* 'él (késé)' (TESz). A TESz álláspontja nem igazolt, a magyar szó eredetét tekintve azonban az adatok idetartoznak.

A szócikk írója a magy. *él* szót helytelenül ősi örökségnek tartja az ugor korból, miközben egyetlen nyelvből hoz adatot és nem vette figyelembe a mongol megfelelőket. A mong. *agholā* képzett szó (< *agho-*: szótó + *-la*: képző 'valamihez tartozó, valamivel ellátott'), a szótővel összetartozik a magy. *ág* szó. A hozzá járuló *-la* képző Eurázsia-szerte ismert képző egyik alakváltozata, amelynek teljesebb alakja a mandzsu *-lin* (vö.: *a-*: abszolút szótó + *-lin*: képző). Az adatok értéke abban is megnyilvánul, hogy a hosszú magánhangzók-nak triftongus az előzménye (vö.: *agho-* + *-la, ó-* + *-la, ú-* + *-la, é-* + *-l*), erre utalnak a szótővek (*agho-*, *ó-*, *ú-*, *é-*), amelyet megerősít Kāšyari adata (vö.: Kāšy. *aqilla* relatív szótó: *aqil-*).

A magy. *él* és a *holló hol-* relatív tövének összetartozását megerősíti az a tény, hogy a magyarban ismert a *hol, hól* 'fentről csúcsban kezdődő rakás a szoknyán, ruha alsó részén'. Valójában ez egy elágazás, amely hangtanilag a magy. *sas* alakváltozata. A szókezdő magy. *h-*, *s-* (*š-*), Kāšy. 0- eredeti *t-* fejleményei (vö.: *t-* > *th-* > *h-*; *t-* > *t'-* > *č-* > *š-*; *t-* > *δ-* > *w-* > *V-* > *Ø*). Hozzáteesszük, hogy a szókezdő mássalhangzó a *h*-hangon keresztül is elnémulhatott.

Jelentéstani oldalról lényeges, hogy a mongolban ismert a 'valaminek az eleje, az első vagy vezető hely' jelentés is. Ez természetes, hiszen az éle valaminek mindig elől, vezető helyen, fent van. Az is természetes, hogy az 'egy' számnévben is megvan a szó, vö.: magy. *első* töve az *el-*, oszm. *ilk* 'első' töve az *il-*.

A hollóhoz hasonló, de nem ugyanannak a madárnak a neve a magy. *sas*, Kāšyari adatának a relatív tövével (*aqil-*) tartozik össze.

Az or. *or'ol* (< *or'o-*: relatív szótó + *-l*: képző) 'sas' azért érdekes, mert hangtanilag tökéletes alakváltozata, szerkezetileg is megfelel a Kāšy. *aqilla* 'sas' szónak. Az or. *-r-* és a Kāšyari *-l-* előzménye közös (< *-δ-* < *-t-*).

A Kāšy. *aqil-* relatív szótővel számos szó összetartozik, ilyen a magy. *sas-*, az or. *or'ol* szótőve az *or'o-*, a csuv. *ševēr* 'éles, hegyesvégű', polov. *sürü*, oszm., gag., azerb. *sivri*, kazak *süjir*, k.kalp. *süjri* 'éles, kihegyezett', oszm. *sivir* 'kihegyeződni'. (JEGOROV 1964). Igei megfelelője a magy. *szúr*.

A hagyományok szerint a *holló* a Hunyadiak címerállata. Hunyadi Mátyás jelképe a holló, ezért hívják

Corvin Mátyásnak is. A *Corvin* név a lat. *corvinus* 'holló, hollós' szó *corvin* tövével tartozik össze, ennek pedig a lat. *corvus* 'holló' az alapja, amely Apolló jós madara volt. Etimológiailag a lat. *corvus corv-* töve nem a magy. *holló*, hanem a Kāšy. *kuzgun* 'holló' szóval tartozik össze.

A hagyományok szerint a kusánok - akik fehér hunok voltak vagy királyi szkíták - címerállata, azaz nemzetségük jelképe volt az oroszán mellett a holló.

2.4.2. magy. *héja, ölyv*, Kāšy. *taŋla kuž* 'héja, ölyv'.

Kāšyari madárneve az orosz fordítás értelmében egyaránt vonatkozhat héjára és ölyvre. Mindkét madárnak a legjellemzőbb tulajdonsága az, hogy hegyes és éles a karma, a csőre, a szeme. Ezért az ilyen kiálló, görbülő és éles tárgyakkal rokon szó szolgálhatott alapul a megnevezésnek. A Kāšy. *taŋla kuž* egy olyan jelzős szó szerkezet, amelynek a második tagja a 'madár' jelentésű szó, az első tagja pedig összetartozik a csuv. *tumxax, tumxa* 'halom, domb, bucka', üz. *tungak* 'tuskó', *dung* 'halom', bask. *tüŋgek*, tat. *tümgek*, alt. *töngöš* 'tuskó', *töngöšök* 'halom, domb', tuv. *töngelik* 'halom, domb', türkm. *tümmek, tömmük* 'halom, domb', *toŋŋe* 'tuskó'. (JEGOROV 1964) szavakkal s rokona a magy. *düne* 'domb, halom' is. Szerkezetileg is egymás megfelelői, vö.: Kāšy. *taŋ-* szótó + *-la*: képző 'valamivel ellátott', alt. *töngö-* + *-š*, *töngö-* + *-šök*, tuv. *töŋge-* + *-lik*, türkm. *tüm-* + *-mek, töm-* + *-muk, toŋ-* + *-ŋe*. A türkm. *toŋŋe* adat kulcsfontosságú, mert ennek a segítségével érthető meg a következő adatok szerkezeti felépítése: a csuv. *tum-*: szótó + *-xax*: képző, *tum-* + *-xa*, üz. *tun-* + *-gak, dun-* + *-g*, bask. *tün-* + *-gek*, tat. *tüm-* + *-gek*. Ezekben az esetekben a képzők kezdő mássalhangzójának (*x-*, *g-*) előzménye *ŋ-* volt. Ezeknek a szavaknak az alakváltozata a magy. *düne, domb, tönkö*. A fenti madárnév első tagjában ennek az *él* változata van meg, amely utalhat a madár éles szemére, karmaira.

Ennek a szónak sok rokona van. Az ilyen hegyes tárgy stb. megnevezésére használja a csuvas a *sělē* 'zab', ujj., kirg., kum. *sulu*, üz. *sulī*, kazak., k.kalp. *suly*, ojr., hak. *sula*, tat. *soly*, bask. *hölö* 'zab', vö.: kalm. *sul'* 'zab'. (JEGOROV 1964) szavakat. A bask. *hölö* összetartozik a magy. *holló hol* tövével, de rokona a magy. *ölyv* is.

A magy. *ölyv* a TESz szerint 'a sasok családjába tartozó, a hollónál nagyobb ragadozó madár, héja'. Valószínűleg ótörök eredetű, bár török megfelelőjét sem a török nyelvemlékekből, sem a mai török nyelvekből nem tudjuk kimutatni. Megvan azonban a mongolban, vö.: közép-mong. *hele'e, heli'e*, ir. mong. *eliye* (< **elige*), burját *ilē*, ojrát *elē* 'a sasok családjába tartozó ragadozó madár'. (TESz) < *ö-* + *-lyv*. A TESz álláspontja nem igazolt, de az adatok idetartoznak. Látható, hogy ezek a madárnevek azonos gondolkodás alapján születtek. Minél több adat bevonásával külön összehasonlító vizsgálatok teszik lehetővé, hogy megállapítsuk, melyiknek lehet az eredeti szókezdője *t-* illetőleg a fejleménye és melyiknek *k-* illetőleg a fejleménye.

A magy. *héja* szónak a kezdő mássalhangzója *h* ugyanaz, mint a *holló* *h*-ja. A TESz szerint a magy. *héja* 'súlyomféle madarak megnevezéseként, egy fajta ragadozó madár'. Valószínűleg származékszó: alapszava a ragadozó madarak vijjogását utánzó, illetőleg állatúzó szóként, közelebből madárhessegető szóként is használt. (TESz) A mongol adatok értelmében is a Kāšy. *taŋla* és a magy. *héja, ölyv* etimológiailag összetartoznak. Szókezdőjük eredeti *t*- illetve annak fejleménye a *h*- és a *θ*-.

Tovább menve a *héja* és az *ölyv* etimológiailag nemcsak egymással, hanem az or. *sokol'* 'súlyom', magy. *súlyom* szavakkal is összetartoznak.

Fontos megjegyezni, hogy a Kāšy. *taŋla kuž* szókapcsolat második tagja a *kuž* 'madár jelentésű'. A névnek vagy 'héja madár' ill. 'ölyv madár' a jelentése vagy pedig az első tagot 'karmos, csőrös, éles, hegyes, ragadó stb.' jelzőként kell értelmezni. Ez a megoldás jellemző a török nyelvekre, vö.: csuv. *vēsēn kajāk* 'repülő madár', *šātkān⁵ kajāk* 'ragadozó, rabló madár', *jurlakan kajāk* 'énekes madár', stb.

A második tag (Kāšy. *taŋla kuž*) a 'madár' szó megvan a törökségben, vö.: csuv. *kajāk* 'madár', *kajāk-kēšēk* 'madarak' gyűjtő jelentésben 'szárnyasok', 'vad', *kajāk xur* 'vad liba', *kajāk kāvakal* 'vad kacska', *tisker kajāk* 'vadállat', ÓT. *kajik*, KB., Zol. bl. *kedik* 'gímszarvas, szarvas', ujj. *kijik* 'szarvas, zerge, gazella, hegyi kecske', tefs. XIV-XV. sz., karaim, ojr. *kijik*, csag. *kiik*, bask. *keek* 'vad állat, ragadozó állat', hak. *kiik* 'vad kecske', tat. *kiek* 'vad (állat), vad madarak', alt. *kijik* 'vad állat', Vö.: jeny., ujj., kirg. *kuš*, bask., tat. *koš*, azerb., türkm. *guš*, kazak, k.kalp., nog. *kus* 'madár'. (JEGOROV 1964) < csuv. *ka-*: abszolút szótó + *-jāk*: képző, *ka-* + *-jāk*, *kē-* + *-šēk*, ÓT. *ka-* + *-jik*, KB., Zol. bl. *ke-* + *-dik*, ujj. *ki-* + *-jik*, tefs. XIV-XV. sz., karaim, ojr. *ki-* + *-jik*, csag. *ki-* + *-ik*, bask. *ke-* + *-ek*, hak. *ki-* + *-ik*, tat. *ki-* + *-ek*, alt. *ki-* + *-jik*, jeny., ujj., kirg. *ku-* + *-š*, bask., tat. *ko-* + *-š*, azerb., türkm. *gu-* + *-š*, kazak, k.kalp., nog. *ku-* + *-s*.

Megjegyezzük, hogy elvileg idetartozhat az or. *gus* 'liba', a csuv. *xur* 'liba', MK. *kaz*, kirg., kazak, nog., oszm., kum., tat., bask. *kaz*, ujj., azerb., türkm., k.kalp. *gaz*, üzb. *goz*, alt., ojr., tuv. *kas*, hak. *xas*, jak. *xaas* 'liba', vö.: perzsa *kaz* 'liba, fajdkakas, süketfajd'. (JEGOROV 1964) < or. *gu-*: abszolút szótó + *-s*: képző, csuv. *xu-* + *-r*, MK. *ka-* + *-z*, kirg., kazak, nog., oszm., kum., tat., bask. *ka-* + *-z*, ujj., azerb., türkm., k.kalp. *ga-* + *-z*, üzb. *go-* + *-z*, alt., ojr., tuv. *ka-* + *-s*, hak. *xa-* + *-s*, jak. *xaa-* + *-s* 'liba', vö.: perzsa *ka-* + *-z*.

Ez azt is jelenti, hogy a 'madár' jelentésű szavak alapjául hangutánzó szó szolgált. Az abszolút szótó összetartozhat azzal a hangutánzó szóval, amely alapul szolgált a 'liba' jelentésű szónak, vö.: Kāšy. *kaŋ* 'a liba ilyen hangot ad ki gágogáskor', Kāšy. *kāz* 'liba', Kāšy. *kāg kūg* 'liba gágogása'.

A képző pedig eredeti *-t* fejleménye, ilyen az *-š* (< *-č* < *-t'* < *-t*), *-s* (< *-th* < *-t*), *-z*, *-r* (< *-δ* < *-t*), *-d* (< *-t*), *-j*, amely vagy *-δ*, vagy *-d'* hangokon keresztül keletkezett, idővel pedig el is tűnhetett az ejtésből.

Megjegyezzük, hogy a törökség ismer *k-* kezdetű szót is a héjára, ölyvre, vö.: csuv. *xālat* 'héja, ölyv', üzb. *kalxat* 'héja, ölyv', sor *kylady* 'héja, ölyv', türkm. *kuladu*, mong. *kuldu* 'héja, ölyv'. (JEGOROV 1964) Az or. *kulada* 'ua.' ennek átvétele.

2.4.3. magy. *turul*, Kāšy. *tugrił* 'ragadozó madár, amely megöl ezer kacsát, de csak egyet eszik meg'; Kāšy. *tugrił* 'sas'.

Szerkezeti felépítésük: magy. *turu-*: (< *tu-*: abszolút szótó + *-ru-*: képző) relatív szótó + *-l:* képző, Kāšy. *tugrił-*: (< *tug-*: abszolút szótó + *-rił:* képző) relatív szótó + *-l:* képző.

A magy. *turul* a TESz véleménye szerint Árpád törzsének totemisztikus madara volt. Az ősm. mondvilágban a sashoz vagy súlyomhoz hasonló nőstény madár'. ÓT. *toyril* 'vadász-súlyom', csag. *toyril*, oszm. *toğrul* 'súlyom', perzsa *toğri* 'súlyom'. (TESz) < magy. *turu-*: relatív szótó (< *tu-*: abszolút szótó + *-ru-*: képző) + *-l:* képző, ÓT. *toyril-*: relatív szótó (< *toyr-*: abszolút szótó + *-ri:* képző) + *-l:* képző, csag. *toyril-*: (< *toyr-*: abszolút szótó + *-ri:* képző) relatív szótó + *-l:* képző, oszm. *toğru-*: (< *toğ-*: abszolút szótó + *-ru-*: képző) relatív szótó + *-l:* képző, perzsa *toğ-*: abszolút szótó + *-ri:* képző.

Az abszolút szótó jelentésstartalma a hegyes, éles, tű formájú tárgyakéval tartozik össze s a képzővel ellátott forma pedig 'hegyvel, éllel ellátott' jelentésű. A relatív szótó összetartozik a *tenri* 'úr, isten' szóval is. Természetes, hogy a *turul* madár nemcsak egyszerűen ragadozó madár, hanem 'égi, uralkodó, úr' jelentést is tartalmaz.

A relatív szótó (*turu-*) jelentésbeli rokona, hangtanilag alakváltozata, szerkezetileg pedig ugyanaz, mint a magy. *sas*, *súlyom* és az or. *sokol'* 'ua.'. Magával a *turul* névvel az or. *or'ol* illetőleg a magy. *holló* tartozik össze etimológiailag.

A ném. *Har* 'madár, turul' etimológiailag csak akkor tartozik ide, ha a szókezdő *h-* eredeti *t-* fejleménye ugyanúgy, mint az *š-*, *s-*.

A *turul* alakváltozata az or. *or'ol* 'sas' (< *or'o-*: (*o-*: abszolút szótó + *-r'o-*: képző) relatív szótó + *-l:* képző), a szókezdő *t-* elenyészett. Az or. *or'ol* csuvas jelentésbeli megfelelője *āmārt kajāk*, ahol a második tag a *kajāk* 'madár' jelentésű szó. Az *āmārt kajāk* 'sas, királysas' jelentésű. Az első tag az *āmārt* Jegorov szerint összetartozik azzal a mitológiai madárral, amit Keleten *simurg*-nak hívnak (*si* 'kutya', *murg* 'madár'). Vö.: tat. dial. *semurg koši* (vö.: ir. nyelv: *karakoš*). Valószínűleg szarmata vagy bolgár örökség, vö.: óujg. *symurka* 'mesebeli madár', kazak. *samyryk-kus* 'sas', perzsa *simorg*, *simurg* 'mesebeli madár'. (JEGOROV 1964)

A *Turul* megnevezés nemcsak madár nevében ismert, vö.: Kāšy. *Tugrił bek*: a szeldzsukok uralkodója.

⁵ Vö.: csuv. *šāt* 'nyelés, nyelni'. (JEGOROV 1964) + *-kān:* folyamatos ige képző. Összetartozik a magy. *jöttányi* 'nyelésnyi' *jot*-tövével.

A hagyományok szerint a magyaroknál a lélekmadár a *turul* volt, de a kereszténység felvétele után ez a galamb lett. Szűz Mária madara, napjainkban a béke szimbóluma a fehér galamb. A *turul* Attila kedvenc madara volt, amelyet *kerecsen sólyom*nak is hívnak. A *turul* Álmos apjának Ügyek nemzetségének a jelképe. Anyja Emese a szarvas nemzetségből való. A fiukban Álmosban találkozott a *turul* és a szarvas nemzetség, benne egyesült, összegződött a két nemzetség jelképe a többi hagyománnyal együtt. Álmos utóda Árpád hozta be ezt a nemzetséget a Kárpát-medencébe.⁶

A magyar honvédség jelképe a mai napig a szálló *turul*madár karmai közt egy kard. A magyar nemzetnek tiszteletben tartott jelképe a szarvas mellett a *turul* madár.

2.4.3. magy. *sólyom*, Kāšy. *žavli*'sólyom'.

Szerkezeti felépítésük: magy. *só-*: abszolút szótó + *-lyom*: képző, Kāšy. *žav-*: abszolút szótó + *-li*: képző.

A TESz szerint a magy. *sólyom* 'a varjúnál nagyobb, vadászatra betanítható ragadozó madár, lószínnévként'. Bizonytalan eredetű. Vö.: Kāšy. *čabli*, csag., oszm. *čavli*'fiatal sólyom vagy héja, karvaly'. (TESz) < magy. *só-*: abszolút szótó + *-lyom*: képző, Kāšy. *čaβ-* + *-li*, csag., oszm. *čav-* + *-li*. A szócikk írója helytelenül bontotta elemeire a szót, mert a képző maga a *-lyom* elem, azaz nem az *-m* a képző, hanem a *-lyom*. Az abszolút szótó a magy. *szeg* és társaihoz áll közel ugyanúgy, mint a csuv. és or. *sokol soko-* töve, ahol az *-l* képző. A magy. *sólyom* és török megfelelőinek rokona tehát az or. *sokol*'sólyom'.

Az eredeti szókezdő mássalhangzó *t* volt, amelyet őriz a magy. *turul* és a különböző török nyelvi megfelelője. A *t*-fejleményei közé tartozik a *ž-* (*t* > *dž-* > *ž-*), *ś-* (*t* > *th-* > *ś-*), *s-* (*t* > *th-* > *s-*), *č-*, *š-* (*t* > *t'* > *č-* > *š-*). A képző kezdő mássalhangzója az adatokban *-r*, *-l*, *-ly* is eredeti *-t* fejleménye (*-t* > *-δ* > 1. *-r*, 2. *-l*illetőleg *-t* > *-δ'* > *-l'*, *ly*).

2.4.4. magy. *sólyom*, Kāšy. *žagri*'sólyom', Kāšy. *sunkur*'ragadozó madár neve'.

Szerkezeti felépítésük: magy. *só-*: abszolút szótó + *-lyom*: képző, Kāšy. *žag-*: abszolút szótó + *-ri*: képző; Kāšy. *sunku-*: abszolút szótó + *-r*: képző. Lényeges, hogy az *-l*, *-ly* kezdetű képzőnek ismert *-r* kezdetű változata ugyancsak 'sólyom' jelentésű madárnévben.

A madár az éles karmairól, hegyes és görbe csőréről, éles látásáról kaphatta a nevét. Az abszolút szótó összetartozik a következő török szavakkal és a magy. *szeg* szóval, vö.: csuv. *sānā*'kopja, lándzsa, fullánk, kígyónyelv, penge éle', ÓT. (orh. jeny.) *sünüg*, Zamahš., csag. *süngü*, AFT. *sünü*, türkm., kazak, *süngi*, nog. *sun'gi*, kum. *s'ung'u*, tat. *söngce*, bask. *hongo*, jak. *ünü*'kopja, lándzsa', oszm., karacs. *süngü*'szurony', azerb. *sančag*'gombostű, díszű, hajtű', vö.: ÓT. *sanč*'bele-

döfni, szűrni, vágni', csuv. *sunčaka*, *seněk* (JEGOROV 1964)

A csuv. *sunčaka* 'szigony' szótóve (*sun-*), a csuv. *seněk* 'villa' és többi török megfelelője rokon a Kāšy. *sunku-* abszolút szótóval. A szótóhoz járuló képző ez esetben *-r*, a magy. *sólyom* esetében *-lyom*, a Kāšy. *žavli*névben a *-li*, az or. *sokol*szóban pedig *-l*.

A szó összetartozik a *turul* madárnév *turu-* relatív szótóvevel. Vö.: Kāšy. *tugrił*'ragadozó madár neve, férfinév is, magy. *turul*'Attila szent madara, nemzetségnév, eredetiben kerecsensólyom, fekete szürkés, mint a sakktabla a begye, jelkép, lélekmadár', Kāšy. *urun kuš*'fehér sólyom' < *urun*'fehér' (< *u-* + *-run*) névvel és a magy. *sólyom*, továbbá a *sas* madárnévvel.

Az abszolút szótó olyan önállóan is használt szavakkal tartozik össze, amelyek a madár görbe és hegyes karmaira, a ragadozó tulajdonságára utalnak, vö.: csuv. *šak*'akasztani, felakasztani', azerb. *ček*, türkm. *ček*'akasztani', azerb. *čekil*'függenni'. (JEGOROV 1964) < azerb. *čeki-*: abszolút szótó + *-l*: denominális verbum képző.

2.4.5. magy. *sas* (*šas*), Kāšy. *sas*'sas'.

Szerkezeti felépítésük: magy. *sa-* abszolút szótó + *-s*: képző, Kāšy. *sa-* + *-s*. A TESz szerint a magy. *sas* 'egy fajta ragadozó madár, oszlop, bevéselt gerenda, sasszeg, horog, köröm, hasíték, bemetszés'. Bizonytalan eredetű. Talán ősi örökség a finnugor korból, vö.: zürj. *šuz*'(füles) bagoly', lp. *cisku*'sólyom', *cicka*'karvaly'. (TESz) < magy. *sa-* + *-s*, zürj. *šu-* + *-z*, lp. *ci-* + *-sku*, *ci-* + *-cka*. A finnugor nyelvi eredet nem igazolt, ám az adatok idetartoznak. A fenti *-l*-párhuzama itt az *-š*, mindkettőnek (*-l*, *-š*) *-t* az eredeti, kiinduló mássalhangzója ugyanúgy, mint a szókezdőnek. Ez a *t*-Kāšyari adatában (vö.: Kāšy. *aqilla*) elenyészett (*t* > *δ* > *w-* > *V-* > *Ø*), a magy. *sas* szóban *t* > *č* > *š* változás következett be.

Látható, hogy ezt vagy hasonló megnevezést viselnek nemcsak a madarak, vö.: magy. *sas*(szeg)'elágazó szeg', oszm. *šesé*'doboz, palack' stb. A magy. *sas* nem lehet finnugor eredetű.

A Volga-Urál vidékén a földrajzi nevekben szereplő *Sos*, *Sis*, *Sys*, *ssas*, *Sas*, *Sus*, *Sösö* formák közös etimológiájúak, egymásnak alakváltozatai. Az orosz használatú *Sos* alapjául a mansi *sos*'patak' szó szolgált. A komi *Sos'jaju* orosz *Sos'ja* *Soseju* használatú párhuzamos nevekből kiolvasható, hogy az or. *Sos'ja* a komi *Sos'jaju* névnek a *Sos'ja* elemével tartozik össze, az orosz *Soseju* pedig a komi *Sos'jaju* formának az átvétele. A komi használatú névnek alapul azonban nem komi szavak szolgáltak. A három szóból álló névnek csak az utolsó eleme a *ju*'folyó' szó való a komiból. A második tag a *ja*'folyó' a hanti és mansi nyelvekben használatos. Az orosz *Soseju* változatban azonban ennek *-e* felel meg, amelynek az a magyarázata, hogy itt nem a *ja*, hanem ennek a *je* változata az alapja. Az első tag pedig a mansi *sos*'patak' szóval tartozik össze. A *Sos* magyarázatához is sok példánk van, vele a *Sis* és a *Sysna* *Sys-* töve összetartozik. A csuvas *sysna*'disznó'

⁶ Ld. Emese álma.

szónak annyi köze van a névhez, hogy a disznó a vékony sertéjéről, tüskés szőréről kapta az elnevezést, a patak pedig valójában mint forrásfolyó, elágazó víz az elágazásra jellemző keskeny, hegyes, elváló folyó formájáról. A magyar *sasszeg sas* előtagja bár nem *-sz* (*-s*), hanem *-s* (*-š*) mássalhangzókat tartalmaz, de etimológiailag ez is idetartozik, amely valójában olyan kétszárú szeg, amelynek a szára széthajtható. A szónak a *sas* madárnevünk is rokona, amely kaphatta az elnevezést a csőréről, de az éles karmairól is. A csuvas *ssas*

< bask. *Asylykül* < *Asyly* < *Asy* ← 1. bask. *asy* 'keserű, sós'
2. *asa* 'elágazás'

+ *-ly*: képző

+ *kül* ← bask. *kül* 'tó'.

bask. *Karatabyn* < *Kara* ← bask. *kara* 'fekete'

+ *tabyn*

+ *küle* ← bask. *kül* 'tó'

+ *-e*: birtokos személyjel.

Jer

+ *Upkan*

Jer

+ *Batkan*

Ajyrkül < *Ajyr* ← bask. *auyr, ajyr* 'folyó elágazása, mellékfolyó, patak'

+ *kül* 'tó'

or. *Asylykul* ← bask. *Asylykül*.

Az 'elágazó' jelentést megerősíti a névnek az *Ajyrkül* változata is.

2.4.6. A magy. *karvaly*, Kāšy. *karvī* 'hajlított, ferde'.

Szerkezeti felépítése: magy. *karva-*: (< *ka-*: abszolút szótó + *-rva-*: képző) relatív szótó + *-ly*: képző, Kāšy. *ka-*: abszolút szótó + *-rvī*: képző). A magy. *karvaly* relatív szótóvével (*karva-*) tartozik össze a Kāšy. *karvī* 'hajlított, ferde' jelentésű szó. Ezúttal a magyarban van meg a madárnév, Kāšyarinál csak a neki alapul szolgáló szó.

Fontos tudni, hogy eleink gondolkodása szerint ott, ahol elágazás van, nemcsak hegyes, csúcsos, hanem hajlott, görbe forma is keletkezik. Ennek megfelelően a relatív szótó (magy. *karva-*) és a Kāšy. *karvī* 'hajlított, ferde' szónak alakváltozatai a csuv. *kukār* 'ferde, hajlott, görbe', tat. *kekre*, bask. *kekere, küngyr*, miser *kyŋyr*, karacs, kum. *kyngyr*, ujj., üzb. *kingir*, alt. *kyjyr* 'ferde, hajlott', alt. *kojryk, kojruk* 'meghajlított', vö.: mari *kagy* 'ferde', *kagy-mygyr* (vö.: csuv. *kukār-makār* 'ferde, hajlott'), udm. *kongro* 'kampó, kapocs, horog', fi. *koukero* 'ferde, hajlott'. (JEGOROV 1964) < csuv. *kukä-*: abszolút szótó + *-r*: képző, tat. *kek-* + *-re*, bask. *keke-* + *-re, küngy-* + *-r*, miser *kyŋy-* + *-r*, karacs, kum. *kyngy-* + *-r*, ujj., üzb. *kingi-* + *-r*, alt. *kyjy-* + *-r*, alt. *koj-* + *-ryk, koj-* + *-ruk*, mari *kagy-* + *-r*, udm. *kong-* + *-ro*, fi. *kouke-* + *-ro*.⁷

⁷ *Jamanssas* h. Ašm.IV.185.: csuv. *Jamanssas* or. *Jamansas* Ster.u., település neve, NAP:-, Ar:-.

< csuv. *Jamanssas* < *Jaman*

+ *ssas* ← tat. *saz* 'mocsár',

or. *Jamansas* csuv. *Jamanssas*.

forma' kettőzött mássalhangzója a zöngétlen ejtést jelzi írásban. A szó mocsár jelentése arra utal, hogy folyó-elágazásnál, folyó, patak, víz mentén a mocsár gyakori, természetes jelenség.

Az 'elágazó' jelentésű szónak van a földrajzi nevekben és a közszókban szókezdő mássalhangzó nélküli változata is, vö.:

Asylykül t. TB.26.: bask. *Asylykül* / *Karatabyn küle* / *Jer Upkan* / *Jer Batkan* / *Ajyrkül* or. *Asylykul* 'Davil. tó.

Rokon vele a magy. *görbe*, amely a TESz szerint a 'púpos, hajlott hátú ember, púp, az egyenestől különböző, törés nélkül hajló vonal, hát, grafikon, hajlott, púpos hátú, hajlított, nem egyenes stb.'. Déli szláv eredetű, vö.: blg. *grba* 'púp', mac. *grba* 'ua.' stb. (TESz) A szláv eredet nem igazolt. Ellenkezőleg, a szlávban átvétel a szó. Szerkezeti felépítése: magy. *gö-*: abszolút szótó + *-rbe*: képző, blg. *gr-* + *-rba*, mac. *g-* + *-rba*.

Idetartozik a magy. *kunkor*, amely a *kunkorodik* címszónál található a TESz-ben. Igei változata a *kunkorog* 'tekereg, tekeredik'. A szócikk írója szerint valószínűleg hangfestő eredetű a szócsalád. Helytelenül járt el, amikor nem vette figyelembe a török adatokat.

A szócsalád tagja a magy. *kerék* 'érdő, forgószelel, kör (korong, henger) alakú, körhöz hasonló stb.' szó, amely a TESz szerint származékszó, a *kerül, kering, kerít* igék *ker-* alapszavából jött létre *-k* deverbális nőmen képzővel. (TESz) A TESz állítása nem igazolt. A *kerék* szerkezeti felépítése: *ke-*: abszolút szótó + *-rek*: képző. Az abszolút szótó alakváltozata összetartozik más képzett alakok abszolút szótóvével, vö.: Kāšy. *kunur* 'kitépni gyökerestől', Kāšy. *kajlik* 'egylábú ember, oldalra fordulva járkál'. < *kaj-*: szótó + *-lik*: képző. Az abszolút szótó 'gyökér, eredet' jelentésű, vö.: Kāšy. *kuk* 'gyökér, eredet'.

Idetartozik a magy. *kerék* 'központi tengelyen forgó vagy gördülő tárgy, amely rendszerint egy nagyobb szerkezet alkatrészeként szerepel, azt működteti, kerék formájú kínzóeszköz, köralak, körpálya stb.' Szóhasadás eredménye, a *kerék* szótól különült el. (TESz) < magy. *ke-*: abszolút szótó + *-rék*: képző.

Alakváltozata a magy. **karika** 'kör alak, kerek forma', a magy. **korong** 'kerekerdő, egy fajta kerék mint a vízimalom alkatrésze, vízszintes síkban forgatott, lapos henger alakú eszköz, amelyen a fazekas az agyagot formálja, kerek lap vagy tányér alakú tárgy, tárcsa stb.'. Szláv eredetű, vö.: óe.szl. *krogъ*,⁸ blg. *krъg* 'kör, kör alakú térség, hely, tárgy', szb.-hv. *krûg* 'kör, korong, tárcsa, kútkáva, gomolyag', szln. *króg* 'kör, korong', *krógi* (többes szám) gyűrű, mint sporteszköz', szlk. *kruh* 'kör, kör alakú tárgy', or. *krug* 'kör, kör alakú térség, karika'. (TESz) A szócikk írója tévedett, a magyar szónak nincs szüksége szláv eredeztetésre.

Rokona a magy. **kör** 'zárt görbe vonal illetőleg ilyen vonal alakjában elhelyezkedő személyek, testek sora, mozgásnak ilyen vonalú pályája, stb.'. A TESz szerint szóelvonás eredménye: a *körül*, *köröskörül*, *körülötte* szavakból jött létre, feltehetően az *alul*, *al*, *fölül*, *föl* szópárok analógiájára. (TESz) Ez az álláspont nem igazolt. A *kör* szerkezeti felépítése *kö-*: abszolút szótó + *-r*: képző. A *körül*, *köröskörül*, *körülötte* szavak a *kör* toldalékolt alakjai.

A magy. **kereng**, **kering** is idetartozik, a TESz a *kerül* szócikknél tárgyalja. Szerkezeti felépítése: *ke-*: abszolút szótó + *-reng*: képző, *ke-* + *-ring*.

Idetartozik a magy. **horog** 'kampó, (hegyek, dombok közötti) mélyút, szoros'. Ismeretlen eredetű. (TESz). < *ho-*: abszolút szótó + *-rog*: képző. A szó kezdő mássalhangzója *k*- jelleménye.

A fentieknek rokona az or. **krivoj** 'ferde', a ném. **kurve** 'hajlat' stb. Ld. még Kášy. **karmälä-** 'elrabolni' < *karmä-*: (< *kar-*: abszolút szótó + *-mä-*: képző) relatív szótó + *-lä-*: denominális verbum képző.

Bár a csuvasban a relatív szótó nem 'köröm, karmom' jelentésben van meg, de a szó családjába tartozik a csuv. **karmak** 'elágazás, szétágazás, horog', ujj., tuv., kazak, tat. *karmak*, üzb. *karmok*, hak. *xarmax*, azerb. *garmag* 'elágazás, horgász horog', alt. *karma* 'beleakasztani valamibe, elvenni, elkapni, elragadni, megfogni'. (JEGOROV 1964) < csuv. *kar-*: abszolút szótó + *-mak*: képző, ujj., tuv., kazak, tat. *kar-* + *-mak*, üzb. *kar-* + *-mok*, hak. *xar-* + *-max*, azerb. *gar-* + *-mag*, alt. *kar-* + *ma*.

Idetartozik a csuv. **karmaš**, **karmašlan** 'kézzel kapaszkodni', csag. **karmaš** 'összekapcsolódni, csatlakozni, kapaszkodni, fogódzni, összecsapni, összekapni, egymásnak támadni, harcolni, küzdeni', **karmašyb** 'megragadva öt újjal, körmökkel', kirg. **karmaš** 'megragadni egymást, kapaszkodni, fogódzkodni, összecsapni, összekapni', alt. **karman** 'kézzel kapaszkodni, ragaszkodni, kapaszkodni'. (JEGOROV 1964) < csuv. *karma-*: (< *kar-*: abszolút szótó + *-ma-*: képző) relatív szótó + *-š*: igeképző, *karmaš-*: relatív szótó + *-lar*: deverbális verbum képző.

A magy. **karom** a TESz-ben a **karmol** címszónál található. A **karmol** 'körömmel felsért, kapar, vág, mar', (éles, hegyes tárgy, személy ilyen tárggyal) karcólást ejt, horzsol, firkál, (füst, fűszer, ital a torokban) karcoló, kaparó érzést okoz, szid, támadó kritikával illet,

(hangszer húrját) körömmel mozdítja, pendíti', **karom** 'éles, hegyes, támadásra, kapaszkodásra alkalmas, erős, horgas állati köröm, elhanyagolt, hosszú emberi köröm'. A szócsalád tagjai magyar fejlemények. A karmol alakulásmódja vitatott. (TESz) < *karmo-*: (< *kar-*: abszolút szótó + *-mo*) relatív szótó + *-l*: denominális verbum képző, *karo-*: abszolút szótó + *-m*: képző.

A magy. **köröm** is idetartozik, a szó a TESz álláspontja szerint 'szaruképződmény az ujjak végén, egy fajta szembetegség, növénynevek elemeként', **körmöl** 'karmol, kap valami után, megkaparint, gépiesen ír, másol'. Ismeretlen eredetű szócsalád. (TESz) < *körö-*: abszolút szótó + *-m*: képző, *körmö-*: relatív szótó + *-l*: denominális verbum képző.

A szótóhoz tartozik a magy. **horog** és a **horgászik** **horgá-** töve. Idetartozik az or. **krüçok** 'horog' szó is, amely átvétel.

A Kášy. **karmälä-** és a magy. **karmol**, **körmöl** alapvetően 'körömmel cselekszik, tesz, csinál valamit' jelentésű, ezért természetes, hogy a fenti igék egymással összetartoznak. Az elrabolás, az elragadás egyaránt az ember, az állat, a madár körme illetőleg a foga segítségével történt. Természetes, hogy ezek az igék rokonok egymással, de külön az abszolút, a relatív szótóvekek és az igeképző is összetartozik, közös gyökerű. Egyik sem keletkezhetett az egyik vagy a másik nyelv külön életében.

Megjegyezzük, hogy a szavak elemeire bontásánál az abszolút szótóvünk a *kar-*, *kör-*, *xar-* valójában a magy. **horog** szóval tartoznak össze és már azok is világosan képzett szavak, vö.: magy. *ho-*: abszolút szótó + *-rog*: képző.

A **horog** szóval összetartozik a következő szavak töve: a csuv. **xurčäka** 'karvaly', Zamahš., tat., kirg. *karčyga*, bask. *karsyga*, kazak, k.kalp. *karšyga*, ojr. *karčaga*, hak., tuv. *xartyga*, üzb. *karčagaj* 'karvaly', alt. *karčyga* 'súlyom, héja, ölyv', mong. *xarcgaj*, *xarcaga*, kalm. *xarcx* 'karvaly'. (JEGOROV 1964) Szerkezeti felépítésük ugyanaz, mint a magy. **karvaly** szóé, hangtanilag pedig egymás alakváltozatai: magy. *karva-*: relatív szótó + *-ly*: képző, csuv. *xur-* + *-čäka*, Zamahš., tat., kirg. *kar-* + *-čyga*, bask. *kar-* + *-syga*, kazak, k.kalp. *kar-* + *-šyga*, ojr. *kar-* + *-čaga*, hak., tuv. *xar-* + *-tyga*, üzb. *kar-* + *-čagaj*, alt. *kar-* + *-čyga*, mong. *xar-* + *-cgaj*, *xar-* + *-caga*, kalm. *xar-* + *-cx*⁹.

A **karvaly** madárnévnek alakváltozata, de másik ragadozó madár megnevezésére használatos az or. **koršun** 'héja, ölyv'. Bár nem madárnév, de a tulajdonsága alapján a szócsaládba tartozik a csuv. **xuráš**, **xuršä** 'acél', tat. *koryč*, bask. *koros*, kazak. *kuryš* 'acél'. Másodlagos jelentés lehet, elsődlegesen 'éles'. Vö.: MK. *kurč* 'éles'. *kurč temür* 'acél' ('éles vas'), kirg., alt. *kurč* 'éles', mong., kalm. *xurc* 'éles', burj.mong. *xurca*, *xursa* 'éles'. Óor. *krъçii* 'kovács' (JEGOROV 1964) < csuv. *xurä-*: relatív szótó + *-s*: képző, *xur-* + *-šä*, tat. *kory-* + *-č*, bask. *koro-* + *-š*, kazak. *kury-* + *-š*, MK. *kur-* + *-č*, kirg., alt. *kur-* + *-č*, mong., kalm. *xur-* + *-c*, burj.mong. *xur-* + *-ca*, *xur-* + *-sa*, Óor. *krъ-* + *-čii*. Az óoros adat

⁸ Az *-o-* nazális ejtésű.

⁹ Vö.: magy. *karcol* ige.

képzője foglalkozásnév képző, ezért nem tartozik össze a török és a mongol adatok képzőjével. Idekötődik az or. *kuznec* 'kovács' is.

2.4.7. magy. *horh*, *horho* 'vízmosta árok, mélyút, horhos', *kapar*, Kāšy. *kuzgun* 'holló'.

Szerkezeti felépítésük: magy. *ho-*: abszolút szótó + *-rh-*: képző, *ho-* + *-rho*, Kāšy. *kuz-*: (< *ku-*: abszolút szótó + *-z-*: képző) relatív szótó + *-gun-*: folyamatos melléknévi igenév képző. Bár Kāšyari *kuzgun* 'holló' szava nem a madárnév kapcsán, hanem a neki alapul szolgáló szó révén kötődik a magyarhoz, a magyar-török kapcsolatokat erősíti. A TESz szerint a magy. *horh*, *horho* 'vízmosta árok, mélyút, horhos'. Magyar fejlemény, alakulásmódja azonban nincs kellően tisztázva. (TESz)

A madárnévnek alapul szolgáló relatív szótónek számos képzett alakja ismert, vö.: magy. *horhol*, *horol*, ld. *horzsol*, *korzsol* 'kapar'. A TESz szerint a szócsalád *hor-* töve ősi hangutánzó szó a finnugor korból, vö.: zürj. *kuravni* 'összegereblyél, kikapar', *kuran* 'gereblye', votj. *kurjal* 'lekapar, levakar', finn *karvia* 'vakar, kapar, karcól, gereblyél, horzsol, reszel, csiszol'. (TESz) Nem érthetünk egyet a szerkezeti felépítéssel. A helyes elemekre bontás: *horho-*: relatív szótó (< *ho-*: abszolút szótó + *-rho*: képző) + *-l-*: képző.

A magyar szavaknak az alapja az ív alakú karom, amellyel kaparni lehet s a kaparás helyén gödör, árok keletkezik úgy, mint a víz horoló tevékenysége nyomán. Ezt őrzik a földrajzi neveink is, vö.: magy. *Hortifénék* ld. *Hortobágy* 'folyó Hortobágy északi részén'. Valószínűleg elhomályosult összetétel. A *bágy* 'széles felszíni mélyedés, morotva'. Az erdélyi *Hortobágy* 'a Szeben bal oldali mellékfolyója'. (KISS 1980) < *Horti* (< *Hor* + *-ti*) + *fenék*, *Horto* (< *Hor* + *-to*) + *bágy*.

Kāšyari madárneve a *kuzgun* ez esetben nem a magyar hangutánzó szó révén kötődik a magyar nyelvhez, hanem a holló madár legfőbb tulajdonsága, a vágás, a kaparás kapcsán. A magyar *holló* etimológiailag nem tartozik ide, másik szó, vö.: *holló* (< *hol-*: relatív szótó + *-ló-*: képző) relatív töve a magy. *él* szóval és nyelvi megfelelőivel tartozik össze és nem a török (vö.: Kāšy. *kuzgun*) *k-* kezdetű szavakkal. A *h-* a magy. *hol-ló* esetében eredeti *t-* fejleménye (*t-* > *th-* > *h-*). A szót összehasonlítva a TESz véleményével látható, hogy az adatok azonban Kāšy. *kuzgun* változatával rokonok, vö.: magy. *holló* 'a varjúnál nagyobb, fényes fekete tollazatú madár'. Ősi hangutánzó szó az uráli korból. Vö.: vog. *kola-x*, osztj. *kōlek* 'holló', szam.jur. *xulli*, jeny. *kuḏuke*, *kuruke*, tvg. *kula*, szelk. *kulé*, *kulli*, kam. *kūli*, ld. még perzsa *kalāy*, *kulay* 'vetési varjú', fi. *kaarne* 'holló'. A magy. szó *-ll-*je magánhangzóközi gemináció eredménye. (TESz) Eszerint a szókezdő mássalhangzó *k-* illetőleg annak a fejleménye a *x-*, ezért ezek az adatok a Kāšy. *kuzgun* 'holló' szavával tartoznak össze. Jelentéstani oldalról megközelítve minket erősítenek meg a hagyományok is, vö.: *Holló vájja ki a szemedet!* vagy *Károg, mint a varjú*. Az elsőben az 'éles' jelentés, a másodikban pedig a hangutánzó szó, a 'károg' dominál.

Amint fent már szóltunk róla, hangtanilag a magy. *holló* a Kāšy. *aqilla* 'sas' szóval tartozik össze. Világosan látható, hogy a magyarban a holló nem azonos a varjúval. Két különböző madár. Kāšyari sem nevezi a hollót varjúnak, arra van másik szava. Ezzel szemben számos nyelvben keveredik a két megnevezés. Ennek az a magyarázata, hogy a *károg* hangutánzó szó és a *horh* hangtanilag közel állnak egymáshoz nemcsak a magyarban, hanem a török nyelvekben is. Ráadásul alakra és kinézetre sincs nagy különbség a holló és a varjú között. Az elnevezés alapjául a hollónak a ragadozó tulajdonsága, a varjúnak pedig a hangja volt a motivációs tényező a névadáskor. Azok a nyelvek, amelyek ezt a különbséget nem érzik, vagy keverik a hollót és a varjút vagy pedig gyakran a holló elé az *él*, *éles* szót teszik jelzőként.

A csuvasban *ula kurak* 'varjú', szó szerint 'éles varjú'. Az előtag összetartozik a magy. *él* szóval, az utótag pedig Kāšy. *kuzgun* 'holló' és a Kāšy. *kargā* 'varjú', valamint az or. *grač* 'vetési varjú' szóval. Jegorov szerint csuv. *ula* 'éles', ÓT., ujj., kirg., kazak, oszm., tuv., hak., alt., tat. *ala*, azerb. *ala-bula*, *alača*, üzb. *ola*, azerb., türkm. *ala* 'éles', 'tarka, foltos', Zamahš. *ala karka*, tat. *ala karga*, csuv. *ula kurak* 'varjú', csuv. *ulatakka* 'harkály', mong. *alag* 'éles, tarka, különböző színű'¹⁰. (JEGOROV 1964) < csuv. *u-*: abszolút szótó + *-la*: képző, ÓT., ujj., kirg., kazak, oszm., tuv., hak., alt., tat. *a-* + *-la*, azerb. *a-* + *la*, *bu-* + *-la*, üzb. *o-* + *-la*, azerb., türkm. *a-* + *-la*, mong. *a-* + *-lag*.

A csuvas *ula kurak* utótagja megvan Jegorovnál, vö.: csuv. *kurak* 'varjú'¹¹, *xura kurak* 'varjú', *ula kurak* 'varjú', kirg., kazak *ala karga*, türkm. *ala garga*, *garga*, bask., tat., k.kalp., nog., ujj., üzb., kum., karaim *karga*, oszm. azerb. *garga* 'varjú', bask., tat., k.kalp., nog. *kara karga*, üzb. *kara korga*, azerb., türkm. *gara garga*, oszm. *ekin gargazy*, kirg. *čar garga*, kazak *kuzgyn karga* 'varjú', oszm. *aladža karga* 'csóka'. Hangutánzó szó eredetű. (JEGOROV 1964)

Az oszm. *ekin gargazy* jelentése szó szerint 'vetés varjúja'. A kazak *kuzgyn karga* adat érdekessége, hogy az előtag mint jelző a *kuzgyn*, rokon a Kāšy. *kuzgun* 'holló' szóval. Ez is alátámasztja a szónak az ige + folyamatos melléknévi igenév szerkezeti felépítését.

Érdekeség, hogy az orosz különbözőképpen adja vissza a jelentéseket. Az egyik esetben az or. *grač* (< vö.: csuv. *kurak*), a másikban az or. *vorona* (vö.: magy. *varjú*), a harmadikban pedig az or. *galka*¹² szóval fordítja le a török alakot. Ez azt is jelenti, hogy valamilyen érzi az orosz a különbséget, gyakran mégis ugyanaz. Ha idevesszük még az or. *ind'uk* 'pulykakakas' szót is, akkor látható, hogy mindegyikkel olyan madarat nevez meg, amely nevének alapul a törökség-

¹⁰ A holló és a varjú megnevezésében a 'tarka' jelentés nem játszott szerepet.

¹¹ Az orosz a *grač* szóval adja vissza, amely világosan összetartozik a török szavakkal.

¹² Hangtani alakváltozata a csuv. *kurak* stb. szavaknak. Az *-l-* és az *-r-* előzménye közös (*-r-*, *-l-* < *-δ-* < *-t-*).

ben olyan szó szolgált alapul, amely vagy a magy. *hór-, kar-* (ld. *karcol, karmo*) szótóvel vagy a *károg, kár-kár* hangutánzó szóval tartozik össze. Az orosz ezt a jelentéskülönbséget azonban nem jelzi egyértelműen.

A magy. *hór-, kar-* és nyelvi megfelelőinek mint relatív szótónek alakváltozata a következő nevek relatív szótóve: csuv. *xálat* 'héja, ölyv', üzb. *kalxat* 'héja, ölyv', sor *kylady* 'héja, ölyv (egerészó)', türkm. *kuladu*, mong. *kuldu* 'egerészó ölyv'. (JEGOROV 1964) < csuv. *xála-*: relatív szótó + *-t*: képzó, üzb. *kalxa-* + *-t*, sor *kyla-* + *-dy*, türkm. *kula-* + *-du*, mong. *kul-* + *-du*. A szótó második mássalhangzója ugyanúgy, mint a képzók kezdó mássalhangzója eredeti *-t* illetóleg annak fejleménye.

3. A madárnevek vizsgálatának eredményei világosan összekötik a magyar és a török nyelveket. A kapcsolat alapja az azonos gondolkodás.

Elófordul, hogy a Káşyarinál szerepló madárnévnek az etimológiai megfelelóje a magyarban nincs meg, ismert azonban a madárnévnek alapul szolgáló közszó (vö.: magy. *gá-gá* hangutánzó szó, Káşy. *kūz* 'liba', magy. *károg, kár-kár*, Káşy. *kargā* 'varjú', magy. *horh, horho* 'vízmosta árok, mélyút, horhos', *kapar*, Káşy. *kuzgun* 'holló'). Arra pedig csak egyetlen példánk van, hogy a magyar madárnév etimológiai megfelelóje nincs meg Káşyarinál, azonban a névnek alapul

szolgáló szó megtalálható (vö.: magy. *karvaly, Káşy. karvī* 'hajlított, ferde'). Vannak olyan madárnevek, amelyek a magyarban és Káşyarinál egymásnak etimológiai megfelelóí, ugyanarra a madárra vonatkoznak mindkét nyelvben (vö.: magy. *buhu, uhu* 'bagoly', magy. *turul, Káşy. turgil*, magy. *sólyom, Káşy. žavīl* 'sólyom', Káşy. *žagri* 'sólyom'). Egy harmadik csoportba sorolódnak azok, amelyek bár etimológiailag ugyanazok, azonban a magyarban nem ugyanarra, csupán hasonló madár megnevezésére használjuk (vö.: magy. *holló, Káşy. aqilla* 'sas', magy. *turul, Káşy. turgil* 'sas', magy. *sas (šaš), Káşy. sas* 'sas'). Természetesen a kutatásnak ezt a részét további vizsgálatokkal tehetjük pontosabbá akkor, ha a helyszínen, a török nyelveket beszélók hazájában, sőt azokon a területeken is vizsgálódnak, ahol ezek a madarak élnek.

A hagyományokban sok a madarakhoz kötődó motívum található, amelyek a magyar és a török nyelveken túl is ismertek. Ezek közül kiemelt helyen kezelendó a magy. *bagoly*, a *holló* és a *turul*. Külön vizsgálat tárgya tanulmányozni azokat a madarakat, amelyek címereken, zászlókon találhatóak, mint nemzeti jelképek. A fenti madárnevek származási helye világosan szkíta-hún gyökerekben kereshetó és található meg. Tólük jutott el nyugatra, így a latinba és az angolba is, sőt a szláv nyelvekbe mint a szkíta és hun nyelvekból vett kölcsönszavak.

4. Rövidítések

alt.	altaji	MK.	Mahmud al-Káşyari
ang.	angol	mong.	mongol
azerb.	azerbajdzsán	ném.	német
bask.	baskír	nog.	nogaj
blg.	bolgár	óe.szl.	ógyházi szláv
burj.mong.	burját mongol	Óor.	óoros
csag.	csagatáj	ojr.	ojrot
cser.	cseremis	or.	oros
csuv.	csuvas	orh.jeny.	orhoni jenyiszeji
fi.	finn	oszm.	oszmán
gag.	gagauz	osztj.	osztják
germ.	germán	ÓT.	ótörök
hak.	hakasz	PK	Perevod korana (XIV. sz.)
ir.mong.	irodalmi mongol	polov.	polovec
jak.	jakut	s.ujg.	sárga ujjur
jeny.	jenyiszeji	sum.	sumér
kalm.	kalmük	szam.jur.	szamójéd jurák
kam.	kamasz	szam.szelk.	szamójéd szelkup
karacs.	karacsáj	szb.-hv.	szerb-horvát
Káşy.	Káşyari	szelk.	szelkup
kaz.	kazak	szlk.	szlovák
KB.	Kutadgu Billik	szln.	szlovén
kirg.	kirgiz	tat.	tatár
k.kalp.	karakalpak	tör.	török
K-mong.	Kelet-mongol	tuv.	tuvai
kum.	kumük	türkm.	türkmén
ld.	lásd	tv.g.	tavgi szamójéd
lp.	lapp	ua.	ugyanaz
mac.	macedon	ud.	udmurt
magy.	magyar	ujg.	ujgur
man.	mansi	üzb.	üzbég
mar.	mari	vog.	vogul
md.	mordvin	vö.	vesd össze
mdE.	erza mordvin	Zamahş.	Zamaxşari
mdM.	moksa mordvin	zürj.	Zürjén

5. Források

- AFT. P.M. Melioranszkij. *Arab filolog o tureckom jazüke*. SPb., 1900.
- Fa. Faszmer, M. *Etimologicseskij slovar russkovo jazyka* I-IV. Moszkva, 1964-73.
- Ibn. Muhanna Ibn-Muhanna - S. Je. Malov. *Ibn-Muhanna o tureckom jazüke*. "Zapiszki kollegii vosztokovedov", III, L., 1928.
- JEGOROV 1964. JEGOROV V. G. *Etimologicseskij szlovar csuvasszkovo jazüka*. Csebokszari.
- KARA 1998 KARA György *Mongol-Magyar Kéziszótár* Terebess Kiadó Budapest, 1998.
- Kášy. Maxmüd al-Kášyari 2008. Orosz nyelvről fordította Czeglédi Katalin, Megjelenés alatt a Helikon Kiadónál. A könyv eredeti címe *Dīvān Lugāt at-Turk*, oroszra fordította, az előszót és a megjegyzéseket írta Z. – M. Auezova. A szómutatót összeállította R. Ermersz. – Almati: Dajk-Press, 2005. – 1288 oldal + 2 oldal.
- KISS 1980 KISS, Lajos, 1980. *Földrajzi nevek etimológiai szótára*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- MÉK Magyar Értelmező Kéziszótár. Akadémiai Kiadó Budapest, 1985.
- MNX Xorezmi. *Muxabbat-name*. Izdaniye i issledovanije E.N. Nadzsipa. 1961.
- MORAVCSIK 1988 MORAVCSIK Gyula *Az Árpád-kori magyar történet bizánci forrásai* Akadémiai Kiadó, Budapest 1988
- SIS N.M. Sanszkij-V.V. Ivanov-T.B. Sanszkaja 1975: *Kratkij etimologicseskij szlovar russzkovo jazüka*. Moszkva
- tefs. XII-XIII. sz. A.K. Borovkov. *Lekszika szredneaziatszkogo tefszira* XII-XIII. sz. M., 1963.
- tefs. XIV-XV. sz. A.K. Borovkov. *Opüt grammaticseskij harakterisztiki jazüka tefszira* XIV-XV. sz.
- TESz BENKŐ Loránd (főszerk) 1976: *A magyar nyelv történeti etimológiai szótára* I-III. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Zamaxšari* Mongolszkij szlovar' I-II. M.L., 1968-1939.
- Zol. bl.* Szutra "Zolotogo bleszka" (*Altun Jaruk*) - pamjatnik ujugurszkij pizmennosztí.

6. Irodalom

- ARADI 2005 ARADI Éva *A hunok Indiában*. A heftaliták története HUN-idea Kiadó Budapest 2005
- ARADI 2008 ARADI Éva, *Egy szkíta nép: a kusánok*. HUN-idea Kiadó
- BENKŐ 1997 BENKŐ, Loránd, 1997. *A honfoglaló magyarság nyelvi viszonyai* in: Honfoglalás és nyelvészet, Budapest, Balassa Kiadó.
- BÁRCZI - BENKŐ - BERRÁR 1967 BÁRCZI Géza - BENKŐ Loránd - BERRÁR Jolán 1967. *A magyar nyelv története*, Tankönyvkiadó, Budapest
- BOTALOV 2008-9 BOTALOV, Sz. G. *Az európai hunok* (történeti, régészeti értelmezés) 2008-9. Orosz nyelvből fordította Czeglédi Katalin, in: MARÁCZ László – OBRUSÁNSZKY Borbála szerk. *A hunok öröksége* HUN-idea Szellemi Hagyományörző Műhely Budapest, 2009
- CZEGLÉDI 2004-6 CZEGLÉDI Katalin *Bevezetés a nyelvészeti őstörténeti tanulmányokba*, Nyelvészeti őstörténeti Füzetek 1-4. Miskolci Bölcsész Egyesület Miskolc (Egyetemi jegyzet) 2004-2006
- CZEGLÉDI 2006 CZEGLÉDI Katalin *Földrajzi nevek összehasonlító hangtana* Nyelvészeti őstörténet I. Hunscience Kiadó Esztergom CD.
- CZEGLÉDI 2007 CZEGLÉDI Katalin *A szkíta-hun nyelv őstörténete Hangtan* Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó 2007
- CZEGLÉDI 2007 CZEGLÉDI Katalin *Szíta-hun nyelv ősmodatai* Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó 2007

- CZEGLÉDI 2007 CZEGLÉDI Katalin *Földrajzi nevek mondattana* 2007. In: Nyelvészeti Őstörténeti Füzetek 5. Miskolci Bölcsész Egyesület Miskolc (Egyetemi jegyzet).
- CZEGLÉDI 2007 CZEGLÉDI Katalin, *Nyelvészeti őstörténet I. Szkíta-hun nyelv őstörténete. Hangtan.* Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó. Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó 2007.
- CZEGLÉDI 2007 CZEGLÉDI Katalin, *Nyelvészeti őstörténet II. Szkíta-hun nyelv ősmondatai. Ősmondatok, gyökök.* Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó 2007.
- CZEGLÉDI 2009 CZEGLÉDI Katalin, *A hun nyelv, Ucsiraltu írásaihoz*, in: A hunok öröksége szerk. Marác László, Obrusánszky Borbála HUN-idea Szellemi Hagyományörző Műhely, Budapest, 2009: 455-471.
- CZEGLÉDI 2009-12 CZEGLÉDI Katalin *Nyelvészeti Őstörténet III. A szkíta-hun nyelvek története. Gyökrendszer.* (A magyar és a szkíta-hun nyelvek alapja). Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó 2009-11. Megjelenés alatt.
- В. Д. ДИМИТРИЕВ, В. А. ПРОХОРОВА ред. 1984. *Болгары и чувашы* Чебоксары 1984.
- GASZIMOV 2010 GASZIMOV Hejirbaj, *A hunok Azerbnajdzsán történetében* in: "Magyarország és Azerbajdzsán: A kultúrák párbeszéde" IV. nemzetközi tudományos konferencia (előadások, cikkek és rezümék) II. kötet (történelem, néprajz, folklór, irodalom, nyelvészet) Budapest 2010:191-200
- GAÁL 1957 GAÁL László *Dentü-mogyer.* Magyar Nyelv LIII. 1957:27-35.
- ЕГОРОВ, В. Г. 1971 В. Г. ЕГОРОВ, *Современный чувашский литературный язык.* Чувашкнигоиздат – 1971. Budapest 2006.
- KARATAY 2003 KARATAY Osman, *In search of the lost tribe KaramÇorum* 2003
- MARÁCZ – OBRUSÁNSZKY 2009 MARÁCZ László – OBRUSÁNSZKY Borbála szerk. *A hunok öröksége* HUN-idea Szellemi Hagyományörző Műhely Budapest 2009
- MARCANTONIO 2006 MARCANTONIO, Angela *Azt uráli nyelvcsalád. Tények, mítoszok és statisztika.* Fordította Imre Kálmán. Kiadja Magyar Ház Kft.

Czeplédi katalin a Műhely Galériában előadást tart.
(Internet)

Tomory Zsuzsa
 ÓSTÖRZSEINK NEVÉBEN

Hihetetlen, megújult erővel folynak nyelvünk idegen nyelvekkel való összehasonlításai. Minél jobban szétszóródunk a történelem viharaiiban, annál több rokont és főleg – sajnos – őshazának vélt területeket találunk.

Minden ilyen szóhasonlítás során felszínre kerülő rokonsági kapcsolatok élő valóság részei. Az ezek nyomán felmerülő kérdések: miért ez a szó, miért itt található, hogyan és mikor került ide, stb. viszont válaszra várnak. Ilyen kutatások során kénytelenek vagyunk nyelvünket közelebről megvizsgálni, s minél mélyebb rétegeit kutatjuk, annál nyilvánvalóbbá válik a bevallani nem mert tény: nyelvünk ősnyelv, a világ ősnyelve, de nemcsak egyszerűen ősnyelve, hanem **maig élő ősnyelve**, s a talált „rokonok” eddig elfelejtett, elhanyagolt gyermekeink. Elvesztettük a feljükk vezető ősemlékeket, melyek most kezdenek éledezni.

A Teremtés nagy pillanatával születő nyelvünk és benne rejlő ősműveltségünk fonta fészekben fejlődött az emberiség minden ága, e földi fészekben elfoglalt helyének adottságai szerint csoportosulva. Évmilliók fejlődése során saját foglalkozási ágaiuknak megfelelő szókészletük, jelképeik szerint már megkülönböztethetők voltak egymástól, mint ahogy ma is felismerjük őket, mint a magyar nyelv és műveltség részeit: székely, palóc, jáász, hogy a legismertebbeket említsem. Ezen szerves műveltség elemeit Magyar Adorján ismerte fel először, s tizenhat őstörzs műveltségi termékeit összegezte számtalan írásában, de főképpen *Az ősműveltség* című művében. Munkamódszere – ma is egyedül álló – a néprajz és nyelvészet egymás melletti kutatása volt. E módszer eredményeként az írás előtti jelképrendszerek maguktól értetődő természetességgel simulnak a későbbi szavak és írás világába.

Ezen ősjelképek a szerves kialakulás vidékét tükrözik – az ott hangsúlyozottan élő szavakkal együtt. Példaként említem röviden, hogy a magyar „G” hangon nyugvó, gördülő világa, mely lágy dombokat, görgő patakokat ringat, a kun és hun népek hegyvidéki, ékes világa már a „K” hangot érezte közelebb magához, s kő szaván át lépett a

művelődés későbbi fokaira, a koccan, kemény fogalmán túl alapot adva köveszt szaván és innen eredő főző műveltségén át a világ hason tevékenységét őröinek, kochen, cook, stb. szavaik tükrében.

Ha meg akarjuk ismerni nyelvünket, műveltségünket, ismernünk kell ősi jelképeinket, tájszólásainkat, ősszavainkat. Ezek segítségével már könnyebben tudunk választ adni a bekezdésben felsorolt kérdésekre. *Kezdetek* című írásomban hozok fel példákat, most csak röviden említek néhányat. Egy kőkorszaki rajzon néhány szarvas, felettük rovásunk K betűje, bennük sz betűnk jele. Mindez nagyon szép, ujjonghatunk, hogy íme, már ekkor is volt rovásírás, de tovább nem igen mehetünk. Ha viszont tudjuk, hogy a jáások „sz”-es tájszólással beszélnek, a szarvast ékesnek, illetve saját tájszólással ékesnek hívják, a felettük levő két jelet már ékesnek, s mivel kettő van belőlük, ékeseknek olvashatjuk. Ezek nyomán nemcsak azt tudjuk, hogy e képet és rovásírást magyarok hagyták maguk után, de hogy ezek a magyarok „sz”-es tájszólású jáások voltak, kik már e korai időben is vándoroltak a Kárpátmedencén (szándékkal írom egy szóban) túli területekre, ebben az esetben nyugatra, Vézere vidékére.

Egy másik, ismertebb szobor egy férfit ábrázol, s általában a sarlós embernek nevezik. Ennyi, amit tudunk e kárpátmedencei lelőhelyű, Kr.e. 4.500-ból származó szoborról. Ha viszont tudjuk, hogy székely népünk fő jelképe az ék vonal – kedves viráguknak, a **szekfűnek** a szirmai is ilyen **ékesek** – **sziklás** vidéken éltek, ezek **zeg-zúg** vonalai is díszítő művészetük részei a szőlő levél **ékes** mintájával együtt, a szoborra nézve feltűnik, hogy arca hangsúlyozottan **ék** alakú, ruháját **zeg-zúg** vonal díszíti, s a férfi vállán nyugvó sarló neve náluk **szike**, így e (nem sarlós!) szikés emberben **székely** testvérünket ismerjük fel, s tisztelhetjük.

Ha tudjuk azt, hogy a magyar jelképe a kerek mag, a legősibb ásatási rétegeinkben található edények „magos” mintái elmondják készítőiknek őstörzsi hovatartozását. Sőt, azt is tudjuk ekkor,

hogy a domború, magos minta hímelvű, a bemélyített, kerek (hivatalosan poncolt) nyomok nőelví társadalmukról ad hírt.

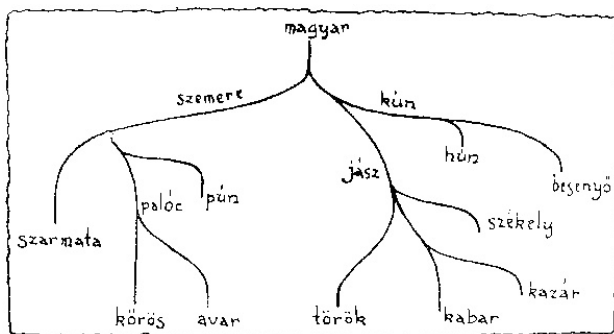
Ugye, így már jobban otthont lelünk a hazában?

Most gyakorlásképpen felsorolom e tizenhat őstörzset. Hangsúlyos mássalhangzóik mindig Istennük, nevük és életfontosságú tárgyaik része. Valamennyien magyarok, a magyar ősműveltség szerves részei.

Hangsúlyozom, hogy ezen őstörzsek még a politikai államalkotás előtti idők emberét idézi: környezetét, foglalkozását, életfontosságú termékeit, s mindenek előtt Istene nevét.

Magyar, hun, kun, szemere, besenyő, jász, avar, palóc, székely, kabar, kazár, török, szolim, marmar, körös, pannon.

Magyar Adorján *Az ősműveltség* 446. oldalán a következő vázlatban foglalja össze őstörzseink, magyar ősműveltségünk kapcsolatait:

ŐSTÖRZSEINK

A kérdés tehát nem az, hogy ez, vagy az a nyelv rokona-e a magyarnak, hanem az, hogy melyik nyelvi őstörzs képviselteti magát a legbővebben nyelvében.

1. *Magyar G, GY, H - M, N* szócsoport magos, gömbös világa
2. *Kun, hun K, T - N* szócsoport ékes, kemény környezete
3. *Fekete kunok* ugyancsak a *kő* alapszó világában éltek, jelképük a csapott ék.
4. *Szemere SZ, SZ, C, CS - M, N* szócsoport szemes, gabonás, mézes és édes vidéke, vándorműveltségeink letéteményesei.
5. *Besenyő B, P, V, V - S, SZ* szócsoport a víz, a becézés és szépség eszméjét és szavait őrzi. Ősjelképük a csepp, s ez későbbi mintáik alapja. Művészetük a kárpátmedencei

őstenger növény és állatvilágát jeleníti meg napjainkig. Szerintük a teremtett világ vízbuborékként úszik az Ég tengerében. A quantum fizika legújabb eredményei ugyan ezt mondják a világmindenség szerkezetével kapcsolatban.

6. *Jász S, SZ, Z, ZS, C, CS - J* szócsoport Jó Istene, izzó napja, jázminos világa hagyatkozott a mára.
7. *Székely Sz-K* szócsoport a teremtésbe ágyazott szikecske éltető szerepének tudatát dajkálta sziklás székhelyeiken. Ősi istentiszteleti helyek szakos, székes világa az ő gondolatmenetüket követi.
8. *Kazár K-Z* szócsoport kosszarvu, csavart jelképrendszere a kora kőkorszak óta kárpátmedencei edényeinken őrzi emléküket.
9. *Kabar K, H, G, GY-B, P, F, V* szócsoport bak és csöcs jelképe ugyancsak a legkorábbi kárpátmedencei edénydíszek közé tartozik a kecske megjelenésének pillanatától, békásmegyeri ásatásaink tanúsága szerint. Ez a vonalvezetés látható az Etelközből visszatérők tarsolylemezein, s a keleti egyházak ma hagymadíszűnek mondott, valójában az ősi kecskecsöcs alakjára mintázott templomtornyain.
10. *Török T, D-R, L* szócsoport az örök visszatérés fogalmára fektetett súlyt nyelvi és jelképrendszerében. Földanyájuk Turán neve ma félreértett, de még ma is magyar népekre alkalmazott fogalom. Az angolok Arthur legendája az ő világképükön nyugszik. A bizánci történetírók „turk”-jai ennek a magyar tájszólásnak a képviselői, s nem a később törökként említett nemzeté.
11. *Körös K, H, G, GY - R, L* szócsoportunk képviselői a teremtés gömb alakjának egysíkú földi vetületét használták jelképül. Ők őrítették meg az idő születésének fogalmát kor szavukban, s az önmagába visszatérő egyenes vonala szülte körök, kerek adta mozgásszabadságot. Hazájuk jól követhetően a Körösök vidéke, ahol e terület névadói is. Kertjeik, kerek templomaik máig is nyomon követhetők. Szent ünnepük a Karácsony, Korasszonyuk¹ és az életszületés ünnepe. A

¹ Tomory Zsuzsa *Karácsony*, kézirat

karácsonyi kerecsenröpítés a fény szárnya-ira bízott élet megjelenését ünnepli.

- 12 *Avar B, F, P, V - R* szócsoportunk a befejezett, s e földben megjelenő teremtésnek ad hangot. Jelképe a keresztirányban terjedő fény jele: az egyenlőszárú kereszt, s ez volt első eszmélése óta. Hangjai tisztán őrzik az ég és föld kapcsolatát, amint azt felső, középső, alsó ajakhangú mássalhangzóikon át adják tudunkra. Kerek váraik e mértani idom teremtesbéli helyét, s annak erősségét hozza emberközelpbe. Baranya Nagyboldogasszonyuk, s Virona Földanyánk nevei máig élnek kárpátmedencei képviselőik ajakán.
13. *Palóc B, F, P, V - L* szócsoportunk az avar szócsoport légiesített rokona. Az erő-anyag kapcsolatát mássalhangzóik helyzetével, szómegfordítással fejezték ki. A teremtes menete, kapcsolata nyelvszerkezetük nyomán igen világosan érthető.
14. *Pannon B, P, F, V - N* szócsoportunk a környújtott árnyékát, vetületét használta jelképpül. Mint ilyen ezen népcsoport is két gyűjtőpont köré építette társadalmát, s mint ilyen, szerves életü vándortársadalmaink közé tartozik. Soraikból kerültek ki a későbbi hajós népek, a venétek, fóníciaiak. Ősemlekkük a *fény*, fordítottja a már anyagibb természetű *nap*. Életfájuk a *fenyő*, *fény* szavunkból eredt névvel. A fenyős karácsonyfa az ő hitviláguk része, hiába akarják néprajzosaink igen késői eredettel a németektől behozott szokásnak hinni a karácsonyi fenyőt.
15. *Szarmata S, Sz, Z, Zs, C, Cs - L, R* szócsoport a szellem és szelídség szavait őrzi. A világban megjelenő fény jelképe a szarmaták zászlain még jelenlévő sárkány volt. A pazyryki temetkezőhely szittyá harcosának tetova mintáján a sárkány szájából jön elő Kisgöncölünk képe.²
16. *Marmar M, N - R, L* szócsoport szavai a földi édesség mellő, máló szavait őrzik. Mint a besenyők vízbuboros világegyeteme, a *mar-maroké* a *málna* gömböcskéi fejezik ki ugyan ezt a gondolatot, s magyar magos ösztudatukat. A földi étellel kialakult

mord, marcona, s fordítottjaik a *rém, s remegés* szavak is ide tartoznak. A Rómát alapító **Romulus** és **Remus** személye őshitviláguk része, a kelta hitvilág **Mac Morna** nevű egyéniségével együtt. Ez utóbbi halál jelképpü, mint a székely balladák **márna** nevű hala, a *merülés* és mélység *fogalmaival* együtt.

Ismerkedjünk velük, hiszen oly nagy szüksége van a világnak útmutatásunkra!

Címerünkkel kapcsolatos írásomat idézem ezen őstörzsi jelképek még közelebbi ismerkedése céljából:

Címerünk alkotóelemeinek értelmezésével sok tanulmány foglalkozik, melyek írói ezeket saját érdeklődési körükön belül nyert tapasztalatok alapján magyarázzák. Ezen értelmezések érintik a történelem, földrajz, nyelv és a tudomány egyéb ágait, felélesztik a teljes megértés utáni vágyainkat, de idővel újból és újból fel kell fedeznünk ezen magyarázatok hiányosságait, melyek elménkben, érzelmvilágunkban, vagy mindkettőben hatalmas űrt hagynak maguk után, s ezáltal válnak valóban nyilvánvalóvá.

Sajátos magyar hagyománykincsünk megértésének, akár nyelvről, néprajzról, vagy bármi más, magyar műveltségi termékről is van szó, mindig útjában áll az idegenből, főleg az indogermán műveltségi körből vett minták alapján való magyarázata. Nyelvünk így vált idegen emlékkön nevelkedő hivatalosaink kezében nemzetidegen újsütetű „keveréknyelvvé”, mellőztük ősi jelképrendszerünket, felejtettük el ünnepeink való üzenetét, s folytathatnánk a sort.

Címerünk vizsgálatát is az idegen alapokon nyugvó lovagkori eszmék és jelképrendszerek alapján akarjuk minden áron értelmezni. Alkotóelemeinél beszélünk a címer pajzsáról, a mezőnyt megosztó jelképekről, melyek „beszédes” voltát napjainkban kezdjük érzékelni, de ezek mind más-más eredet felé mutatnak a kutatók mai megértései szerint. Műveltségünk számos ága bizonyítja napjainkban, hogy mindaddig, amíg magyar műveltségi termékeinket nem az egyetemestől kiindulva értelmezzük, részeredményeket nyerünk. Ezen részeredmények a féltudás béklyóiban gyakran buktatóvá válnak a tudás felfelé ívelő lépcsője

² Vanished Civilizations, Mc Graw-Hill Book Co. Inc., Edited by Edward Bacon, 302. old.

helyett. Vegyük tehát sorba mai címerünk alkotóelemeit.

A „címerpajzs” piros mezejének két részét középen egyenes vonal választja el egymástól. A mezőny jobb oldalában négy ezüst sáv látható, melyeket a köztudat négy folyóként tart számon. A bal mezőnyben lévő zöld színű hármás dombról néha hármás határhegyként emlékezünk meg, rajta nyitott korona, benne kettős kereszt. Ez utóbbit a címermagyarázók apostoli keresztként tárgyalják.

Címerpajzsunkon kívüli térben ünnepélyes ábrázolások alkalmával két angyal szerepel, akik a címet tartják. Az angyalok jelenlétét a nyugati kereszténység befolyása alatti, késői díszítésnek véljük, s éppen ezért mind gyakrabban el is hagyjuk.

Angyalok hiányában a címer jobb oldalán makkos tölgyfaág, bal oldalán piros bogycsok olajfaág szerepel. A tölgyfalombokat a győzteseknek kijáró koszorúval hozzuk kapcsolatba, az olajfa ágat a béke hírnökeként említjük. Címerünk történelmi időkből ismert alkotóelemeivel, azok változásaival Radics Géza foglalkozott³ részletesen.

O. J. Menchen-Helfen idézett művében látható, a Minusinsk közelében lévő Pisannya Gora-i kőkorszakbeli sziklarajz meglátásom szerint címerünk legősibb alakját tartalmazza. Jelentőségét az idegen kutató nem ismerhette fel, hiszen benne a magyar nemzeti címer őisével kerülünk szembe:

Pisannya Gora-i sziklarajz (V.9)

A sziklarajzon hatalmas üst, négy vonal köti össze az edény két partját. Az edény peremének két pontját hármás levéllék díszítik. Jobb és bal oldalán egy-egy ember rajza látható. A jobboldali ember egy félholdszerű tárgyat tart, melynek mása

nyugaton az ősi Newton kő rajzán jelenik meg ismét, amit nyugati szakemberek ekeként magyaráznak.⁴ A másik lény jobb kezében az esztergomi oroslánképen látható, s ahhoz hasonló élőágot tart, a szikecske két levéllés képét, bal keze vilámban, vagy ostorban végződik.

Az ekés ember földművelő magyar őstársadalmunk megjelenítője. Nyelvi az ég-ék-eke, majd a birtoklás m hangjával kiegészítve a magyargar szóbokor része, s így az ekét tartó egyént Magorral, illetve Magor teremtő, építő szellemiségeivel azonosíthatjuk.

A Tárihi Üngürüs Atillát „*villámkorbácsú*”-nak nevezi, tehát az e rajzon megjelenő vilámlámképző emberről most már azt is tudjuk, hogy hún hovatarozású. E jelkép további élete népköltészetünkön, s Petőfi költeményén át a mába vezet. Az előbbi szent Lászlóról tudja, hogy „*Ragyogó ostorul fonta a holdvilág sugárait*”, az utóbbi pedig így izzik felénk: „*Ostort fonok, lángostort, s megkorbácsolom vele a világot.*” Az ősi hún önmagát Isten villámkorbácsának tudta.

Napjaink címere mellől gyakran elhagyjuk a nagyon újkeletűnek vélt angyalok alakját, de ilyenkor rendszeresen az ekés Magort jelképező alak helyébe az ugyancsak ősmagyar jelképrendszerű makkos (ék-eke-mag-Magor-makk) tölgyfaágat helyezünk, s az élőágot tartó baloldali alak helyébe a Palócok lombos fáját, a pálmát. Ugyanakkor tudatosan nem vesszük észre, hogy mind az angyalok, mind a tölgy, illetve pálmalombok őseink jelenlétét idézik.

Az e képet magyarázó idegen író az emberek kezében lévő tárgyakat egy tehetségtelen rajzoló készítette levesmerőkanálnak és horognak ítélte. Nem tudta megmagyarázni az üst rendeltetését sem: főzőedény-e, vagy „áldozati” üst?⁵ Nyugati szakemberek, ha egy tárgynak, cselekedetnek az okait nem ismerik, gyakran fordulnak a babonák világához, s az edény áldozati edénnyé, a cselekmény varázslássá alacsonyodik kezükben.

Az üst a magyar jelképrendszerben anyaságot, befogadóképességet jelent. A hun-magyar műveltségi körön belül található hatalmas üstök

³ Radics Géza *A magyar nemzeti címer, a Magyar Szent Korona, Nyilatkozatok a magyar nyelvről* A Magyarok Világszövetségének Országos Tanácsa USA (Cleveland), s a Magyar Szabadságharcos Szövetség (Chicago) kiadása.

⁴ The Phoenician Origin of Britons, Scots and Anglo-Saxons (A britek, skótok és angolszászok föníciai eredete), L.A. waddell, The Christian Book Club of America, Hawthorne California, 1924

⁵ München Helfen *The World of the Huns*

jól ismertek a Kárpátmedencén kívül és belül egyaránt, s ezeket táplálék készítésére használták. Nyelvünk a táplálékot életnek is nevezi, s hangtanilag is összefügg *az élet-étel* fogalmi egysége. Ezek szerint tehát a Pisannaya Gora-i üst az *élet edénye*.

Tudjuk azt is, hogy a nagyobb felületű edényekben lévő víz felszínét tükörként is használták őseink, melyben testi és lelki állapotukról nyertek képet. Ez volt őseink igazmondó tükré⁶, melyben testük anyagtalán másával, lelkükkel, illetve Teremtőjükkel nézhetek szembe. A lelkiismeretet vizsgáló karácsonyi tükörbe nézés még napjainkban élő gyakorlat volt hazánk el nem városiasodott lakóssai körében. A tükör félreértett tartalma a Grál legendában jelenik meg, -- amikor egy grál vitéz a grál edény víztükrébe nézve az ott látottaktól szörnyet hal, -- majd a germán ízlésű Grimm mesék igazmondó tükrében, melynek főszereplője a benne látott igazságot gonosz cselekedetekre használják fel, mint a Hófehérke-boszorkány kapcsolatainál.

Az üst partjait összekötő négy vonalat – egy korábbi, magyar hangtani levezetésem értelmében⁷ – a teremtés négy elemi erejével⁸ azonosítom. Ezek a sávok csak később váltak az e földi négy folyó jelképévé, lett légyen az a Csallóközünket ölelő négy Duna-ág, vagy földünk valamely négy nagy folyójának jelképe. A rajzon az első vonal kiemelten az egység fogalmát hordozza, majd három kiterjedésű világunkat jeleníti meg anyagi világunkban. Az üst itt tehát akár tisztán jelkép értékű, akár használati tárgy rajza, az élet-étel kapcsolatain át ugyanazt az értelmet hordozza mind a szó, mind a kézzel fogható anyag jelképein át, s e jelkép fennmaradásának záloga magyar életünk. E négy vonal a Tárihi Üngürüsz szerint a „világ négy sávja”, s e négy sávós zászlót lengető uralkodó a világ négy sávjának ura. Itt még felde-reng az ősi, világot fenntartó négy erő gondolata. Később a négy sávot a négy világtáj, majd a négy folyó jelképének tartották. Négy folyónk gondolati egységbe vonja az ár, áradat, illetve erő szóbokrot, s így még napjainkig is hitelesen közvetíti a te-

remtés erejének gondolatát. Címerünk négy ezüst sávja tehát a világot összetartó erő jelképe, mely anyagi világunkat vonja egységbe, s teremti meg az élet lehetőségét.

Az üst két pontján sarjadó hármasság levélkék az életet jelképezik. Addig, amíg a hunok a gomba alakokkal díszítették üstjeiket (figyeljük meg a K-n, m szócsoportot a kun, kum, gömb, gomba hangokban és szavakban), addig az itteni levélke életjelkép.

„A szkitáktól örökölt hindu mythologia szerint a hármasság levél a Vila-fa, illetve Bel-fa levele.”⁹ Az idegen író nem is sejtette, hogy a Palóc ősanja Vilona, jelképe a fa villája, s napistenük Béla.¹⁰ Az Oroszországban talált, üstöt ábrázoló rajz jelképrendszere tehát a magyar, hún, a székelyekkel képviselt székely és palóc őstörzseink ottani jelenlétét is elárulja. A lelőhely neve besenyő őstörzseink valahai jelenlétéről beszél a P-szócsoport szerint, mely egyúttal egy kilövellés erejű áradás gondolatát is hordozza. Maga az üst, mint víztartó edény az ő jelképrendszerükbe tartozik, s egyúttal – mint korábban említettem -- az ősi tükör szerepét is betöltötte: a testi lelki tisztaság és táplálék életfontosságú edénye.

Fennáll a lehetősége annak, hogy a hármasság levélkék mai címerünk bal oldalán lévő hármasság dombban nyertek kifejezést.

A hullámvonalak a magyar föld jelképrendszerébe tartoznak. Kezdeteink című munkámban¹¹ hozom egy 7500 éves, Catal Hüyükben talált, szülő nőt ábrázoló szobor képét, kinek egy-egy térdén, s a hasán jelennek meg ezen hullámvonalak, melyek együttesen a „hármasság határhegy” rajzának felelnek meg. A szobor olvasata így „az anyaföld”, „szülőföld” jelentésű. Századokkal később a hármasság ékjel a szemere ékírásban „ma” szótagot jelölt, a kínai jelképrendszerben a hármasság viszont életet jelent.

A mai Oroszországban talált, üstöt ábrázoló rajz jelképrendszere tehát a magyar, hún, székely és palóc őstörzseink ottani jelenlétét árulja el. A lelőhely neve besenyő őstörzseink szókincsének része.

⁶ Magyar Adorján *A lelkiismeret aranytükré*

⁷ Egy az Ég szavunkkal együtt Istent jelentette. Az egyhez társuló n hang anyagiságot jelent, s négy szavunkat adja (n+egy=négy) mely a teremtés négy erejére utal.

⁸ erős, gyenge, mágnesesség, gravitáció

⁹ Bible myths and Their Parallels in Other Religions (Bibliai mithológiák és más vallásokban található párhuzamaik) T. W. Doane, Health Research, California, Seventh Edition 1985

¹⁰ Magyar Adorján *Az ősműveltség*

¹¹ Tomory Zsuzsa *Kezdeteink*, 51. old.

Ezen ősi rajz nyomán arra is ráeszmélünk, hogy mai magyar címerünk nem a lovagkor pajzsát díszítette először, hanem az élet edényének, magának az életnek volt a jelképe.

Ezzel kapcsolatban vizsgáljuk meg Somogyvár címerét: kerekded alja nem a lovagkor pajzsának alakját hordozza, hanem az ősi magyar üstét. A Pisannya Gora-i üst rajzát követve látjuk,

Somogy megye
somogyvar@axelero.hu
www.somogyvar.hu

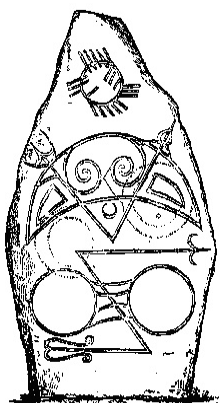
Lélekszám: 1909 fő

Címerünk eredeti jelentéstartama tehát: az élet edénye, kupája, mely napjainkig táplálja, élteti népünket, s összekötő kapocs közöttünk, s a Teremtés Ura között.

FÜGGELÉK

A hét vezér neve kapcsolatainak vizsgálatakor lettem figyelmes a korábban említett, Angliában található, ősi Newton kő készítőire, s magának az emlékműnek a mondanivalójára. Bővebb magyarázatok nélkül hozok részleteket az ott találtakból.

(V.4:Fig.5.b.) A Newton kő, Hittes-főnciai emlékmű és írás Logie közelében Angliában.

A Newton kő lelőhelye az angliai Don völgye. A fejénél lévő Ogam felírás szerint állítója Hu, akit a Cymric¹² „Hu Gadarn” névvel hoznak összeköttetésbe, illetve egy főnciai vezér Hu nevével. Feltehetően Hu volt az első Aegei beván-

hogy ez az üst talpon áll, s így eszmélünk rá, hogy nem is üsttel, hanem kupával van dolgunk, az élet edényével, mely máig szoros kapcsolatban áll Koppány Kupa várával Somogyvár címerén át. A somogyvári címer „pajzsa” ugyancsak fel van emelve, s néhány növényi inda helyettesíti a kupa talpazatát.

dorló a Brit szigeteken. Hu a kassiták királyi követének a neve, akit Babiloniából Egyiptomba küldtek követként, az Amarna levelek szerint Kr. e. 1400-ban. Az akkori kassita király a Burna Buriash nevet viselte. Hu Tishup egy másik kassita név abból a korból; Hu gyakori névnek számított Babiloniában és Syria-Ciliciában. A Newton kő készítője, Ho így feltehetően a Kassita Barat csoporthoz tartozott, éppen úgy, mint Partalon.¹³

Az emlékmű fejénél lévő ogam-felirat alatt számunkra fontos jelek megfejtései a következők:

A hold-alakú jegyek Tas nap, – illetve tűzisten ekéjével azonosak.

A két „szemüveg”-nek nevezett kör napjelkép, a kettőt négy folyam köti össze, mely feltételezésem szerint a teremtés négy erőjét képviseli éppen úgy, mint a Pisannya Gora-i edénynél, s címerünkénél is.

A „Z” alakú jegy szigonnyt képező vége Tas tűzisten mivoltának, illetve a tengerbe alászállott Napistennek a jelképe. A „Z” felső szára a Napisten növény-nevelő szerepének ad hangot. Idézett könyvünk írója még a következőket mondja: „...a holdsarló és a jogar együttes szerepeltetése a földet szántó Tas jelképe, amint barázdákat készít, még-

¹² walesi nyelv

¹³ *The Phoenician Origin of Britons, Scots and Anglo-Saxons*, L.A. Waddell, The Christian Book Club of America, Hawthorne California, 1924, 356. old.

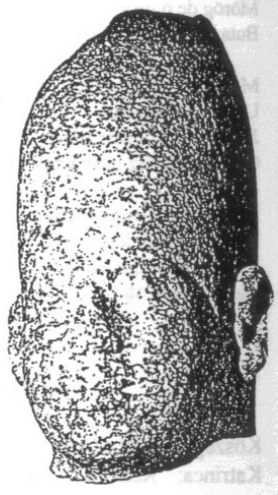
pedig a nap járása irányában.”¹⁴ Több ilyen jelképrendszerű követ említ meg Bourtie község közelében, melynek eredetét a Barát néphez vezeti, akikről viszont tudjuk, hogy avar népünk egy törzse.

Fontos még tudnunk, hogy Tas és Ho nevét mind az Aegei tengeri műveltséggel, mind a kassitákkal, egyiptomiakkal is szoros összeköttetésbe hozza az idegen író. Ezek ismét kárpátmedencei őshazánkon túli legközelebbi valahai szállásaink. Egyiptommal kapcsolatban meg kell említenem azt is, hogy Kézai Simon volt első történészünk, aki művében (1:1) Nimród népétől származtatta az egyiptomi piramisok építését egy olyan korban, mikor a nyugati műveltségeknek még fogalmuk sem volt ezek létezéséről.

Kárpátmedencéinkből kiinduló vándorműveltségek őstörzsi jelei mindenütt megtalálhatók. Az egyiptomi harmadik dinasztiával kapcsolatos írásomból idézek:

EGYIPTOM HÁROM KIRÁLYA

AZ EGYIPTOMI III. URALKODÓCSALÁD EMLÉKEI

Gróf Széchenyi Ágost, az Árpád Akadémia (USA) aranyéremmel kitüntetett történésze 2000 február 28-án kelt levelében továbbította Peter A. Clayton: *Die Pharaonen* című, német nyelven írt tanulmányának másolatát^[1]. Széchenyi Ágost kísérső sorai a következők: "...Amint a mellékletből láthatja, mi hunok már a II. egyiptomi Pháraó-

dinasztiát alkottuk. – A IV. dinasztia nőági folytatás.

2500 Kr. előtt (kb.) Gilgames Uruk királya hadat viselt -- hőskölteményének tanulsága szerint -- "HUN-BABA" ellen a libanoni cédrusokért, aki ÁRPÁD városállam fejedelme kellett, hogy legyen. Ez az Árpád a mai Sziriában volt..."

A cikk 3. dinasztiával foglalkozó része a következő fáraó nevek kópírásos felsorolásával és uralkodási évszámaikkal, valamint Huni rózsagránitból faragott szobrának a képével^[2] kezdődik. A dinasztia uralkodói: *Sechemchet* Kr.e. 2649-1643, *Csaba*^[3] 2643-2637 és *Huni* 1637-2613-ig tartó uralkodási idővel. A kis táblázatban a cikk írója e nevek "Horus név"-ként említett értelmét is hozza. *Sechemchet* = hatalmas termetű, *Csaba* = a lélek fénye (die Seele erscheint), s *Huni* = a szétzúzó. E három név magyar értelmezése külön tanulmány tárgya. Bevezetőben megemlítem, hogy *Sechemchet* nevének első szótagja a *szik*, *Szikúr*, *szikár székely* népnévvel azonos hangcsoporthoz fűzhető, *Csaba* neve Magyar Adorján tolmácsolásában *Üstökös Csillag* jelentésű, tehát fénnel kapcsolatos szó, *Huni* nevében a *hunok ék-jelképét* (kun, kan) ismeri fel a magyarul nem beszélő tudós.

Egy, a Wadi Magharában talált dombormű két királyt ábrázol. Az egyik Sechemchet. Két ember viszi előtte a magas fehér koronát; előttük a király nevének felirata. A középső alakként ábrázolt király piros koronát visel. A cikk írója megemlíti, hogy 1951-ig a régészet semmit sem tudott Djoser után következő uralkodókról, s ez a Magharában talált, névfelirattal is ellátott dombormű kezd fényt vetni az utána következők nevére. Manetho meg sem említi – folytatja a cikk – a 3. dinasztia hat királyát annak dacára, hogy uralkodásuk össz-ideje 157 évet tesz ki. A nyugati szakembereknek máig csak három királyról van biztos tudomásuk, összesen 36 év uralkodási idővel.

"Sechemchet-el kapcsolatos ismereteink látványos módon bővültek, mikor egy Zakaria Goneim nevű régész 1951-ben megtalálta Saqqaránál a befejezetlen lépcsős piramisát^[4]. A 3. dinasztiával kapcsolatos ismeretek majdnem teljes hiánya készítette Goneim régészt a vidék tüzetes átvizsgálására. Ezek során egy addig természetes dombnak vélt emelkedésre figyelt fel. Közelebbi vizsgálat gránit, alabástrom, s mészkő maradvá-

¹⁴ saját fordítás.

nyokat hozott a felszínre, ami elárulta a domb mesterségesen képezett eredetét. A feltárt 8,20 méter magas fal *szikla* alapokon nyugszik. Az egész terület 518 m hosszú és 183 m széles. Az épület e része a peremes épület alapját képezi. Kivitelezése hasonlít Djoser épületének kiképzéséhez. Sechemchet minden valószínűség szerint az építkezés befejezése előtt halt meg, s ezért maradtak félbe a munkálatok. Az alapozási munkákat figyelembe véve, befejezett peremes Djoser épületénél 4,90 méterrel magasabb lett volna.

Az épület északi részén egy sziklába vágott, a földalatti sírhoz vezető bejárat látható. A sírban 21 arany karkötőt, egy aranyedényt, egy igen értékes, kagyló alakú tárgyat találtak, ami egy mára már elporladt faszekrénykében nyugodott. Ettől nem messze egy nagy dioritból készült kagyló feküdt.”

Mindezek közelében öt kicsiny, Sechemchet nevével ellátott agyag pecsét volt. E termen túl bukkantak a kutatók a befejezetlen, barlang-szerű halotti kamrára. Közepén állt az egy *kőszáלבól* képezett alabástrom koporsó. A sírkamrát szemmel láthatólag rablók nem háborgatták bepecsételése után.

A kőkoporsót 1954 júniusában szakemberek és újságok képviselői előtt nyitották ki. A koporsót bezáró anyag oly erősen kötötte a fedelet, hogy a kinyitás igen körülményes volt. A koporsó teljesen üres volt. Miután rablók közreműködése ez esetben nem állt fenn, az egyedüli magyarázat az, hogy a királyt a még eddig feltáratlan, számtalan körfolyosó egyikében helyezték örök nyugalomra.

A 3. uralkodóház tehát Saqqarát már nem használta temetkezési helyként. Sechemchet utóda Csaba saját peremes épületét Saujet el-Arjannál, Gize-től két kilométer távolságban, attól délre építette. Az építés módja nem a 2. uralkodóház építményeihez, hanem Sechemchet épületéhez hasonló. Az alapja egy mértanilag tökéletes derékszög; a lépcsők téglával lettek kitöltve, az emelkedése 74 fok, összmagassága 65 méter. Csaba nevét a temetkezési helyen és az ott talált edényekre piros tintával írták fel. Magát a helyet soha nem használták.

Huni volt a 3. királyság harmadik, s egyben utolsó királya. Sírját Meidumban, Kairótól kb. 80 km-nyi távolságra, s attól délre építette. Ő volt az első, aki peremesét négyszög alakúra építette.

A középső királyság eddig Snofru épületének tartott Meidum-peremes csoportot mai meglátás szerint tehát Huni építette. Főépületének bejárata észak felé néz, s a sírkamrához vezet. Maga az épület a cikk képszovege szerint világítótorony szerepét is játszotta. A többi épület sokkal alacsonyabb. Kelet felé egy mellék-peremes található, s egy termékeny völgybe vezető útnál több épület látható. Későbbi épületekben gyönyörű domborművek találhatók. A 17. számú, északkeleti irányú királysírban találták meg a keresett koporsót, mely az ó-királyság szokásait követve alabástromból készült. A Huni peremes északi és keleti udvarában talált két hercegi sírt a francia egyiptológus, Auguste Mariette tárta fel 1871-ben. Az egyiptomi művészet legnagyobb kincsét találták itt: Meidum gyönyörű rajzú libáinak domborművét, Rahotep és Nofret szobrait. Az ó-királyság természetszeretete nyilvánul meg ezekben a rajzokban, s Nofret *virágokat ábrázoló koronáján* is. Három pár liba gyönyörű rajzát Nefer-Maat és Atet sírjában találták.

Huni kb. 24 évig uralkodott, Kr.e. 2613-ig, s vele végződött a 3. királyi család uralma. Uralkodása alatt ő vetette meg a későbbi egyiptomi építkezés és művészet alapjait – értesít a bennünket magyarokat igen közlrol érintő cikk.

A fenti cikkben élénk táruló, kétségtelen székely-magyar kapcsolatok további nyelvészeti, néprajzi és művészeti kutatást igényelnek.

A régi Magyarságtudományi Értesítőben (10. sz. 27. oldal) megjelent ismertetőhöz összegezőként a következőket szeretném hozzáfűzni:

A három király neve hun és székely kapcsolatokat, sőt eredetet mutat: Sechemchet, Csaba és Huni.

A **székelyek** ősnyelvi és vallási szótárukat az **Sz-K** szócsoporton^[5] belül alkották. Ide tartoznak a részben fent említett **szék, szik, szak, Szikúr, szikla, szekfű, zeg-zúg, szekfű** szavak, melyek mind életfenntartással kapcsolatos ósszavak.

Szikúr a székely életadó és azt fenntartó, közöttük **székelő, szikecskéket** életté nevelő Istene.

Szék a székely élettere, erőssége, szent hona. Az székely székek neve ósidóktól máig töretlen alakban és értelemmel él nyelvünkben. A székely-hun kapcsolat nyomán joggal merül fel annak a gondolata, hogy az egyiptomi épületeket

őrző, hatalmas, **székeken ülő királyok** szobrai is székely népünk gondolatvilágát hordozva hirdetik: itt is voltak székely székek. Saqqara neve is székely kapcsolatú, s minden valószínűség szerint Szikúr nevével volt kapcsolatos, s valaha az ő városát jelentette.

Hegyek közötti **székek sziklás, zeg-zugos** tájának képét vándorlásai közben is lelkébe ágyazva vitte magával, s amennyire lehetséges volt, új letelepedési helyén maga köré varázsolt. Így építette **sziklára zeg-zugos** épületét, a lépcsős piramist elsőként Egyiptomban. E szikla alapon nyugvó épület helyének kijelölője és magának az épületnek megálmodója Sechemchet maga is nevében viseli a szik, szék szótagot. Üzeneteiket **kőszegekre** (obeliszkekre) rótták.

A székelyek a hunoktól való származástudatukat évezredek során máig megőrizték. Maga a **hun** név a **mag szó fordított alakja, s a magyar és hun népek vállalt sorsának ellenkező irányát jelzi**. S most, az idő homályából előlépve a **Szik** szótaggal kezdődő 3. egyiptomi királycsalád alapítójának Horus nevét idegenek "hatalmas természetűnek" magyarázzák. Székely értelmezéssel Szikúr fia, Szikla ember volt.

Fia **Csaba**, a máig is féltő szeretettel övezett, csillagúton járó királyfi. Az ő Horus neveként "a lélek fénye" értelmezést adja az idegen tudós. Magyar Adorján értelmezésében Üstököst jelentett e név valaha, s Csaba királyfi neve, léte, máig is mint üstökös világítja meg a magyar eget és lelkeket.

Huni királyfi a hun-székely kapcsolat megtestesítője. Horus nevének idegen értelmezésben a "szétzúzó". Maga a **hun, kun** név az ék szó bővült alakja, s jelképük a napsugár éltető, de néha romboló éke. **Kan** értelmezésében jelentése életadó. A székelyek **fokosa** is az ék "f"-es változata, mellyel ellenségeit mindenkoron szét tudta kergetni, ha kellett "zúzni". Maga a fok is ékes, szegletes, zegzúgos rajzú.

A székelyek kedves, legszebb virága a **szekfű** virág, melynek szirmai is apró ékecskék sorozata. Maga a virág a világ, a fény, az élet jelképe, tehát a szekfű maga is fény és életjelkép. Éppen ezért nem véletlen, hogy ősmagyar koronából virág sarjad. E tényről Budaházi Éva középkori magyar énekgyűjteményében található, Szent Lászlóról szóló népdal a következőkben emlékezik meg:

"...*Idvezlégy, kegyelmes Szent László király!
Magyarországnak édes oltalma!
Szent királyok között drágalátos gyöngy,
Csillagok közt fényességes csillag.
Fejedben kele a szent korona
Mebátoríta téged a szent lélek,
Kezdéd követni atyádnak életét,
Rózsákat szaggtatál, koronádba fűzéd...*"

S virágos koronát találunk a székely utakon mindenütt hirdetve, hogy az élet védői, felemelői e világon.

Mi mindent árul el a székely őstörzs Sz-k gyökön alapuló szent szótára!

[1] Weltbild Verlag Augsburg, 1998

[2] Jelenleg a Brooklyn Múzeumban van New York államban.

[3] Az angol író Csaba nevét Chaba-ként hozza. A kez-dő Ch hang az angolban a magyar Cs hangnak felel meg.

[4] székely szóhasználatnál *cikkes, szakaszos, székes* épület. Saqqara neve is a *székely szék, szik, szikla, Szikúr* nevét idézi. A „lépcsős piramis” a *székely szikla zeg-zúgos* vonalvezetését követi. Az obeliszek székely neve *kőszeg* Magyar Adorján meglátása szerint.

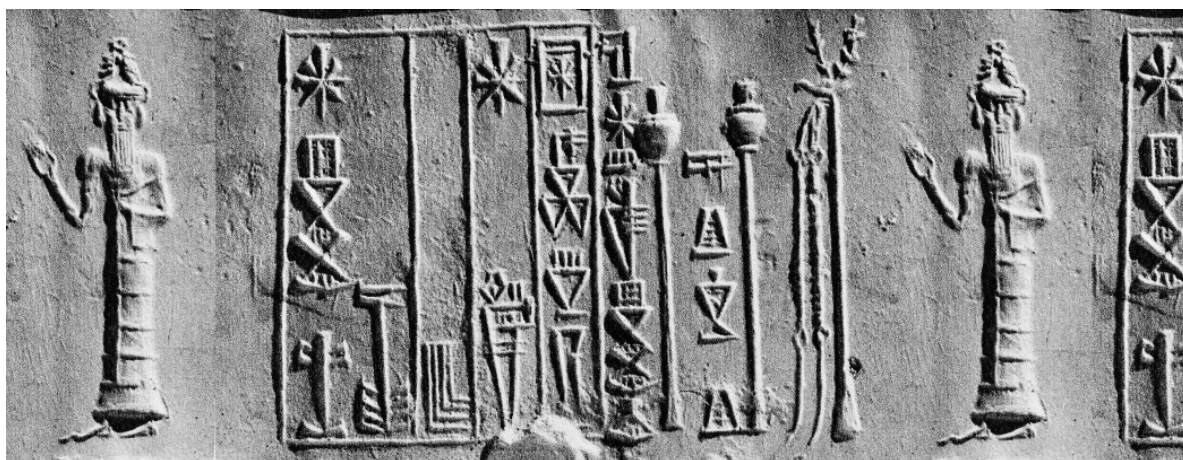
[5] L.: Magyar Adorján Az ősműveltség székely feje-zetét.

VONATKOZÓ IRODALOM

1. Harper's Bible Dictionary, Harper and Row Publishers, San Francisco
2. Szent Biblia, Károly Gáspár fordítása
3. Az Ősműveltség, Magyar Adorján
4. The Phoenician Origin of Britons, Scots and Anglo-Saxons, L.A. Waddell, The Christian Book Club of America, Hawthorne California, 1924
5. A magyar népek őstörténete, Dr. Baráth Tibor, Somogyi Zoltán kiadása, 1968
6. The Sumerians, Samuel Noah Kramer, The University of Chicago Press, 1969
7. Álmos, az áldozat, Dümmerth Dezső, Panoráma, 1986
8. Bible Myths and their Parallels in Other Religions, T.W.Doane, Health Research, California, Seventh Edition, 1985
9. The World of the Huns, O.J.Maenchen-Helfen, University of California Press Berkeley, 1973
10. Magyar Mythologia, Ipolyi Arnold, Zajti Ferenc kiadása Budapest, 1929
11. The Sumerians, Samuel Noah Kramer, University of Chicago Press
12. A lelkiismeret aranytükre, Magyar Adorján

Gyárfás Ágnes

Adalékok a mezopotámiai és a szkíta múlt fővonalához

638. ábra

Tello (Girsu), Iraq. Inscribed in reverse Oh Edinmugi, vizier of the god Shakkan, who assists mothers in childbirth: Ur-lugal-edina, the physician, is your servant'. Louvre MNB I350; greyish-brown veined stone; 6.1 x 4.5 cm; Delaporte, 1920, T. 98. Period IIIb.

Tellói jóslat a szabir népre mért csapásról

Dél-Mezopotámia feltárása

Asszíria és Babilónia kincsei a 19. században elkápráztatták a világot, s jó pár évtized után kezdtek érdeklődést mutatni a Tigris és Eufrátesz mezőföldjének déli szakasza iránt. Így a terület legrégebbi kultúráját fedezték fel legutoljára.

A városok és sírok kiásását megelőzte a terület kerámia kultúrájának felfedezése (El-Ubaid, Halaf, stb.), amely a Mezőföldtől a Magúr dombig hasonlóságot mutatott, de a helyi stílusok változottsága gazdagította a korai kerámiák finom szépségét. A kerámiák egyetemessége is hozzájárult a kultúra egyetemes képének elfogadásához a Kr. e. korai évezredek idejében.

Torma Zsófia Erdélyben a 19. sz. végén ugyanazzal a szimbólumrendszerrel találkozott a kiásott történelem előtti cserépdarabokon, mint 1926-32 között Woolley az Eriduban, Urbán végzett feltáró munkája során. A világ egyetemei és tudósai – Halevyt kivéve – elfogadták, hogy a történeti ókort megelőző évezredekben az indo-európai és sémita telepeseket megelőzően agglutináló nyelvet beszélő turáni nép élt Euráziában.

Ez a nép települt a Mezőföldre is, magát a Boldogasszony népének tartotta, országát KÁL or-

szágnak, Káldeának nevezte. A Kál jel képeje egy szánkó amelynek mását Woolley megtalálta Subad királynő sírjában.

A szánkán nem havon csúsztak, hanem mitikus hagyományt ápoltak vele. Őseik égi eredetűek voltak és sárkánybárkákon érkeztek a földre akkor, amikor a Teremtő An még nem választotta ketté a vizeket.

Erdőkben állították fel az állattenyésztéshez szükséges épületeket. Az élőfát alkalmazták oszlop gyanánt. Inanna és leányai, komornái legeltették az egyszarvúakat és sarlóval ők aratták a búzát. Ennek az életmódnak máig megőrizte emlékét a magyar mesevilág és a szakrális emlékezet. Tudjuk, hogy a tündérkorban rózsaágyon aludtak és ők őrizték az élet és halál vizét. Selyemréten aranyalmafák alatt sétáltak és aranykoruk örömét idegen eredetű harcos népek behatolása változtatta gyötrelmessé. Erről pecséthengereik tanúskodnak.

Országukat Szabirnak is nevezték, mint a Tellói jóslaton is olvasható.¹

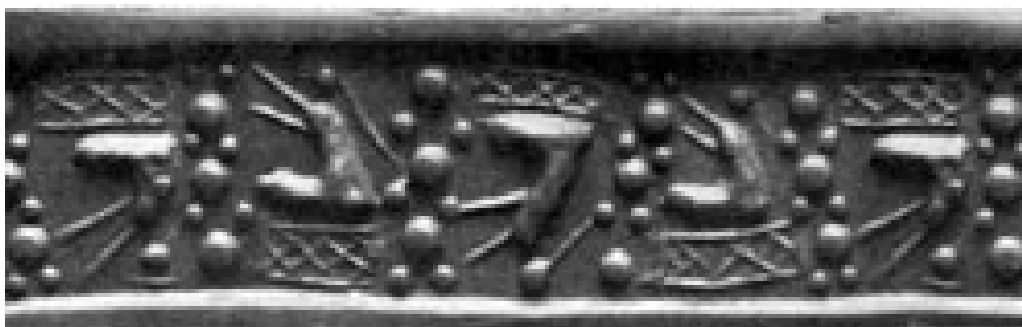
¹ Tellói jóslat címet adtam most készülő könyvemnek, mely a kaukázusi szkítákhoz történő csatlakozásunkkal foglalkozik, s ősműltjüket is bemutatja.

JEMDET NASSZR
EGI evezés

Khafaje 2.2 x 2.2 cm vörös kő (red). Jemdet Nasr (Ca. 3000-2800)
Felirat: Five squatting pigtailed women, four holding staff impling globe

Égi evezést látunk vagy petesejtek és ondószálak nagyított ábráit, ki tudja. Búvárok? Egyszemélyes tengeralattjárók?

Khafaje 2.1 x 2.1 cm rózsaszín kő. Jemdet Nasr (Ca. 3000-2800)
Felirat: Four pigtailed women tete-beche squatting on couche. Drill-hole fill.

Égi csillagok és háló. Háló tartja az embereket és el is ejti. Hosszú hajú asszonyok eveznek égi vizeken. A háló szövése a Kur-Kur, a Magosság utal az égi világra.

UR

L 331

L 35g

Ur városa délen, Eridu és El-Ubaid között fekszik. Nem keverhetjük össze az URI helynévvel, amely Agadeki, Akkád egyik neve volt. Az ur gyök az istenanya tisztelettel függ össze. Az Istenő égi megjelenítője a Nagy kutya csillagkép, melynek neve UR. Az istennő pedig LUGAL GEME NAGY ÚRASSZONY, KIÉ az ország: MADA. A Dél-mezopotámiai városok népe beleértve Akkádöt is, a Sziriusz égi útjának rendelte alá az ünnepeket. Akkor január elsejére esett a Téli Napforduló és egyszerre tűnt fel az égbolt közepén a Sziriusz és az Orion. Az azóta eltelt 6-8 ezer év alatt a Nap precessziós mozgása következ-

tében az Orion december 21-24-én delel, de a Sziriusz mindig Újévkor.

Az ünnepeket január 1-én és július 1-én tartották meg és az UR-i népnek is volt a baltával, fokossal rokonított mítosza. (102-104)²

Ez az esemény évente megismétlődött. A ketős balta vagy fokos a férfierő szimbóluma volt és a július elsején nyári ünnepen az aratás megkezdésekor Sziriuszt és Oriont képviselő papnő és király a zikkurat legtetijén ünnepélyes nászban egyesült. Ez az esemény ad magyarázatot arra, hogy mit jelent az egyiptomi és az UR-i hagyó-

² Komoróczy Géza fordítása. Eltűnt civilizációk. i.m.

mányban a kettős balta a termékenység szakrális rendjében.

Úr városát alaposan feltárta Sir Leonard Woolley 1922-1934 között. Max Mallowan volt a munkatársa, Agatha Christie férje.

Woolley 1850 sírt tárt fel Urban, szerinte ebből 16 királysír volt. A sírok nagy részét kirabolták. Woolley mégis bízott a sikerben, mert az 1926-27-es ásatások alkalmával véletlenül felfedezett egy csodaszép arany tört, vésett fonalminta díszítette, markolata pedig aranszegeccsekkel kivert lazúrkő volt.

Ásatásai közül a Subad királynő sírjának feltárása tette híressé. A királynő sírját megelőzte a férje (?), a testőrei, a celebráló pap, a sírásók sírja. Mind önként mentek a halálba. A sokak által ismert népszerű C e r a m , C . W . könyve A régészet regénye arról írt, hogy hátulról letaglózták őket. Ez nem felel meg a valóságnak. (168-251. old.)³

Woolley könyvet szentelt Subad királynő sírjának s világosan leírta, hogy a komornák hárfázás közben „aludtak el”, az oxigén hiány miatt.

Subad királynő sírja sértetlen volt. A királynő ékszerei hasonlítottak az udvarhölgyek ékszereihez, csakhogy az övé gazdagabb díszítésű, jelentősebb ékszer volt. Subad királynő köpenye drágakőből volt összefűzve. A zsinór elporladt, de Woolley mégis sikeresen rekonstruálta a mintát. Hatalmas arany fülbevalói voltak. Aranyfésű, aranytű, amulettek 12 gyűrű egészítették ki a toalettjét. A fejkének szépségét minden ország érdeklődő közönsége megcsodálta és hamarosan világhíressé tette Woolleyt.

Az 1928-29-es ásatásokon Woolley egy másik királysírt is felfedezett. Ez ugyan már ki volt fosztva, de a király sírkamrája előtti gödörben talált 74 kísérő holtteste meggyőzte a régészeket arról, hogy Urban így temették el a királyi személyeket.

Minden halott mellett volt egy csésze, amiből Woolley kábítószer segítségével történt elszenderedésre gondolt.

Az 1928-29-es ásatásokon felfedezték „Meszkalamdug király” sírját is. (91. old.)⁴ Azonban

csalódtak, mert a szegényes sírleletek kizárták, hogy királyi sírt találtak. Tovább ásva megtalálták a királynő sírját is. Öt holttest volt a sírjában négy férfi és a királynő. Arany mellű, kis arany ivópohár volt mellette. Woolley biztos volt benne, hogy a sírban talált hölgy királynő vagy magas rangú hölgy volt életében.⁵

Subad királynő „Meszkalamdug király” és a másik, név nélkül emlegetett magas rangú úrnő Kr. e. 3000-2500 között élt.

A temetésnek ez a szokása nem volt általános, a régiségben semmi jel nem mutatott arra, hogy élő emberek kíséretében szálltak volna a sírba királyi személyek.

Flavius Zsidó háborújában olvastam történeteket az önként vállalt halálról. Masada ostrománál történt, hogy a rómaiak sánccal vették körül a várat és tüzet is gerjesztettek, Eleázár főpap látta, hogy mindennek vége és egy beszédet intézett a várvédő zsidó férfiakhoz. Menekülésre már nem volt mód, arra pedig gondolni sem tudott, mi lesz a nőkkel és gyermekekkel, ha a rómaiak kezébe kerülnek. Az összegyűlt férfiaknak hatásos szószóki beszédet tartott, ecsetelte a szabadságot, azután az álom szépségét írta le, hivatkozott az indusokra, akik csak kelleetlenül viselik a földi életet és örülnek, ha a lélek kiszabadul börtönéből. „Mikor még mindig folytatni akarta buzdítását, valamennyien [...] mintha valamilyen gonosz szellem hajtotta volna őket, elrohantak. [...] olyan türelmetlen mohóság vett rajtuk erőt, hogy megöljék feleségeiket és gyermekeiket, valamint magukat”. (457-473. old.)⁶

Három esetet írt le Woolley. Subad királynőt, a 40 év körüli hölgyet udvarhölgyei körében és egy másikat, akit négy férfival temettek el. Kik voltak ezek a férfiak, szolgák, rokonok, barátok, férjek?

Tehát az élve temetkezés Urban nem volt tipikus, de megtörtént. Máshol nem fogadták el ezt a szokást, az uri eset egyedi maradt.

³ Gondolat K. Bp. 1965.

⁴ Eltűnt civilizációk. i.m.

⁵ Woolley L.: Úr and... i.m.

Woolley L.: Vor 5000 Jahren i.m.

⁶ Flavius, J. i.m.

Mitosz és történelem

Tündérszép Ilona várának bevételé

Egy ősmese

A korai pecséthengerek realitásként számolnak be Tündérszép Ilona várának bevételéről.

Ismerjük Orion-Nimrud várépítését, „...mint a tengeren épített, folyóvizekkel körülvett...”, ahogy a zsoltár megőrizte. Ebben a várban élt a Boldogasszony, Tündérszép Ilona leányaival, miután férfimunkával megépült a vár.

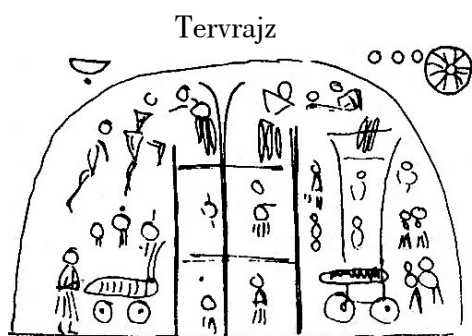
Fegyveres férfiak támadtak meztelen nőkre, akiket lenyilaztak. Az ostrom idején férfiak küzdöttek.

Miután a várat bevették nyílt erőszakot alkalmaztak, kegyetlenkedtek.

A képeken láttunk stabil várat és forgóvárat, Illavárat. Jókai szerint Erdélyben is voltak Ilonavárak, melyeknek legfőbb építőanyaga az Ilonauveg volt, s ezért a Nap forgatta. Magyar Adorján feltételezte rézborításukat, látott is ilyet Hollandiában.

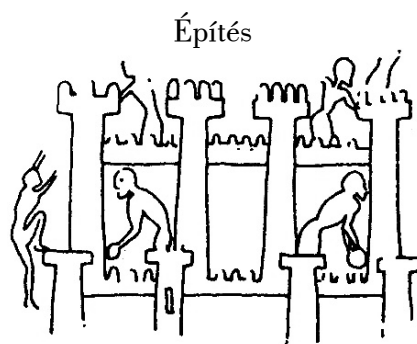
Magyar hímzéseken a forgató karnak emléke még látható.

Építés

749. ábra

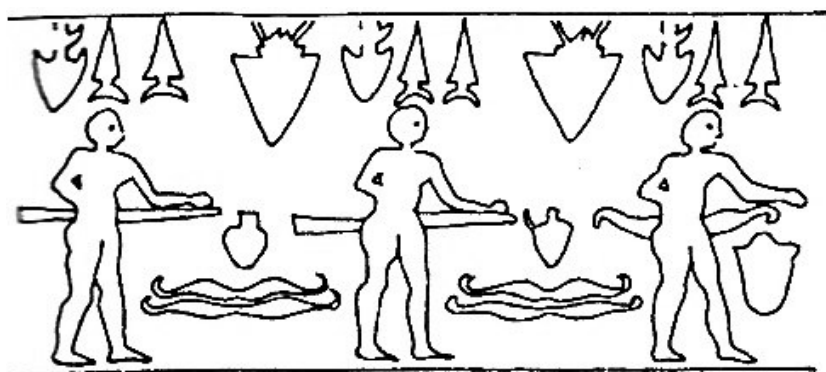
Detail. Brussels o. 437; white stone; 2.25 x 1.25 cm; Speleers, 1917, p. 213. Period IIe.

750. ábra

Ashur, Iraq. Impression. Weber, 1920, p. 105, No. 531. Period Vc.

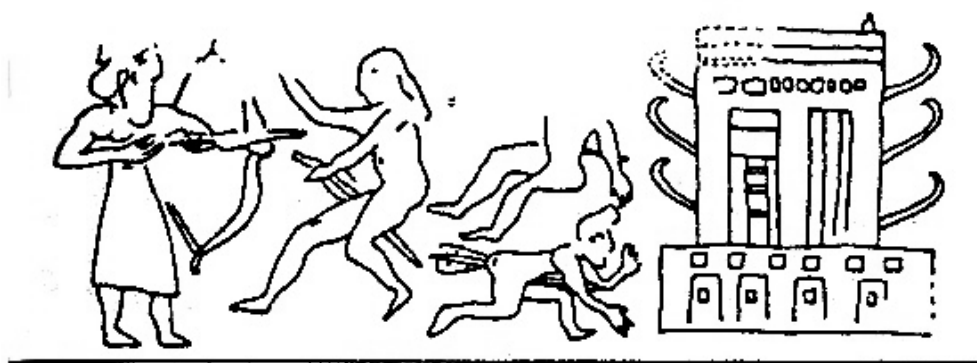
Belső munka

742. ábra

Uruk (w. 20940), Iraq. 4.1 cm. Brandes, 1980a. Period Ia.

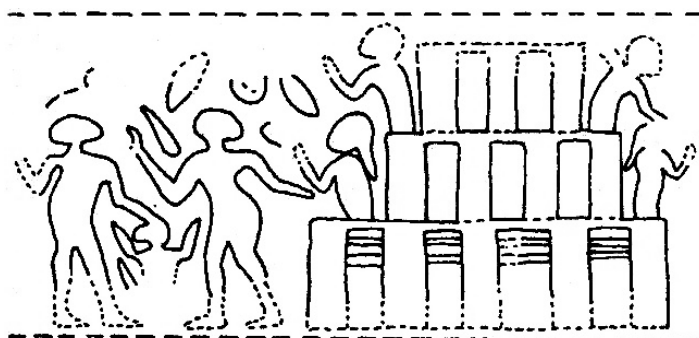
Fegyvertelen nőkre nyíllal támadnak

743. ábra

Susa, Iran. Impression. 4.0+ cm; Amiet, 1972, No. 695. 27i; Period Ia. 25i Detail of 64I.

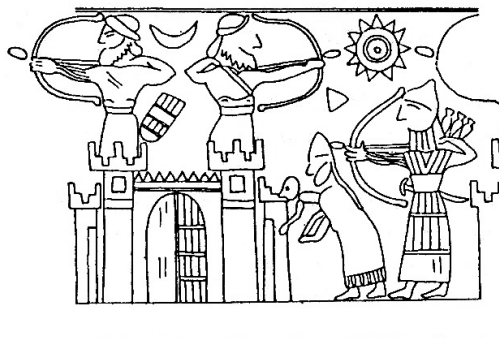
Köveket dobálnak

748. ábra

Choga Mish, Iran. Impression. 3.9 cm; Delougaz and Kantor, 1972, p. 32, Pl. xd. Period Ia.

Ostrom

752. ábra

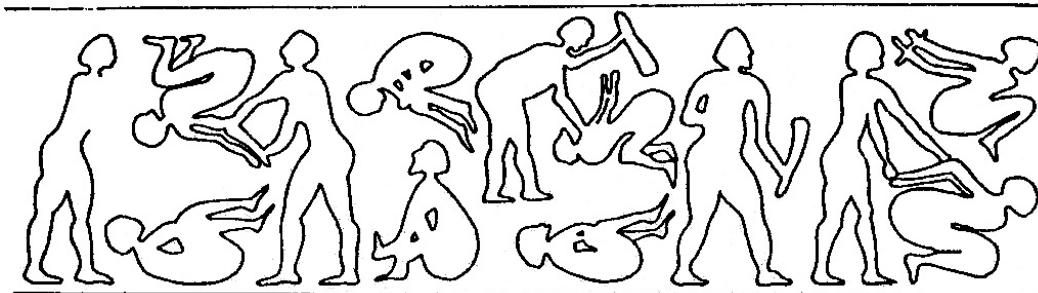
Nineveh (Nabu Temple), Iraq. Impressions on both sides of a flat clay plaque 7.75 x 5.1 x 1.1 cm. BM 98916; 4.45 cm. Period VIa.

Leállatiasodás

635. ábra

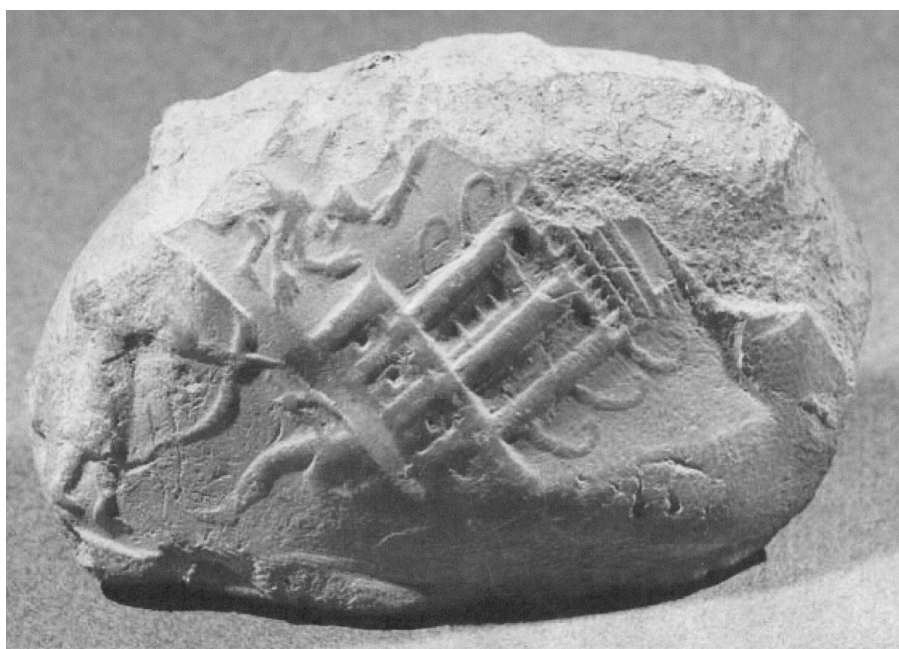
Ur (sis 4; U. 14597), Iraq Stamp-cylinder impression. 3.0 x 2.0 cm; Legrain 1936, No. 368. Period IIe

746. ábra

Uruk (w. 21660), Iraq. Impression. 4.5 x 5.2 cm; Brandes, 1979, Pl. 6. Period Ia.

Illavár, Ilonavár

Kaldea története pecséthengereken, táblákon

Igyekszünk időrendben beszámolni a sok valóságos, himnikus adatokat feltáró pecséthenger és táblácska történeti eseményeket bemutató leírásáról. A legrégebb kristálykő lapocskák az előző hazájukról számolnak be. Uruk IV. korszakából, vagyis Kr. e. 3000 körüli időkről, vagy még régebbi rétegekből.

A Tur-an népében bemutattam a Sabir ország feliratot hordozó táblát (114-121. old.)⁷, amelyen hegyi kecskét láttunk. Mire vezet ez a képjel, ön-

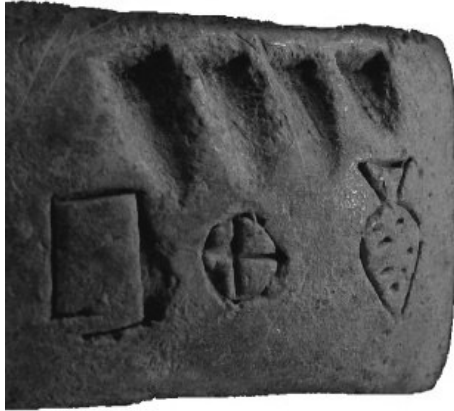
magában megfejthetetlen. Akkor kapunk némi magyarázatot, ha korabeli táblákkal együtt vizsgáljuk. A tulipán népe táblán az áll, hogy a felettünk lévő ősök, ISÁk tanácsára, Us segítségével a nagyapa, csillaganya, és a javakorbéli férfi menjen a Kárpát-medencébe (104-112. old.)⁸ Egy harmadik tábla tömören közli, hogy „Jön Tenger” (101-103. old.)⁹ Vagyis, hogy a Vízözön ellen a Kárpát-medence nyújt menedéket.

⁸ Tur-an i. m.

⁹ Tur-an i. m

⁷ Tur-an i. m

Az alábbi táblán a négy ujjbegy-nyom ugyan-csak az égiek rendelkezésére utal. A három képjel üzenete (jobbról balra olvasva): Kárpát-medence nyitott földje a Mag, Magur vagy Mada. A Mag, Magur képjel formája □ vagy □ Hasonlít egy vízi járműhöz és a jelentése a továbbiakban bárka, vízi kosár.

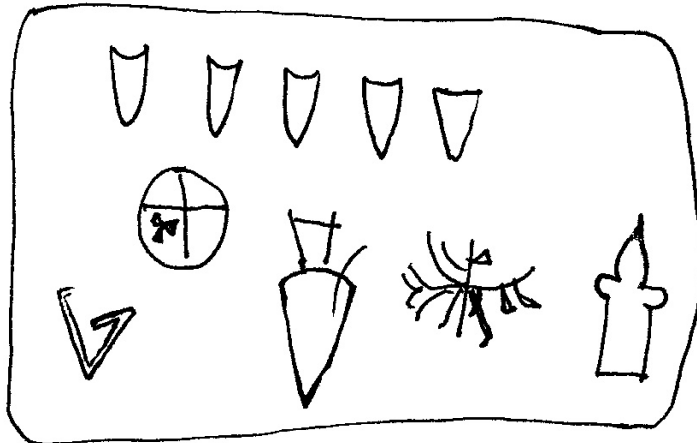
Uruk IV. korszakából való feliratos tábla (38. sz. ábra)¹¹

A „Honfoglalás vizen” c. pecséthengeren a vízi járműből kiszálló Magur egyik lába már a parton van és láb formájú, a másik lába egybeolvad a bárkával, mert mindkettő MÁGUR (54. old.)¹⁰

Kárpát medence nyitott	
Földje	
{ a Haza (Mada) a Mag a Mágur (Magyar)	

Egy másik táblácskán, hasonló stílusú írással, feltehetőleg ugyanabból a korból (Uruk IV. korszaka) kibővítve ugyanazt a tartalmat kapjuk: Eme szól: Az égiek rendelkezéséből kimértem az Élet

földjét a Kárpát-medencében. Ez az üzenet ugyan-csak az Özönvíz elől történő menekülésre utal, mert a Kárpát-medencében nem volt Vízözön.

3.8 cm magas agyagtábla Kr. e. III. évezred elejéről (84. ábra)¹²

Eme szól:	
Az égiek rendelkezéséből	
kimértem	
a Kárpát medencében	
az Élet földjét	
MAG-nak (Magurnak, Madának)	

A látottak alapján úgy véljük, hogy a mezopotámiai Kál népnek korai kapcsolatai voltak a Kárpát-medencével és népével, mert a sematikus-án ábrázolt labirintus (□, √) egyszerre jelenti

Hun testvérének Magnak a nevét, bővítve Mágurt, ami vízi jármű is lehet, de végső kicsengésben a mi népnevünk: Magyar, s jelenti a Madát, a hazát is. Ez a kapcsolat régi, baráti, rokoni, hiszen a baj közeledtekor ide menekültek a biztonságba.¹³

¹⁰ Vizek könyve II. köt. C. i. m. Pritchard 686. c. ábra

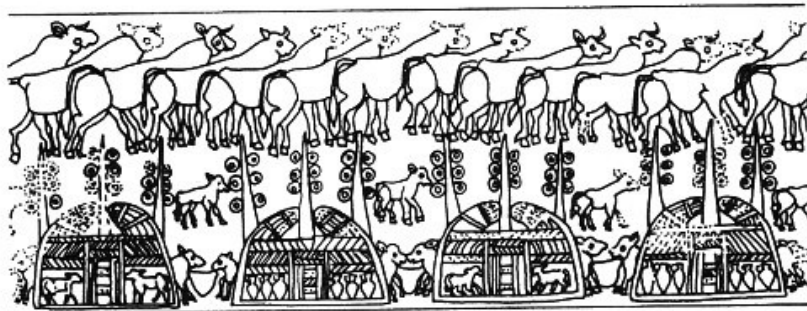
¹¹ Schinockel, Hartmut i. m.

¹² Brjentes műve alapján a Képjel-írás c. i. m. 69. old.

¹³ HAARMAN, Harald. Das Rätsel der Donauzivilisation. C.H. Veck Verl. München. 2011.

Korábbi hazájuk erdős, hegyes-völgyes és vízben gazdag területen feküdt. A következő kép, amelyet bemutatunk, nagyállattartó társadalomról vall. Felmérhetetlen mennyiségű lábas jószágot látunk és hatalmas akol-együttest, amelyeket erdőben, *élő fákhöz* rögzítettek. A karámokban állatok, a kamrákban tejes korsók, a padláson szemes

termény. Még az etető-itató vályút is ábrázolják. A kinagyított henger rajzán jól kivehető, hogy ezek a furcsa oszlopok nem mások, mint erdei élő fák. Az építmények formája emlékeztet sátorra, de nem nemez vagy ponyva az építőanyag, hanem hajlított, hasított fapálca, melyet előzőleg gőzben megpuhítottak.¹⁴

12. ábra

Ashmolean 1964.744; white magnesite; 5.3 x 6.4 cm Moorey and Gurney; 1978. No. 9.¹⁵

Valamennyiünk tudatában, annak mélységes-mély rétegeiben él aranykori ősemlék. Békesség, szépség, napfény, tündérek, fényes szőrű patás-állatok képe elevenedik meg, ha az arany korra gondolunk. A következő képen Inanna lányai, a Mindentermő fa tejmag tündérei kísérik haza azt a nyáját, amely ma már csak erdőben él, elbújik az ember elől, megriad, ha lépteket hall. Ma vadásszák őket. Régen tündérek vigyázták életüket. A szarvas hátára tüll-szerű, szép terítőt is terítettek. A képjelírásban Inanna tündérkirálynő, Istenanya rajza tömzsi figura: . Itt karcsú, magas, lebegő alak: . A görög drámaírók emlegetik az

Istennő erdejét, ahol hófehér szarvasaira vigyáz leányaival. Agamemnon betört az erdőbe és nagy kevélyen levadászta a szarvast. Ebből támadt a konfliktusa az égiekkel, de főként önmagával, mert ostobán, úgy akarta feloldani az Istennő haragját, hogy a legkedvesebbet, Iphigeneiát feláldozta, magas hegy tetejére kitette engesztelés céljából.¹⁶

A bemutatandó képen látható az az égi szarvascsorda, amely Sophokles lelkében mint realitás élt és az ősképet elő tudta varázsolni. Krisztus előtt 3000-ben és korábban együtt élt erdei otthonában tündér és szarvas a lineárisan még nem működő idő aranyló gomolygában.

¹⁴ Collon, Dominique i. m.

¹⁵ Így készül az ú. n. TONETT bútor

¹⁶ Sophokles: Iphigeneia a Tauruszok földjén

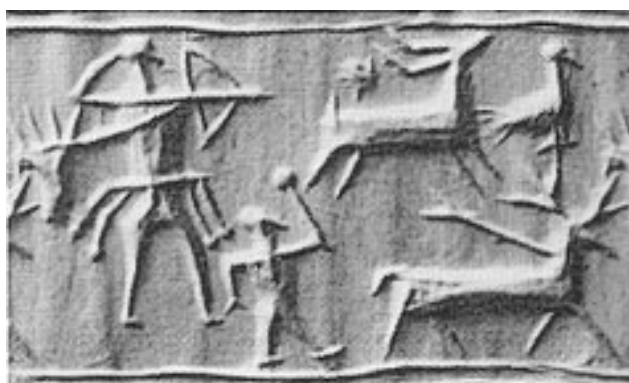

Inanna Istenanya
lányai
és égi csordája

7. ábra

Uruk ('Sammelfund'; w 145.97) Iraq Berlin VA 11043, white 'chalcidony', 3.5 x3.0 cm;
Heinrich, 1936, Pl. 19a; Moortgat, 1940. No 9.¹⁷

Nyíllal felfegyverkezett vadászok és fegyvertelen hajtók szétrebbentik az égi nyáját.

Ez már a történelmi kor eseménye

687. ábra

Nuzzi, Iraq. Brit. Mus. 123282; brownish - white stone, unpierced;
2.5 x1.1 cm. Sharr, 1939, Pl. 119 f Period Vb.)¹⁸

Sophokles is leírta az Iphigeneia a Tauruszok földjén c. drámában, hogy Agamemnon kérkedő módon levadászta az Istennő szarvasait a szent erdőben. Ez a folyamat nem állt le, hanem világméretűvé duzzadt.

Az Istennő elűzése

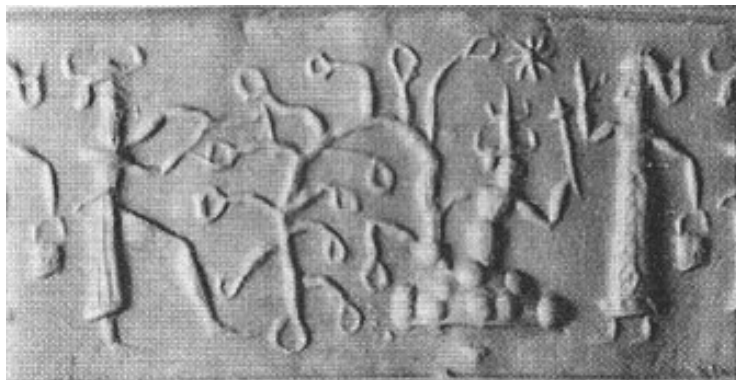
Betört az ellenség.
Ölik az embereket.

636. ábra

Tello (Girsu), Iraq Inscribed Eshag, offspring of Lugal Uru. Louvre MNB 1465;
supentine; 2.95 x 1.5 cm; Delaporte, 1920 T. 88. Period IIIa.

¹⁷ Collon, Dominique i. m.

¹⁸ Collon, Dominique i. m.

VÉDŐ és TÁMADÓ

Az Istennő védelmet keres
az erdő rejtekén

846. ábra

Brit. Mus. 13069; serpentine 2.73 x 1.65 cm.
Collon 1982 a No. 148. Period IIIa.

Szent berekben elrejtetik.
Támadói kutatják.
Vezérlő Boldogasszony vele van

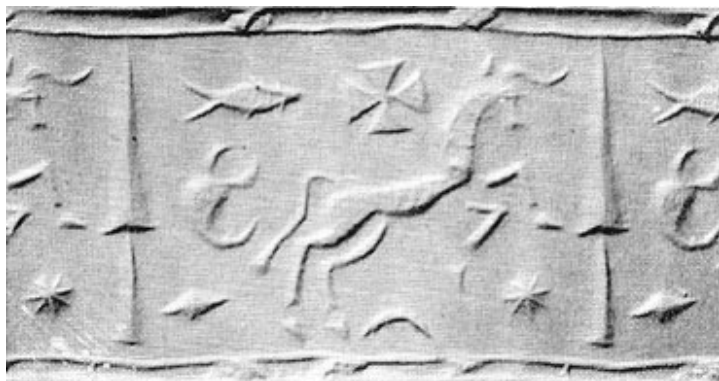
845. ábra

Tello (Girsu), Iraq. Inscribed 'House of the Gods' Louvre MNB 1351;
serpentine; 3.5 x 2,2 cm; Delaporte, 1920 T. 100. Period IIIa.

Magyar emlékek

Period VI. Asszír-Babilon. Kr. e. 1000-500

Csodaszarvas

410. ábra

PML; black 'serpentine'; 3.2 x 1.2 cm; Porada 1948a, No.636

Csodaszarvas veszélyben

411. ábra

Brit. Mus. 103013; siliceous limestone;
2.2 x 0.9 cm; Wiseman, 1959, Pl. 109.

Period VII. Méd. Perzsa, görög. Kr.e. 500 után

421. ábra

Marathon, Grece. Brit. Mus. 89781 (Sir William Hamilton Coll. 1772). Chalcedony; 3.1 x 1.4 cm
Wiseman 1959. Pl. 104.

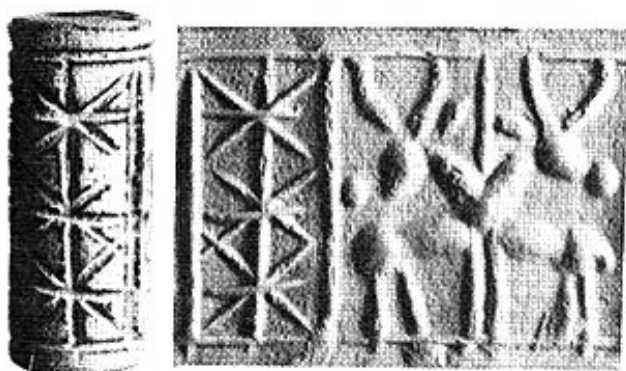
Az asszír uralom alatt kifejlődött egy stílus, a gyilkolás művészete, amelynek közismert és számtalan emléke maradt fenn. De a gyilkos és provokatív asszír művészettel párhuzamosan a Csodaszarvas mondanokör alapmozzanatai is kifejezést kapnak a finom, szimbolikus tartalmú pecsétben rajzolatokon. Látható a MAG egyenlő szárú kereszt (410 sz.),¹⁹ és a hármashalmot idéző MADA tulipánvirág (421 sz.).²⁰

Azt a mozzanatot is megörökítették, amidőn vadászó amazonhoz fordul vissza a szarvas és teszi

fel a szakrális kérdést: Miért üldözöl engem (411. sz.).²¹

A tulipános embléma a szarvas előtt áll (421. sz.)²² s feltünteti az üldözöttek együvé tartozását.

Egy szarvasokat ábrázoló pecsétben úgy ábrázolja AN csillagát , hogy abból a Kur-Kur = = Magosság gyök is kiolvasható (252. sz.).²³ Ez teszi előttünk világossá, hogy az Égi Szarvasról van szó, a Tejútól, Isten világáról, vagyis, hogy a vad, a nő, az ősi nép kiirtásával Isten világa gyengül. Ez a szarvas-Boldogasszony égi és földi sorsa.

252. ábra

Beth Shan (level court of Tuthmosis III. temple), Israel.
Rockefeller Museum I. 3807;
blues sintered quartz, 2.8 cm; Parker 1949, No. 44.

Magosság szarvasai: Tejút

¹⁹ Collon, Dominique i. m.

²⁰ Collon, Dominique i. m.

²¹ Collon, Dominique i. m.

²² Collon, Dominique i. m.

²³ Collon, Dominique i. m.

A szarvas égi állat. Az eget és a földet összekötő tartóoszlop (Istenanya) között él.

249. ábra

Beth Shan (level 10) Israel. Rockefeller Museum 32.50; sintered quartz; 2.8 cm; Parker 1949, No. 40.

A szarvas világa új szín a pecséthengeres kálok életében és az ő sajátos, nemzeti világuk leg-szebb fejezeteit tárja elénk. A 255. sz. lenyomaton egy képpel látható: II EZ (L 296) = Ezten, Isten,

EZ. Nem a szarvas az Isten, hanem ✱ AN, kinek képjele a teremtőt és a csillagvilágot idézi. A szarvas az égi világ közepén a Tejút, ott a lélekmadár is.

Égi és földi szarvas. Az égi fejjel lefelé látható. (Fordítsuk meg a folyóiratot, s látni fogjuk). Bal sarokban a Kalász.

255. ábra

Failaka Island, Kuwait. Kuwait Museum; sintered quartz; 2.3 x 1.1 cm; Kjærum, 1983, No. 387.

A szarvassal együtt megjelent az ujjbegy formájú szkíta életfa-rügy, amely a Tavasztündér című pecséthengeren (a TUR-AN népének nyelvén c. könyv címdalán is látható). Ez a forma-

világ később azzal módosul, hogy a köröm félholdja szem formát ölt, s ez később, mint látni fogjuk díszítőmotívummá formálódik.

Szarvasok ujjbegy mintás életfák között

250. ábra

Tell Atchana (Atalakh IV, palace), Turkey, Antakya 8063; sintered quartz; 2.4 x 1.0 cm; Collon, 1982b, No. 39.

251. ábra

Dinkha Tepe (B₉a, burial 23, 637T), Iran. Sintered quartz 2.9 cm; Muscarella, 1974. Fig. 6

A szkíta típusú rajzolatot kvarc hegyi kristályba vésték. Lélekkőre, máramarosi gyémántra. Az asszír típusút színes kalcedonitra, felirattal. A szkíta stílusún csak jelképek vannak és semmi felirat!

277. ábra

Inscribed Seal (of) Assur-rimanni, son of Mushezib-Assur; the seal may have been used by Assur-rimanni on a tablet in Leiden (see ch. 13 and Hallo 1973). BN; dark grey chalcedony; 2.8x1.2 cm; Delaporte, 1910, No. 307; phot. Bibl. Nat., Paris.

Az asszirok is metszettek szarvast, de annak egészen más a formavilága. Viszont az ujjbegy mintás életfa jól látható.

Áldomásra gyülekező férfiak. Középen egy turáni gazda vagy pásztorkirály.

Áldomás bemutatása a vizek kapuja előtt. (Internet)

A szem alakú levélrügy a szarvassal együtt akik, a szarvas égi voltát tiszteletben tartva, más karakterű szereplőket mutat fel a véseteken, hegyi kecskék között jelennek meg.

A hegyi kecske és a növényi dísz „szeme” hasonló

259. ábra

Ilalysos, Rhodes. BM GR 1872.3.15, 3; sintered quartz with well-preserved green glaze; 2.4 x 1.1 cm; Walters, 1926, No. 150.

265. ábra

Tell Atchana (Alalakh IV, palace), Turkey. Antakya 7992; sintered quartz; 2.65 x 1.35 cm; Collon, 1982b, No. 75.

A jobboldali bajuszos férfi kalapja mellett bokréta látható. A baloldali fiatalabb, hangszert tart a kezében, s a kecske, mintha táncolna. Az életfa olyan, mint „Édesanyám rózsafája”.

Miért szerepel szarvas és domb, holott a folyamatokban nem éltek szarvasok és domb egyáltalán nem volt Mezopotámiában. Ennek oka az emberi lélek működése, ahol az őskép erősebb a realitásnál. Ez az esemény már előfordult a Kál, Mada, Szabir néppel talán nem is egyszer ott, abban a korábbi hazában ahol szarvas legelt a

lankás domboldalon és igazi hegyek jelentették a MA-t, a magasságot, amit nem kellett zikkuráttal imitálni. A korábbi veszteségélmények lelki képe motiválta a zöld kristályt megdolgozó, mágus munkáját, midőn a mezopotámiai haza elvesztésének élményére rávetítette a korábbi nemzeti katasztrófák képét. Ha csak egyet találnánk a Collon gyűjtemény anyagában, az is elgondolkodtató lenne, de sok olyan kép van, amely a kiűzetés, az ellenség agresszív megjelenése emlékét tárja elénk.

516 ábra

An original inscription was erased, together with the arms of two of the gods, and the seal was re-inscribed *Epir-mupi, the strong one: Medu is yourservant*. BM 89119; greenstone; 2.7 x 1.7 (1.65) cm; Collon, 1982a,

No. 135; for Epir-mupi's career see Boehmer, 1967. Period IIIa.

Kiűzetés az országból

Kr. e. 1000-ben készült pecsétgyűrű meséli el a korai idegen hódítók rohamát.

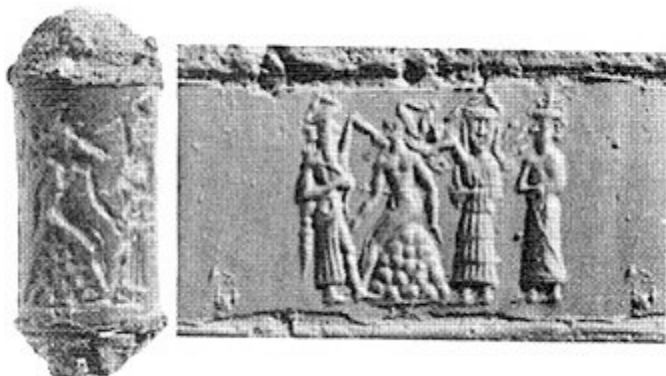
A nő haját tépik.

A férfi szemét szúrják ki.

Előbb az Istennő szarvasát vadászták le aztán magát az Istennőt üzték el az aranykori békesség földjéről. Amint a klasszikusok írásaiból ismerjük Trója bevételével együtt megtörtént az Istennő trónfosztása is, a biztos falak leomlottak, az aranykori Illion leromboltatott és besüppedt a föld minden befogadó méhébe. A folyamatokban ugyanúgy megtörtént az őshonosok letiprása és kiűzetése. A szarvasok levadászása nem egy egyszerű vadászat volt pusztán a tróféáért. A szarvas Eurázsia min-

den pontján az Istennő jelkép-állata volt. Lenyílása az Istennőhalál előképe lett.

A haza a Mada, a Kalama képét a folyamatokban egy kis rakott dombocskával jelképezték. Ez a domb az Anyaföld, melyet meztelenül és fegyvertelenül véd az Istennő. Fején glóriásüveget hordott, melytől a betolakodó fegyveres férfiak megfosztják. A Mada dombról igyekeznek lelokkni, de ő kezével védi Anyaországát.

843. ábra

Ur (u.9694) Iraq Brit. Mus. I36776, greenstone with copper caps over bitumen core 2.1 (3.1) x 1.2 cm. Collon 1982a. No131.

Akkád kor.

A feketefejűek betolakodása

A kiszúrt szemű hazafit a közösség szeretettel veszi körül. Vakon ugyan, de övé maradt a föld a KALAMA.

A kép felirata nem általános, szakrális himnusz idézet, hanem konkrét információ.

„Babilon összezúzta a magas, uras, Agadekit, aszszonyt és férfit. Ez az őstudás.”

A turáni nép az elűzetést az Anyaistennőre mért csapásként fogta fel. Nem a saját sorsát siratta, hanem az elűzött Istennő hiányát szenvedte el.

A régiek lelkében még nem formálódott ki a nyugati mintájú Én-tudat. A karakterük isteni mintájú volt, a jellemük közösségi színezetű. Ebből az őstudásból sarjadt ki a jelvény, zászló, közös írás szokása, gyakorlása. A régi Kál ország és

Agadeki égi eredetű szent népe az Istennő fájdalomán át érzékelte az őket ért sorscsapást. Ez az érzelmi erő megmutatkozik a népi imádságokban Magyarországon. A hajnali imádság alatt nyitva látják Mennyország kapuját, ahol egy kápolnában kereveten sír Mária, mert harmadnapja nem látta Szent Fiát. Angyalok, szentek megkeresik és beszámolnak Jézus szenvedéstörténetének minden részletéről. Az Istenanya fájdalma egyetemes közösségi fájdalom. A turániak elűzetése KAL-ból és AGADEKI-ből drámai szinten is hasonló felfogásról tanúskodik a két nép lelki életéről.

Történelem

315. ábra

Vienna KHM ASX 183, haematit, 1.6 x 0.8 cm; Bleibtreu, 1981, No. 83

Amidőn az égi vizekről hajón vagy szánkón megérkeztek a turániak, békét kötöttek a Közelkeleten élő vademberekkel. A királynő trónuson ül, talpa alatt oroszlán, hátulról háziállata a szárnyas kutya védi. A vadak szép testalkatúak, nem támadnak, hanem figyelnek.

Ezek az egyszerű természeti népek beleolvadnak a turáni fajba s közösen hozták létre a pecséthengeres kultúrát és ennek folyamközi országát.

Fegyverszünet

Az erkölcsi fölény felülemelkedik a vad erőszakon

Istenanya koronával

A kultúrát teremtő turánok égi származásukat sosem felejtették el. Úgy képzeltek, hogy országuk Szabir a Magasságban él. Az égen EME és a szabad Bél király kocsizik (Nap útja) EME tiszta szeretete és a fiú lelke él és élteti a földi népét.

Ezt az üzenetet közvetíti a Hírhozók elnevezésű pecséthenger. Szövege szépen olvasható véset. Az Egi földön honoló Boldogasszony számára lányai vagy komornái hozták a hírt, hogy a TUR (fiú) és a GEME (nő) ÉL! ÉL! LÉLEKZIK!

642. ábra

Inscribed Daguna, the wet-nurse, daughter of Tisa-Dimmuzi, the attendant; the second name is Hurrian. Jerusalem, Bible hands Museum (E Borowsky coll.)

lapis lazuli. 3.29 x 1.86 cm; Williams-Forte, 1981, No. 46. IIIa.

∇	TUR	fiú
∇	GEME	nő
人	ÉL	él!
人	ÉL	él!
𐎎𐎗	LÉL	lélekezik!

Tehát az égi vizekben, nádas réten teremtett emberpárnak örültek az églakók. Az ő kép-

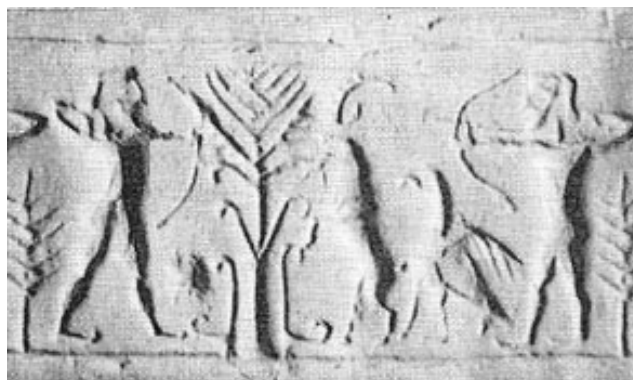
másukat kapta meg a földi világba teremtett fiú és nő.

Szarvas vadászat az Istennő erdejében

688. ábra

Enkomi, Cyprus. Louvre AM 2357; 'clorite'; 2.1 x 0.9 cm
Period Vf.

689. ábra

Deve Hüyük, Syria. Ashmolean 1913, 317;
light-grey mica schist; 3.0 x 1,55 cm; Buchanan,
1966, No. 572; Moorey, 1980, No. 444. Period Ve.²⁴

A szarvas jelképpé emelkedett és végigkísérte Kál és A g a d e k i történetét.

520. ábra

Tell Suliemeh, Iraq. In. Akkadian times the seal, depicted a worshipper and two ibex with a tree on a hill between them (cf. 904); one of these ibex was mostly erased and the worshipper was recut in Ur III. Times; the inscription panel naming Apil-Kin, 'pashishu' priest of Batiritum was added in old Babylonian times and Narum-ili, son of Apil-kin also added his inscription.

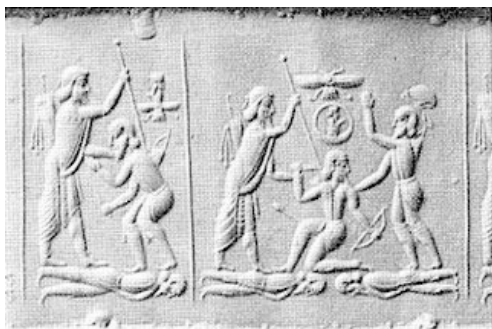
IM 83701; lapis lazuli 2.8 x 1.5 cm; al-Gailani Wert 1983, No. 6. Periods III-IV.

Csodaszarvas
életfával

Az előző ezredévek üldöztetései folytatódtak az asszír és a babiloni uralom alatt. A pecsét-hengerek művészi megmunkálása itt is figyelemre méltó. A korai ezredék nyíllal felfegyverzett hódítói ruhában vannak, de a Madát, a hazát óvó őslakók meztelenek. Testük arányos, finom metszésű, szép alkatú. Ugyanez a tendencia folytatódik az ábrázoló művészetben. A médek, perzsák

gyilkos hadjáratainak a korabeli ötvös mester ugyanolyan alkatúnak, ugyanolyan típusú embernek mutatta be a legyőzött folyamközieteket, mint a két és fél évezreddel korábbiak a feketefejű, behatólók áldozatait. A perzsák, médek ellen a nők is fegyvert fogtak. Látszik, amint a gyilkos lándzsaszúrás hatására kiesik a nő kezéből a kis méretű nyíl.

²⁴ Olvasata a Függelékben

574. ábra

Oxus Treasure, Turkestan. Brit. Mus. I24015; chalcedony; 3.7 cm; Dalton, 1964 .ed., No. 114. Period VIIa

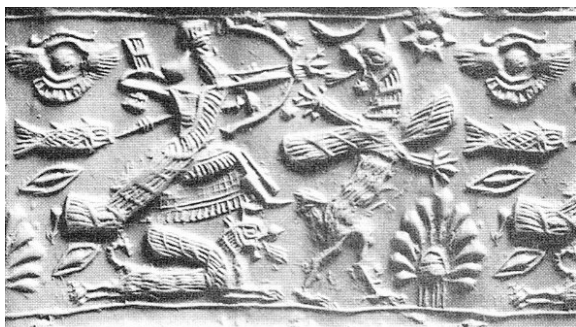
Kr. e. 500

A méd-perzsa uralom gyilkos inváziója

Egy közismert képen bemutatjuk a jellegzetes asszír magatartásmódból kibontakozó asszír művészeti stílust. A kép az EN UMA ELIS kezdetű mitikus eposz jelenetét ábrázolja az istenfiak harcát a világ ősszülei a sárkányanyó és sárkányapó

ellen indított esélytelen küzdelmet, hiszen világos, hogy a sok, zajongó és hadra kész istenfiú erősebb, mint a világszülő sárkányházaspár. (Az eposzokkal később külön fejezetben foglalkozunk).

Eposzok

783. ábra

PML; 'steatite' 3.7 x 1.5 cm; Porada, 1948a, No. 689. Period VIa

Légi küzdelem a sárkánnyal
EN UMA ELIS

Az emberek törekednek a boldogságra és szakadatlanul felemlegetik az Aranykort, Tündér szép Ilonát, az arany almafát. Ki-ki ahol tudja, megteremti, ha csak egy pillanatra is a boldog vi-

lág reminiszcenciáját. A gonosz aztán jön és tönkreteszi. Erről szól a történelem, s erről írtak a korai eposzokban.

Második menekülési hullám

Oppenheimer J. már az 1940-es években leírta a mezőföldi kálok történetének azt a szakaszát, amidőn a kaukázusi szkítákhoz menekülve beolvadtak a rokon nép társadalmába, s részt vettek az Ázsiából a Kárpát-medencébe tartó népes, színes turáni csapatba (82-110. old.)²⁵ Badiny Jós Ferenc méltatta Bobula Ida tanulmányát, aki első-

ként hívta fel a figyelmet a mezőföldi kálok utótörténetére, amely a Kaukázusban való beolvadásról szólt.

Götz Albert a Van tó melletti népesség összetételét kutatta, s ő állapította meg, hogy „a HURRITÁK a Van tó melletti Birodalom Káld-jai és a szkítákkal a legszembetűnőbb relációban vannak”. (83. old.)²⁶

²⁵ Bobula Ida Oppenheimer idézete a Sumer-magyar rokonság. Ed. Esda. Buenos Aires. 1982.

²⁶ u. ott.

Napjainkban a német irodalomban meglepő érdeklődést mutatnak a Kaukázusból beáramló turáni nép iránt, s eleve úgy mutatják be a Kárpátok felé tömeglő lovas nemzetet, mint akik között méltó helyet foglaltak el a mezőföldiek.

Úgy írnak, hogy egyazon kultúra virágzott a Kárpát-medencében, a Kaukázusban és ettől délre, a káldok lakta területeken. Igazolásul műtárgyak képeit is idézik.

Walter Torbrügge 2011-ben kiadott könyvében a hajón érkező mezopotámiai kultúrát is be-

mutatja a földközi-tengeri szigetvilágban és vele párhuzamosan a szárazföldi szkítákét (175-189. old.).²⁷ Ugyancsak tárgyalja a föníciaiak és észak-afrikai rokonaik a p u n o k közös sorsát (162, 163, 169, 170. old.).²⁸

A Csodaszarvast a szkíták (turániak Gy. Á.) szimbólum állatának tekinti és a nyugati megjelenésének hatását Franciaországban helyezi el. Itt a Musée historique de l'Orléanais-ban őriznek egy 35 cm magas szarvast, amely bronzból készült és Neuvy-en-Sullias-ban találták (226. old.)²⁹

Európa nyugati vidékén talált Csodaszarvas

Hirsch mit beweglichem Geweih, gegossene Bronzeplastik. Höhe 35 cm. Aus einem Schatzfund von Neuvy-en-Sullias, Dép. Loiret. Frankreich. Musée historique de l'Orléanais, Orléans.

A szarvasok megszabta vonal Zöldhalompusztára vezet, ahol 23 cm-es hátratekintő arany-szarvast fedeztek fel (Magy. Nemz. Múz.) (183. old.).³⁰ Majd Tápiószentmárton 22 cm hosszú fekvő szarvasára hivatkozik. A csodaszarvast a szkí-

ták hozták be Európába, de nem a Honfoglalással egyidőben, hanem ennél jóval előbb. Ez a kultúra, melyet a szarvas képvisel, egyetemes a szkíta (turáni Gy. Á.) nép egészét tekintve.

Zöldhalompusztai arany-szarvas (Magy. Nemz. Múz.)

²⁷ Torbrügge, Walter: Kunst im Bild. Europäische Vorzeit. Naturalis Verl.

²⁸ u. ott.

²⁹ u. ott.

³⁰ u. ott.

Szarvas vezet a sort, melyet oroszlán, majd egy ismeretlen állat követ, szarvas és párduc zár le. Alul halakat látunk. Mindez azon a 41 cm hosszú aranyhalon található, amelyből asztrálm-

tológiai helyzetkép is kiolvasható. Lelőhelye a brandenburgi Cottbus városa. Található a Museum für Vor-und Frühgeschichte-ben Berlinben (184. old.)³¹

Beschlag aus Goldblech in Gestalt eines Fisches. Länge 41 cm. Aus dem skythischen Goldfund von Vetersfelde bei Guben, Kr. Cottbus, Brandenburg. Museum für Vor- und Frühgeschichte, Berlin.

Ez a hal a megmunkálásában mezopotámiai eredetet őriz, akárcsak az a töredékes kardhüvely, amely 19 cm hosszú és ugyancsak egy wettersfeldi

szkíta lelőhelyen találtak, s ugyanott őrzik, ahol az aranyhalat. (184. old.)³²

Beschlag aus Goldblech vom Oberteil der Scheide eines Kurzschwertes (Akinakes). Länge 19 cm. Aus dem skythischen Goldfund von Vetersfelde (vgl. unten).

Mindez akkor válik bizonyítottá, ha a kievi múzeum anyagával vetjük össze. A kievi anyagban tárgyak igazolják a szkítába olvadt mezopotámiai káldok kaukázusi jelenlétét.

Két kardhüvelyt fényképezett le Tibold László Kiebben. Mindkettőt Tóth László elemezte az Ősi Gyökérben. Az 1. sz. kardon lóval összenőtt nyilazó harcosnak a lapockája alól a „hal adja az irányt”. (Lelőhelye ismeretlen. Kr.e. V-IV. sz.)³³

³¹ u. ott.

³² u. ott.

³³ Tóth Sándor helyteleníti, hogy egy 19. sz-i. tábornok kardjával azonosítja.

A 2. sz. kard markolatának ellenzőjén repülve vágató felemelt fejű csodaszarvas. A markolat alatti két kazettában mezopotámiai szakrális jelenet szárnyas emberekkel, életfával. A markolaton

végig rombuszos Boldogasszony jelképek. (Lelőhelye Kelermes kurgán, anyaga vas-arany, Kr.e. VII. sz.)

Egy másik német könyvben Torma Zsófia gyűjteményének hatása alatt mutatja be a szerző Harald Haarmann a dunai civilizáció rejtélyeit (1-286. old.)³⁴

Az erdélyi régésznő Torma Zsófia keveset írt, de a 19. sz.-ban a német archeológia megbecsülte tudományát. Legfontosabb tanulmánya Jénában jelent meg 1894-ben, így szerencsére a német anyanyelvűek könnyen hozzáfértek. (281. old. A Haarmann műben).³⁵

Torma Zsófia a megtalált kis cserépdarabkáit „jelvényeit”, jelképeit a mezopotámiai műkincsek szimbólumrendszerében helyezte el. Ezzel a szkíta-turáni család egyetemes közel-keleti – kaukázusi - Kárpát-medencei jelenlétét igazolta. Torma Zsófia több, mint 100 évvel halála után még hatással tudott lenni a német nyelvű archeológiára.

Czeglédi Katalin most kiadott könyvében a hét vezér nevével kapcsolatos földrajzi helyneveket elemezte. Ezzel a hét vezér személyét is közelebb hozta hozzánk, konkretizálta a múltat. (1-65. old.)³⁶

Magyar Adorján jelképek, növények, gyümölcsök, arcforma alapján írta le a nemzetségeket, munkáját mesékkel is illusztrálta. Foglalkozott a Magyar, Kun, Szemere, Besenyő, Jász, Székely,

Kazár, Kabar, Török, Körös, Avar, Palóc, Pannon, Szolim, Marmar néppel. Nehezen érthető, de a Kál, Káld törzs kimaradt az elemző munkából. (3-998. old.)³⁷

Magyarország geographiai szótárában néztem át a Kál, Káld földrajzi neveket (I. 165-170. o.)³⁸

A következő földrajzi neveket jegyzeteltem ki: (összesen 40 szerepel)

Kál	<i>falu</i>	Heves m. Alsó, Felső, Dióskál
Káld	„	Vas m.
Kálma	„	Zemplén m.
Kálna	„	Bars m. Kis és Nagy Kálna
Kálnó	„	Nógrád m.
Kálnok	„	Moson m.
Kalota	„	Esküllőbe olvadt
Kalotaszeg	<i>vidék</i>	Kolozs megyében
Káli medence	stb.	

Melyik törzshöz tartozhattak a kalotaszegiek, egyetlen magyar népviselethez sem hasonlítható, fejedelmi stílusú öltözékükkel?

A Kamma szó egyik alternatívája a 'haza' szavunknak. Kamma, mada, haza e három szó ugyanazt jelenti: a szülőföldet. Egy gyökrendszerből fejlődtek ki, de távol egymástól, mégis megértjük mindhármát. A gyökrendszerű nyelvet beszélő turánok belakták Eurázia térségeit és hasonló, de nem ugyanolyan nyelvet beszéltek. Ez a színesség bekísérte népünket a Kárpát-medencébe, ahol minden élő szerves népi egység gazdagította a magyarság egyetemes értékrendjét.

³⁴ Haarmann, Harald: Das Rätsel der Bonancivilisation Verl. C.H. Beck. 2011.

³⁵ Torma Zsófia: Ethnographischen Analogien. Ein Beitrag zur Gestaltungs- und Entwicklungs- geschichte der Religionen. Jena 1984.

³⁶ Czeglédi Katalin: A hét vezér neve magyar földrajzi helynevekben. Eger. 2012.

³⁷ Magyar Adorján: Ősműveltség. 1996.

³⁸ Fényes Elek. Pesten. 1851.

Bakk István-Bakk Erzsébet

ADALÉKOK A PÁLOS IRODALOMHOZ ÉS A PASSIÓ JÁTÉKOKHOZ
„A kis termetű Csanádi Adalbert testvéréről”

„Megírtam még az Úr szenvedésének történetét
ritmikus mértékben népnyelven...”¹

A litteratura vagyis az írástudás egyszerre volt tudomány és művészet; a Gyöngyösi-korabeli történeti művek is magukban hordták ezt a kettősséget akár magyar, akár latin nyelven íródtak. A Budai krónika sajátossága, hogy hosszabb-rövidebb verseket is iktat be elbeszélései közé, ez a Vitae fratrum-ban is szokásos művelet. Gyöngyösi forrásközlésében Csanádi Adalbertől és más rendtársak is az eredetileg magyar nyelven írt verseket csak akkor fordították latinra, ha világ elé akartak lépni, mert különben lenézték, kigúnyolták volna.² A rovásírás leképezte a beszélt nyelvet, a magyart. A latin nyelv nem tudta lefedni már a nyelvjárások miatt sem. Az oktatás magyarul történik, hiszen a magyar pálosok küldetése, hogy visszaáramoltassák, amit ők (szerzetesek) az egyetemeken tanultak a különböző néprétegekbe. Ez is tette őket ilyen népszerűvé. Ahogyan ezt baranyai Decsi János írta:

„Miért is ezen betűket nemcsak arra tartom érdemesnek, hogy minden iskolában tanítsák és a gyermekekbe csepegtessék, hanem arra is, hogy minden rendű honfitársunk, gyermekek, öregek, férfiak, asszonyok, nemesek, parasztok, egyszerű: mindazok, akik azt akarják, hogy magyarnak neveztessenek, tanulják meg.” Baranyai Decsi János a rovásírás tanításáról.³ De a nagyobb fedél

készítésénél, ahol több csoportban dolgoztak az ácsok, az általuk készített főállásokat, szarufa bokrokat, az elhelyezési beszámozáson kívül – amelyek mindig rovás jelek voltak, szintén rovás-írással jelölték.⁴

Ma már olyan ismeretek birtokában vagyunk, melyek alapján nemcsak általánosan a rend történetéről vannak információink, hanem a rendnek a zenei múltját is feltárhatjuk a pálos rendi kottairás által. Tovább menve: a ferencesek stílusához hasonlít csak a korabeli pálos kéziratokban találunk bizonyos énekeknel (például: Credo).⁵ Pesten a szerzetesek, így a pálosok elsősorban a Belvárosban helyezkedtek el. A rendházakról elnevezett közterületek: Ferenciek tere és utcája, Szerviták tere, Pálosok utcája (ez utóbbi érdekessége, hogy

Crispus Salvstivsnask ket Historiaia... Cibinii, 1595. (Erdélyi Múzeum III. 1815. Kazinczy.) – Adagiorvm Graeco Latino Vngaricorvm Chiliades quinque,... Barthphae, 1598. (Ism. Vasárnapi Újság 1869. 39. sz. Bud. Közlöny 1870. 9. sz. Eötvös Lajos.)

Joannes Decius Barovius Joanni Telegdio S. P. D. Ex foro Siculorum, die 5. Martii 1598. (Levél Telegdihez a Hunn-Scytha írásról, mely legelőször Telegdinek, Rudimenta prae cae Hunnorum linguae, brevibus quaestionibus et responsionibus comprehensa. Lugduni Batav. 1598. cz. könyvének elején és Bod, M. Athenasának is az elején 1766. jelent meg.)

Bucsuversek a vittenbergai egyetemről hazatérő magyar ifjakhoz: Tankó Miklóshoz (1588., görög vers 16 sor), Tolnai S. Jánoshoz (1588., latin 40 sor), Újfalvi Pécsi Zsigmondhoz (1589., 28 sor), Eszlári F. Demeterhez (1589., 32 sor), Joannis Decii Barovii Commentariorum De rebus Vngaricis (Dec. X. D. XI. Liber 1. 2.) Pest, 1865. (Monumenta Hungarica II. oszt. XVII. kötet. Közli Toldy Ferenc a szerző életrajzával. Baranyai Decsi János Magyar történetéből fennmaradt rész. Ism. Budapest. Szemle. Uj F. IX. X. 1867–68. Garády. Budapesti Közlöny 1867. 158. sz. Szilágyi S.) Levele Hunyadi Ferenchez, M.-Vásárhely, 1596. augusztus 16. (Tört. Tár 1881. 473.)

⁴ Sebestyén Gyula: Rovás és rovásírás (Tally marks and runic script) (Budapest, 1909); A magyar rovásírás hiteles emlékei (Authentic monuments of the Hungarian runic script) (Budapest, 1915); Szakács Gábor és Fridrich Klára munkái a rovásírásról

⁵ Magyar zene: Volume 37. 1998.

¹Csanádi Adalbert In: Gyöngyösi Gergely. Arcok a magyar középkorból, Ford. Árva vince – Csanádi Adalbert, Csonka Ferenc: 70. A kisméretű Csanádi Adalbert testvéréről p. 207.

² Gyöngyösi Gergely: I. Remete Szent Pál Remete testvéreinek élete, Fráter György Alapítvány, 1998. p. 18.

³ Hodoeporicon Itineris Transylvanici, Moldavici, Russici, Cassubii, Masovici, Prussici, Borussici, Pomerani, Marchici et Saxonici, exantlati 1587... Witebergae, 1587. (M. Szemle 1892.)

Syntagma Institvtionvm Jvris Imperialis ac Vngarici, qvatvor perspicvis qvaestionvm ac responsionvm libris comprehensvm. Claudiopoli, 1593. – Synopsis philosophiae in privatum memoriae subsidium, thesibus et velut aphorismis quibusdam comprehensa et ad disputandum proposita in Academia Argentiniensi... Witebergae, 1595. – Az Caius

a rend távozása után Rác, majd Szerb utca lett. A pálosok a legelső magyarok, akik kimutathatóan Argentína földjére léptek; nem emigránsok voltak, hanem pálos rendi szerzetesek, az egyetlen magyar alapítású rend tagjai, amint azt VI. Sándor pápa 1494-ben a Tordesillai Egyezményben meghatározta.⁶

„A Pálos rendnek a középkorban 150 kolostora volt a Nagy Magyarország területén. Van egy dolog, amiről nem akar tudni a magyar történelem. (...) Szombathelyi Tamás generális búcsúztat magyar pálosokat, akik VI. Sándor pápa megbízásából mennek Amerikába, hogy ott hittérítést végezzenek. Főleg az indiánok között jártak, és emléküik ma is él. Spanyolország és Portugália szembe fordult egymással, és megint VI. Sándor kéri fel a pálosokat, hogy csillagászati eszközökkel húzzák meg a határvonalat a két veszekedő hatalom között. (Az akkoriban egy nagyon komoly tudomány volt.) A spanyolok elfoglalják Guatemalát, 300 pálost kivégeznek, néhányat pedig csónakba ültetnek, és elküldik őket a világ végére. Guatemalában, ahol a pálosok éltek, húzódik egy hatalmas hegyvonulat. Ebben vannak a remetefülkék, barlangok, amelyek falain még ma is elég sok rovásírás jel található. Ezek a speciális pálos rovásírás elemei, melyről a magyar tudományos rovásírás képviselői nem vesznek tudomást. (Walterné Fehér Anna könyvében tesz róla említést, és egy német szerző is idéz a pálos rovásírás emlékekből.)”

Árva Vince atya külföldön is felkereste a Pálos emlékhelyeket, a lisszaboniról így ír:

„Lisszabonban felkerestem a volt pálos templomot. Ez egy csodálatos, hatalmas bazilika tele aranyoszlopokkal. A pátriárka titkára kísért el oda, aki megkérdezte, kik azok a szentek a templomban. Mondtam, hogy az ott Boldog Özséb, a rend alapítója. A titkár elcsodálkozott, hogy egy ekkora szent van a templomukban. Ott nagyon tisztelik a pálosokat. Hívott a pátriárka, hogy menjek ki, de akkor egymagam nem mertem nekivágni. Ha a jóisten megadná, hogy itthon helyreállítsuk a rendet, azonnal hívnék portugál fiatalokat képzésre. A pátriárka meghívására tehát azt

válaszoltam, hogy ha Magyarországon sikerül legalább egy kolostort visszaállítani, Lisszabonban fogom folytatni. (A lisszaboni levéltárban nagyon sok pálos vonatkozású anyag van.)”⁷

„A nagyheti-húsvéti misztériumjátékok kérdésének hazai irodalma igen nagy. Tudósaink szinte másfél évszázadon keresztül sokat értekeztek arról a kérdéstről, hogy voltak-e a magyarságnak is a középkorban nemzeti nyelvű városi passiójátékai vagy sem. Az érvek és ellenérvek jól ismertek; elsősorban a hazai városok fejlődésének sajátosságával, a magyar anyanyelvű polgárság kulturális fokával próbálták magyarázni azt a tényt, hogy nálunk ilyesfajta magyar nyelvű játékokról konkrét feljegyzés nem maradt fenn. A hosszú vita ellenére a végső szó még nem hangzott el ebben a kérdésben.” Tény, hogy magyar nyelvű pálos iskoladrámák szövege a XVII–XVIII. századból maradtak ránk.⁸ A húsvéti latin nyelvű liturgikus játékokból középkori szertartáskönyvekben több is előfordul. A Pray Kódexnek nevezett Sacramentarium sokszor emlegetett „quem queritis” szövege, a Hartwick győri püspök Agenda Pontificalisában fennmaradt Officium sepulchri etc. Ismeretesek még a középkorból magyar Mária-siralmak is, amelyek – más országok passiószövegeinek tanúsága szerint is – a misztériumjátékok szerves részét alkották.⁹ Kardos Tibor a latin és magyar kódexirodalmunkban számos passiószöveget talált.¹⁰

⁷ Árva Vince atya: A Pálos rend története, <<http://www.dobogommt.hu/dobogo/irasok.php?id=20050101092846&nev=Egy%E9b>>2012. május

⁸ Bakk István PhS - Bakk Erzsébet PhS: Pálos-drámák a nevelés szolgálatában

<<http://www.szentozseb.hu/modules.php?name=topics&file=olvas&cikk=palosok-4d3841a30ee0b>>2012. május 22.

⁹Lásd erről bővebben Dr. Gyárfás Ágnes tanulmányát. In: Bakk István-Bakk Erzsébet-Gyárfás Ágnes: Pálos Passió, MBE Miskolc, 2011. 141. p.

¹⁰ Forrás: Dömötör Tekla: Naptári ünnepek - népi színjátékszáz Nagyheti misztériumjátékok

<<http://mek.oszk.hu/04600/04696/html/dtnaptari0019/dtnaptari0019.html>>

⁶ Ladislao Kurucz: Húngaros en la Argentina, Ediciones Biblioteca Nacional, 1999. 320 p.

Mária siralom
Passió-részlet a Nádor-kódexből

Látván az Szíz Mária ő szent Fiát, hogy immár mindönöstől fogva megfogyatkozik vala és semmit nem mond vala neki nehezelvén, hogy a tolvajnak szólna, igön meg kezdé nehezülni és mondani: „Én édös fiam, hallatik a te szód én filemben, mire nem könyörüszt én rajtam jonhodnak keserűségével, hiedem nékil engömet megaszni és meg hagysz fogyatkozni! És aláfolly vala a vér négy felől az szájáról, kezeiről és lábairól, ki megszegeztetött vala, és ő orcájából mindön szépség kifogyott vala. Mert mindön emböri állatnál dicsősb láttatik vala dísztelenbnek. És látom vala enmagamat elválni tőle, kit sziltem vala, mert egyéb sem vala, hanem neköm csak egyetlenegy vala. Azért fogott vala engömet bánat és nem vala, honnan valami kevés vigasságot vennék. Ó én szerető fiam, te elmenésöd általjárá én lelkömet, te szavid megkeserítnek engömet! De mondom, én fiam, ki adja énneköm, hogy én meghaljak érted, én szerető édes fiam? Ó én nyavalyás, mit tegyek, mert meghal az én szerető fiam! Mire nem hal vele öszve meg itt ő bánatos anyja? Én fiam, ó egy, egyötlenegy édös fiam, ne akarj engömet elhagyni! Vonj avagy húzz utánad tehozjád, hogy haljak veled öszve meg!

Ó halál, ne akarj énneköm engedni, tenmagad énneköm mindönnek fölötte kellesz, szaggasd meg erőmet, avagy adj kénnak, avagy fiamval öszve éljek! Szerető egyetlenegy fiam, egyetlenegy örömem, és lelkömmnek előtte mindön vigasságom, tegyed, hogy én haljak meg mastan itt! Nám tégödet halálra szültelek volt, ó én szerető fiam, esmerjed meg te nyavalyás anyádat, hallgass meg én imádságomat! Illik, hogy a fiú meghallgassa elhagyott anyját, kérlek, hallgass meg engömet és fogadj a te keresztfádra, hogy kik egy testből élnek és egy szerelmmel egymást szereték, egy halállal haljanak.”

Monda a zsidóknak: „Ó kegyötlen zsidók, ó nyavalyás zsidók, ne akarjatok énneköm engedni, mert egyetlenegy fiamat megfeszítettötök, anyját is megfeszíthetök, avagy akárminemű halállal megöljetök! Ó énneköm, mert élet meghal és az idvösség megöletik és földből kivettetik anyjának mindön kencse, mire az ő anyja utána bánatban él. Vegyétök anyját fiával öszve!

Ó drágalátos fiam, ó kegyelmes szülöttem, irgalmazz és fogadjad anyádnak veled öszve a keresztfán, hogy éljen veled halálnak utána mindönkoron! Semmi édösb énnéköm, hogy tégödet az keresztfán ölelvén meghaljak, semmi neköm keserűbb, mint halálod után való életöm. Ó énnéköm, szerető Jézus, ím meghalok hiedem nékil és Simeonnak tőre én szívemet általveri. Ó énnéköm, mely bánatos a te elmenésöd éntölem! Ó én szerető fiam, megfeketüle neköm a nap és e velág megfogyja! Ó jaj énnéköm, mert te neköm atyám, jegyösem, fiam, uram és mindönöm! Immár élök atyám nékil, jegyösöm nékil, özvegyül, magzatomtól megpusztulok, Úrtól elválasztatom, mindönt elvesztök. Ó én édös fiam, mindöntehető, de nem akarod, hogy én veled öszve meghaljak, neköm hagyj valamely kegyös tanácsot!”

Kinek felele Jézus, Szent Jánosról mondván: *Asszonyembör, ím, te fiad!* (János 19,26).¹¹

Csanádi Albert pálos szerzetes, író és költő, a szentbeszédeken kívül latin és magyar verseket írt. A Passiót magyar versekben írta meg, ezt azért is tudjuk, mert Gyöngyösi Gergely¹² pálos-történe-

¹¹Nádor-kódex 270–277. Nytár 15. 217–218. Forrás:

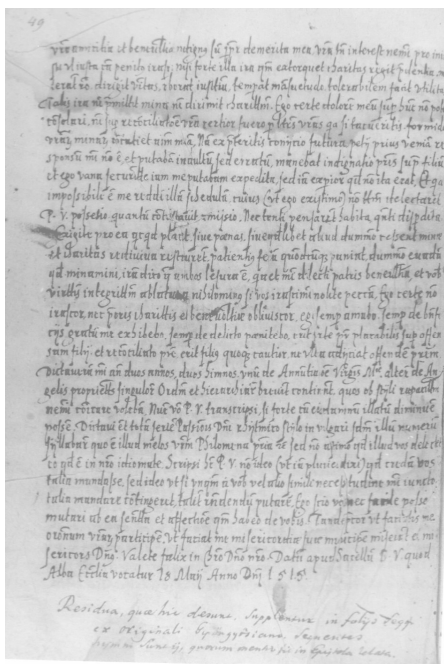
<http://sermones.elte.hu/szovegkiadasok/magyarul/madassgy/index.php?file=465_473_Elmeledesek_es_imadsagok#3> 2012. május 17

¹²Gyöngyösi Gergely: *1472 körül született a Heves megyei Gyöngyösön*. 1493-ban beiratkozott a krakkói egyetemre, ahol 1495-ben babérkoszorús fokozatot szerzett. Ekkor belépett a pálos rendbe, ahol rendi hitszónokként működött. 1512-1519 között a római Santo Stefano Rotondo pálos kolostor perjele, 1520-tól pedig a pálos rend rendfőnöke lett, majd 1522-ben lemondott. Az 1510-es években 'Epitome' címen önálló műben foglalta össze a rendi vezetők kötelességeit, a rend szervezetét illető ismereteket pedig 'Directorium' címen ismertette. Külföldi olvasók előtt 'Decalogus' címen megjelent művével kívánta ismertté tenni rendjét. Műveit többnyire Rómában nyomtatásban is megjelentette. A 'Vitae fratrum' című munkájában rendje történetét dolgozta fel, ez azonban kéziratban maradt. In: Pannon reneszánsz: *Pannonian Renaissance : The Hunyadis and the Jagello age (1437-1526) tanulmány(ok), oktatási segédlet ; angol-magyar Budapest : Enciklopédia Humana Egyesület (Encyclopaedia Humana Hungarica, 4.) Pannon reneszánsz = Pannonian Renaissance : The Hunyadis and the Jagello age (1437-1526) CD-ROM Budapest : Enciklopédia Humana Egyesület, 1998. (Encyclopaedia Humana Hungarica ; 4.) és a Gyöngyösi Gergely:*

<<http://www.szentozebe.hu/modules.php?name=topics&file=nyomtat&cikk=arvavince-4e89ce40cb988>> 2012.

május 17

tében megemlékezik egy magyar nyelvű pálos passióról. Csanádi Adalbert 1494-ben a pálos rendbe lépett, 1500-ban Budaszentlőrincen volt a rend hitszónoka. Költészettel is foglalkozott, munkáit Gyöngyösi Gergely rendtörténete és a pálos breviárium tartotta fenn. A rendtörténet folytatóiól tudjuk, hogy Gyöngyösi Gergely, akit 1520-ban választottak generális előjárónak, a tudományok baccalaureatusa volt. Erre a közlésre is alapozza a kutatás azonosíthatónak Gyöngyösit azzal a Gregorius de Gniges-szel, akit 1493-ban írtak be a krakkói egyetem anyakönyvébe.

Gyöngyösi Gergely: Csanádi Albertről

A magyarországi latin és magyar nyelvű irodalom, valamint a magyarországi irodalomtudomány történetében egyként számottevő és nem egy vonatkozásban úttörő szerepet játszik Gyöngyösi Gergely néhai pálos rendfőnök és Vitae fratrum heremitarum ordinis fratrum Sancti Pauli primi heremiteae című rendtörténeti munkája a 16. század évtizedeiből, amelynek anyaggyűjtését más rendtársak kezdték meg, s amelynek folytatására Gyöngyösi halála után megint csak más rendtársak vállalkoztak.

A rendtörténeti forrásunk a kistermetű Csanádi Adalbert testvéréről szóló fejezetét is tartalmazza. Ebből megtudjuk, hogy Csanádi Adalbert "igen ékesszóló előadó és prédikátor volt", "aki Remete Szent Pál dicséretéről több beszédet gyűjtött össze", s aki "Remete Szent Pál életét heroikus mértékben", azaz hexameterekben is megírta.

Gyöngyösi jellemzése szerint: Ő volt (...) az akkor élt szónokok között a legműveltebb, ékesebben beszélő és a kiválóbb" (Árva Vince fordítása; Gyöngyösi 1983: 203, 215).

A fejezet betétjeként *Csanádi Adalbertnek* János generális előjáró-helyetteshez intézett levele, a levél függelékeként pedig két latin nyelvű himnusz olvasható. A levél tudatja, hogy Csanádi a két himnuszt 1513-ban fogalmazta, s a levél mellékleteként történő elküldés céljából szövegüket 1515-ben csiszolta. Ugyancsak a levélből tudjuk meg, hogy Csanádi népnyelven, azaz magyarul megírta Krisztus szenvedéstörténetét is, mégpedig a "szillabusoknak azon száma szerint" (Árva Vince fordítása; Gyöngyösi 1983: 207), amely a *Philomena* címen említett ének jellemzője. Csanádi magyar nyelvű költeménye nem maradt ránk – ami 1494-ből származik. Gyöngyösi egyébként "heroikus mértékben" írt, latin nyelvű alkotásáról is úgy tudta, hogy azt, a személyét és munkásságát ért támadások miatt, a pálos költő elkeseredésében a tűzre vetette. A mű megsemmisülését illetően a rendtörténeti „fejezet szerzője”, szerencsére, tévedett. *Tudjuk ugyanis, hogy Csanádinak Remete Szent Pál átvitelének ünnepére hexameterekben és egy másik klasszikus versformában írott zsolozsmáját a pálos breviáriumok megőrizték.*

Zengjed, nyelv, a szűzi méhnek / angyali dicséretét, / melybe szállva ég Királya / formát öltött, emberét, / és megszülte férfi nélkül / Szűzanyánk a gyermekét. (Csonka Ferenc fordítása; Gyöngyösi 1983: 207) A humanizmus jelentkezése leginkább a költészet formai és tartalmi vonatkozásain érezte hatását. Továbbra sem szorult ki teljesen a liturgikus költészet az irodalomból, ám ennek jellemzője egyre inkább a magyar nyelvűség, illetve az antik formavilág követése volt. A liturgikus költészet művelői természetesen szerzetesek voltak, közülük is elsősorban a pálosok érdemelnek említést. A több egyetemen tanult, de a bécsi egyetemen végzett Tatai Antal a budaszentlőrinci kolostor hitszónoka, aki az 1470-es évtizedben sajtó alá rendezte a pálos misekönyvet és a zsolozsma szövegeit tartalmazó breviáriumot, rendtársa volt Csanádi Adalbert, akit Gyöngyösi Gergely rendtörténete igen ékesszóló hitszónokként jellemez, himnuszt szerzett az angyalokról és az angyali üdvözletről Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepére. Emellett a rend védőszentjének, Remete Szent Pálnak verses zso-

lozsmáját hexameterekben írta meg, s hozzá a himnuszokat szapphói strofákban költötte.¹³

*A kis termetű Csanádi Adalbert testvéréről*¹⁴
(ford. P. Árva Vince)

Benedek rendfőnöknek az idejében adták rá a remete-ruhát. Mert kis termetű volt, az ostoba emberek, akik az érdemet a test mennyiségéből és milyenségéből szoktak mérni, megvetették őt. Pedig igen ékesszóló előadó és prédikátor volt. Miként a fölfuvalkodottak a tekintélyükkel, úgy ő lenéztségében alázatosságával dicsekedett. Első Remete Szent Pál dicséretéről több beszédet gyűjtött össze, akinek az életét heroikus mértékben is megírta. De amikor bizonyos tudatlan emberek ócsárolni kezdték, hogy nem fon kosarat, elkeseredve verseit másodszori olvasásra a tűznek adta. Hogy pedig az ő becsületessége minden vetélytársa előtt közismert legyen, azért ezt a tiszteletre méltó János rendfőnök-helyettes atyának szánt levelet leírom, mely így szól: „Tisztelendő Atya! Pál testvér a minap tőled visszatérve, parancsot hozott Atyaságodtól. Hozott fenyegetéseket is a következőképpen. Megparancsolja neked a vikárius, hogy az írást, melyet kijavításra adott át neked, keresd meg, és azt küldd vissza. Ellenkező esetben meg fog haragudni – így szólt. Megvallom, bizonyos szavak miatt (föltéve ha Te mondtad és pontosan adták vissza) ropant csodálkozom. Ezek annyira fájnak, hogy legszívesebben nem nyilatkoznék róluk sem levélben, sem élőszóban. Ha kérdezed, hogy min csodálkozom és mi fáj megmondom: csodálom az erényes embert, hogy hitetlen, hogy nekem, aki annak az írásnak az elvesztését személyesen is megerősítettem, és többszöri üzenettel adtam tudtul, sem hisz. Csodálom a jó és bölcs embert, mert azt gondolja – csalfa módon – arról, aki őt különlegesen szereti, és aki nemcsak az övét nem tartotta vissza, hanem senkiét sem, ami használatára engedélyezve volt, bármik legyenek azok, mondom: azt gondolja, hogy ami nem az övé, visszatartja, és hogy számára kevésbé szükséges dologért annyiszor hazudni akarjon. Mert tudja meg Atyaságod, hogy arra az írásra nem szorulok rá. Ha meg akartam volna szerezni, csalás nélkül lemásolhattam volna, és ami a Tied volt, visszaküldhettem volna. Csodálkozom azon az emberen,

aki általános vélemény szerint feddhetetlen lelkiületű, mégis az okosságról úgy meglepedkezett, hogy ilyen dolgokért a szeretetnek és a jóakaratnak régen megkötött, és egészen mostanáig erősen és hűségesen megtartott szövetségét fölbontásra ítélje, akinek szelídsége Szent Rendünk minden gyülekezetében közismert volt, de a szokásos szelídségről úgy meglepedkeznek, hogy annak, aki tudatlanságból vagy nem tudom milyen figyelmetlenségből bünt követett el, és személyesen is és a megbízottai révén is alázatosan bocsánatot kért, csak hogy ezzel is a haragot mérsékelje, nemcsak hogy mostanáig ne bocsásson meg. De Atyaságod nem vette figyelembe azt sem, ami írva van: aki haragszik, igazságot nem cselekszik. Máskor: bocsásson meg és nektek is megbocsáttanak. Végül is mindez annyira fáj, hogy mint mondtam, sem írással, sem szóval kifejezni nem tudom. Sajnálom tiszteletre méltó, tiszta és buzgó, kölcsönös megismerkedésünk első pillanatától kezdve a kevesek között az egyetlen Krisztusban szeretett barátomat, a kiválók között is a legkiválóbbat, akit mindig szerettem, mindig tiszteltem, és őszintén óvtam, akinek jóindulatát és szeretetét mindig élveztem, akinek a szolgálatára kész vagyok és mindig kész leszek. Mondom, sajnálom, hogy az ilyen kiváló atya oly könnyen az ellenkezőjére változott. Szokása ellenére nemcsak jóindulatot nem ígért, de még haragját és bosszúját sem mérsékelte. Hanem ezt magam is nehezen tudom elhinni, s hajlok arra a föltévesre, hogy nem mondtott igazat. Jobban hiszek erényeid épségében, jóakaratú szeretetedben és szerénységed őszinteségében, mintsem mindezeket képes volnék elvetni. Ha mégis tévednék, akkor ez a Magasságbeli szándékának semmi esetre sem, hanem sokkal inkább az emberi gyarlóságnak a számlájára írandó, hol minden változó. De akárhogy van is, kérem az Isten szerelmére, korábbi és továbbra is remélt jóindulatára, mely mindnyájunkat összefog Krisztusban és Krisztusért, hogy ha ebben a dologban (és mindenben, amelyekben vétkesnek látszanék) bocsásson meg. És bár barátságára és jóindulatára érdemek hűján, méltatlan vagyok, mégis senkinek sem használ, hagy joggal vagy jog nélkül ennyire haragszik, hacsak nem olyan nagy haragról van szó, melyet a szeretet kényszerít ki, az okosság bátorít, az ész kormányoz, az igazság vezérel, az igazságosság erősít, a szelídség mérsékel, a hasznosság türelmessé tesz. Az ilyen harag nem jelent fenyegetést, sem a szeretetet nem rontja le. Én bizony nem tudok megvigasztalódni ezen dolog fölött, hacsak levelével nem biztosít, hogy kiengesztelődött, és mert sokáig hallgattott, lelkemet fenyegetéseinek félelme szorongatja. Mert a múltból következtetek a jövőre, először bocsánatot kérttem, és választ nem kaptam, kegyelemre gondoltam, de tévedtem, az atya továbbra is nehezelt a fiára. Én pedig hamis bizonyossággal gondoltam, hogy megszabadultam, de már rájöttem, hogy nem így volt. És mert nekem lehetetlen, hogy visszaadjam azt az írást, ame-

¹³Hungarian Literature: The Boom of Hungarian Literature in Monasteries between 1470 and 1530

<<http://mek.niif.hu/01900/01919/html/index12.html>> 2012. május 17. Lásd még: Gyöngyösi Gergelyről a Szent Özséb web oldalon is.

¹⁴ Gyöngyösi Gergely: I. Remete Szent Pál Remete testvéreinek élete, Fráter György Alapítvány, 1998. P. Árva Vince fordítása, 139-149. p.

lyiknek birtoklása (gondolom én) nem gyönyörködtetné annyira tiszteletre méltó Atyaságát, mint amennyire megszorította elvesztése, nem is értékelné annyira a meglevőt, mint amennyire a hiányzót. Kívánjon érte, ami tetszik, akár büntetést, akár bármi mást, csak szűnjön a fenyegetés, és állítsa helyre a régi szeretetet. Türelmesebben viselem el, bárhogy büntet, csak szabaduljak meg attól, hogy fenyeget. Haragot mondok, amely mindkettőnket megkárosít, mert tőlem a szeretett Atya jóindulatát, Tőled pedig az erények teljességét akarja elrabolni. Mégis, ha haragszik is, csak ne vétkezzen. Én ugyan nem haragszom, sem előbbi szeretetét, sem jóindulatát nem felejttem: én mindig szeretni fogom, jótéteményeiért mindig hálás leszek, bűneimért mindig bűnbánatot fogok tartani. Talán az atya békülékeny lesz a fiú botlása fölött, és az atyával kibékülve, a fiú is óvatosabb lesz, elhatározza, hogy ezentúl nem sérti meg az atyát. Két évvel ezelőtt két verset írtam, az egyiket Gyümölcsoltó Boldogasszonyról, a másikat az angyalokról, mely röviden tartalmazza az angyali karok és rendek sajátosságait, de a verseket stílusuk darabossága miatt senkivel sem akartam közölni. Most pedig, tiszteletre méltó Atya, átírtam, hogy talán ezekkel az okozott kárt csökkenthetem. **Megírtam még az Úr szenvedésének történetét ritmikus mértékben, népnyelven, a szillabusoknak azon száma szerint, melyben Philomena című éneked készült. Nem hiszem azonban, hogy Téged gyönyörködtetni fog, mert az a mi nyelvünkön van írva. Nem azért írom ezeket, (mint már többször mondtam), mintha ilyeneket parancsolt volna Atyaságod, hanem ezért, hogy ha valaha is önmagától, vagy más hasonló szükségből velem kapcsolatban ilyet parancsolna, úgy gondolom, hasonlóképpen kellene válaszolnom. Tudom, hogy nem könnyen volna képes megváltoztatni véleményemet és ragaszkodásomat, mellyel személye iránt viseltetem. Végül kérem, hogy emlékezék meg imádságaiban rólam, hogy könyörüljön meg rajtam a könyörületes és irgalmas Úr.**

Legyen boldog a mi Urunk Jézus Krisztusban.

Kelt a Boldogságos Szűzkápolnájában, melyet Fehéregyháznak neveznek, 1515. május 18-án.”

De hogy beszédemet visszafordítsam ehhez a testvérhez, akinek bármilyen kiváló képessége volt is a dolgok igen alapos megismerésére és vizsgálatára, mégis gyakori vitakozással volt sokaknak hasznára, mellyel tudniillik az elfáradt, legyöngült és többnyire a tudományokban megcsömörölt lelkét szokta megjavítani, és megújítani. Ő maga észrevétlenül az alázatosság szeretetéhez menekült. Úgy gondolta, veszélytelenebb a bölcsek körében és társaságában tudatlanság látszatával hallgatni, mint a négy fal között vagy a magányban szónokolni. **Ennek ellenére igen szívesen tanított és prédikált. Az iskolások kiváló tömege és a legképzettebb hallgatóság előtt is megfelelt. És mivel ilyen és ekkora tehetség volt, jog-**

gal és méltán állíthatnak volna neki színaranyból szobrot Apollón delphoi templomában. Mégis sok vetélytársa és ócsárlója azért gyalázta dühösen, mert olyan kis termete ellenére annyi verset merészelt írni, és hogy mindenütt olyan bátran mert prédikálni. Ő volt ugyanis az akkor élt szónokok között a legműveltebb, ékebben beszélő és legkiválóbb.

203
 Cui magno et erecti filii vocabitur: et à Deo patre
 ui d' fides et dabitur: et in domo facti sine fine p'cipitabitur.
 Et quomodo fructus, nam dicitur non cogitavit, aut dicitur: 203
 l'ato Angelus oracula Deo parit dicitur: i' dicitur: i' dicitur
 Nam spiritus in et sanctus de i' dicitur: a quo tunc
 ten virginibus fecundabitur, et quoniam parit a i' dicitur
 cabitur.
 Ne dubites, et cogito: fecit et dicitur. Et dicitur: 203
 est fecit: mensis quod est gaudia, quia nullo apud Deo
 dicitur impossibile.
 Fiat mihi sicut dicitur: aut dicitur: in anulo f' dicitur.
 a i' dicitur: eius annus, mox concepti Deo sine ulla conf' dicitur.
 Hymnus de Angelis.
 In superis caelorum regnum: in gloria Dei oratione et
 f' dicitur: in gloria, laudat Deo, et dicitur: profunde gloria.
 In flammis sancti ardore mirifica, annis: laudat, et f' dicitur
 tur dulcoris Deifica, atq; f' dicitur: laudat carissimam in
 iubila.
 Alluaturus: Rezarini vocatur: eandem: f' dicitur: in
 dicitur: cantuente ocula: unde dicitur: in f' dicitur: dicitur:
 tur poculo.

Csanádi Albert Himnuszának másolata a Gyöngyösi krónikában

Akik a tudományokra vágyódtak, a saját tehetségüknek az atyját tisztelték. Végül még hogy több éven át dicséretesen látta el prédikátori föladatát és több kolostor előjárói tisztét, majd Bajcsón halálosan megbetegedett. Mielőtt, mint halottat eltemették volna, íme, nem tudom milyen isteni végzésből, kinyitotta szemét, és az ott buzgón virrasztó testvérekre nézett. Lelke mélyéből fűsöhajtva őrzőihez így szólt: – Megütöttem, hálát adok a mi Urunk Jézus Krisztusnak, hogy kimondhatatlan irgalmassága szerint cselekedett velem. Miután prófétailag megmondta néhány öregebb testvér jövőjét, különösen Balaszentmiklósi Gergely atyának, melyek mind beteljesedtek. Ezután kilehelte lelkét, hogy a boldogok örök dicsőségében éljen. (P. Árva Vince fordítása)¹⁵ Az észak és észak-nyugati részek, valamint Erdély városai mindenestre ismerték a húsvéti ünnepkör látványos, színszerű, a nyugat-európaihoz hasonló polgári misztériumjátékait is, amelyeknek legérdekesebb emléke az ún. „bártfai színlap”. „Karsai Géza gyűjtötte össze a városok számadáskönyveiből az idevonatkozó adatokat: Sopronban 1412-ben, Pozsonyban 1439-ben, 1519-20-

¹⁵Gyöngyösi Gergely: I. Remete Szent Pál Remete testvéreinek élete, Fráter György Alapítvány, 1998. P. Árva Vince fordítása, 139-149. p.

ban, 1540-41-ben, 1539-40-ben; Bártfán 1497-ben, 1512-ben, 1516-ban; Késmárkon 1523-ban; Brassóban 1500-ban adtak elő a húsvéti ünnepkörhöz tartozó városi misztériumjátékokot.”

Hadnagy Bálint (Valentinus de Hungária) pálos író aki a passiószerző, székely származású (hatolykadálnok) a krakkói egyetemen szerezte ismereteit, már 1490-től a pálos rend budaszentlőrinci kolostorában szerzeteskedett. Őt 1507-ben, mint a rend hitszónokát István rendfőnök azzal bízta meg, hogy készítse el Remete Szent Pálnak, a rend védőszentjének hiteles életrajzát („remete szent Pál csodáinak világos irállyal megírt elbeszélését”) Már 1507-ben, Krakkóban, nyomtatásban is megjelentett „Valentinus Ungarns: Seent Pál legendája, Crocovieae” címen. Továbbá említést érdemelnek a Szent Pál életéből vett breviáriumi olvasmányok és a budaszentlőrinci sírnál történt csodák jegyzéke.¹⁶

Hadnagy Bálint neve is szóba kerül a Pálos Passió kapcsán.

„Ne corrumpas laborem meum”

Hadnagy Bálint megszívlelendő intésének: az értelme, hogy a könyv szerkesztője fenyegetődve tiltakozik munkájának megrontása, illetőleg félremagyarázása ellen.

HADNAGY BÁLINT KÉPE REMETE-SZENT-PÁLRÓL SZÓLÓ MUNKÁJÁBAN.¹⁷

¹⁶Megjegyzés: Szabó Károly a Régi Magyar Könyvtára III. kötetének szerkesztője az 1507-ik évre teszi a következő címet: „Valentinus de Hungária Prodigia sancti Pauli primi eremite. Cracoviae. 1507. quarto.” Az adat azonban csak Horányira utal, a kitől ezt az adatot átvette. Noha e szerint a Pálos-rend évkönyveinek szerkesztője a XVII. században Bálint atyának Krakkóban 1507-ben nyomtatott Memoria Hungarorum et pro vinciali um scriptis editis nolorum. Bécs, 1776. k. II. 183. 1. Az országos levéltárban őrzött kéziratot kiadta Vincze Gábor a Magyar Könyvszemle 1878-iki évfolyamában. 21. I.

¹⁷ Virág Barnabás

„Ne corrumpas laborem meum” aminek értelme nem lehet más, mint az, hogy a könyv írójának fenyegetődve tiltakozik munkájának megrontása, illetőleg félremagyarázása ellen. (!)

A képen látható alak lábai alatt ez a két szó van nyomtatva „Hadnagy Bálint” tehát ez nem lehet más, mint személynév, a mely szükségkép összefüggésben áll az ábrázolt vitézzel és a könyv szerzőjével. Miután a könyv szerzője amint látjuk – magát a szövegben Bálint atyának nevezi, ezt a Hadnagy Bálinttal azonosnak kell tekintenünk. 1511-es velencei kiadványban szereplő főbb adatokról: a tartalomjegyzék, az előszó, a szövegkiadás okairól. A pálos rendi szövegek: a bevezetés: „Invocatio Sancti Spiritus” a Szentlélek segítségül hívása az alkotásához. „Vita sancti Pauli primi heremite”, „Ne corrumpas laborem meum”, „Translatio eiusdem sancti viri” Hadnagy Bálint számításai „Lectiones de Sancto Paulo primo heremita in die sancto”. „Miracula eiusdem beati Pauli”. „Vita sancti Antonii abbatis”. A meditációs része „Carmina sive meditationes in vitam Domini Jesu Christi”, „Oratio ad honorem Marie Virginis”, „Psalterium Beate Virginis”, „Oratio devotissima de florida virginitate Dei matris Marie”

Végül pedig: István általános generális helyettes rendelete, Miracula sancti Pauli primi heremite. A Prológus. A Remete Szent Pál budaszentlőrinci csodái. Újabb Prológus. A Függelék.

Visszatérve Csanádi Adalbert alkotásaira a Translatio s. Pauli officiumának két himnusza: Inclytos Pauli recolens (In trans S Pauli p.e.), Laudibus Christo iubilent (In trans S. Pauli p.e.).

Csanádi Albert latin és magyar művei: a) Sermones plures in laudem s. Pauli primi eremite; b) Eiusdem s. patris vita carmine heroico concinnata, c) Series passionis dominicae stylo rythmico et idiomate Hungarico; Ismertebb művei: Beszéd Szent Pál remete dicsőítésére, Szent Pál remete élete, Jézus kínszenvedésének leírása, Himnusz Gyümölcslő Boldogasszony ünnepére etc.¹⁸

¹⁸ Bakk István-Bakk Erzsébet-Gyárfás Ágnes: Pálos Passió, MBE Miskolc, 2011. 141. p.

Passiójelenetek a Leibic-i oltárról. 1521.
(Budapest, Szépművészeti Múzeum.)

Himnusz a Boldogságos Szűz üdvözlétéről

Zengjed, nyelv, a szűzi méhnek
angyali dicséretét,
melyben szállva ég királya
formát öntött, emberét,
és megszülte férfi nélkül
Szűzanyánk a gyermekét.

Mennyországnak küldötteként
Gábor angyal lejöve:
Szűzhöz, kinek nemzetsége
Dávid király nemzete,
neveztetik Máriának,
s Józsefnek a jegyese.

Üdvözlégy, szólt, érintetlen
s kegyellemmel teljes lány,
áldott vagy te mindnyájunk közt,
asszony csak van valahány:
mert szépséged megkívánta
atyai bölcs tudomány.

Ő még hallgatva míg töprengett,
mit jelentsen e szózat,
újra szól az égi küldött
ismételve e szózat:

újra szól az égi küldött
ismételve e szókat:
ne félj, ne félj, ó, Mária,
Istent szülni méltó vagy.

Mert az Úrnál egyedül csak
te találtál kegyelmet,
megfogansz, és megszülsz majd
megváltóját embernek,
Jézus lesz a neve néki,
ki üdvözít népeket.

Nagy lesz ő, s a Magasságos
gyermekének hivatik:
Istentől majd Dávid atyánk
Trónja neki adatik,
s Jákob népén, nemzetségén
örökké uralkodik.

S miként lesz az, kérdi a Szűz,
mert férfit nem ismerek,
az anyagtól víg jóslattal
hangzik rá a felelet:
Istent szülsz majd, de megtartod
a szüzességjeleket.

Mert a mennyek országából
a Szentlélek száll reád,
akitől a szűzi méhed
megfoganja a fiát,
atyjának ki modhatja majd
magasságnak az Urát.

S hogy ne kételkedj, ím rokonod,
a meddő s élemedett
Erzsébet is hat hónapja
hord méhében gyermeket,
mert az Úr amit kimondott,
lehetetlen nem lehet.

Legyen nekem igéd szerint,
mondja Szűz az anyagnak,
engedelmes lánya vagyok
a felséges parancsnak,
s méhe szűzen helyet adott
az isteni magzatnak.
Csanádi Adalbert

„Kelt a Boldogságos Szűz kápolnájában, melyet
Fehéregyháznak neveznek, 1515. május 18-án.”

A Pálos Passió szerzőségére adalékot találunk
a Festetics- és a Czech-kódexben is, és igazolva

látjuk Csanádi Albert nevét, mint a verses eposz szerzőjét.

A pálos műhelyben, a nagyvázsonyi kolostorban készült, a kolostoralapító felesége, illetve özvegye, Kinizsiné Magyar Benigna használatára, a Festetics- és a Czech-kódex. Az 1494 előtti Festetics-kódex szövegei közt kiemelkedő helyet foglal el Petrarca hét bűnbánati zsoltárának költői fordulatokkal teljes, prózai magyarítása. Az első bűnbánati zsoltár elejéről idézzünk: „Jaj nékem, mert haragossá énellemem töttem én Megváltómat, és ő tervényét keménséggel elmúlattam! Igaz utat akaratom szerént elhattam, és az járatlan utakon messze és szélesen forgottam. Menden darabosokat és belhatatlanokat általjártam, és mendenütt muka és nyavalya (...) Mast azért mit tegyek? Ennyi veszedelmekben hová forduljak? Én ifjúságomnak reménségi mind elestenek, és löttem tengerbe veszőthöz hasonlatos, ki jószága elvesztése után mezejtelen kiúsz (...) Hittem, hogy ifjúságnak ékes tévelgeni, és utat kevettem, valahová engemet viselt hertelenség (...) Mast az gonosz szokás az ő ünét megkéri és erővel elvonszja. Hejában ellene akarot. Hová fussak, nincsen utam! És én megketeztetem, és én megmenekedésem igen távol. Meghaljak én bínemibe, ha nékem segejtség nem jevend onnag felyöl. Nem érdemlettem, én vallom, de Te, Uram, irgalmajz, és teríts ki kezdet elveszőnek. És megemlékeztén te ígéretdíró, szabadíts meg engemet pokolnak torkiból (...)” (N. Abaffy szerk. 1996: 365-367, 370-371)¹⁹ Gyémántként ragyognak az 1513-ban készült Czech-kódexben a brabanti Arnulphus de Lovanio "Salve mundi salutare..." kezdetű éneke nyomán magyarított, *tévesen Szent Bernátnak tulajdonított sorok* (Horváth 1992: 620-621). A szakirodalom megállapítása szerint a magyar szöveg, képeinek élénksége és a benne érvényesülő gondolatritmus folytán, költőiségben meghaladja mintáját (N. Abaffy szerk. 1990: VII). Méltán tekinthetjük tehát eredeti magyar versnek, amelynek több részlete a kor közköltészetével és a népköltészetrel való termékeny kölcsönhatásban született.

Most már tudjuk, hogy Hadnagy Bálint írását megelőzte Csanádi Adalbert (Gyöngyösi Gergely. „Vitae fratrum...”-ban: „De Fr. Adalberto Chana-

dino... 1494. habitu heremitico insignitus est, parvae staturae, facundissimus rhetor et pradicator, plures sermones de laude S. Pauli I. heremitaе complivat, cuius etiam vitam heroicis carminibus scripserat”) munkáját idézve: „...Dictaueram mihi ante duos annos duos hymnos ... Dictaui etiam totum seriem passionis Domini rithmico stilo in vulgari”) Seriem passionis Dominicae stylo rythmico et idiomate Hungarico. (Kézirat.) *A pálos költő magyar nyelven megírt Úr szenvedés története Csanádi Adalberté, tehát mintáját és forrását adta Hadnagy Bálintnak a munkájához és a jelek szerint ez a témakör nem ált messze tőle, sőt ellenkezőleg, ezt ő is bátran megversselhette akár latin nyelven is.*

„Távol állnak tiéd, vigaszul nem szóltak,
Azok álltak körülötted, kik kínzóid voltak,
Alattomos szolgák rád gyalázatot szórtak,
S ami kínnál rosszabb volt: kereszten gúnyoltak.

Ó, te gögös szív, tanulj szelíd lenni,
Jézusnak a példakép, ne szégyelld követni,
Háborodj fel, ha rosszul merik őt illetni,
Kérdemelte tőlünk: örökre tisztelni.”

*Idézzük ide Hadnagy Bálint munkáját
vagyis az „Egy jámbor lélek verse Krisztus Urunk
életútjáról.”*

„Édességes Jézusom, ura égieknek,
Mindenható királya világegyetemnek!
Csodáljuk-e eléggé sorsát tetteidnek,
Üdvünkért nagy tengerét szenvedéseidnek?”

Passió játékok

A középkori és a XVI. századi képzőművészei alkotások között is akadnak olyanok, melyek talán a tényleges passióelőadások nyomán jöttek létre és ezek jeleneteit ábrázolják. Különösen a csíkszentléleki és csíkménasági szárnyasoltárok keltik ezt a hatást. Csíksomlyón egészen a XVIII. század végéig a ferencesek voltak, akik magyar passiójátékokat adtak elő. A Bakk Endre Kanonok Alapítvány 222 évi szünet után Csíksomlyón újra indította ezt a passió hagyományt a millenium évében, 2000-ben. Az eddig a legrégibben ismert ma-

¹⁹ Lásd még: Bakk István PhS - Bakk Erzsébet PhS: Pálosdrámák a nevelés szolgálatában, Ősi Gyökér XXXIX. Évf. 1. szám 2011. január-március

gyar nyelvű katolikus iskoladráma is erdélyi, ferences eredetű volt. Feltehető tehát, hogy az erdélyi ferencesek már a XVI. században is és talán előbb is közreműködtek passiójátékok színrehozásában. Ezek szereplői iskolai növendékek és vallásos céhek tagjai egyaránt lehettek. A felvidéki városokból maradtak a passiójátékok hagyományaira vonatkozóan itt is a vallásos társaságok közreműködésére utalnak.²⁰

CSÍKMÉNASÁG: FŐOLTÁR
(Budapest, Szépművészeti Múzeum)
Maitre-autel • Hochaltar • Altare maggiore • High altar
~ 1543

Csíkménaság: Főoltár (Budapest, Szépművészeti Múzeum) 1543.

Jelenleg még jobban ismerik a passiójátékok második, barokk szakaszának hazai emlékeit, bár sajnos még az ismereteink itt is hézagosak. A csíksomlyói kéziratos drámakötetek publikálatlan anyaga is eltűnt a II. világháború alatt. (?) A barokk passiók nagy része a működő iskolák rendezésében került színre. A katolikus iskolák növendékei nagypénteken a körmenet alkalmából vagy más jogcímem jeleneteket, passió-részleteket adtak elő, vagy mint Csíksomlyón történt, egész passióciklusokat vittek színre. Még a XVII. században is szokásban volt a töviskoronás, kereszthordozó, önostorozó körmenetek. Ezért a XVII. száza-

di protestáns prédikátorok gyakran emlékeznek meg „gúnyos” hangon ezekről: „Ide való a többi között Christus szenvedésének és halálának játékos comediára való fordítása, a mely Jézus Christust bosszantó szokást, esztendőként a pápistáknál szemünkkel tapasztalunk.”

Végül egy híres magyarról Andreas Pannoniusról is emlékezzünk meg:

Andreas Pannonius aki 1424 körül született, ifjúkorában öt esztendeig saját tudósítása szerint Hunyadi János seregében katonáskodott. 1445-től Velencében és Bolognában szerzetes, 1460-tól a ferrarai kolostor vikáriusa lett, 1471-ben Páviába került. Biblia-kommentárokat írt, melyek közül ránk maradt az Énekek énekéhez írt magyarázat az ('Expositio super cantica canticorum') címmel. Már 1467-ben, Mátyás királyhoz intézett ajánlással királytükört adott ki ('De regiis virtutibus'), melyet később Hercole d'Este ferrarai herceg számára átdolgozott. 1471 után Borso d'Este emlékére elmélkedést írt az emberi lélekről.²¹

Továbbá érdekes számunkra Michael Pannonius († 1444), Párizsban tanult pálos szerzetes, aki viszont folytatni akarta külföldön a megkezdett munkásságát. Ő több teológiai traktátust írt (kézirata azonban elveszett) (?) fényesen győzött I. Ulászló király színe előtt egy, a Mária szeplőtelen fogantatásáról tartott teológiai dispután.

A latin nyelv használatának praktikus oka is volt: így tudták a nemzeti tudományokat, mint például az irodalmat, történetírást, nyelvészetet, csillagászatot stb. a nemzetközi tudósvilághoz közelebb hozni. „A középkorban egyházi szertartás függvényeként, az istentisztelet keretében hallott és hirdetett igének mintegy képi magyarázataképpen jelenik meg a misztériumjáték. Amikor az is-

²¹ Andreas Pannonius: Könyvecske az erényekről. ford. Boronkai Iván. In: A magyar középkor irodalma. kiadja V. Kovács Sándor, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1984. - [De Borsii Estensis rebus gestis] (1470 k.) Ms. Ferrara, poss 1471 conv. OCart., periit; mem. Fraknoi - Ábel. I. p. 262. - De origine domus Estensis. De promotione Herculis ducis Ferrariae. De rebus gestis ducis Herculis. (1471) Ms. (XV.) r: Libellus de virtutibus. Modena, BE, Cod. a. Q. 9. 12. (lat. 108) Ed. Fraknoi - Ábel. I. p. 140-148, 198-204. *Andreas Pannonius kódex*. Bibliotheca Corviniana. Szerkesztette: Csapodi Csaba-Csapodiné Gárdonyi Klára. Magyar Helikon - Corvina, Budapest, 1981, 60. Két magyarországi egyházi író a XV. századból: Andreas Pannonius, Nicolaus de Mirabilibus. Közéteszik Fraknoi Vilmos, Ábel Jenő. Budapest 1886.

²⁰ Dömötör Tekla

tentiszteletet a templom falain belül előadott látványosságokkal kötötték össze, arra törekedtek, hogy a hallgatók számára, műveltségi színvonaluknak megfelelően is, a hittitkokat, azaz az elvont hitigazságokat a megjelenítés által érzékelhetővé és egyben közérthetőbbé tegyék.”

Andreas Pannonius kódex

Bibliotheca Corviniana. szerk. Csapodi Csaba-Csapodiné Gárdonyi Klára. Magyar Helikon - Corvina, Budapest, 1981, 60. kép. Róma, Bibliotheca Vaticana

A misztériumjátékokban, az első korszakban papok szerepelhettek, akik e játékok által a szertartást kiegészítették, és egyúttal közelebb vitték a hallottakat hívőikhez. A liturgia és a vele egyidejűleg a misztériumjátékban szemléletesen ábrázolt cselekmény nem csupán áhítatkeltésre volt alkalmas, hanem egyben a hívő benső valójának, lelkiletének felébresztésére, megrendítésére, a hit irányába való alázatának felkeltésére irányult.

De a felvilágosodás szellemi irányzata erőteljesen hatott Magyarországon, tulajdonképpen akkor változott át az iskoladráma és az iskolai színjátás igazi útjára és rendeltetésére.

Az 1760-as évektől kezdve az egyházi értelmiség legfiatalabb és legtehetségesebb képviselőinek tevékenységében újra egyértelműen a ma-

gyar nyelvű szépirodalom áll az előtérben. Ezek az értelmiségi szerzők magyarul már nem csak a hívők számára írnak, hanem a művelt és előkelő olvasókra számítanak, nemesi famíliák családfőinek vagy nagyszonyainak. Ezen művek legfeltűnőbb vonása az, hogy a maguk egyházas műveltség-készletéből azokat az elemeket veszik elő, vagy fedezik fel újra, amelyek alkalmasak arra, hogy a világi érdeklődés számára is elfogadhatók, de inkább érdekesekek, meggyőzőek, hasznosak. „Legszembetűnőbb a világi mentalitáshoz való alkalmazkodás, a magyar nyelven történő megszólalás ennek az alkalmazkodásnak a természete folyamánya.” A magyar pálosoknak mindig fontos tény a magyar nép rétegeinek kapcsolatmegőrzésének akarata. Ezekkel a fontos lépésekkel a magyar keresztény világkép alapjait mindig szilárdan őrizték, és ezzel sem egyháziasságuk jellege nem módosult, de az egyháziasságuk ténye sem.

Később az egyházi értelmiség egy része azért is választotta a *magyar nyelvet*, hogy a hazai nemességhez közelebb kerüljön. Ekkora már ötszörösére emelkedik a kiadott magyar nyelvű szépirodalom.

Az egyetemeket járó magyar diákok latin szóval: a *peregrinusok* – kultúraközvetítő funkciójának súlyát, jelentőségét még nem jellemezte eléggé a magyar művelődéstörténet.

A különböző évszázadokban a magyar szellem legnagyobbjai is mindig egyén-nemzet-európaiság mindenoldalú összefüggésében, együtt hatásában és kölcsönkapcsolataiban gondolkodtak az ország sorsáról.

A deákos, klasszicizáló irány termékei között szép számban kerültek színre a drámaírás korábbi szabályai szerint szerkesztett művek, melyekben egyben egy új stílust képviseltek. Forrásaink most lényegében a régi pálos repertoárból kerülnek ki, a drámáik is az allegorizáló barokk modort követik. Az egykor komolynak hitt patetikus elemek, mitologikus kellékek azonban ekkor már inkább részben szórakoztattak, és egyben neveltek; jó részben egyenesen nevetésre készítettek, hiszen a népszerű komédiák főcsoportjában szerzőik tudatosan is ilyen szerepet szántak nekik.

„A misztériumjátékaink, az iskola falai közé kerülve, etikai és pedagógiai célok megvalósítására irányulnak. Céljuk eleve nem a szórakoztatás. Ezeket a darabokat jelesebb napok, nagyobb

ünnepek alkalmával adták elő az iskola diákjai. De más alkalmakat is megragadtak egy-egy előadás megtartására. Híres vendégnek vagy az iskola patrónusának a látogatása, a város életének történelméből nevezetes évforduló vagy különleges esemény, kedves tanárok jubileumi ünnepése, tiszteletadás, hitigazságok célzatos, vitázó fel-tárása szolgálhattak okul az előadásokra. A szerzők rendszerint az iskola tanári karából kerültek ki, akik egyúttal az általuk szerzett darabnak színpadra állítói is voltak. De megesett az is, hogy az iskola egy tehetségesebb tanulójának darabját is eljátszották.”²²

A Gyöngyösi Gergely által közölt ünneprend, amely felosztásában is példamutatóan világos, és az ünnepek számában mértéktartó. „A középkor-végi ünnepek rengetegében is megőrizte a Pálos-rend a maga egyszerű és mértéktartó szellemét a liturgia területén.” A Pálos-rendnek a liturgiáról alkotott helyes felfogása, amikor is az egyéni *devotiot*²³ és *paraliturikus* alkalmakat és a nagyon népszerű jámborsági gyakorlatokat nem tévesztették össze a liturgiával. Hanem a liturgiát, mint a keresztény élet gyújtópontját elméletileg és gyakorlatilag is ismerték és helyesen éltek vele.

A könyörgés, keresztteleplezés, hódolat a kereszt előtt mindkét helyen a megszokott módon történik. Továbbá még meg kell jegyeznünk, hogy a nagyböjt négy vasárnapján nincs semmi változtatás a pálosoknál az esztergomi liturgiához képest. Különbséget a Virágvasárnap ünnepének megtartásban találunk. A barkaszentelés menete és a könyörgések azonosak az Esztergomival. (Ma az egyházi ünnepek a Virágvasárnapi szentmisében barkaszentelés és körmenet, keresztútjárás. Nagypéntek keresztútjárás. Nagyszombat szentsír látogatása és csendes szentségimádás. A feltámadási szertartás. Húsvétvasárnap a hagyományos feltámadási körmenetet szentmise után tartják meg. Húsvéthétfő szentmisék.)

A körmenetek módját, amely ugyan Esztergomban is ismert, de a pálosok egy igen érzékletes leírását adják. (Jávor Egon: Hét kéziratos pozsonyi missale a Nemzeti Múzeumban Bp., 1942. p. 36)

„A Pálos-rend összképe egy komoly, higgadt, nem minden koráramlatnak engedő, de a saját útját járó és az újat tudatosan fölhasználó és emellett még a régít is hűségesen őrző liturgia – képet mutat nekünk, amelynek műves kidolgozása, megimádkozása a magyar földön, magyar emberek, magyar szerzetesek által történt.”²⁴

Természetesen a magyarországi teológiai irodalom is a szokott műfajait művelték: dogmatikai és kánonjogi munkákat, bibliai kommentárokat, prédikációkat írtak. A középkor teológus-írói – akárcsak a krónikások – bár kompiláltak, ami az jelenti, hogy korábbi írásokból szerkesztettek össze újakat, de közben korszerűsítették is azokat. Saját tudásuk szerint önállóan is hozzáadtak egyet s mást, s a hagyományos mondanivaló újabb és újabb árnyalatait dolgozták ki. Különösen vonatkozik kompiláció a legelterjedtebb s a magyar pálos szerzetesek közt is legnépszerűbb műfajra, a prédikációra. „A prédikációnak, melynek írását és szerkesztését külön tankönyvek, az *ars predicandik* szabályozták, két fő típusa volt: a *sermo ad clericos* és a *sermo ad laicos* (a papokhoz, illetve a világi hívőkhöz intézett beszéd).” A tudományos okfejtés főként az igényesebb tartalmat jellemezte, hiszen tanult hallgatóság előtt hangzott el s gyakran bonyolult teológiai kérdéseket boncolt. A hívők számára írott beszédekben, hiszen ezeket tudjuk, anyanyelven kellett tolmácsolni, viszont példák, tanulságos történetek elbeszélésével igyekeztek szemléletessé, közérthetővé tenni az elvont vallásos témát is. Mindkét típusból maradt fenn magyar pálos szerzők által írt vagy összeállított prédikáció-gyűjtemény. Egy egyetemi beszédgyűjteményt írt össze például a XIII. század második felében, egy Párizsban tanuló magyar klerikus, aki azonos Aquinoi Szent Tamás párizsi tanítványaival, aki később a magyarországi domonkosok első rendfőnöke lett. A vatikáni könyvtár gyűjteményében részben a divatos korabeli szónokok ismert beszédeit is megtalálhatjuk. Egyre több bizonyossággal tulajdoníthatók „részben vagy egészben magyar szerző(k) művének. Egy tudós beszédgyűjtemény, melynek prédikációit valószínűleg a pécsi egyetemen mondták el a különböző egy-

²² Nádasdy Lajos

²³ lat. vall. 1. felajánlás 2. áhítatos, alázatos odaadás; imádat.

²⁴ Török, József, 1946- A magyar pálosrend liturgiájának forrásai, kialakulása és főbb sajátosságai, 1225-1600 Budapest: Római Katolikus Hittudományi Akadémia, 1977. 229 p.

házi ünnepeken. *A Sermones compilatae in Studio generali Quinque Ecclesiensi in Regno Hungariae*: A magyarországi pécsi studió generálén kompilált beszédek – megtalálható a Müncheneri Állami könyvtárban. Az összefoglaló beszédek skolasztikus értekezések teológiai és filozófiai témákról, de számunkra különösen érdekessé teszi ezt a gyűjteményt, mert a magyar szentek ünnepeire írott prédikációk Szent Istvánról, Erzsébetről, Lászlóról és Imréről is szerepelnek benne.

A magyar bejegyzéseiről ismert az 1450 körül összeállított *Sermones dominicales*: Vasárnapi szentbeszédek című is. Ma még ismeretlen magyar ferences (vagy pálos?) hitszónok azonban magyar vonatkozásokkal egészítette ki a beszédek szövegét, sőt a magyar nyelven való prédikálás megkönnyítésére bőségesen megtűzdelt azokat magyar szavakkal és kifejezésekkel azaz *glosszákkal*. Miközben a kódexek írói is a egyetemes ismereti anyagokat a magyar hallgatósághoz igyekeztek közelebb hozni. Michael de Hungaria néven kiadta a *Sermones tredecim universales*: Tizenhárom egyetemes prédikáció című könyve már annyira népszerű volt, hogy a XV. század végén külföldön számos alkalommal ki is nyomtatták. Ma az eddig a legkorábbi ismert kiadása ennek a munkának a strassburgi, 1482-ből.

Michael de Hungaria művét sokan olvasták, a szigorú, skolasztikus tárgyalásmódhoz ragaszkodó, de tanulságos példákat is bőven alkalmazó beszédekben az uralkodásról, szolgálatról, halálról és más kérdésekről írt. Elmondja továbbá Attila és Leó pápa találkozásának történetét.

Sőt a nagy magyar prédikátoraink úgy, mint Temesvári Pelbárt és a pálos szerzetesek mindig a magyarországi helyzetet s a magyar hallgatóságot látták maguk előtt.

A teológiai irodalom magyar képviselői, mint Michael de Hungaria is a műveltség tekintetében nemzetközi színvonalú és nemcsak az egyházatyák és a nagy középkori teológusokat, hanem az ókori klasszikus szerzők teljes ismeretéről is tanúskodnak. Erről tesz bizonyosságot Andreas Pannoniusnak is, akit talán a legönállóbb középkori magyar teológus elmének nevezhetünk. A Hunyadi János előkelő nemesi származású katonájából, 1445-ben lett szerzetes, aki különböző rendházakban élte le életét. Hazájával való jó kapcsolatát azonban nem vesztette el, sőt egyik művét egyenesen Mátyás ki-

rállyal ajánlotta: *Libellus de virtutibus Matthiae Corvino dedicatus* (Az erényekről szóló könyv, Corvin Mátyásnak ajánlva) (1467. Vatikáni könyvtár). Ez a munkája, valamint egy, a ferrarai hercegnek ajánlott hasonló tartalmú másik könyve (1471) skolasztikus szellemű királytükör egyike, amely a királyok erényeiről szóló teológiai traktátus. További tudós magyar képviselő a XV. Század első felében egy újabb pálos szerzetes, aki Arisztotelész materialista arab továbbfejlesztőjének, Averroesznak radikális filozófiai nézeteit állította szembe a teológia tételeivel.²⁵

Ma már a keresztthordozó körmenetekről Budán a Vízivárosban is tudunk. De tudomásunk van polgári passió előadásokról szintén Budán a XVIII. században. A hét főbűn allegorikus megismeréséről is szó esik ezekben a feljegyzésekben. Városi passiókról és nagypénteki dramatizált körmenetekről tehát elég sok feljegyzés

²⁵ Forrás: A magyar irodalom története: Teológia irodalom. In: A Magyar Irodalom Története 1600-ig, I. Készült a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézetében főszerk. Sötér István, Akadémiai Kiadó, Budapest 1964. Lásd még erről: *Horváth Cyrill*: Michael de Hungaria XIII beszéde. ItK 1895. 129–152. – *Gálos Rezső*: Michael de Hungaria. SpFüz 1905. 203–214. – *Hegedüs István*: A magyarországi latin "coelestis lyra." AkÉrt 1914. 18–41. – *Thienemann Tivadar*: A szabadgondolkodás első nyomai a magyar középkorban. Min 1922. 223–240. – *Karácsonyi János*: Szent Ferenc rendjének története Magyarországon 1711-ig. II. 1924. 559–624. (Írók, tudósok.) – *Horváth János*: A magyar irodalmi műveltség kezdetei. 1931. és 1944. – *Kardos Tibor*: A magyar humanizmus kezdetei. Pannonia 1935. 340–359; 1936. 29–78. (A pécsi beszédekről és a Translatióról.) – *Böle Kornél*: Árpádházi Boldog Margit szenttéavatási ügye és a legősibb latin Margit-legenda. 1937. – *Gábel Asztrik*: Magyarországi Sándor mester, a középkori Sorbonne tanára. EPhK 1941. 22–40. – *Lovas Elemér*: Árpádházi B. Margit első életrajzána írója – Marcellus. PannonhFőiskÉvk 1941. 21–71. – *Horváth János*: Andreas Pannonius Cantica Cantorum kommentárjának forrásai. EPhK 1942. 257–287. – *Fehér Mátyás*: Magyarországi Pál O. P. "Summa de penitentia"-ja. 1220–1221. Regnum 1942/3. 274–293. – *Gábel Asztrik*: Egy XIII. századi magyar klerikus párizsi egyetemi szentbeszédgyűjteménye. EPhK 1943. 164–195. – *Radó, Polycarpe*: Répertoire hymnologique des manuscrits liturgiques dans les bibliothèques publiques de Hongrie. 1945. – *Radó, Polycarpus*: Libri liturgici manu scripti bibliothecarum Hungariae. I. 1947. – *Mezey László*: Szent István XIII. századi verses históriája. A "Magyar Századok" c. kötetben. 1948. 41–51. – *Mezey László*: Irodalmi anyanyelvűségünk kezdetei az Árpád-kor végén. 1955. (A latin Margit-legendákról.)

PÁLOSOK

maradt fenn. Különböző vidékeken a passióéneklés, a stációjárás és a nagyheti ünneplés több dramatikusan formája egészen századunkig fennmaradt.

Krisztus hét szava a keresztfán

1. Áldott Krisztus keresztfán hét igét megmonda:
Bínes népnek példáját kiáltani hagyja.
Krisztus testamentumba, ez földön marada –
Írást róla mint írta Bódog doktor, Béda.
2. Az hét szónak jószágát Krisztus nekünk adjad,
Hét halalos nagy bínnek terhét megbozsássad!
És mint róla származik számtalan ágazatja,
Szent vérednek hullását tőlünk se távoztasd.
3. Krisztus, könyörölj rajtunk: megfojt az kevélség,
Telhetetlen átkozott izgat nagy fősvénség;
Világvesztő torkosság, bujaság, irégység,
Harag minden jót megbánt, jaj, hogy sülyyed restség?
4. Uronk egyik tolvajjal elegyedék szóban,
Mondván néki: „Velem léssz ma paradicsomba!”
„Mondjad nékem, ha’ leszek halálnak markában?”
„Velem léssz ma örökké fénes mennyországban!”
5. Mondá Krisztus keresztfán ötet megvetőknek
„Megbozsássad, szent Atyám, mit ellenem töttek!”
Áldott Krisztus keresztfán „Szomjúhozom!” – mondá –
Kévánságom limbosban és az szent atyákval.
6. „Asszonyállat, ím neked – mondá szent anyjának –
Fiad legyen Szent Jánus; légy anyja Jánusnak!”
7. Krisztus, szent haláloedért ne hagyj gonosz társnak,
Hagyj csak szent anyádnak, kérlek, ne hagyj másnak.
És én szent anygelimmel adtam, mit ígértem:
Tied legyen énvélem az, mit teremtettem.
8. Valaki ez igéket híven megtartandja:
Térdepelvén, szeretvén, mindennap megmondja,
Harminc napnak előtte halálát megtudja,
Uronk Jézus szent Anyját, higgye, hogy meglátja!²⁶

Visszatérve a rovásírásra: Fehérné Walter Anna könyvéből származó felirat eredetije látható az alábbi ábrán.

Fehérné Walter Anna könyvéből származó felirat eredetije

A pilisi-pálos rovásírás fennmaradt emlékeinek áttekintése: Tászkotetői rovás, Körmöcbányai rovás emlék, Pécsi rovás emlék, Dálnoki rovás emlék, Rovásgyűrű felirat, A felvidéki felsőszemeredi római katolikus templom 1482-ből származó két különböző rovás felirat, Homoródkarácsonyi kőrovás, Bonyhai kőrovás, Pedra da Gavea-i sziklán talált feliratok, Bodrogkeresztúri aranylemez, Egri székesegyház romjaiban előkerült rovás, Óbudán talált emlék, Szent István törvények szövegében talált emlék, Gesta Hungarorum szövegében talált emlék, Domonkos torony, Budavár, Cerro Pelado barlang rovásfeliratai Matheiu szerint, 1567-ből származó braziliai rovások, Továbbá dél-amerikai rovások Fehérné Walter Anna szerint, Parajdi rovás emlék, A svájci Anniviers-völgyben talált rovásfelirat etc. Dél-amerikai emlékek 1910-ben fedezték fel a Cerra Póllilla nevű röghegységben (amely nevét a paulilla vagyis pálosokról kapta) a barlangi rajzokat, amelyeket az ott élő pálosok rajzoltak fel.

²⁶ Peer-kódex 194–199. RMKT I2 210–211. Forrás: <http://sermones.elte.hu/szovegkiadasok/magyarul/madasszgy/index.php?file=505_514_Egyhazi_enekek_es_verses_i_madsagok#4>

SZÖVEGKIADÁSOK

- BAKK-BAKK-GYÁRFÁS 2011 BAKK István - BAKK Erzsébet - GYÁRFÁS Ágnes (szerk.) Pálos Passió Miskolc, MBE 2011.
- GYÁRFÁS ÁGNES 2010. GYÁRFÁS Ágnes: Halotti beszéd latin és magyar nyelven a Pray-kódexben, 6-14. old. In.: GYÁRFÁS Ágnes A HB mondattana MBE, Miskolc, 2010.
- GYÖNGYÖSI 1983. GYÖNGYÖSI Gergely: *Arcok a magyar középkorból*. Szerk. V. Kovács Sándor. Árva Vince (próza) és Csonka Ferenc (vers) fordítása. (Csanádi Adalbert verses zsolozsmáját Csanád Béla fordította.) Bp., Szépirodalmi Könyvkiadó, 1983. /Magyar ritkaságok/
- GYÖRFFY (szerk.) 1997. Györffy György (szerk.): *Árpád-kori oklevelek. 1001–1196*. Bp., Balassi Kiadó, 1997.
- JANUS PANNONIUS Janus Pannonius: *Opera omnia – Összes munkái*. Szerk. V. Kovács Sándor. Bp., Tankönyvkiadó, 1987.
- KACSKOVICS-REMÉNYI-OSZKÓ (szerk.) 2000. KACSKOVICS - REMÉNYI Andrea - Oszkó Beatrix (szerk.): *Peer-kódex*. A nyelvemlék hasonmása és betűhű átírata bevezetéssel és jegyzetekkel. Bp., Argumentum Kiadó - Magyar Nyelvtudományi Társaság, 2000. /Régi magyar kódexek 25./
- KIRÁLY et al. (szerk.) 1979. Király István [et al.] (szerk.): *Hét évszázad magyar versei. I*. Bp., Szépirodalmi Könyvkiadó, 1979.
- MADAS (szerk.) 1992. Madas Edit (szerk.): Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalom történetéhez. Középkor (1000–1530). Bp., Tankönyvkiadó, 1992.
- MADAS-KLANICZAY (szerk.) 2001 Madas Edit - Klaniczay Gábor (szerk.): *Legendák és csodák (13–16. század)*. *Szentek a magyar középkorból. II*. Bp., Osiris Kiadó, 2001. /Millenniumi történelem. Források/
- MEZEI (szerk.) 1983. Mezei Márta (szerk.): *Magyar költők. 18. század*. Bp., Szépirodalmi Könyvkiadó, 1983. /Magyar remekírók/
- N. ABAFFY (szerk.) 1990. N. Abaffy Csilla (szerk.): *Czech-kódex. 1513*. A nyelvemlék hasonmása és betűhű átírata bevezetéssel és jegyzetekkel. Bp., Magyar Nyelvtudományi Társaság, 1990. /Régi magyar kódexek 4./
- N. ABAFFY (szerk.) 1996. N. Abaffy Csilla (szerk.): *Festetics-kódex. 1494 előtt*. A nyelvemlék hasonmása és betűhű átírata bevezetéssel és jegyzetekkel. Bp., Argumentum Kiadó - Nyelvtudományi Társaság, 1996. /Régi magyar kódexek 20./
- NEMESKÜRTY (szerk.) 1990. Nemeskürty István (szerk.): *Magyar Biblia-fordítások. Hunyadi János korától Pázmány Péter századáig*. Bp., Szépirodalmi Könyvkiadó, 1990.
- TARNAI Csetri (szerk.) 1981. TARNAI Andor–Csetri Lajos (szerk.): *Rendszerek. A kezdetektől a romantikáig*. Bp., Szépirodalmi Könyvkiadó, 1981. /A magyar kritika évszázadai 1./
- VARJAS (szerk.) 1979. Varjas Béla (szerk.): *Balassi Bálint és a 16. század költői. I*. Bp., Szépirodalmi Könyvkiadó, 1979. /Magyar remekírók/

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM

- HORVÁTH (éd.) 1992. Horváth, Iván (éd.): 1992. *Répertoire de la poésie hongroise ancienne. II*. Paris, Éditions du Nouvel Objet, 1992. /Ad corpus poeticarum/
- KABÁN 2004. KABÁN Annamária: *Világ legszebb virága. Egy versszöveg intertextuális beágyazódása*. = Keresztény Szó (15.) 2004. 10. sz. 13-14.
- KRISTÓ (szerk.) 1994. Kristó Gyula (szerk.): *Korai magyar történelmi lexikon (9–14. század)*. Bp., Akadémiai Kiadó, 1994.
- TARNAI 1984. TARNAI Andor: „A magyar nyelvet írni kezdik”. *Irodalmi gondolkodás a középkori Magyarországon*. Bp., Akadémiai Kiadó, 1984. /Irodalomtudomány és kritika/

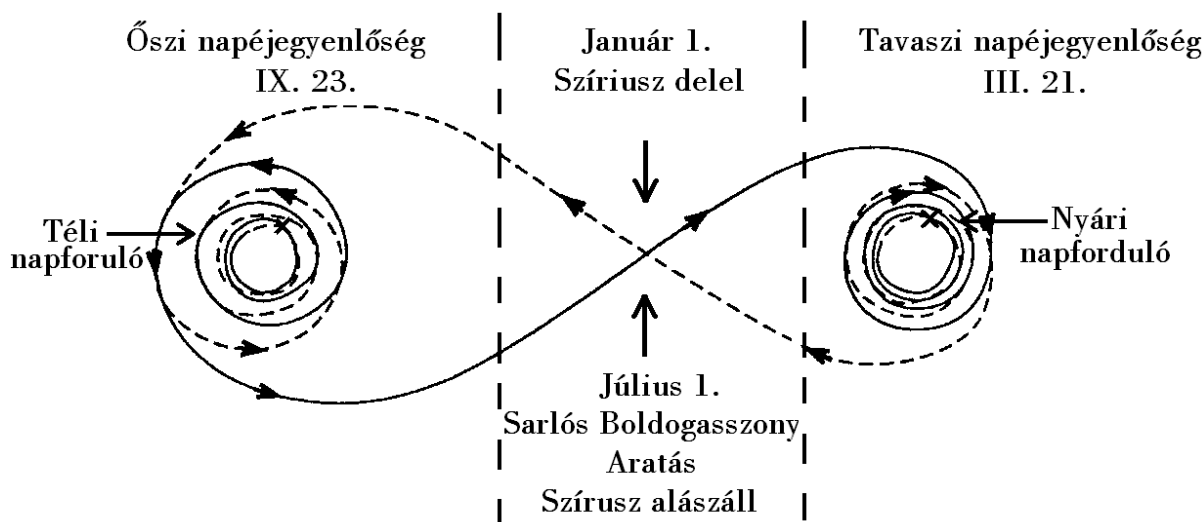
Végh Tibor

A Szent Korona és a lemniszkáta

Dr. Gyárfás Ágnes az „Ősi Gyökér” 2012/1-es számában megjelent „Szíriusz Boldgasszonyként való ábrázolása” című írásában (a 34. oldalon) említi, hogy javasolta dr. Végh Antalnak, kísérelje meg a lemniszkáta gondolatát a Szent Korona kutatásában alkalmazni. (A keresztnév téves felcserélését a „Miért beteg a magyar futball?” óta híres névrokonoméval megtisztelőnek tartom.)

A javaslatot köszönettel vettem, és örömmel számolhatok be róla, hogy sikerült eredményhez jutnom. Ezt szeretném a következőkben röviden ismertetni.

A lemniszkáta a Nap éves útjának egyik megjelenítési módja. Erről Gyárfás Á. „Virágemberek Istenháza” c. könyvecskéjének 47-50. oldalán olvashatunk. *Lásd az 1. sz. ábrát az „Ősi Gyökér” 2012/1-es számának 34. oldaláról.*

I. sz. ábra

A lemniszkáta és a Szent Korona összefüggését a Szent Koronával kapcsolatban 2002 óta folyó vizsgálódásaim során már eddig szerzett észrevételek alapján tudom bizonyítani, csak egyszerűen össze kellett rakni ezeket az – eddig különállóként kezelt – észrevételeket, mint elemeket. Hogy ezek az elemek együttesen a lemniszkátára utalnak, vagyis arra, hogy a Szent Korona tervezői és készítői tisztában voltak a lemniszkáta lényegének mi-
benlétével is, (mint ahogy sok más adattal is az Univerzumra vonatkozólag), ezt a felismerést Gyárfás Ágnesnek köszönhetem. Rávezető segítség nélkül nem jutott volna eszembe a meglevő elemeket összekapcsolni.

A Szent Koronával kapcsolatos vizsgálódásaim a zománcképeken ábrázolt szentek névünnepeinek naptári sorrendjén alapulnak. (Lásd az „Ősi

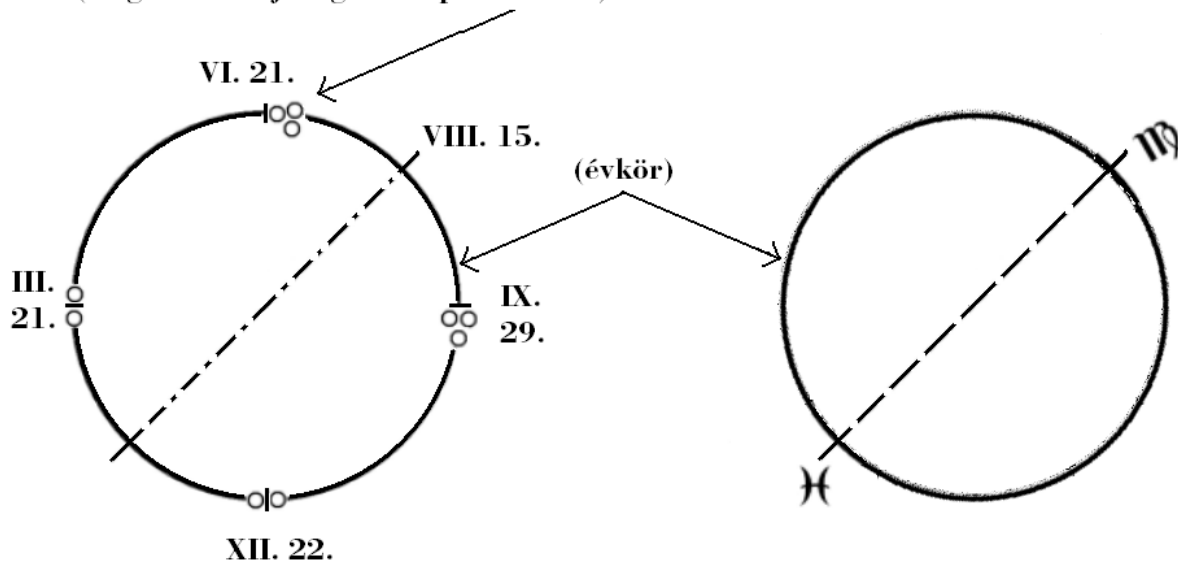
Gyökér” 2009/3-as számában megjelent előadásom szövegét.) Szükséges megemlítenem, hogy magának a sorba rendezésnek az alapötletét Pap Gábor „Hazatalálás” c. kötetének (Püski. 1999) a Szent Koronáról szóló tanulmányából vettem, de szükségesnek tartom ehhez rögtön azt is hozzátenni, hogy ez után a kiindulás után a továbbiakban, vagyis a sorrend összeállításában lényegesen eltértem Pap Gábor gondolatmenetétől, és saját módszerem szerint dolgoztam. Miután pedig eredményhez jutottam, érdekes módon kiderült, hogy eljárásom egyébként teljesen megfelel a Pap G. által támasztott követelményeknek, bár ő maga – sajnálatosan – nem tartotta be azokat.

A Szent Korona szentjei névünnepeinek sorba rendezése a saját módszeremmel, azaz az időadatok évköri vizsgálatával, és nem a Szent Koro-

na felületén hely szerinti azonosítással, a Szent Korona Boldogasszony-központúságának felismeréséhez vezetett. Ez úgy derült ki (2002-ben), hogy az évkörben egyértelmű irányú szimmetriatengely mutat Nagyboldogasszony ünnepére, ami

egyébként a jan. 1-vel kezdődő naptári év arany-metszési pontja is! Rajzban kifejezve ez a tény megfelel Gyárfás Á. írásában a 38. oldalon levő ábrának. Lásd a 2. sz. ábrapárt.

(meghatározó jellegű ünnepek dátuma)

A Boldogasszony-központúság tengelye

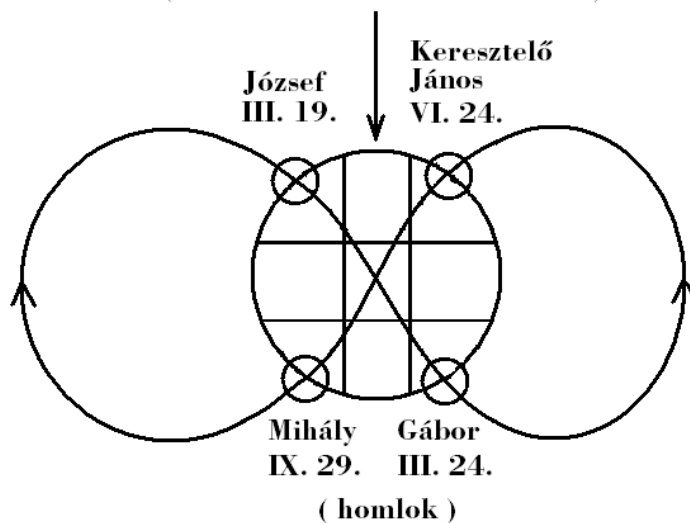
Gyárfás Ágnes ábrája

2. sz. ábra

A lemniszkáta fekvő 8-ashoz hasonló vonalvezetése a Szent Korona hosszanti (a homloktól induló) keresztpántjának az abroncshoz való csatlakozása mellett az abroncson levő 2-2 szent névünnepeinek évköri sorrendjében nyilvánul meg. Az abroncson hátul középen, a jelenlegi Dukász Mihály kép alatt, azaz a valaha ott volt Szűz Mária

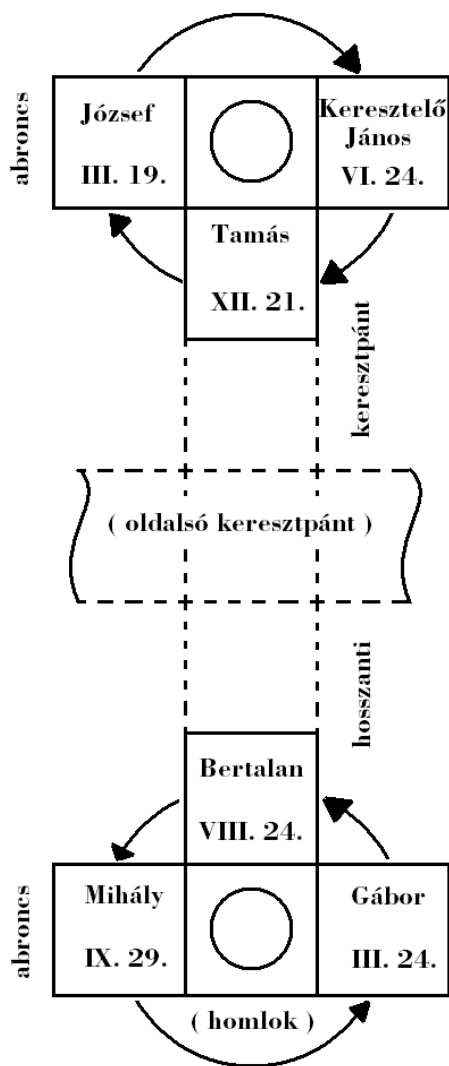
kép alatt kétoldalt az abroncson volt, de kicserélt 2 kép eredetijeként Szt. Józsefet és Keresztelő Szt. Jánost tételezem fel. Ennek indoklása is az „Ősi Gyökér”-beli hivatkozott 2009/3-as írásban található meg az év III. 21.-i kezdésének indoklásával együtt. Lásd a 3. sz. ábrát.

(A Szent Korona felülnézetben)

3. sz. ábra

Ebből a vonalvezetésből ugyan még hiányzik kétoldalt a körök spirális sűrűsödése, de ezt is megtalálhatjuk a keresztpánt abroncshoz való érkezése mellett az abroncson levő 2-2 kép és a keresztpánt alsó képéből álló képháromashoz tartozó dátumok naptári helyének forgómozgásra utaló jellegében. *Lásd a 4. sz. ábrát.* (És az „Ősi Gyökér” 2011/1-es számában a képháromasokról és képnégyesekről írt cikkemet.)

4. sz. ábra

A 2 keresztpánt 4 helyen csatlakozik az abroncshoz. A névünnepi dátumok sorrendje mindenütt forgómozgásra utal, és pedig 3 helyen (két oldalt és hátul) jobbos, egyedül a homloknál balos irányban. (Ezt eddig sem tekintettem szabálytalanságnak, de nem tudtam az okát. Csak most jöttem rá az értelmére, ahogyan a fekvő 8-as értelmére is.) Így tehát a hosszanti keresztpánt 2 végénél az egyik (a hátsó) képháromas jobbos, az elülső (a homloknál) balos forgásirányú. És ha megnézzük a lemniszkáta spiráljait, akkor azt találjuk,

hogy azok is ellentétes forgásirányúak. Tehát a hosszanti keresztpánt alsó képeihez és az abroncson a keresztpánt mellett levő 2-2 képhez tartozó dátumok együttese félreérthetetlenül meghatározza a lemniszkáta 8-as és spirális vonalvezetését.

Afelől pedig nem maradhat kétségünk, hogy a Szent Korona eszmei szerkezetében az abroncs bizonyíthatóan az égi kört szimbolizálja. A bizonyítás abból adódik, hogy az abroncs (felülről nézett) jobb fele (azaz a „viselés” szerinti bal fele) nagyobb, mint a másik fele. Ezt a tényt dr. Ferencz Csaba „Szent István király koronája” c. könyvében (Heraldika 2002) az 52-56. oldalon pontos műszeres mérésekkel igazolja, kihangsúlyozva (szemben Kopári Dénes véleményével, aki „Az ismeretlen Szent Korona” c. könyvében – Püski 2009 – a készítőik pontatlan munkájának tulajdonítja...!): nem hibáról, nem az aranyművesek ügyetlenségéről van szó, hanem tudatos méretezésről. (Ferencz Cs. könyvének címe nem öleli fel az egész tartalmát, mert benne nem csak a Koronáról, hanem a koronázási jelvényekről is részletes leírás, méretadatok találhatóak.) De Ferencz Cs. azt nem mondja meg, hogy a készítőik miért akarták ilyennek, miért tervezték aszimmetrikusnak az abroncsot.

Pedig az ok kézenfekvő: a nyári Napfordulótól a téliig tartó csillagászati félév hosszabb (184 napos), mint a másik, a téli Napfordulótól a nyáriig tartó félév, (mert az 181 napos). A 3 napos különbség és a méretbeli eltérés számszerű arányossága könnyen ki is mutatható.

És ahogyan a keresztpántok meg az abroncs találkozására körül forgómozgásra utal a rejtett eszmei szerkezet, ezt a felismerést is Ferencz Cs.-nak köszönöm, mert hivatkozott könyve 135. oldalán a Kr. u. I. századból való kelta fémkoronát mutat be (69. sz. ábra a könyvben), melynek szerkezete lényegében megegyezik a Szent Koronáéval, mert abroncsból és keresztpántokból áll, de a pántok és az abroncs találkozásánál kerek fémlap fedő dombornyomású koncentrikus körökkel. Ez az ábra adta azt az ötletet, hogy a Szent Korona megfelelő helyein forgó mozgásra utaló jeleket keressek.

Összefoglalva: A Szent Korona eszmei szerkezete a mű anyagi szerkezetében is egyértelműen kifejezve tartalmazza a lemniszkátára vonatkozó ősi tudást, aminek a Szent Korona alkotói – így bizonyíthatóan – birtokában voltak.

Gémes Ferenc

László herceg és a Kun küzdelme Avagy legenda „nagyító” alatt

Mit tud egy csikós

*(Részlet egy még élő bugaci betyárral történt
beszélgetésből.)*

„Egyszer egy nyári este a feleségemmel hirtelen kitaláltuk, hogy menjünk át Móricgátra a kocsmába, oszt igyunk valamit. „Nem tudom miért”¹, az jutott eszünkbe, hogy menjünk egy lovon, természetesen szőrén. A feleségem előre, én meg hátra ugrottunk fel. Jött velünk még egy srác is, oszt mentünk, „ami szolt”². Közbe meg a ló hátán csúsztunk előre. Hát egy nőnek aztán nem kelleme a ló marján ülni. Ahhoz tudnám hasonlítani, mint, ha egy vízvezeték csövön ülnénk. Így aztán megszólalt: Te! Álljunk meg, és cseréljünk már helyet! Mondom: Nem kell ahhoz megállni. Vágta közben előrenyúltam, átöleltem, és magam sem tudom, hogy hogyan, de meglendítettem, és a hátam mögé tettem.”

Lányszöktetés vagy -rablás

Próbálta már valaki legalább gondolatban elképzelni, hogyan kell lóháton lányt rabolni vagy szöktetni?

Lányszöktetésről beszélünk, ha ezt a lány is akarja, és mindig hátulra ül. Ahogy tud, kapaszkodik a lovasba, és igyekszik harmonikusan együttmozogni lóval, lovassal. Ha szöktetés menekülésszerűen történik, és a lány lovas tudása ezt megengedi, a lóra való felszállást (fellendülést, felugrást) vágásban kell végrehajtani. A ma űzött lovas-tornász sport gyakorlatai között erre találunk példákat. Ha a felszállás álló helyzetben történik, akkor a lány a lovas szabaddá tett a bal kengyelét használja. A lány a jobb csuklóját beleteszi a lo-

vas háta mögött tartott jobb kezébe, és felhúztatja magát a nyerge mögé.

Lányrablásról beszélünk, ha a lány ezt nem akarja. Ebben az esetben a rabló megkötözi, és mint egy málhát maga elé fekteti, vagy keresztbe maga elé ülteti, de ugyanígy a háta mögé is kötözheti a nyereghez. Ha azt mondom, hogy a rablási esetben a lánynak ez nem kényeztetés, akkor finoman fogalmaztam, de az biztos, ha a rabló egészségesen akarja levenni a lóról, akkor nem fog vele vágózni. Ezt a 23 éves magyar csikós is csak a saját tapasztalata alapján tanulta meg. Viszont segítségére volt ebben a magyar pusztai virtus, és a szkíta feladatmegoldó képesség. De hozzá kell tenni, hogy egyikükben sem merült fel, hogy leeshetnek.

Ezt az előzetes magyarázatot azért tartottam szükségesnek, mert az 1068-ban Kerlész község mellett lezajlott ütközet kapcsán született monda és a hozzá kapcsolódó művészeti alkotások keletkezése felvetett bennem néhány kérdést.

Szent László és a Kun küzdelme számos festőt „ihletett”³ meg, hogy a mondat templomi freskó vagy festmény keretében megörökítse. Ezek elemzése kedvenc témái a művészettörténészeknek. Az elemzések helyszíni végighallgatása kevesek részéről enyhe révülésben történik, némelyeknek, viszont csak időtöltés, amely után már rohanának is a kirándulás következő helyszínére. A nagyon műveltek „okos-tojások” még megpróbálnak egy kicsit hozzá magyarázni, a felületes többiek uzsonnáznak. Mivel én sem műveltek, sem felületesnek nem tartom magam, viszont a révületbe esők táborát erősítem. Ennek ellenére ilyen környezetben meg se merném említeni, hogy nekem talán más véleményem lenne, és esetleg lehetne más irányból is elemezni a történeteket. A templomi környezet azonban nem teszi lehetővé a más vélemény hangoztatását, legfőképpen idő sincs az ellenvélemény kifejtésére.

¹ „Nem tudom miért”: Dehogy nem tudta. Szerinte a kocsmavendégei inkább irigykedjenek, mint sajnálkozzanak a felesége miatt. Meg aztán a csikós mindig mindent megtett azért, hogy az állatokkal foglalkozó csoportok között a ranglétra tetején legyen.

² „ami szolt”: Ez lovas tolvajnyelven azt jelenti, hogy a ló a tőle elvárható legnagyobb sebességgel halad.

³ Szerintem a festők ilyen jeleneteket nem ihletettségéből, hanem a vallási vezetők szigorú utasításai alapján készítették.

A művészettörténészt pedig illetlenség lenne saját előadásán zavarba hozni. Tehát aki kérdezni akar, az keressen más lehetőséget véleménye kifejtésére, de akkor kösse föl a gatyáját, mert könnyen „kiküldhetik a pályáról”.

Tudom, hogy ez egy legenda. Éppen ezért gon-

dolom, hogy a történet a katolikus vallás erőszakos terjesztése idején a már írástudatlanná tett köznép számára a véreskezű hittérítők szája íze szerint alakult vidékről vidékre, de még talán faluról falura is. Ennek ellenére azért játszunk el a gondolattal, hogy a sok ellentmondás és lehetlenség közül hogyan lehetne egy valóság közeli történetet felállítani.

A kun menekül az elrabolt lánnyal (Madarász Viktor)

A korabeli feljegyzések alapján készült krónikákból úgy tudjuk, hogy egy rabszolgaszerző és rabló hadjárat kellős közepén vagyunk. Nem tudjuk pontosan, hány embert fogdostak össze, de valószínűleg egymáshoz kötözve gyalog terelték őket a Maros majd a Sajó völgyében, hogy a Borgóisoroson tudjanak zsákmányukkal elvonulni. Ez túlságosan lassíthatta az útjukat, mert a rabszolgákat nem tudták lovon szállítani. A magyar csapatok Kerlésnél körülzárták, és megsemmisítették a rabló csapatot. Az éppen zajló csata zűrzavarát kihasználva az esemény kun szereplője „a kun vitéz”, aki tegyük fel, Ozul parancsnok környezetéből verekedhet ki magát, menekülés közben elhatározza, hogy nem menekül üres kézzel, hanem az összegyűjtött nők közül magával visz egyet. Erre a valóságtól elrugaskodott történetre az egyházi hittérítőknek kézenfekvő volt egy kész

mondát a nép szájába adni. Csak hogy, itt közbeszól a valóság, ami viszont ellentmond az egyház gondolkodásának.⁴ Miért ne tudnánk elképzelni, hogy a lány szerelmes lett elrablójába, mint ahogy a Képes Krónika az ellentmondásaival együtt ezt feltételezi is. Hiszen a kun harcos – a monda szerint is – nem akármilyen vitézként van jellemezve. A lány (nevezzük Minkának) egy csodaszép jelenség lehetett, aki még nem volt tisztában táltos képességeivel, de a kun vitéz száz ember

⁴ Az is elképzelhető, hogy ez a hőstörténet I. László szentté avatása kapcsán keletkezett, mint ahogy a holttestének Váradra szállítása körül is minden féle értelmetlen csodának nevezett „félrebeszélések” születtek. A szentté avatási perek indoklása szerintem közönséges mese. Ezeket az úgynevezett tanúkkal bizonyították. A tanúk azt, és úgy mesélték, vagy írták le történetként, ahogy erre politikai utasítást kaptak. Erre nézve már Szent Erzsébetről, és Szent Margitról készült dolgozatomban is tettem utalásokat.

közül is észrevette volna. Különb is jobban járt az elrabolatásával, mert, ha táltos képességei kiderülnek, boszorkányként máglyán végezte volna. Lehet, hogy csak egy falusi gyógyító vált volna belőle, mivel nőnek született, de az akkori viszonyok között a hatalommal biztos baja lett volna.

Szerintem történhetett volna így is

Az ismerkedés

A kunok támadása nem érte meglepetésszerűen a települést, mert Fancsika nevű székely fürkész értesítette őket. Menekülésre azonban már nem volt idő, így a falu apraja-nagyja a keze ügyében lévő eszközzel próbálta védeni magát, persze a túlerővel szemben reménytelenül. A kunok mindenkiket kihajtottak a házakból és a templom felé tereltek, ha durvák is voltak, szemmel láthatóan nem akartak senkit megölni, csak a szökést akarták megakadályozni. Látható volt a feladatok megosztása, mert a támadók nagyobb része inkább a házak átkutatásával foglalkozott. Minka szüleinek háza kissé távol esett a falutól, de a vonuló csapat útjába esett. Ők nem értesültek időben a veszélyről. A ház népe – Minka kivételével – a hegyoldalon szénakezeléssel vagy favágással foglalkozott. A csatazaj hallatán és Fancsika tanácsára elbújtak az erdőben. Minkának menekülésre már nem volt lehetősége, hanem az istállóban keresett menedéket. Az istálló üres volt, mert az állatokat nemrég hajtotta ki a legelőre. Elhatározta, nem adja olcsón az életét. Mielőtt óvatosan magára csukta volna az ajtót, kilesett rajta. Pillantása összeakadt egy fiatal kun harcoséval, aki nem avatkozott bele a fegyvertelen emberek hajszolásába, és nem vett részt a házak átkutatásában sem. Láthatóan a vezetőjük lehetett, mert mindenre kiterjedő figyelemmel irányította a harcosait. Mintha csak tudta volna, hogy neki itt valami mást, igaz kincset tartogat a sors.

A fiatal harcost szinte megbabonázta a lány látványa. Nem akart hinni a szemének, mikor Minkát az ajtón belibbenni látta. Számára ebben a pillanatban nyert értelmet a hadjárat. A társait továbbparancsolta, ő pedig feltűnés nélkül kivált közülük, hogy utána járjon a jelenségnek. Minka látva, hogy a harcos egyedül, lovát vezetve közeledik, kétségbeesésében felkapott egy szénázó villát, és készenlétben várta a támadást. A harcos a karám-

rúdhoz kötötte a lovát, majd mikor az ajtó résein próbált belesni, a lány a villával rávágott az ajtóra, ami jól orra vágta. Persze a beakasztott ajtó nem jelentett akadályt a kun harcos számára, de mikor feltépte, elámult a csodaszép lány láttán. Ez majdnem a vesztét is okozta, mert Minka a villával rögtön támadásba lendült. A harcos a pajzsával elhárította a támadást, és előre lépve a szabad kezével megragadta a lány csuklóját. Minka heves kézitusába kezdett, de a kun harcos elengedve a pajzsát, mosolyogva mindkét kézzel átölelte a derekát. A menekülési igyekezete egyre lanyhult, mígnem a vitézzel együtt a jászolban találta magát, sőt, ezt a testhelyzetet nagyon kellemesnek érezte. Hogy ez után mi történt azt csak az egerésző macskák és a Feljebbvaló láthatta. Mért ne lenne hihető (Képes Krónika), hogy a kis „Csete-páté” után Minka olyan lelki, és szellemi változáson ment keresztül, mondhatni örökös révületbe került, ami a 15 éves lány viselkedését egész életére megváltoztatta. Nem létezett többé más számára, csak a férfi, a vitéz, a kun harcos, akinek legyen Káló a neve. El is határozta, hogy önként követi. Összecsomagolt némi ruhát és egy kis maradék élelmiszert, majd a már lovon várakozó vitéz mögé gyakorlott mozdulattal fellendült, és már indultak is a remélt jövőbe. Esetleg még csodálkozhatunk azon, hogy a szüleitől való búcsú elmaradt, de ebben az állapotában ez benne fel sem merült.

Amíg a kunok egy része a fiatal nők sorba kötésével foglalkozott, addig a többiek a házkutatásokban talált értékeket a málháslovakra helyezték. A talált élelmiszerből feltöltötték a készleteiket, majd sürgősen elindultak. Néhány harcos kíséretében a rabszolganőket⁵, és az újonnan rabolt értékekkel megrakott málhás lovakat keleti irányba Kerlész felé indították, ahol összegyűjtötték a rabszolgákat.

A falu lerohanása után a rabló különítmény csatlakozott a fő sereghez, hogy nyugatra menve tovább raboljanak.

Hogy Káló háta mögött a lánnyal a fő sereghez csatlakozva igen nagy feltűnést keltett, az enyhe kifejezés. Sőt. Súlyos fegyelemsértés felelősségét vállalva a parancs ellenére nem kötözte a többi rabszolganő közé. Ozul (a csapat vezére) azonban nagyon bölcsen félrehívta, és a lányt leparancsolta

⁵ A pusztai népeknél gyakori volt, hogy népük vérfriessítés céljából más népektől nőket raboltak

a lóról. Káló erősködött ugyan, hogy „a lány az enyém”, de Ozul közölte vele a parancsot, hogy csináljon, amit akar, de a lány nem jöhet a csapatral. Ebbe a parancsba az is beletartozott, hogy esetleg ölje meg.

Káló a lányt az egyik tartalék lovára ültette, amellyel tisztas távolból követte a csapatot. Megbízott benne, mert a lány így is igen nehezen vált meg szerelmesétől.

Napokon keresztül követte a csapatot, megnehe-

zítve ezzel a fürkész Fancsika dolgát. Figyelme annyira csak a kun vitézre összpontosult, hogy – bár a lova mindig jelezte neki – észre sem vette a hírszerző közelségét. Az éjszakákat a táborból kilopakodó Káló karjaiban töltötte, nem is sejtve, hogy a hírszerző bármikor levadászhatta volna a szerelmét. Már a jövőt tervezgették, mikor a Cserhalom hegynél bekerítették őket a magyar csapatok, így Minka természetesen az ostromgyűrűbe szorult.

2. ábra Cserhalom hegy Kerlézs mellett

A kunok a szabálytalan kúp alakú hegy tetején kb. 500 m átmérőjű táborral alakítottak ki. A hegyet enyhébb lejtőjén (ez kb. a kúp $\frac{3}{4}$ része) a kun táborral 300 méter szélesen ritkás bokrokkal tarkított rét vette körbe. A hegyoldal maradék $\frac{1}{4}$ része növényzettel alig fedett meredek köves, lóval megmászhatatlan terület. Az enyhébb lejtésű sávnak a közepén magányos fenyőfa ajánlgatta magát a lány számára menedékkül. Minka igyekezett észrevétlenül maradni, ezért a lovát is elengedte, majd felmászott a kiszemelt fenyőfára, mert a csata észszerű helyszínének is ez a viszonylag tiszta terület látszott. Innen a magasból tökéletesen rálátott a leendő harctér nagyobbik részére, és képzeletbeli védőszárnyat tartott Káló fölél. Azonban révületben lévén nem volt igazán óvatos, hiszen Káló észrevette őt a fán. Ez volt a szerencséje, mert különben a kunok levadászták volna.

Mikor a harc eldőlni látszott, a kunok maradéka felszorult a hegytetőre. Végül Káló látva, hogy Ozul parancsnok holtan fordult le a lováról, és ő

már csak egyedül hadakozik, átvágta magát a magyar harcosok gyűrűjén, és a fenyőfa felé irányította a lovát. Minka az övébe kapaszkodva vágta közben fellendült a háta mögé, és a célzottan rájuk lőtt nyilak felhőjében igyekeztek elhagyni a harcteret. A kissé túlterhelt lónak minden ügyességére szüksége volt, hogy a lankás hegyoldalon lefelé vágta ne bukjon fel, de kitűnő kiképzést kapott, így jól oldotta meg a feladatot.

A csata a kun sereg megsemmisülésével gyakorlatilag véget ért. Ozul parancsnok ostoba hibákat követett el. Nem volt megfelelő stratégiája⁶, és taktikája⁷ sem. Vonulásuk során nem használt elő- és utóvéd erőket, vagy is hiányoztak a feldehítők a csapatából. Útirányát valószínű öletszerűen választotta, különben a visszautat nem a már előzőleg kirabolt, felégetett területeken akarta vol-

⁶ A stratégia: az ellenfél várható lépéseinek elemzésén alapuló utasítási rendszer.

⁷ A taktika: a kijelölt cél elérésére alkalmazott tervszerű módszer.

na megtenni, ahol így csapata és a foglyok élelmi-szer utánpótlása nehézségeket okozott. Rádásul belesétált a magyar sereg harapófogójába. Fogalma sem volt a magyar sereg erejéről, de még a közelségéről is csak az utolsó napon értesült. Ozul vezér a „kirán-DULÁS” célját ugyan meghatározta, tehát rabolni, és rabszolgákat szerezni jött, de a végrehajtás ötletszerűen történt. A fiatal harcosokat asszonyserzés ígéretével csábította magával, de őt az aranykincs csábította, melynek megszerzését mérték és gátlás nélkül hajttatta végre. Az egyszerű gondolkodású műveletlen rablóvezér személyében, mint rossz vezetőnek, a neve is eltűnt a történelemből.

A győztes magyarok megkezdték az ünnepelést. Már csak néhány menekülőt kellett üldözni, és itt csak egyetlen mondat erejéig csatlakozzunk a „Névtelen Jegyző” Képes Krónikájához:

„A menekülő kun vitézt a háta mögött ülő elrabolt lánnyal Szent László vette üldözőbe.”

László herceg már a harc közben is felfigyelt egy különlegesen jól küzdő kun harcosra, akit nem fogott a kard, kivédte a buzogányok ütését, és a nyílvesszők is rendre kikerültek.

Ki lehet ez az ember? ...futott végig a kérdés a Herceg agyán. Méltónak találta volna a személyes küzdelemre is, de a csata eldőlt a harcos pedig ahelyett, hogy menekülne, mintha valamit keresne.

Meg is találta, mert vágta közben a háta mögé egy lány lendült fel, és együtt menekültek. A Herceg ezt látva, – aggódva azon, hogy csak a lányt éri a nyílvessző – rögtön leállította a nyilas vadászatot. Különben is, a nyilak rendre célt tévesztettek. Érezte, hogy ez csak különleges harcossal történhet meg, ezért maga indult utánuk. Megmaradt testőreivel együtt egész kis csapat követte. Tudta, hogy a vele majdnem azonos testalkatú fiatal harcosnak a lánnyal is túlterhelt lovával semmi esélye, hogy messzire jusson. Természetesen lovával az erdei terepen kényelmesen utolérte őket, mert csak a menekülő harcos által keresett csapáson tudta követni, ahol az ágakat kerülgetni, vagy letörni lehetett. A fák sűrűsége nem adott másra lehetőséget.

A hátuk mögé érve bízta a lányt, hogy ugorjon le a lóról, de a lány erre nem volt hajlandó⁸, ha-

nem csak kapaszkodott a harcos övébe, és tökéletes összhangban tovább lovagoltak. Mikor egy tisztáshoz értek, ahol a terep ezt lehetővé tette, a herceg két-három vágtaugrással jobb kézről mellük lovagolt.

Tekintetük összeakadt. Egyikük sem rántott kardot, pedig a Herceg jobbkezes előnyét kihasználhatta volna, de a lányra ez veszélyt jelentett, hanem átnyúlt a karjával, hogy Kálót lerántsa a lováról. Ekkor az, hirtelen lefékezte a lovát. A herceg túlszaladt rajtuk, de visszaperdült, és szembe fordult a harcossal. Csak hogy, ekkor az üldöző kísé- rőcsapat is csörtetve utolérte, és lövésre kész nyilakkal körbevette őket. Elvesztünk, gondolta Minka, és leugrott a lóról, hogy megkönnyítse szerelme harcát. László herceg gyűrűbe parancsolta kísé- rőit, hogy ne avatkozzanak közbe, de Minkát egy keresztes páncélt viselő testőr a hajánál fogva kipenderítette a körből. László herceg a csata végeztével már nem akarta Kálót megölni, hanem ereje tudatában, és győzelme biztos reményében egy hagyományos lovagi küzdelemmel ünnepelni készült. Azonban Káló számára ez nem volt sem ünnepi, sem lovagi, mert a lovagok a tornán önként és fegyverhordozó segédekkel vesznek részt. Viszont a körülmények egy megalázó nyugati stí- lusú szórakozás árnyékát sejtették. „Lássátok! A nyugati vitéz hogyan győzi le a pogány barbárt”. Káló tudatában volt veszett helyzetének. Azzal is tisztában volt, hogy egyelőre nem akarják megölni, hanem egy macska-egér játékban meg akarják alázni. Míg László herceget testőrsége vette körül, addig Káló egyedül állt a kör közepén. Vagy talán még sem? A két vitéz egymással farkasszemet nézve készült a támadásra. László herceg lecsa- tolt a kardját, és a sisakját széttárt karjaiban tartva jelezte, hogy Káló is tegyen ugyanígy, majd mind- ketten ledobták a földre. Káló körülnézett. A ha- talmas lovag és testőrei láttán még is szokatlan, szinte emberfeletti erőt érzett magában. Azt gon- dolta, ha birkózni kell, abban van esélye, bármi- lyen hatalmas is a herceg. Felnézett, és már tudta,

ges, mert a majdnem kétszer olyan súlyú harcos nyeregben kengyellel lovagolt, a lány pedig csak szőrén. A krónikák itt izgalmas lovas üldözést írnak le, nem törődve azzal igaz e, valóságos e. Az üldözés erdős területen folyhatott, ahol nem lehet csak úgy száguldozni, mint ahogy a krónikaíró, vagy a monda elmeséli, mert a faágak pillanatok alatt lesodorják a lovast.

⁸ Anonymus szerint „a bízattásra a lány az övénél fogva lerántotta a kunt a lóról”. Ez még elvileg sem volt lehetsé-

MAGYAR MONDÁK

hogy az erő, a segítség Minka személyében, mint egy angyal, ott fénylett egy fenyőfa ágai között.

A keresztes testőr a fegyvereiket félretette, majd füttyjelére megindították lovaikat, és lóhátról egymásba kapaszkodva birkózni kezdtek, majd, lerántották egymást a földre. Megkezdődött közöttük a pusztai népeknél szokásos fegyverek nélkül vívott hagyományos küzdelem, amelynek ott nem az egymás elpusztítása, hanem legyőzése a célja. Itt azonban másról szólt a történet. A herceg ünnepeket akarta magát.

Mindketten nagyon fáradtak voltak már a csatában vívott kora reggeltől tartó küzdelemtől, de pihenni nem lehetett. Káló bőrből készült páncélöltözte könnyebbé tette a mozgását, ezért a küzdelem során sokszor felülkerekedett a hatalmas erejű herceggel szemben. Egy alkalommal a herceg ütésre lendült kezét megfogta, és a lendületét kihasználva földre rántotta, majd kezét hátracsavarva hátulról a nyakára lépett. Halálos helyzet. Győztünk! ...gondolta, de nem törte el a hercegnek sem a karját, sem a nyakát. Minkát keresve felnézett a fára, aki éles kiáltással figyelmeztette,

hogy hátulról támadás éri. Sajnos későn. A keresztes testőr – aki korábban Minkát a körből kidobta – készenlétbe állt arra az esetre, ha Káló a Herceg fölé kerekedne, és az ünnepet elrontaná. Mivel ez a helyzet előállt, gyorsan közbelépett és a buzogányával hátulról fejbe vágta. Káló azonnal összeesett. A halálosan fáradt László herceget felsegítették a lovára, a becsületesen küzdő ellenfelet otthagya, és az eset tanújáról – Minkáról – is megfélemlítve kedvüket szegetten sürgősen elvonultak. Mire Minka leászott a fáról, már csak Káló lova – aki kiszökött a gyűrűből – nyalogatta a még élő gazdája véres fejét. Minka kétségbe esetten sírva egy öreg fa tövébe vonszolta a haldokló szerelmét, majd ölébe fektette a fejét és egy altató nótát énekelve lassan örök álomba ringatta. Sokáig így maradtak, majd a szablyájával mély gödrot ásott, és eltemette. *(Csak így tudom elképzelni azt a képet, ahol a festő szerint Szent László a lány - Szántai szerint Szűz Mária - ölébe hajtott fejjel pihenni ki a csata fáradalmait, de én haldokló Kunnal.)*

3. ábra Cserhalom hegy

Egy év is eltelt, mikor Kerlész község lakossága körében terjedni kezdett, hogy a környék erdőiben egy titokzatos őrült lányt láttak egy sötét színű lovon íjjal, szablyával felszerelve mozogni. Bár mindig csak pillanatokra látták, de élményeiket minden féle látomásokkal tarkítva mesélték el, és bi-

zonygatták, hogy ez csak kísértet lehet, mert lobogó fehér ruhája van. Aztán kun bőrpáncélban látták. Néha megtalálták az általa elejtett vadak maradványát, vagy a tűzgyújtásainak helyét. Kezdetben egy nehezen összetoborzott csapattal még hajtóvadászatot is indítottak, de félelemtől izzad-

tan, eredmény nélkül tértek vissza. Máskor megpróbálták csapdát állítani, hogy elfogják, de még a kihelyezett mérgezett ételektől is csak a saját kutyáik pusztultak el. Sok-sok év múltán a gombaszedők, vagy a gyógyfüvek gyűjtői már gyalogosan vadbórból készült ruhában látták, de mindig egy pillanat alatt nyoma veszett. Már a legbátrabbak sem szívesen jártak egyedül, és bevallottan félték. Libabőrös háttal döntötték a fát, kaszálták a rétet. Már a legidősebb emberek se nagyon emlékeztek az itt vívott csatára, de a kísértet még mindig előfordult. Természetesen senkinek nem ártott, az emberek pedig kezdtek megszokni, és már csak a rosszul viselkedő gyerekeket fenyegették vele.

Ebben az időben Kerlézs községben élt egy 14 éves hosszú szőke hajat viselő kislány, aki nagyanyjával gyakran járt az erdőre gyógyfüvet, gombát gyűjteni. Különleges képességekkel lehetett megáldva, mert mielőtt a nagyanyja meghalt átadta neki gyógyfüves tudományát. Tőle hallott a falu határában lezajlott csatáról, és a végén az erdőnek egy tisztásán lezajlott lovagi küzdelemről is, aminek kislányként véletlenül rémült nézője lett. A csatazaj elmúltával a kis tanú hazaszaladt, hogy a nagyanyjának elmesélje, aki úgy döntött, hogy jobb lesz titokban tartani az eseményt, hátha baja származik belőle. Lám, milyen igaza lett, mert az életben maradt főszereplőből közben király lett.

A tisztás helyét is titokban tartották, mert, azóta különlegesen gazdag lett a legjobb gyógyfüvekben, és ha az emberek ezt tudnák, tönkre tennék a hely varázsát. Hallgattak az őrült nőről, meg a titokzatos kísértetről is, mert gyakran előfordult, hogy „véletlenül” a tisztáson felejtettek valamilyen ruhát, edényt, ennivalót, szerszámot. Telt múlt az idő, és a kislányból is nagymama lett, és ő is csak egyedül a szőke kis unokájának – a „mi szőke kislányunknak” – adta tovább a titkot.

A mi szőke kislányunk is hallotta az emberektől az őrült nőről keringő „rettenetes” történeteket, de még sem félt egyedül erdőt járni. Gyakran megfordult azon a tisztáson ahol különlegesen sokféle gyógynövényt tudott gyűjteni. Egyszer, korra reggel borsmentát gyűjteni indult. A kedvenc tisztására érkezve, egy kis egyszerű kosárkában összegyűjtve talált annyit amennyire éppen szüksége volt. Elcsodálkozott. Kié lehet ez a kosár? Még ismerősnek is tűnt. Körülnézett, és egészen közel egy nagyon öreg fenyőfa tövében egy ereje

hagyott rongyokba öltözött öregasszonyt talált. Biztos ő a „kísértet”, – gondolta – de nem ijedt meg, pedig közelről még nem látta soha.

Hát nem félsz tőlem? ...kérdte az asszony.

Ha félek, mit érek vele? ...felelte a lány.

Reméltem, hogy ma kijössz, és a kosár tartalmát neked gyűjtöttem, hogy legyen időd egy kis mesét hallgatni. Nekem már úgy sem lesz rá szükségem, mert a mai napon elköltözöm ebből a világból.

A kislány csodálkozó tekintetét az asszonyon tartva teljes bizalommal ült elé a fűbe.

Az asszony pedig egyre erőtlenebb hangon elkezdte mesélni a fenti történetet. Kiegészítve azzal, hogy őt csak az óta látják itt az emberek, mióta László herceg környezetében titokzatos módon meghalt az a keresztes lovag, aki Káló vitézt orvul megölte.

Még megkérte a kislányt, hogy itt az öreg fenyőfa alatt Káló holtteste mellé temessék. Ezután gyengéden megsimogatta a kislány haját, arcán halvány mosoly futott át, amitől ismét előjöttek egykori szép vonásai, majd keze erejét veszítve lehányatott, és a „kerlézsi erdő kísértete” elszenderedett.

*Idézet: Anonymus előszava
a Geszta Hungarórum-ban III. Bélához*

Tehát legjobbnak tartottam, hogy igazán és egyszerűen írjam meg Neked, s így aki olvassa, tisztán láthassa, miképpen estek meg a dolgok. Ha az oly igen nemes magyar nemzet az ő származásának kezdetét és az ő egyes hősi cselekedeteit a parasztok hamis meséiből vagy a regösök csacsogó énekéből mintegy álomban hallaná, nagyon is nem szép és elég illetlen dolog volna. Ezért most már inkább az iratok biztos előadásából meg a történeti művek világos értelmezéséből nemeshez méltó módon fogja fel a dolgok igazságát.

A névtelen jegyző és kortársai tényleg „igazán és egyszerűen” írtak a történetről. Csak, hogy az „igazán” nem biztos igazat jelenti. Az „egyszerűen” pedig ebben az esetben nagyfokú pontatlanságnak is nevezhető. Pl.”Szent László (akkor még László herceg) látva, hogy a Váradai püspök lányát egy kun elrabolta, és maga vette üldözőbe.” Tudható, hogy ebben az időben Váradai püspökség még nem létezett, mert azt László a királysági ideje alatt létesítette. A szentté avatási perében viszont milyen jól hangzott. Egyébként is. Hogy kerülhetett volna a csata kellős közepébe az említett lány? A szerző még egy íróasztal-tudósnak izgalmas lovas ül-

dözést is hozzá álmodott. Ehhez már csak hab a tortán az a sok valóságtól elrugaszkodott korabeli festmény a templomfalakon, vagy amelyek a festőállványok termékei.

„A magyar történelmet, sajnos, gyakran mások írták meg nekünk és helyettünk, ezért itt külföldön is a sok millió kötetes könyvtárakban a magyarságról szóló írások változatlanul megdöbbenően hamis torz képet nyújtanak, melyhez sajnos, néhány magyarországi szerző műve is hozzájárul(t).”

Igen. A történelmet jó vagy rossz szándékkal, de mások írták nekünk. Lehetek ezek a magyarul sem tudó, a magyar vidék életét csak kolostorból ismerő hittérítők, vagy uralkodók által megbízott jegyzők, akiknek ezt esetleg parancsba is adták. Vajon Anonymus mért nem adta munkájához az igazi nevét? Az ő idejében még könnyebben bizonyítható lett volna, hogy Árpád halála után nem egyik fia Solt (Zsolt, Zolta vagy Zoltán), hanem egy oldalági rokon Szabolcs követte a fejedelmi méltóságban. Solt fejedelemsége csak Anonymus találmánya lehetett, azt gondolva, ha fia Taksony fejedelem lehetett, akkor a primogenitura alapján ő is az kellett, hogy legyen. Csak, hogy akkor még működött a seniorátus elve. Ezt Solt és Szabolcs birtokainak nagysága és az egykori helynevek vizsgálata alapján következteti Kristó Gyula, és Győrfi György is.

Az újabb kutatások (Kristó Gyula) szerint Zolta fejedelemsége csak Anonymus találmánya, és Árpádot egy másik fia követte az uralkodásban. Kristó szerint a tévedés arra vezethető vissza, hogy mivel Zolta fia fejedelem lett, Anonymus a *primogenitura* szabálya szerint feltételezte, hogy apjának Zoltának is fejedelemnek kellett lennie.

Hasonlót állít Győrfi György is, de szerinte Árpád utóda a nagyfejedelmi méltóságban nem egy fia, hanem Szabolcs, egy oldalági rokona volt. De a fejedelmi partvonalak vizsgálata a helynevek alapján azt mutatja, hogy Zolta nem birtokolt akkora partvonalat, amekkorát egy fejedelem.

Győrfi György: *István király és műve. 2. kiadás. Budapest: Gondolat. 1983. Nagyfejedelem volt-e Zolta?*

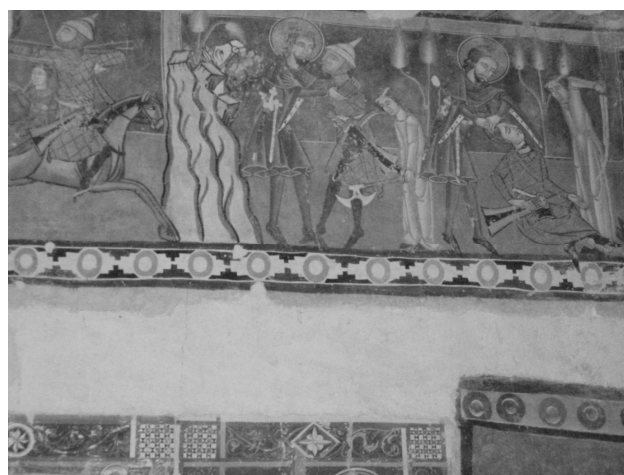
Az idealizálás csírátlanító, fertőtlenítő hatása jól tettenérhető a történelmi anyag mondává majd repre-

zentációs ikonná válásának folyamatában. Tökéletes példa erre Szent László egyik leghíresebb kalandjának, a lányrabló kun történetének az átalakulása a *Képes Krónikától a Sacra Coronáig*. Az eredeti szövegben László kalandja még számos életszerű, sőt humoros elemet tartalmaz. A kódex anyagát később átvevő scriptorok aztán megkezdték a történet PR-szempontból való kiigazítását, s az egymást követő krónikák szép sorban hagyták el a „kényelmetlen” vagy szenthez nem illő elemeket, míg a történet el nem érkezett a legenda fázisba.

VASKÓ Péter, PhD-hallgató (ELTE BTK Romanisztika Doktori Program) *Szent László és a kun*

Bár őseink táltoshitét az inkvizíció szívós munkával kitörölte a fejből, emléküket azonban bennünk él. Inkvizíciós peranyagokból tudunk a Szent László lovas versenyekről, a szent ünnepén tartott lófuttatásokról. Az „első” vagy „zenlaslow” (szentlászló?) volt a verseny győztese, aki egy évig nem dolgozott, a győztes paripa pedig nem versenyezhetett többé, a táltosoké lett. A szertartás valamiféle ifjúvá avatás (is) lehetett, az ünnep alkalmával keresztelések, piliserezések történtek. A pünkösdi (Ispiláng) királyság őrzi az emlékét.

Mondhatná valaki – és mondják is –, hogy mindez csak mítosz, legenda, tehát nem kell szó szerint venni. Ez igaz. De a történészek és régészek szerint a mítoszokat és legendákat komolyan kell tanulmányozni, mert mindegyiknek van valami történelmi háttere. A nagy régészeti leletek csaknem mind a mítoszok és legendák adatai alapján lettek felfedezve.

Homoródkarácsonyfalva: A Szent László legenda az unitárius templom északi falán

J Horváth Tamás írásai

Hitler utolsó csatlósa?

(Egy Magyarországi úti beszámoló 1943-ból)¹

A címben olvasható jellemzéssel akarták Rákosi Mátyás propagandistái a magyar értelmiség fejéből a balatonszárszói 1943-as találkozó vagy az alább közölt eset emlékét kitörölni.

Alfred Müller-Armack: *Auf dem Weg nach Europa – Erinnerungen und Ausblicke* (Rainer Wunderlich, Tübingen + C.E. Poeschel Stuttgart, 1971). – 1. fejr. Reise nach Alt- und Osteuropa – Sommer 1943 - 21-25. 1.

A német szociális piactgazdaság elméleti előkészítőinek munkáit tanulmányozva bukkantam Alfred Müller-Armacknak, Ludwig Erhard gazdasági miniszter államtitkárának idézett írására. A fejezet címe, amely ó- vagy öreg Európát említi, első olvasásra érthetetlen volt számomra. Hogyan lehet a régi Európát kelet Európa mellé állítani? – kérdeztem. Éppen a mostani, az európai alkotmánytervezettel kapcsolatos viták fényében nyilvánvaló, mit jelentett Müller-Armacknak a magyar "elder statesman" beszéde a keresztény gyökerű, emberi jogokat tisztelő Európáról.

Sajnálatos, hogy Müller-Armack nem vette magának a fáradságot arra, hogy kiderítse, ki lehetett az az idős államférfi, aki a banketten a rá nagy hatást tevő beszédet elmondta.

Izgalmas lenne azokat a jelentéseket olvasni, amelyeket a két csúcsszervezet, a Reichbank ill. a Reichswirtschafts-ministerium "különleges megbízottai" a Gestaponnak készítettek.

Kállay Miklós miniszterelnök 1943 évi próbálkozásai érdekes és tragikus eseményei a 20. sz. magyar történelmének.

De szóljon immár maga Alfred Müller-Armack:

(...) "1941-ben Münsterben megalapítottam az "Általános és Textilpiaci Kutatócsoport"-ot (...) Ezzel kapcsolatot teremtettem a német textilipar vezetőihez, Hans Croon-hoz és Ernst Helmut Vitshez. Tőlük kaptam a meghívást 1943-ban, hogy egy ipari delegáció tagjaként Magyarországra utazzam. A hivatalos jóváhagyást az utazáshoz

meg sem kíséreltem megszerezni. A délkeleten sok kapcsolattal rendelkező, segítőkész Hans Croon ellátott a nagykövetségek gazdasági attaséihoz címzett ajánlólevelekkel és a magyar-, a román- és a bulgár textilipar meghívásaival. Kicsit furcsán szervezett út volt ez, amely külsőleg a textilipar tanulmányozását célozta. Ezek azonban engem nem fogtak meg különösebben, bármilyen fontosak is lehetnek. A háttérben az a vágy állt, hogy a kelet-európai országok komplex vallási szerkezetét tanulmányozzam. Akkoriban hivatalosan ez nem volt valami keresett téma. Tíz márka készpénzzel és az előre váltott vasúti jeggyel a zsebemben indultam útnak Magyarországra. A meglehetősen üres vonaton az útitársak üzletemberek és funkcionáriusok voltak, akik nem hagyták ki annak a lehetőségét, hogy Budapestre utazzanak. Magyarország abban az időben még tejjel-mézrel folyó ország képét mutatta. A német befolyás nem volt képes arra, hogy azoknak az országoknak a piacait, amelyekbe készültem, a védjegy- és kényszergazdaság egységes szűrkeségébe borítsa. Közvetlenül azután, hogy a vonat áthaladt a magyar határon, a velem utazó férfiak mintegy parancsszóra az étkezőkocsiba tódultak, hogy a szabad gazdasággal történő találkozásukat a magyar nemzeti itallal, az erős "barack palinka"-val ünnepelejk. Követtem őket, és csodálkozva tapasztaltam, hogy itt mindaz, amit mi nélkülözünk, még kapható volt. Érezhetően emelkedett hangulatban láttam magam előtt elvonulni a pusztasíkságát. Megleptek a nagy síkság ritka és nyomorúságos települései, amelyen alig lehetett olyan gazdasági udvart látni, amelynek háza egy szobánál több helyiséget sejtetett. Csúrként használt szalmaboglyák, gémeskutak tarkították a festői szegényességet, ami elvárásaimat Budapesttel szemben észrevehetően csökkentette.

Azután jött maga Budapest. A távoli síkságból kiemelkedett az akkor még ragyogó világáros csodálatos kastélyaival, kormányépületeivel és körútjaival. Alig tudtam elhinni, hogy ilyen elegáns élet autókkal és fényes lovas kocsikkal még létezik. A város még mindig, mint a Monarchia magyar fővárosa mutatkozott be. Világos volt szá-

¹ Cím, alcím tőlem - JHT

momra, hogy egy másik Európába léptem át, amelyet nem úgy mint Németországot és Olaszországot nem a történelem során kifejlődött számos város hozott létre. Itt, mint keleten mindenütt, a politikai élet centralizációja hozott egy olyan központot létre, amely a körülötte fekvő vidék jellegtelenségével teljesen ellentétes volt. A német ipari delegáció tagjaival a "Duna palota" hotelban laktam. Szobám a Duna túlsó partjára nézett, ahol egy dombon tornyosuló kormányépületek a régi osztrák-magyar Monarchia második fővárosának összehasonlíthatatlan fényét mutatta. Ugyanott voltak a nemesség és a pénzarisztokrácia gazdagságukat nem titkoló palotái is.

A másnap kezdődő ipari tárgyalások során, amelyeken mint megfigyelő részt vehettem, persze megmutatkozott, hogy mennyire kevésbé felelt meg ez a külső kép a politikai valóságnak. A magyar kereskedelem, amely még jól ellátott piaca révén jelentős tartalékokat rejtgetett, Németország viszonylatában világos egyensúlyhiányt mutatott. A háború szolgálatába állított német ipar távolról sem tudott annyi árut Magyarországnak szállítani, mint amennyit onnét politikai nyomásra exportáltak. A keletkező hiány kiegyenlítése volt a téma. Meglehetősen kísérteties játék volt az egyre romló háborús helyzetben. Az oroszok már messze Besszarábiába és román területre nyomultak be. Valószínűleg egyetlen német résztvevő sem hitt a német győzelemben, akármilyen optimista is volt. Mégis a német javaslat arra irányult, hogy a hiányt tovább növeljék, és a végső győzelem után gépipari szállításokkal egyenlítsék ki. Akkor Magyarország még bizonyos függetlenséget élvezett. A német delegáció tevékeny vezetője, aki szemmel láthatólag élvezte a Gellért Szálló látszólag kellemes környezetét, nem sietett a tárgyalásokat befejezni. Összeráncolt homlokkal megállapította ugyan, hogy a magyar fél delegációja élére zsidó politikust nevezett ki, de ezt akkor tudomásul vették. Csak egy évvel később változott a helyzet az akkor még uralmon lévő magyar kormányzó, Horthy tengernagy fegyvernyugvási javaslatára. Akkor még Magyarországnak "kegyelmi időszaka" volt. A német delegáció legtöbb tagja számára világos volt, hogy a tárgyalások eredménytelenek maradnak. De legtöbbnek nem is ez volt az utazás fő célja.

Felejthetetlen számomra az az este, amelyre a magyar fél hívott meg. Számos magyar miniszter, volt miniszter és politikus jött össze. Egy öreg magyar miniszter beszéde emlékezetembe ivódott. Szólásra emelkedett, és a német nacionalizmus hatalma és befolyása alatt álló helyzetben Magyarország nevében nyíltan állást foglalt a keresztény Nyugat mellett. Állama létének értelmét a nyugati szabadsághoz való ragaszkodásban és a keresztény hit védelmében látta. Ilyen szavakat Németországban már egy évtizede nem lehetett nyilvánosan hallani. Felszabadító sokként hatottak egy nálunk elsüllyedt világból, itt azonban nyílt és szabad híveket talált. A terített asztal kellemessége sőt luxusa érdektelenné vált ahhoz az élményhez képest, hogy valahol még vannak erők, amelyek merték még a régi Európát a keletre legmesszebb előretolt állásaiban védeni.

Szabadság, demokrácia, törvény, erkölcs

(1977. június 26)

Balla Bálint professzornak a szabadságról és 'szabadságokról' szóló gondolataihoz² szorosan kapcsolódik F.A. von Hayek Nobel-díjas tudós cikke, amelyet "Wohin steuert die Demokratie" címmel a Frankfurter Allgemeine Zeitung 1977. jan. 8-i száma közölt.

Von Hayek professzort évtizedek óta foglalkoztatja a szabadság biztosításának a gondolata. A cikk, amelyet itt ismertetni kívánunk, azért érdemel különleges figyelmet, mert a nyugati demokráciák valóságából indul ki, azaz feltételezi a többé-kevésbé meglévő 'szabadságokat'. Emellett sok mai álmodozóval és társadalmi felforgatóval ellentétben egy fajta megfontolandó megoldást is javasol.

Cikke bevezetőjében von Hayek hitet tesz a demokrácia elve mellett, annak ellenére, hogy ez az államforma "nem bizonyult a zsarnokság és elnyomás ellen biztos védelemnek"³.

² Balla Bálint: Október szabadságai - KSz 1976. 3. sz. 201-218 lap

³ Ezzel az idézőjellel a von Hayek professzor cikkéből szó szerint fordított mondatokat vagy kifejezéseket jelöljük.

"A demokrácia megvalósulását nemcsak a kormányok váltakozása jellemezte, hanem az is, hogy egyre többet kormányoztak" (azaz a kormányok hatásköre az élet egyre több területére terjedt ki). "Korábban az alkotmányok fokozatos fejlődése a kormányok hatalmának korlátozását célozta. Egy idő után azonban az a közmeggyőződés kezdett meggyökeresedni, hogy a hatalom túlkapásaival szemben nincs szükség ún. alkotmányos korlátozásokra. Úgy vélték, elégséges, ha a választott parlament többsége ellenőrzi a kormányt." Így jött létre a "korlátlan demokrácia". Nem a demokratikus kormányforma általában, hanem ez a korlátot ismerni nem akaró demokrácia okoz problémát. A baj az, hogy az ún. törvényhozó testületek kormányzati feladatot kaptak. Nem ez lebegett a népképviselői rendszerek egykori teoretikusainak, elsősorban John Locke-nak a szeme előtt. Ők a *jogállam* eszményképében a törvények uralmát, azaz a törvények szerint való kormányzást akarták megvalósítani.

A mai parlamenti többségeknek módjuk van arra, hogy olyan törvényeket hozzanak, amelyek éppen e többség, és a belőle alakított kormány *érdekeit*, nem pedig az egész közösség minden tagjának a *szabadságát* szolgálják. Az ilyen törvényeket csak rossz tréfának lehet bélyegezni – írja F.A. von Hayek. A valóságban ui. itt a kormányzói hatalom törvénytelen gyakorlásáról van szó. Ha valaki azt állítja, a jogállam működése azáltal biztosítja van, hogy a kormány intézkedéseit valamely többség jóváhagyja, az a szavakkal játszik.

Von Hayek professzor ezután jellemzi a mai parlamentek törvényhozói illetve kormányzati funkcióját. Finom megkülönböztetésről van itt szó, hiszen alaki szempontból a parlamentek törvényhozó testületek ma is. A törvényhozás azonban zömében a kormányzati tevékenység sokszor nagyonis aprólékos és részletekbe menő szabályozásában merül ki.

A feladat az lenne, hogy a tulajdonképeni törvényhozást a kormányzástól, a kormány tevékenységének közvetlen támogatásától elválasszuk. Ezáltal újra helyreállna a klasszikus ideál: a törvényhozó, a végrehajtó és a bírói hatalom szétválasztása.

A 'valódi' törvényhozást von Hayek egy "érett emberekből alakított országgyűlésre" bízna, amelybe minden évben a 45 évesek korosztálya

15 évre választaná meg képviselőit, a testület 1/15 részét. A pártpolitika érvényesülése helyett a kiválasztásnál *a személyi értékeknek* kellene döntőnek lenniük. Ún. évjárat-klubok alakulnának országszerte, ahol az emberek összeismerkednének, és a pályázók közül a megfelelő jelölteket kiválasztanák.

Ha jól meggondoljuk, nem is olyan utópikus javaslatok ezek a pártpolitika sokszor kicsinyes intrikáiba belefáradt mai ember fülének.

Az az igény, hogy a törvény uralkodjék a társadalomban még a kormányhatalom felett is, a Nobel-díjas tudóst egy nagyon érdekes megállapításra készíti. Így ír: "A demokratikus kormányzatot indokolt a nem demokratikussal szemben előnyben részesíteni. Ennek ellenére hajlom arra, hogy a törvények korlátozta nem demokratikus kormányzatot a korlátot nem ismerő demokrácia fölébe helyezzem." Merész szavak ezek abban a korban, amikor Chilétől a Szovjetunióig egyetlen totalitárius rezsim ajkán nem halkul el a 'demokrácia' jelszava.

Itt jutunk el azonban éppen ahhoz a ponthoz, ahol von Hayek professzor gondolatait tovább kell szőnünk. A felvilágosodás eszmevilágát éppen napjaink gondolkodása haladja túl. Lassan felismerjük, hogy sem az ész sem a törvények uralma nem hozza meg a megoldást az emberiség nagy problémáira. A gondolatmenet teljessége kedvéért legyen szabad ezek közül a nagy problémák közül párat idézni: a háború elkerülése, az éhínségek megszüntetése, a természet megmentése a 'homo technicus' rombolásától, a politikai gyilkosságok és a terrorizmus, súlyos becsületbeli eltévelyedések a hatalom megtartása érdekében.

A törvények és a törvényekhez hasonló hivatalos előírások egész életünket a legapróbb részletekig szabályozzák. Ugyanakkor azt kell tapasztalunk, hogy ezek az előírások nem képesek olyan magatartást 'teremteni', amely a modern társadalmat kínzó visszaéléseket kiküszöbölné.

Itt botlunk az erkölcs fogalmába. Állíthatjuk-e, hogy F.A. von Hayek elképzelése a törvények uralmának helyreállításáról magában foglalja az erkölcs uralmát is?

Kezdve a mózesi Törvényen nyilvánvalóan könyvnyi anyagot lehetne összehordani arról, hogy a legújabb kor teljes szekularizációjáig miként fonódott egybe 'törvény' és 'erkölcs'. Ez nem is cso-

da, hiszen mind a kettő magatartásszabályok gyűjteménye az ember társas életének a rendezésére. Az előbbi az állami életre utal. Törvényeken olyan magatartásszabályokat értünk, amelyek megtartására az állam polgárait és azok szervezeteit hatalmi eszközökkel kényszerítheti.

Ezzel szemben – elvileg – a helyes erkölcsi magatartást az állam nem írja elő. Az erkölcs valamiképpen az Isten, a vallás és elsődlegesen az egyes ember ügye. Az ember a lelkiismerete ítélőszéke elé viszi a tetteit. A lelkiismeret az első fórum annak elbírálásában, hogy ezek a tettek megfelelnek-e az erkölcs szabályainak.

Van-e ilyen körülmények között jogosultsága annak, hogy az itt ismertetett állambölcseleti tanulmány neves szerzőjétől az erkölcs kérdésének az elhanyagolását számon kérjük?

A mai szekularizált, deista vagy ateista ember szempontjából erre semmi alapunk nem volna. De mintegy 'argumentum ad hominem' gyanánt ennek a mai embernek kell szegezünk a kérdést: von Hayek professzor panasza a túl sok kormányzással kapcsolatban nem abból a tényből következik-e éppen, hogy a helyes lelkiismeret bírászkodását a 10 parancs ügyében az állami bírászkodás váltotta fel sok ezer parancs, azaz törvény alapján?

A mai ember 'nem tud mit kezdeni' az erkölccsel. Száz ember százféléképpen határozza meg. Azon a homályos óhajon kívül, hogy 'bár csak az erkölcs jobban uralkodnék a mai társadalomban' nem tud hidat verni a törvény és az erkölcs közé.

Szükséges egyáltalán ilyen hídverés? Talán nem is, ha erkölcsnek és törvénynek, illetve a kettő képviselőjének egyháznak és államnak igazi szabadságban történő együttélése biztosítva van. Nem kétséges, hogy ma a fizikai hatalom teljes egészében az állam kezében összpontosul, az egyházak befolyása az államéletre ill. kormányzásra minimális. Amikor ezt a tényt elismerjük, vissza kell térnünk F.A. von Hayek követelményéhez: a törvények szerint való kormányzás kevés kormányzást kell hogy jelentsen, és sok szabadságot.

Éppen itt jut szerephez az erkölcs. Gondoljunk arra, hogy milyen kevés erkölcsileg esetleg megengedett cselekedet ütközik törvénybe! Az emberek túlnyomó többsége ma is egy-egy cselekedete előtt inkább arra gondol, erkölcsi felfogásába ütközik-e a szóban forgó tett, nem pedig azt, hogy törvényellenes-e.

Nem azt kell tehát vizsgálnunk, hogy a különböző emberek erkölcsi felfogása milyen nagy mértékben üt el egymástól. Ha mintegy matematikai módszerekkel megkísérelnénk a különböző erkölcsi fölfogások illetve szabályrendszerek 'közös részét' meghatározni, csaldóttan kellene megállapítanunk: nem érdemes erkölcsről, mint társadalmi magatartásszabályok rendszeréről beszélnünk.

Érdemesebb figyelni arra, hogy bizonyos helyeken és történelmi viszonyok között igen magas fokú erkölcsi ideálok alakultak ki. Ezekkel egy időben, mint egy ezekkel kölcsönhatásban a társadalmi együttélés kultúrája is igen magas volt. Ezeknek az állapotoknak a kialakításához és fenntartásához nemcsak az emberek egyetértése (érdemes közbevetni, hogy a latin consensus nemcsak egyetértésre, hanem egyet-'ézés'-re is utal!) hanem tudatos munka is szükséges.

A közelmúltból erre az angol gentleman ideál és a 'tenyésztésre' kialakult 'public school'-nak nevezett magán középiskolák szolgáltatója a legjellemzőbb példát.

A 'gentleman' magatartását sem az írott állami törvények szabályozták, cselekedetei mégsem ütköztek törvénybe. De áll ez régebbi korokra is. Az erre a névre méltó keresztény lovag vagy városi polgár és mindazok, akik tiszta erkölcsi szempontok alapján élték le életüket 'saját maguktól, t ö r v é n y n é l k ü l tették a jót' mint azt Ovidius a képzeletbeli aranykor emberéről írta.

A mondottak alapján szabad talán a tanulmány címének a szavait az alábbi egyszerű megállapításba rendeznünk: Minél tökéletesebb az *erkölcs* annál egyszerűbb lehet a *törvény*, igazabb a *demokrácia*, veszélytelenebb a *szabadság*.

L. Kecskés András

AJÓ (Otrokocsi Fóris és a JHVH nyomában)

A magyar zenetörténet első, 1538-ban nyomtatott kottafejekkel megjelent verses históriája a zsidó és a magyar nemzet sorsának párhuzamára épül, mely különösen a protestáns irodalomban a 18. század végéig tartotta magát. Az egymás mellé állított és összehasonlított magyar-zsidó sorstörténet sűrűn előforduló irodalmi-történeti fordulat/toposz felélesztésére és erősítésére írta 1693-ban az Origines Hungaricae c. nyelvészeti munkáját Otrokocsi Fóris Ferenc/ 1648-1718/. A volt gálya-

rab, majd nagyszombati jezsuita haláláig fáradozott a szétszakadt egyház újraegyesítésén és a magyar nyelv eredetének felderítésén. Ugyan a magyar és a zsidó nyelv rokonságáról szóló műve tévedésektől nem mentes, de az úttörés minden buktatója ellenére jó helyen tapogatózott. A szkíta időket emlegető, nagylélegzetű dallammal ellátott históriás énekünket követő gondolatok e témát járják körül.

MIKEPPEN AZ WR ISTEN ISRAELNEC NEPET EGIP-
tombol es hafonlo keppen az magyarokat
Szithiabol kihoſta

Farkas András
1538.
M 3 b) [36. l.]

Ier - ſe em - le - ke - zőne az ő - rök Iſ - ten - nec,
chu - da - la - tos nagy ha - tal - maſ - ſa - ga - rol
mely - lyel bi - ty - a - bol re - gi ma - gya - ro - kat
io ma - gyar or - ſag - ba il - lyen kep - pen ki - ho - za
mind re - gen ki - ho - za az ſi - do ne - pe - ket
fa - ra - ho ki - ral - nac mar - ka - bol űn - se - ge - ből.

Esztergomi Farkas András: Cronica de introductione Scytтарum in Ungariam et Judeorum de Aegypto. Krakkó, 1538.

Az első két versszak sormetszete:

12+11 - 12+12 - 12+13 / 12+13 - -12+13 -
12+13

Jersze emlékezzünk az örök Istennek csudálatos nagy hatalmasságáról,

Melyvel Scythiából régi magyarokat jó Magyarországra olyan módon kihozá,

Ment régen kihozá az sidó népeket Fáraho királnak markából, ínségéből.

Mind a scythiai hatalmas magyarok származának két jeles férfiaktól:

Egyik férfiúnak Hunor vala neve, és az másodiknak nagy Magor vala neve,

Kiktől az magyarok, felneveztetének: Hunorról hunnusnak, Magortól magyar(ok) nak.

Jóllehet magyarok el-benn Scythiában hatalmasok és nagy sokan valának... stb.

Számos bibliatörténettel foglalkozó tudós állítja, hogy Izrael népe Kr.e. a 18-19. században fokozatosan foglalta el Kánaánt – Kain népének szálláshelyét, az ókori Palesztina ill. Galilea földjét, ahol ide-oda vándorló legeltető pásztornépek éltek, majd *azok nyelvét átvette*. Dolgozatunk e nyelvtörténeti eseményen alapuló, szerény észrevételeivel szeretne hozzájárulni a téma fehér foltjainak eltüntetéséhez.*

Izrael Istene, JHVH / JaHVeH hangzóinak magyar nyelvű rokonságához magyarázat szükséges, melyre álljanak itt a következők:

A régi héber hagyomány négyszögletbe férő jele / tetragrammja, a *JHVH* a „kimondhatatlan Isten-név” jelölése lett. A magyar nyelv használatában a „Kimondhatatlanul jó” kifejezés mai napig használatban van, mely a felfoghatatlan, a végtelen jó-ság kifejezője. Izrael népe a Tóra / Mózes öt könyve / elfogadásával vakon megbízott Istenben, mondván: Amit Isten felajánl az csak „jó” lehet. A JaHVeH jel első fele számos héber név első szótagjának alkotóeleme lett. Több esetben a H-t már ki sem írták, mert feltehetően – mint annyi más mai nyelven is: néma volt. A JHVE-vel kapcsolatban álló személynevek közül a fontosabbakat állítsuk egymás mellé: Jaazanja, Jachim, Jakob /az ősatya /, János (gör. Johannesz), Jehosefát, Jehu, Jesaja, Jesua v. Jehosuah / Jézus nevének egyik lehetséges őse /, Jiftach v. Jefte, Jiszreel, Joáb, Joás, Joel, Johanna, Jojachim, Jojakim, Jonatán, Jorám, Jozefát, József, József, Judit stb. A „J” után öt különböző magánhangzós variáció van. Figyelmet érdemel a „H” kimaradása ill. némasága,

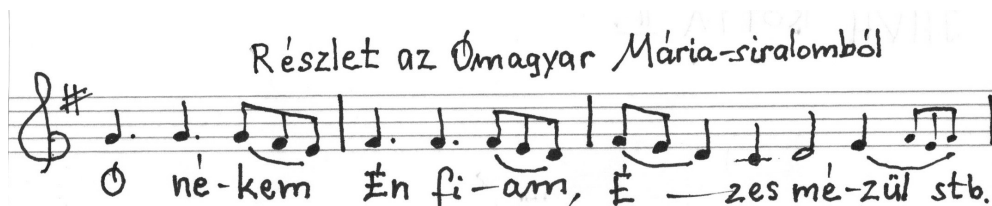
mely után csupán a JaV/e marad a JHV/éből. Az így magára maradt Jo és JaV szórészek már alkalmasak arra, hogy honi szavakkal összevegyessük. Először a Jó és a Jó/ság mellé a Jó/szága vagy valakinek a JaVa / Jó-Ja, vagyona jelentés tűnik fel. Pár mondat erejéig példákat állítva: „Christus leszáll magas mennyországából, szent Atyjának parancsolatjából, mint mennyei jóságok az égből, dicsértetik Angyalok szavából.” / Huszár Gál / Megette a kenyere JaVát / többségét. E bölcs mondat az évek múlását jelzi.

Ide tartoznak szorosán a JaV-ít és a JoBB-ít – a kettős ajakképzésű / bilabiális szóvégek. Javallat = jó-tanács, javas / jobbító, gyógyító /, Jau és Jaum alakokban fordul még elő Kr.e. 20. századi a sumér-akkád iratokban, de nem egy isten-névvel kapcsolatban. Magyar oklevélben 1211-ben jelentkezett „Iou” alakban, „jó” jelentéssel.*

Az ősi pelazg / palóc / – ivadékok / a hellén kor előtti nép a Peloponnészoszon /, a palócok magánhangzó-torlódásos kiejtésükkel / diftongussal a jó-t ma is jau-nak mondják. A latin „u” hangzót írásban a V-vel jelölték az etruszkok hatása alapján, így a „jau”-t JAV-nak írhatták egykoron. Észrevételünk jogosságát alátámasztja a csángó magyar és a görög nyelv közti félreérthetetlen testvéri kapocs: a csángó Jó és a görög „ia” és „eü”. Ezzel rokon a „Jó/szág” szavunk, mely a görög eü/sz szó értelmében a JaV/adalmat ill. a JöV/edelmet jelent.

Tanulmányunkban a kopt „Jeu” = Isten szó is említést érdemel; hallatára érik a bizonyosság.*

Itt kell megemlítenünk, hogy a perzsa iZS-DaN / Isten/ szó a magyar *Jót/tevő, ős-tevő jelentésű*, az „ős-TeN”-ni tudó ill. – cselekvő, szavunknak egyik lehetséges fölmenője. Az „íz”, *Jó/érzést* jelent, hiszen az íztelen étel, az a nem jó étel. Így válhatott az „isteni-Jó”, az „égi Jó” egyes népek nyelvében a gör. Iéz/osz/, a lat. Iz/usz/, a szláv Ísz/usz stb. a földre szállott istenfiú nevére, aki életét „adta” az emberiségért. Ide sorolhatjuk még az oszét/szkíta/ nyelv „ad” szavát, melynek jelentése „íz”.*

Fontos tudni, hogy a H / a héber He / vagy néma, vagy egy torokhangot kell helyébe gondolnunk illetve kiejteni, mely hang egy rekedt G hangzónak / héber Gimel / is felfogható: JHVH. Ebből magyarázható a magyar iG/e szógyökünk is, hiszen pl. az JNRI, Jézus keresztfájának latin feliratának i betűjét is J-vel írták, mégis „i” hangnak ejtődik. Különben a héberben a „J” neve = Jó/ta. Ennek értelmében maradtak a I – G /H / mássalhangzók.

A magyar énekmondók az iG/RiC, iG/ReCH más helyesírási szabállyal / ortográfiával írott alakjának iH/eRCek eredetéhez jutottunk közelebb. Régi helyesírásmóddal / orthographia archaica-val a következő jellegzetes változatok találhatóak a különböző oklevelekben: Reg/us / 1219, Igrech falu/ 1244, „de villa Igrych” / 1251, Igruch / 1279, Igrich / 1280 stb. Fontos tudni, hogy Szabolcsi Bence nem értett egyet az Igric-név szlávból való eredeztetésével.

Az iG vagy az iH az szótöredék a magyar ige, igen, igazság, igazítás stb. szavak első szótagjának

gyöke. Benne megtaláljuk az iG/azat szóló, ReG/élő énekmondót. Mindezeket azért szükséges elmondanunk, mivel a múlt száz évben kiadott etimológiai szótárak, szolgál-hűen átvették IGRiC szavunk eredetmegoldásaként a szláv „igraty” /játszani/ szót. Meg kell mondanunk, hogy a muzsikások, csepűragók munkáját, mint játszást, csupán 1546-ban illette először egy szerencsés hallgatójuk: „Ebédkor attam az hegedősöknek és a yatekosoknak” – ti. borraivalót.

Németes családnevek pl. Oberrecht = legfelső igazság, tehát = Isten, az ober fölső /és a Recht / igazság, jog összetételének egyetlen része sem alakilag, sem jelentésileg nem állítható párba egymással. Szemben a magyar iGe, melyen az íGY, / talán az / eGY, szón át az aTYA ill. az aTYA/istenhez alakjához jutunk, mely nem más, mint maga az éGi – iGe.

Nyelvünk, mint az őstudásunk egyik hordozója, úgy jelenti magát, hogy az iGe és a legfőbb Jó jelentésazonosságot mutat:

iG/e, Legfőbb Jó,	iG/en, Jól van,	iG/azság, Jog,	iG/aza van, Jogos,	iG/azgató Jogot / kötelességet betartató
----------------------	--------------------	-------------------	-----------------------	---

Balassa Bálint, katonaköltőnk a sokszor leírt Szent Isten és az Úristen jelzett főnevek mellett, 1578-ban a Reménységem nincs már nekem... kezdetű verse utolsó versszakának kezdetén a jó Istent okolja, hogy szerelembe esett. Ez a jó-jelzős Isten a költő egész költői munkásságában csupán egyszer fordul elő. *

1250 után, a Leuveni-kódexben található Ómagyar Mária-siralom szövegében a következő

olvasható: „...én jonh/om...”, azaz az én bensőm. Ez szívet, májat stb. azaz belsőséget is jelenthetett a középkori magyarban, de leginkább a szívet. Elvontabb értelemben az egészséges ember azon képességét értjük, mellyel a jó/tól a rosszat képes elválasztani.

Egy 1508-ban leírt Mária-énekünk szövegváltozatában így olvasható:

Reddnéznek szenteknek szemé - i,
Es véneknek keserves szíve - i,
Es árváknek nyomorult i-ha - i.

Mindezt megismételve: A JoNH és az iHa vagy JuH / régi szövegeinkben a szívjósságot, a jót és rosszat érzékelő természet-adta / biológiai jelzőrendszerünket jelenti. Katolikusoknál nem véletlen, hogy az Isten Báránya, Jézus szívéről annyi ének zeng. Jézus Szíve Társaság néven számos kisközösség alakult az évszázadok folyamán, különösen a barokk korban.

Találó a hun „jenekh” ének jelentése, hiszen az éneklés a legbensőbb megmutatkozásunk, az éN/ünk, az énekünk – belsők, szívünk kitérésével hatni másokra. Még az 1850-es években a „bárdelejes” képesség ismert volt, amely a varázserejű ráéneklést /az incantatiót jelentette.*

Visszatérve a JH jelünkre, a JaHVe szavunk e szótagára, benne felfedezhetjük a JuH szavunkat, mely az istenfiú rejtjeles megnevezésére: Isten Báránya, melyből a régi bibliás idők Jó/jára, JaV/ára enged következtetni.

Soroljuk fel a közbeszédben használt gyakorabban előfordul mondatokat a Jó/ról és a JaV-ról! JaV/adalom és annak magas hangzós testvérszava a JöV/edelem.

JaV/akorabeli: az idős, a számos évet megélt szerencsés, embert jelenti.

JaV/aS – Jó/s cigányasszonyok a pénzünkért heti és országos vásárokon leginkább Jó/t jósolnak. Magyar szófejtők a Jó szavunkat ugor eredetűnek tudják. A JöS címszónál a cseremisiz Ju és Jo szavakat olvashatjuk, mely „varázsigét” jelent. Miután a JaV-val induló mondatok mindegyike a jó-ról szól, a JaV/asolni ige jelentése: jó szándékkal valami jót tanácsolni; nem más, mint a gyógyító szándékkal megáldott JaV/as (asszony), hangzó és alaki leszármazottja. Végtére is a JaV/ításban benne van a JoBB/ítás, de még a JaV/ulban is megtaláljuk a Jó/t, a Jó/ra változtatást.*

Visszakanyarodva a Jo/NH / BeL/sőség szavunkra: a sumér időkben az élet minden színterén gyakorlat volt a máj- és a béljéslés. Leginkább az eget a földdel összekötő papok feladata volt a „hívők” kérdésére, álmaik történéseire választ adni. A válaszra várók, hogy a válasz kedvező legyen számukra, egy templomszentély padlóján töltötték az éjszakát. A csíksomlyói pünkösdre érkező távoli búcsúsok, a „keresztalják” az ókori szokást utánozva a nagytemplomban helyezkedhettek el, egy régi szerződés szerint 3 éjszakára, melyet pihe-néssel és imádsággal töltöttek. Csíksomlyón az ő

indítékot mind a papok, mind a búcsúsok már elfeledték. A „templomban-alvást” ma már csupán a test fáradalmával magyarázzák, és abból a gyakorlatias megfontolásból, hogy a reggeli felkelést követően minél közelebb legyenek a pünkösdhajnali Napvárás „kissé pogány” a hajnali Napvárás hagyományának /rítusának központjához, a Megváltó / Salvator kápolnához.*

Istennek, a „VÉGTELEN JÓ-SÁGNAK” szóösszetételi összefüggéseit keresve kimutatható. Pl. a németben: GoTT= Isten, Gut = VaGYoN, azaz amink van, az a mi JaV/unkra van, tehát az (ném. gut =) Jó.

Az angol nyelvi szerkezetben is hasonlót találunk: GoD = Isten (good=jó) alakilag rokonok. Az angol „jó” keltás alakja a „well”, mely szintén a jóval van összefüggésben. Ezt azért gondoljuk, mert a „well to do” anglicizmus a gazdagság, a tehetőség, a VaGYoN szavak kifejezése. Mindkét indogermán nyelven a „Jó” szó egymásnak ikrei: Ja – Ye/s/. E nyelvekben nem szükséges a jó nevet az Isten elé tenni, mint a magyarban: pl. Jó-isten, mivel az isten szavuk eleve a Jó-t jelenti. Tegyük kísérletet arra, hogy a magyar „Jó” szavunk – mint Istent jelentő JÓSÁG – miként áll meg jelzői szerkezetekben:

végtelen Jó/ság, – örök Jó/ság – legfőbb Jó/ság stb.

A bibliai történések idején a családok, a nemzetségek vagyonát elsősorban a haszonállatok: BáR/ányok, BiR/kák, JuH/ok száma határozta meg. Ez volt a JaV/aDaLoM, BiR/tok, a haszon. Csodálatos a magyar nyelv felépítése, hiszen a magánhangzó utáni 1. sz. 3. személy – még a BiR/kanyájra épült vagyonra utaló – BiR/tokos esetének jele szintén a szóban forgó hangzó, a „Ja”. Mindezekon túl a ság-ség képzővel JuH-ból lett a Ju(H)-ság, majd ebből a Jóság illetve a Jószág, mint valakinek vagy valaminek a birtoka értelemében.

A BaRoM szavunkba már az összes négy lábú haszonállat beletartozik. A gót-német BaRM/herzig = irgalmas, könyörületes, szó szerint „jószívű” is ide sorolható, nem különben a JáMBoR = Jó eMBeR, az emberre s állatra egyaránt használható „szelíd” jelentésű szavunkkal együtt.*

Felettebb elgondolkodtató a héber BiR/aH a magyar BíR/ó hasonlósága, hiszen a bíráló a leg/Jo/bbat akarja, az IG/azságot, az iG/az-fél

JaV/át. JH szótagunk isteni jelentése Isten JuH / az Isten BáR/ánya s a földi életünk végén BíR/ánk = Jézus Krisztus. A VaGY/on szót tovább fejtvé eljutunk Istenhez, aki VaGYoN ill. Ő az, aki van. Tapasztaltuk azonban, hogy a VaGYoN, pl. a sok pénz, a rosszat is szolgálhatja. Minden jel arra mutat, hogy a magyar VaGYoN szó testesíti meg számunkra a gonosz és a jó, a Ji/N és Ja/NG örök küzdelmét.

Izrael fiai az ígéret földjén élő törzsek – nemzetek nyelvét átvették, melyből – a történelmi kutatások szerint – egy igazságrész a magyar nyelvet is érinti. Ezt érezte meg a 17. század vége felé Otrokocsi Fóris Ferenc nyelvész, s e gondolatkör parányi szeletét jártuk körül tanulmányunkban. Annyi bizonyos: a közel négyezer esztendő, ókori HoN- ill. KáN/aán – foglalásból két dolog maradt ránk örökül: az iSTeN (AKI VaGYoN) „szeretete” és a SÁTÁN egyik eszköze, a pénz (AMI A

VaGYoN) „csábítása”. Az egyik a magasságokba repít; ezt mutatják magasrendű magánhangzói, a másik leránt, ha nem jól sáfárkodunk „szabad akarattunkkal”, hiszen a RoSSZ, a GoNoSZ = a SÁTÁN magánhangzói mind mélyek. Lehet, hogy így kerek a világ?

Rimay János Balassa Bálint tanítványa, Bocskai István és Bethlen Gábor protestáns fejedelmek titkára, törökországi követe, tanácsadója az 1620-as években így ír mindezekről:

E világ elmerült a pénz szeretetben,
Kevesen örvendnek az igaz életben,
Jó cselekedetben
S az isteni csendes lelkiismeretben.
Elmarad ez világ s mind pénzi gyűjtemény,
Hát ne torkoskodjunk, mint vizi hüvelmény,
Lelkem ne légy kemény,
Szolgálj Istenedet s nem nyél el mély örvény.

E világ elmerült a pénz szeretetben,
Kevesen örvendnek az igaz életben,
Jó cselekedetben
S az isteni csendes lelkiismeretben.

BIBLIOGRÁFIA

Szabolcsi Bence: A magyar zene évszázadai. L. Bp., 1959. 140.

Herbert Haag: Bibliai Lexikon. Bp., 1989. 639., 839., 1406.

A lexikon megírásánál 112 neves Biblia-kutató professzor működött közre.

Georg Braulik: Ószövetség és liturgia. Pannonhalma, 2012. 10.

Huszár Gál: A Keresztyéni Gyülekezetben való isteni dicséretetek. Kassa? 1560-61.

Szamota István: Magyar oklevél-szótár: Bp., 1902-1906.

Zoltán Falvy: Spielleute im mittelalterlichen Ungarn. Stud. Mus. Bp., 1961. 56.

Eckhardt Sándor: Balassa Bálint összes versei. Bp., 1968. 19.

Czuczor-Fogarasi: A magyar nyelv szótára. Pest, 1864. Hun - oszét - magyar szószeret. Bp., 2004.

Bárcezi Géza: Magyar szófejtő szótár. Bp., 1941.

Domokos Pál Péter: Kájoni János: Cationale Catholicum. Bp., 1979. 14.

Csomasz Tóth Kálmán: A XVI. század magyar dallamai. Bp., 1958. 763.

Eckhardt Sándor: Rimay János összes művei. Bp., 1955. 124-125.

L. Kecskés András

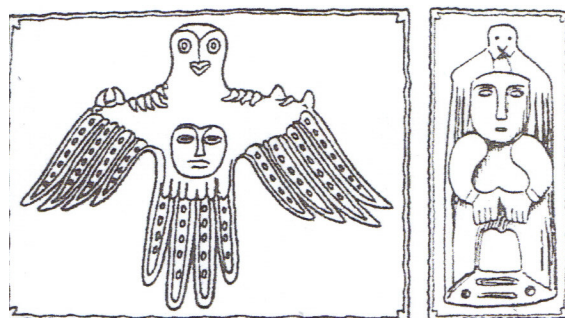
BAGOLY-ASSZONYKA AZ ISTENI MADÁR és a BÚT ŐRLŐ MALOM

Tudjuk, hogy a kabar néptörzsünk szent állata a BagoLY volt, a sötét világ/úr!/ istene. Brehm az állatokról írott könyvében az éjszaka királyának nevezi. Egy ógörög érme egyik oldala BaGLYot, a másik oldala Pallas Athénéét ábrázolja.

Athéné = a latin Minerva, a szabinok /a szabell-szaber magyarok és az etruszkok bölcs tanácsokat osztogató, „bagolyszemű”, „szűz” istenasszonya volt. Az istenek sorrendjében közvetlen Zeus után emlegették. Szent állatja a BaGoLY /görögül: GLauX / homéroszi mása / epitetonja után GLauKoP/isz, mely magyarul ragyogót, fényestekintetűt jelent; keleten csak isteneredetűnek vélt uralkodókat illettek vele. Európában a kereszténységgel együtt terjedt el, mint fej körüli fényesség a szentek GLóR/iájaként. Távoli összetartozást mutat vele a KLóR fertőtlenítő neve, melytől a megtisztított vászonanyag szeplőtlen fehér, s az orvosi kéz síkosan fényes lesz. Meg kell említenünk, hogy a szanszkrit BaG és a szlávok Istenét a BoG/ot, a megfejthetlent, az emberi elemével” fel nem foghatót”, a ki/BoG/ozhatatlant jelenti. Távolabbi rokon-istenség BaCCH/os. A BaK-ság okán pl. a BaGa/isz név magát Zeust jelentette Frígiában. Különbözik a BoG vagy a BöG, azaz a magyar CsoMó, sokat is jelent. A megszámlálhatatlan SoK/szor mondjuk: SoK, a török nyelvben: CsoK. Talán a KöK /tengri/ istent idéző turáni altaji szó is jelentéstörténetében erre a fonálra fűzhető. Lényeg: a BaGoLY/nak számos isteni tulajdonsága van, mely abban is megnyilatkozik, hogy az ehetetlen szőrt és a csontot BaGoLY/unk kiköpi /Vö. még a BaGó és a KöP szavunkkal, mely világszerte a varázslás egyik fontos mozzanata. A BaGoLY azért tudós, mert mindent bevesz, „megtanul”, de csak a hasznosat tartja magában. A haszontalant, a langyosat, ami már emészthetetlen s nem szolgálja épülését, kiköpi a szájából; mintha Jézus valami hasonlót emlegetett volna az Újszövetségben!

A bagollyal együtt élő istennő hagyománya oly erős volt, mind a görögök, mind a barbároknak

mondott népek addig-addig nézegették Pallas Athéné baglyas szobrát s a görög pénzérme domborulatát, hogy pár évszázad elteltével ugorföldi sírokból előkerült vallásos ereklyeként Athéné szinte maga lett a BaGoLY. Nem meglepő, hogy képeink az ősi „égbe emelés” mozzanatára is emlékeztethetnek.

ÁBRA

Noha a BagoLY főnév önmagában igen erős férfiminőséget takar, egy magyar balladában a hozzá kapcsolódó aSSzoN/ka szóval határozottan nemet cserél. Ő lesz a balladai istenségünk édes fele?

A Bagoly-asszonka istensége mellett még a következő érvek sorakoztathatók föl: A „pallas” szó más-már hangsúlyozással és ragozással nő ill. hímnemű értelmet kínál. A hímnősség / hermafroditizmus eredendően isteni tulajdonság, de az ember teremtésének mondáiban is megtalálható. Pallas Athéné nem csupán arról volt híres, hogy a Nagy Sándor vezette kis létszámú görög sereget a perzsák legyőzésében segítette, hanem az is, hogy a neve, a latin Minerva, a magyar MaDÁR/ral azonos. Köztudott és sokak által bizonyított, hogy a MaDÁR a MaGYaR népevünkkel mind szóalaki, mind mitológiai szempontból szoros egyezéseket mutat. Számunkra azonban nem mindegy, hogy melyik madár? Egy olyan amelyik a tápláléklánc alján vegetál vagy a tetején uralkodik, mint pl. az emlősöknél az oroszlán? Minden jel arra mutat: ez csak egy ragadozó madár lehet.

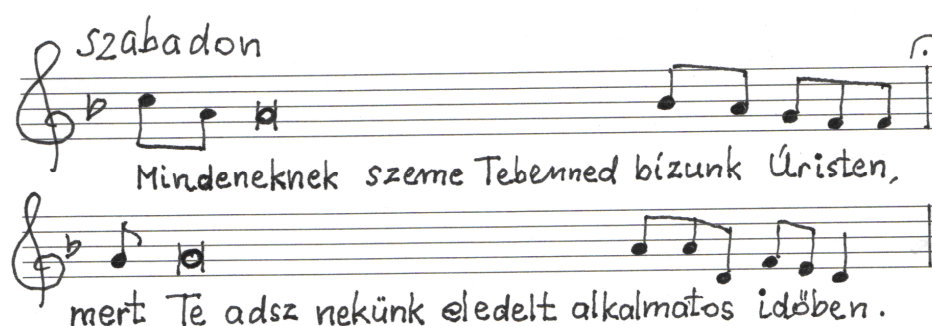
Az előzmények ismeretében kijelenthető, hogy isteni madarunk a magyarsággal együtt a Kárpát-

medencébe hazatért Álmos és Árpád egyik törzsének, a KaBaRnak illetve annak népnévhez simuló totemállat a BaGoLY volt.

Tovább nyomozva feltűnik, hogy a BaGoLY = LYo/GaB fordított mássalhangzóinak valamelyikében: a jó ill. a ja = JaHVe az istent, a Jó/istent sejtető első szótagjában megtalálható. Pl.: Jo/GaB v. Ja/K/aB. Mi több, a fordított állású, mindkét második szótag ugyan ezt teszi: BoG = Isten és BaK, németül BoCK. Ezen a vonalon haladva, erőteljes hímneműségével, minket az aTYaiSTeN szóra vezet rá, mely az isteni kétneműség ki/BoG/ozhatatlan egységét mutatja. A hagyományok szerint BaG/olyanyánk vagy apánk a „bölcső

őre”; az újszülött lelkét hozza, a halottét viszi. E túlvilági feladatokat ellátók csak az istenekkel szoros kapcsolatban levők tölthetnek be.

Témánktól kissé eltér a következő gondolat-sor, de a későbbiekben mégis találunk vele közös vonásokat. Meg kell említenünk – az egyiptomi SaMaS = a SzeMeS Istenséget ki szemeivel mindent lát, csak úgy, mint a keresztyének háromszög jelű, fényontó, isteni SzeMe. Valami hasonlót imádkoznak énekszóval étkezés előtt és után Erdélyben a csíksomlyói ferencesek és minden hozzájuk tartozó magyarhoni kolostorban (Domokos Pál Péter szíves szóbeli közlése.)

Mindeneknek szeme Tebenned bízunk Úristen,
Mert Te adsz nekünk eledelt alkalmas időben.
Felnyitod szent kezeidet s betöltesz minket áldásoddal.
Dicsőség az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek. Amen!

A csupa-szem, a nagy szemű, a Mindeneknek Sze-me.../ bagoly-anyó és az istennő közös jellemzői / attribútumai az éleslátás – a sötétségben, éles hallás a lélek csendjében vagy éppen zűrzavarában / káoszában. Így döntései megfellebbezhetetlenek. Az istennő nevének eTRuSZK - LaTi/n - iTaL/iai változatában, a sötétben is biztosan látó és igazságosan döntő Ju/stitiában, az igazság istene alakját ölti magára.

Nem írók le mindezeket, ha egy mezősi népballadában a BaGoLY-aSSZoNka névvel nem találkozunk. A tömör történetből kiderül, hogy a BaGoLYaSSZoNYKa – saját bajain felülemelkedve – a hozzáfordulók panaszait meghallgatja. Ezzel az erényével egy mindent tudó, mindenkor segítőkész, gyógyító lénynek gondolhatnók, s ezért igen hasonlít a magyarok kis/Bou / DuG / aSSZoN-ára, Szűz Máriára; kinek fia elvesztése noha fájva fáj (Hétfájdalmú Szűz), isteni

erejével – az emberin fölülemelkedve –, mégis mindenkit, minden helyzetben megvigasztalt.

A magyart a magyarból magyarázva: a BaGoLY tükrös fordításban: a LYoGaB = JoG/aBa (aPa) JoG/ot, a jót, az igazat ismerő, tudós „atya”, ezért számos alkalommal a mesebeli bölcs BaGoLy az állatsereglet bírása. A vadak azért bíznak meg benne, mert a sötétségben szerfölött tisztán lát és ítél. Bagoly-asszonykának ez már a sokadik isteni tulajdonsága, hiszen nőből férfi minőségre váltva egy „nem” nélküli, semleges, bölcs, bagoly-apóvá válik; mindemellett a BaG/zó és a BaK – az állati férfi minőséget jelző – szavakból mindez jól kihallik.

A Bagoly-asszonka személye magyar népballadák között az egész Kárpát-medencei magyarság hagyományában föllelhető nyugaton és keleten: Ghymestől Gyimesig.

Pusztá malomba cserfa gerenda,

A világ úr nagy „pusztájá”-ban,
a földi életet ölő, őrlő majd újéletet teremtő-termő,
„menedékhely”-en az élet színterének biztonságát
a közepén álló ÉLETFA, egy tölgyfagerenda adja.
Az nép őstudása ezt a támfát Bódogasszon-nak
nevezte el.

Mivel az egy „közbenjáró”, élő valami a PaD/lás
és a PaD/ló,

„amint a Mennyben úgy a Földön is” – az ég és a föld között.

Népünknel ugyanúgy működött, mint a hegedű kis fűcskája, a „lélek”, mely összeköti a hangszer felső és alsó rezgőlapját.

Általa a két ellentétes lap egyesül, együtt rezeg s így erőteljesebb hangot, isteni energiát, összhangot ad. Ne feledjük, a rezgés mindig fölülről jön, a hanghullám áradata, és mozgatja, élteti a földit, mert Isten „végtelenül szeret minket”, s vágyik szeretetünkre, hogy a felső az alsóval együtt a teremtést dicsőítve zengje.

Ott sétál sírva Bagolyasszonka

Az ősi keleten az erősebb, a tehetősebb, a rangosabb vezetni még ma is a sétát. Ez estben kétség kívül, a Bagoly-asszonka férfi minőség felé hajlik.

Utána sétál fejér gölice:

Gerlice a Szentlélek, a lelkiismeret, melyet Teremtőnk belénk lehelt.

Mé sírsz, mé sírsz te bagoly asszonka?

Szűz Mária is (hét fájdalommal) bánkódott fiáért,
Hogyne sírnék, te fejér gölice!

Hon felejtöttem rengő böcsőmöt!

A materia – anyag, a mater-anya félti halandó újszülöttét, hiszen isteni képességével a jövőbe lát. A születéssel minden ember sorsa megpecsétlődik.

Benne felejtöttem síró gyermeköm.

Jaj, jaj, gyermeköm, síró gyermeköm!

A szenvedő és halandó ember jövőjén már jó előre szánakozik, jajgat;

(Úsz. Jób.14,1-2) hiszen a földi halandóságon nem lehet változtatni: Isten törvénye.

Mé sírsz, mé sírsz, te fejér gölice?

Megszólítás, szánakozás hangjai ezek. A Bagoly-asszonka Isteni mivoltának kiteljesedése: saját bánata mellett képes más bánat-terhét hordozni, s enyhíteni.

Hogyne sírnék, te bagoly asszonka!

Hon felejtöttem záros ládámot,

Talán a koporsót, a csónakos, az ősi ladikos temetést emlegeti.

Az ifjúság elmúlásán kesereg.

Benn felejtöttem Gyöngyös pártámot;

A szüzesség, az ártatlanság, a gondtalanság elvesztése.

Jaj gyöngyös pártám,

Kiűzetés a paradicsomból? A kontyolással elindul a keser-édes,

küzdelmes élet, melynek vége a földi elmúlás.

Szép gyöngyös pártám!

Szép = varázslatos, bájos, tündéri. A magyar hagyomány szerint a GyöNGY a szüzesség, a fiatal-ság, a ragyogás, kerek egészség, a teljesség jelképe. Távolabbi kapcsolódása a GöRöNGY szó, mely képzeletünkben a „csúnya”, a műveletlen, a csiszolatlan, a nem kerekded földdarabra és a földből vétetésünk tényére irányítja gondolatunkat.

A *párta*, mint HOLD jelkép, a hold havi váltakozásával női minőséget hordoz. A párta viselőjét a HoLD majd beharmatozza /vö: sivatagi harmat!/, hogy viselőjének termőre-hajlását jelezze. Adventi időben templomokban szokás énekelni: Harmatozzatok égi magasok!

A népdalhoz egy körben-állásos játék járul, melyben a mindkét nembeli fiatalokat szoktatják egymáshoz egy holtig tartó, közös élet reményében:

A közös nászhelyet párna jelzi, melyet egy ifjú körbehordoz, majd párjával a kör közepén a párnára letérdelnek és csókot váltanak; a körben állók felváltva, mindenki a választottjával ugyan ezt cselekszi. Nem más ez, mint egy házasságon kívüli, ellenőrzött termékenységi előjáték. Énekelve mulatják az időt: életről – szerelemről – elmúlásról. Bartók Bélát a szöveg és a cselekmény régisége megihlette s Párnás táncdal címmel csodaszép művet szerzett női karra.

A vallásos fiatalasszonyok, menyecskék a Kisboldogasszonyhoz, Szűzanyához imádkoznak gyermekáldásért, emberi életért, „jó meghalásért”. A fehér galamb, mint mondtuk, a lelket, a Szentlélek szerepét tölti be. A felvidéki népi emlekezet azt hagyta ránk: Ha egy fiatal leány meghal, lélekké válik, ha férjhez megy, akkor BaGoLY lesz, azaz egy életet adni tudó szent/szakrális lény.

A nő minőségű Bagoly-asszonka maga Szűz Mária, „síró kicsi fia” (balladai toposz!) maga Jézus

Krisztus. Még szorosabb az isteni kapocs, ha Pallas Athénéről tudjuk, hogy a második neve a GLauKoPiS a BaGoLY mellett a tenger-olajzöld színére is utal. Pl. Szűz Máriát igen gyakran „Tengernek csillaga”-ként / Ave Maris Stella dicsérik. Az élet végtelen tengerén egy támpont, főleg hajósoknak, egy útmutató, azaz „vezér csillag”. Ének is zeng róla:

Te vagy földi éltünk vezér csillaga,

Édes reménységünk, kegyes Szűzanya. stb.

Ez a Vénusz ill. az Esthajnal-csillag, mely éjszaka közeledtével előjön, hajnal hasadtával eltűnik,

mint a BaGoLY az emberek szeme előtt. Jól gondoljunk bele! A szárazföldi lelkes-emplős életünk – a mai tudásunk szerint – az ősvízből, az óceánból ered. Hát erről, a százmilliónyi évről dalol népünk őstudásának mindnyájunkat megszégyenítő egyszerűséggel.

Faragó Laura, előadóművész és irodalmi szakíró egyik kiadványához csatolt CD-jén felhangzik egy Bagoly-asszony ballada. Az ötfokú alapdallamban itt egy pár átmenőhanggal változott csupán. E parányi különbség megfűszerezte, s jobbá tette énekünket.

Pusztaláda Cserfa – gerenda,
Rajta sétikál Bagolyasszonyka.
A többi versszak dallamváltozata.

A régi „pusztaláda” dallama kottaképe:

Parlando ♩=112
Pusztaláda Cserfa gerenda,
Ott sétikál sírva
Bogoly asszonyka.

Hozzáméne a
Cinege-mige:
„Mér sírsz te, mér sírsz
Bogaly asszonkám?”

„Hogyne sírnék én,
Cinege-migém,
Hogyne sírnék én,
Cinege-migém:

Otthon felejtém
Dáriusz ládám,
Benne felejtém
Dáriusz kontyom.

Hogyne sírnék én,
Cinege-migém,
Hogyne sírnék én,
Cinege-migém.”

Tacs (Mezőség) 1965

A baglyas-balladánk következő változatát Kallós Zoltán az erdélyi Mezőségen TACS faluban gyűjtötte, melyet ötfokú, ereszkedő dallamra énekelik kevés átmenő/ pien hanggal. Versszerkezete a legrégebb, 4x5-ös szótagszámot mutatja. Dallamát a magyar néphagyomány ezredéveket túlélő, a törzökös régi stílusú énekeihez kell sorolnunk. Szinte minden mondata az isteni asszonyka, Bou-DuG/ságos mivoltát igazolja:

Pusztá malomba cserfa gerenda,

Ott sétál sírva bogaj asszonka.

A BoGaJ szó tájnyelvi, vagy tudatos változtatása lehet BaGoLY szavunknak.

Hozzá méne a cinege-migé:

„Mér sírsz te mér sírsz, Bogaj-asszonkám?”

A bogáj szó oly mértékű változáson esett át – nem véletlen – hogy az már nem hasonlít a madár nevére. A BoGÁJ itt nem csupán egy ragadozó madarat jelenthet, mivel a BoG szótag ezáltal már isteni közeget jelez s talán vele a Bagoly szó évezredek előtti kiejtése bukkan ismét elénk.

„Hogyne sírnék én, Cinege - migém,

Hogyne sírnék én, Cinege - migém:

Otthon felejtém Dáriusz /ládám,

Dali kincses láda vagy ékszeres láda.

Benne felejtém Dáriusz kontyom.

Mesés, erkölcsi kincset érő konty. A gúzsbakötés, a foglalt(!) személy jele. Egyben a végtelenbe menő öröklét, az Élet – halál – spirál kezdetét is jelentheti.

Hogyne sírnék én, cinege-migém,

Hogyne sírnék én, cinege-migém.

A tájnyelvi becézés országosan elterjedt módját tapasztaljuk a gyakori ikerszó használatban. Különös, hogy a kecske, a még édesebben hívogató páros szava: cege-cege, cige, bige vagy bige-cige, melyben a BiGe a BaK/kal, a CiGe pedig a magyar CiGÁJa-juh / = kecskefajta / alakokkal összevethető. E pár mondatunkban – rövid kitéréssel – csupán a mélységi becézés hangi rokonságát igyekeztünk bemutatni / demonstrálni, mely dalunk szövegét ékeesebbé varázsolta. Valószínű, hogy ez imént közölt ballada szövege töredékes / fragmentum, mert a következő változat szövegében már az apa is megjelenik. A soron következő bagoly-énekünk a szkíta-magyar Szentháromság titkát / misztériumát rejti magában.

0315-CD 8.30

$\text{♩} = 152$

1. Pusztá ma-lom - ba, Pusztá ma-lom-ba

Csér-fa gér - ren - da, Csér-fa gér - ren - da.

2. Azon üldögél,
Azon üldögél
Égy bagoly asszony,
Égy bagoly asszony.	5. Otthon feledtem,
Otthon feledtem
Cifra nyoszolyám,
Cifra nyoszolyám.	8. Abban feledtem,
Abban feledtem
Jani fijamat,
Jani fijamat.	11. Ha az itt volna,
Ha az itt volna,
Olyat pördülnék,
Mind a karika.
3. Mit sírsz, mit bánkódsz,
Mit sírsz, mit bánkódsz,
Té bagoly asszony,
Té bagoly asszony?	6. Abban feledtem,
Abban feledtem
Pista uramot,
Pista uramot.	9. Az mellett hagytam,
Az mellett hagytam
Pléhés ládámat,
Pléhés ládámat.	12. Ha az itt volna,
Ha az itt volna,
Olyat ugranék,
Mind a paripa.
4. Jaj, hogyané sírnék,
Jaj, hogyané sírnék,
Hogyané bánkódnék,
Hogyané bánkódnék!	7. Az mellett hagytam,
Az mellett hagytam
Ringó bölcsőmöt,
Ringó bölcsőmöt.	10. Abban feledtem,
Abban feledtem
Karika kontyom,
Karika kontyom.	

Ghymes (Nyitra) Balkó Istvánné Varga Cecilia (74). Kiss L. 1969. AP 7975/d.

E balladaváltozatban a bagoly-asszony magába roskadva, magában beszél. Egy másik, nem nevesített személyre csupán egy versszaknyi kérdő mondat jutott, de a válaszok sorjázásával a „cselekmény” előrelendült, noha a kérdező kiléte ismeretlen maradt. Ez a cselekményélénkítő, válaszra készítő fogás a külhoni és a hazai balladákra ugyancsak jellemző.

Népdalunk igen értékes láncszem az emberiség, benne a magyarság üdvtörténetének eddig hiányosan feltárt és felfogott többes személyű, de egyistenhitének megértéséhez.

A szkíta keresztények Szenthármassága az apa, a férfi, az anya és az utód megjelenésével lesz teljes. Az anya a bagoly-asszony, a kisfiú a bölcsőből adja életjelét: sír. Pista-apát az anya említi. A baglyas balladák ismeretében a szentlélek, a galamb is megszólal mint negyedik személy. Noha személyét látni nem, csupán érezni lehet, jó tudni, hogy a családot mégis a szentlélek hozza létre és tartja össze.

Az utolsó örömteli sorok összezsengenek egy XV - XVI. század mezsgyéjén írt, táncra buzdító, felvidéki virágének szövegével.

Supra aggnő, szökj fel kabla... (Körmöcbányai táncszó. 1505 k. /

Ugorj úrhölgy, szökellj örömödben, mint egy csikó!
(A szerző értelmezése.)

Végül, a „puszta malom”, a földi élet színtere mellett, a mennyei életet is jelenti. Ez igaz lehet, hiszen az ember, a lelkes állat, a szentlélek temploma, mind a földi, mind az égi hazában otthon van.

A cserfa, a termékenység jelkép, az Árpád-féle hazajövetelt ill. honfoglalás előtti időket idézi. „Betipegünk, becsoszogunk, cserfakéreg a bocsorunk” – majd jókívánságokkal halmozzák el a felköszöntendőt. Euráziában ui. a tölgyerdő határa jelzi, hogy azon túl nincs jó élet. Pl. azon túl a disznó konda szabadon nem etethető, mely a nomád gazdaság egyik alapja volt őseinknél a többi haszonállat mellett.

A kincses / Dáriusz-láda és kincset, vsz. varázserőt bíró / dáriusz konty nem más, mint a drága = dali, a gyöngyökkel ékes – menyasszony-haj, melyet az „ásó-kapa-fogadalom” után jelképesen eltüntetnek. A leendő anya /anyag kontya, a *spirálba* csavart haj jelezi, hogy viselője készen áll

elindulni a földi vég felé, s bekerült a mindannyiunk számára kijelölt egyetlen útra, a *végtelen körforgásba*.

Földi létünk a örömök-bánatok, gazdagság-szegénység összessége. Talán nem véletlen a mesésen gazdag, ámbar halandó „perzsa” Dáriusz említése. Minden hiábavaló / Vanitatum vanitas.

Végül: a hasonló lélekalmok, káló-malmok a magyar történeti hagyományban bőven találhatóak. Az Ördögmalom fogalma pl. a magyar nép gazdag hagyománya között éli napjainkban is „mesés” életét.

A búbanatot, a rosszat szét/MáL/asztó, szét/MaR/cangoló, óRLő, megsemmisítő, öLő, porrá zúzó malom nagyfotosságú életünkben, hiszen e por alakú lisztből, most már az ember, a lelkes állat alkot, teremt, dagaszt kenyeret, (Amint a mennyben úgy a Földön is!) hogy a tüzes kemencében megedződve éltető kenyérré, napi eledellé, a földi lét mozgatójává váljon. Lelket tisztító vízi-malomról szól a következő népdalunk, mely a kárpát-medencei élet-folyamon, a Duna közvetlen közelében található. A Víz, a H₂O, azon éltető elem, amely a mocskot, a szennyet lemossa, s ha folyik, s azt messzire viszi. Mind a keresztelés, a vízbe merítkezés, mind a szentelt vízzel hintésének ősi rítusának eredőjét itt kell keresnünk! Ha valaki igen bánatos, akkor a végtelen tengerbe, az ős létközegbe vágyva, visszakívánczik. Vízbe ugrik. Utána az „özönvíz” – mondjuk. Cserfamalmos bagoly-asszonkánk lélekkel tisztít, mos. Agyat mos. Mint egy modern lélekgyógyász/pszichiáter: bánatot semmisít, büntudatot MáL/aszt, vigaszt nyújt, gyógyulást kínálva *meghallgat*. Visszaulva tanulmányunk elejére – maga Pallas Athéne, a métér /matéria, mater/, az anya – a Triton folyóból vagy tóból, az élet vízből ?/ született. Mára már homályul a történeti emlékezet. Talán egy Tritón maga lehetett az istennő burka /Burokban született!/. Ugyanis a Triton nem más, mint egy nagyméretű kagyló, melyből trombitaszerű hangokat lehetett kicsiholni. A vízből és a tojásból születés magában hordozza a vérnélküli, a testi-lelki szűzi tisztaságot. Nem lehetetlen, hogy Pallas Athéné is egy vízi állat mézsvázának (kagyló), szülötte lenne? Minderről nem szól a hír /a fáma. A szerelem istennője / a latin Venus =/ Aphrodité viszont egy nagy vízfolyam, az *Eufrátes szülötte*. A monda szerint a ha-

lak, – melynek héjanyaga a kagylókhhoz hasonlóan mészből van – egy nagy tojást kitoltak a partra. A szentlélek madara, egy galamb addig-addig melengette, míg annak héja meg nem repedt, s ő teljes szépségében kilépett belőle a partra. Emlékét egy, a legfényesebben ragyogó bolygó őrzi, a VÉNUSZ. Arisztotelészt olvasva megtudjuk, hogy Pallas Athéné neve a női minőséget hordozó HOLD/dal is összefügg, hiszen az éjszakai sötétben a róla visszaverődő napfényvel világít magának, s így mindent lát, mint az „éjjeli BaGoLY”.

Visszatérve az élet képletes színterére, a Malomhoz, – ahol rendes körülmények között, a tájnyelvi búzát, az ÉLETET őrlik és nem a kézzel megfoghatatlan bánatot, a fájdalmat – el kell mondanunk, hogy a következő énekben a lélek orvoslásának ezredéves módszerét olvashatjuk: kidobni mindent: eldobni magunktól a bút, gondot, fájdalmat: a hegyről a völgybe vagy egyenesen a nagy tisztító vízbe, bele a tengerbe. A mozgás iránya meghatározó a tisztulásnál: fentről lefelé. Olyan is van, akit lelki bajai rendkívüli súlya lehúzza – a vízbe. Ez utóbbi az önelemésztés rövid, népi lélektana.

Tempo giusto. Muz. Fo. 1194b). lej. B. Óriszentpéter, (Vas vm.) V.

34

Du-na-par-ton vaň egy ma-lom, Bu-bá-na-tot ől-nek¹⁾ a-zon, e-je-ha!

Nē-kem is van bu-bá-na-tom, O-da-vi-szem, le-já-ra-tom, e-je-ha.

A Balaton széles nagyon, de annak is partja vagyom, ejeha!
Az én búmnak nincs határa, nemsokára belehalok, ejeha!

A két versszak összetartozását a dallam segíti. Az ének második versszakában a tengernyi kint, csak a magyar tenger, a Balaton végtelen vize tudja befogadni.

Kodály Zoltánék hívták fel a figyelmet e dalam „dunántúli terc”-ére, mely a mesterséges európai hangközrendszerbe nem illik bele. A kis és a nagy közötti *semleges terc* magyar földön leginkább a Dunántúlon / Pannóniában gyűjtött énekek sajátja. Minden jel arra mutat, hogy ezek a kisterces dallamok az ereszkedő ősi jellegükkel együtt az Álmos és Árpád vezette honfoglalás előtti évezredekben már énekelte népünk. Egy kis jóindulattal, nagyobb tévedés nélkül, szóba jöhet még az Árpád-házi királyaink 3 évszázada. Uralkodásuk idején országunk kereskedelemével és pénzzel foglalkozó keleti népek: izmaeliták, bősziromények, zsidók, görögök stb. voltak; akik hangszereiket, muzsikájukat magukkal hozhatták. Másodjára a kun testvérnép betelepülésével szintén bejöhettek a szóban forgó *semleges terc* az új-régi keleti, udvarok zeneáramlatainak hozományaként. Pl. Kun László / IV. László * 1272-96 / ki-

rályunk udvarából nem hiányozhatott a vérpezsdítő tánc, a kun muzsika.

Elgondolkodtató, hogy a taglalt ázsiai hangköz, mégsem a Duna-Tisza között, a Kunságban maradt meg, hanem a dunántúli pannon-oroszgrészen, a magyar művelődéshez hasonló s rokon nyelvet beszélő pusztai nép, az avarok élőhelyein. Itt kell megemlítenünk népi furulyáink: csángó sültűink, somogyországi furugláink *semleges tercét*, mely jóval a kunok előtti hangközgyakorlatot őrizték meg. Még a billentyű nélküli nyugat-európai, barokk fuvolákon is ez a hangköz szólal meg egészen a XVIII. század végéig. Ezért az imént vázolt bonyodalmak miatt Európa szerte csupán pár, viszonylag „tisztán” szóló hangnemben születhetett meg a legtöbb korabeli zenemű; 3-4 előjegyzés / diézis gyakorlatánál többet nem bírt el az európai fül.

Meggyőződésünk, hogy a *semleges tercű* dalam születésénél valamely *hangszeres hatást föltételeznünk kell*, noha az ismert hazai ásatási leletek: avar-kori kettős sípjainak ill. azok hasonmásainak megszólaltatása nem hozta meg a kívánt

„elleneredményt”. Így marad a *többes megoldás*: a mindent eldöntő is-is vagy a „mind-mind” a helyes eredmény.

A BaGoLY-asszonyka és a búbánatot őrlő, megsemmisítő, de egy új életet előkészítő malom kapcsán szinte csodálkozunk, hogy e ballada-szöveg óvatos boncolgatása eredményeként mennyi finomság, őstudás rejtekeire leltünk. Mind-ebből sejthető, hogy sok és fontos feladat vár még

a kutatóikra. A több mint 200.000 – magyar népdal számos szövegéhez, ezért alázattal kell közelednünk! Az ősi dallamok mellett türelemmel kell ki BoG/oznunk a szövegekben rejlő, végtelen őstudást, hogy kultúránk e szegmense maradéktalanul fel legyen térképezve az utókor számára! Segítsen ebben miket a Magyarok Istene és a bölcs Bagoly-asszonyka, az isteni madár.

JEGYZETEK

Kerényi Károly: Görög mitológia: Bp., 1977. 82.

Magyar Adorján: Ősműveltség. Bp., 1995. 256. 489.

Faragó Laura: Szülőföldem, zengő anyanyelvem. Bagolyasszonyka. Beszélgetés Kiss Anna író-költővel. Bp., 2003. 110.

(ÁBRA) Pallas Athéné és a Bagoly, mint összenőtt személyiségek.

Dr. Márki Sándor: Egyetemes és hazai történelem. A középkor története. Bp., é. n. 397. L. még: Magyar Adorján: Ősműveltség. Bp. 1995. 535.

Badinyi Jós Ferenc: Igaz történelmünk vezérfonala Árpádig. Bp., 2004. 548.

Éneklő Egyház Bp., 2005. No. 236.

Herbert Haág: Bibliai Lexikon. Bp., 1989.

Kerényi Károly: Görög mitológia: Bp., 1977. 86-87.

Bozóky Mihály: A jó meghalásra serkentő énekek. Vác. 1806.

Kallós Zoltán gyűjtése, TACS (Mezőség) 1963.

Balladák könyve, Bp. 1973. 777.

Ghymes / Nyitra vm. / Balkó Isválné Varga Cecilia /74/

Kiss Lajos gyűjtése. - 1969. AP 7975/d. Más hang-nemben: Vargyas Lajos: A magyarság népzeneje. Bp. 2002. 79.

Faragó Laura beszélgetése Kiss Anna író-költővel. Bp., 2003. 112.

Czeke András dr.: A Magyar Szakrális Nő. H. és é. n. www.naptemplom.eoldal.hu

Páldeák I. József: „Vanitatum vanitas.” Tűnődés. Bp., 2010. 441.

G. de Santillana - H. von Dechend: Hamlet malma. Debrecen. 1995.

Végvári József: Mit őrl Hamlet malma? Főnix, 1998.

Földy Ferenc

*Az idős ember lelki életéről**

*Az utóbbi időben az emberek átlagéletkora – a korábbi idők életkorhatárához viszonyítva – jelentősen emelkedik. Hazánkban 1930-ban a 60 éven felüliek a lakosság 9,8%-át tették ki, 1963-ban már 14,8%-át. Napjainkban pedig a lakosság 29%-a lépte át a nyugdíjkorhatárt.

Ezért fontosnak és időszerűnek tartjuk, hogy foglalkozzunk ezzel a témával. Az idős emberrel való törődés, bánásmód megkívánja, hogy ismerjük lelki életének sajátosságait. Elsőként vizsgáljuk meg, milyen elváltozások keletkeznek ideg- és lelki életükben!

Az idős embereknél az agyvelőben bizonyos szövettani és működési elváltozások keletkeznek egyénileg igen különböző időben és változatos formában. Ma sem tudjuk még pontosan, hogy milyen tényezők döntik el az idegrendszer egyes részei öregedésének sorrendjét és mértékét.

Az agyvelő súlya az idős korban csökken, tömöttebbé, keményebbé válik. Megváltozik az agy vérellátása is, fokozódik az agy hajszálereinek átteresztőképessége. Ha az időskori érelváltozásokhoz még érlemeszesedés és magas vérnyomás is járul, akkor értjük meg igazán, hogy az agyvelő vérellátottságát mennyi veszedelem fenyegeti.

Az agyvelő csökkent vérellátása pedig szellemi feszültséget okoz, csökkenti az emberi megismerő tevékenységet: a figyelmet, a képzeletet, az emlékezetet, a gondolkodás működését, kihatással van az idős ember pszichés életére.

Feladatuk elvégzésében, az idős emberek lassúbbak, de alaposabbak, munkájuk hibátlan. Tapasztalatuk, éveken át végzett munkájuk révén nagy gyakorlatra tesznek szert. Csökken az emlékezőképességük. Elsősorban a közelmúlt eseményei merülnek feledésbe, míg a régmúlt eseményei élénken élnek bennük. Az idegrendszer plaszticitásának van ebben nagy szerepe. Az idős ember egy-két óra múlva elfelejti, hogy mi volt az ebédje, de élénken emlékszik arra, ami fiatal korában történt vele. Példaként említem meg, hogy barátom dédnagyapja a pipáját kerestette velünk,

miközben az a szájában füstölgött, de fiatalkori – első világháborús – élményeiről olyan átéléssel mesélt, mintha most történt volna.

Csodálatos az idős ember időészlelése. A legtöbben tudatosan és intenzíven élék át a megszámlált napokat, viszont vannak olyan öregek, akik úgy élnek, tervezgetnek, mintha a halál nem is létezne.

A képzelőerejük is fokozatosan gyengül. Az idős emberek kellemetlennek érzik többnyire a sikertelen erőlködést, hogy új helyzetekhez alkalmazkodjanak. Ez időnként gyűlöletet is ébreszt bennük.

Öregkorban csökken a fájdalomérzés. Ismeretes, hogy a legtöbb öregembernél minden különösebb fájdalom nélkül zajlik le a gyomorátfúródás, a koszorúér-trombózis, a vesekő ürülése stb.

A gerontológusok, az öregedéssel foglalkozó kutatók kimutatták, hogy az öregkori szellemi működés csökkenése sokkal kevésbé érvényesül kiművelt agyú embereknél. Megállapították, hogy a zseniális emberek képességei nem csökkennek, hanem ellenkezőleg, diadalmas alkotásokat hoznak létre. Ezt bizonyítják a következő példák is:

- Goethe 70 éves korában írta a „Nyugat-keleti díván” című művét;
- Verdi 80 éves korában szerezte a „Falstaff” című operáját;
- Tiziano 80 éves korában is maradandó alkotásokat festett.

A sokoldalú, harmonikus tevékenység akár fizikai, akár szellemi, sokáig fenntartja az idős ember lelki egyensúlyát. A megszokott fizikai vagy szellemi munka hirtelen abbahagyása, a nyugdíjas élet, sok esetben kedvezőtlen pszichés változást eredményez.

Sok idős ember nem tud mit kezdeni szabadidejével. Ha elveszti megszokott környezetét, ha lassan kinőnek és elkerülnek a házból gyermekei, elfoghatja a magányosság fájdalmas érzése. Ha nem érzi a társadalomban személye fontosságát, „felesleges embernek” érzi magát, elveszti önbizalmát, lelki egyensúlyát, és mély rezignációval szomorú, melankolikus kedélyállapotúvá válik. Az

* 2012 az idősek éve. Ez alkalomból tesszük közzé ezt az írást.

élet rendjében, dinamikus sztereotípiában megzavart, emocionálisan sérült ember e korban gyorsan leromolhat szervezeten is.

Az igazi öregség ott kezdődik, amikor az idős ember kivonja magát teljesen élethivatásának, tevékenységének köréből, a társadalmi aktivitásból, csak egészsége fenntartásával bajlódik, s csak a múlton mereng.

Az idős életkor új életformákhoz, helyzetekhez nem tud könnyen alkalmazkodni, nem tud beilleszkedni új gondolati struktúrákba.

Érzelmi életét múltja, műveltsége determinálja. A csendes, a nem fárasztó örömeiket keresi: mesélést az unokáknak, napi sétát a jól ismert környéken, társalgást a régi munkatársakkal stb. Hangulata a melankolikus vérmérsékletűekkel azonos, szomorú belenyugvás az elkerülhetetlen végbe, szelíd beletörődő búcsúzás az élettől.

A gerontológia – az emberi öregedéssel foglalkozó tudomány – feladatai között szerepel az öregedés kóros következményeit megelőző, vagy csökkentő módszerek, eljárások feltárása, az idős emberek lelki életének, nyugalmanak biztosítása.

„A nap végtelen hosszú annak, aki nem tudja, hogyan értékesítse és használja fel” – mondja Goethe.

Hatványozottan így van ezzel az idős, nyugdíjas ember, aki a rendszeres munkába járást megszokta. Meg kell találni, észre kell vetetni velük a kornak az örömforrásait.

Ki ne mondta volna már: ha én egyszer nyugdíjba megyek; minden filmet megnézek, hozzájutok végre azokhoz a könyvekhez, amelyeket olyan régen szerettem volna elolvasni. Mégis, amikor elérkezik az ember ahhoz, hogy mindezt valóra váltsa, megtorpan egy kicsit.

Új életformát kell kezdeni, amelynek keretét és belső tartalmát az idős embernek magának kell elsősorban meghatározni. Ehhez azonban nagy segítséget nyújthatnak azok a hozzátartozók, gondozók, akik az idős ember közvetlen környezetében élnek.

Megkíséreljük vázlatosan felsorolni azokat az örömeiket, örömforrásokat, amelyekkel értékesíteni hasznosítani lehet az időseink idejét.

Az idős kor egyik legnagyobb öröme az olvasás. Feledtetni tudja a világ bajait, az öregkor kellemetlenségeit. Hazánkban igen sok jó könyv áll az olvasók rendelkezésére.

Tanácsos az idős embert érdeklődésének megfelelő könyvvel ellátni. A mindennapi mozgás – séta, természetjárás, könnyebb sport – testet, lelket üdít. Beethovenről tudjuk, hogy élete vége felé hallását elvesztette és emiatt idegesség, ingerlékenység gyötörte. A mozgásra, mint ő maga mondta, szüksége volt, hogy felizgatott agyát lecsendesítse, valamint azért, hogy nyugodtan tudjon aludni.

Ebben az életkorban az alvás ideje is megrövidül. Sokkal kevesebbet és felületesebben alszik az idős ember, mint a fiatal. Az altatók használata sajnos igen elterjedt. Szédésüket idős korban már csak azért is nagyon meg kell gondolni, mert az egyébként is gyenge vérellátású agyvelő a nyugtatók vérnyomáscsökkentése révén még kevesebb vért kap. Az alvást szinte szertartásosan, gondosan kell a mai rohanó világban élő embernek végeznie.

Egy jó magyar közmondás azt mondja: „Ki mint veti ágyát, úgy alussza álmát”. Tegyük hozzá még azt is, hogy a jó alvás a hosszú élet titka.

A speciális érdeklődésű tevékenység, a „hobby” is sok örömet nyújthat az idős embereknek. Ilyenek például: a barkácsolás, a kertészkedés, a gyűjtés, a fényképezés stb. Az idős emberek életörömeinek legjobb biztosítója azonban az otthon, a család, a családtagokkal való jó kapcsolat. Van ugyan egy magyar szólásmondás, mely szerint „egy szülő felnevel és eltart hat gyermeket, de hat gyermek sem tud eltartani egy szülőt”. Törvényeink gondoskodnak arról, hogy kirívó esetben kötelezzék a gyermeket, vagy gyermekeket a megrokkant, magatehetetlen szülők eltartására, de ez olyan kenyér, amelyet előbb keserű ecetbe mártottak. Bornemissza Péter a XVI. század haladó szellemű prédikátora így ír egy helyen a szülő és gyermek kapcsolatáról:

„Mondják, hogy midőn egy apát a fia kihurcolná üstökénél fogva a kapun és sárba tapodná és verné, mondá az atya: – Hagyd, fiam, én az apámat csak az ajtóküszöbíg vontam.” Ez a több mint négyszáz éves történet mai nyelvünkre fordítva azt példázza, hogy amikor ítéletet mondunk gyermekeinkről, nézzük meg, mint bántunk mi szüleinkkel. Vajon mellettük álltunk-e, amikor megfáradtak? Szeretettel vettük-e őket körül idős napjaikban? Jó példát szolgáltatunk-e gyermekeinknek, hogy nyugodt öregkorunk legyen? Széchenyi

mondta: „Semmi nevelést nem kaptam, mint drága szüleim példáját”.

Szüleink iránt tanúsított szeretetünkkel, személyes jó példánkkal alapozhatjuk meg békés, nyugodt öregkorunkat a családban.

Úgy fognak tisztelni és szeretni bennünket is idős korunkban gyermekeink, mint amilyen példát mi adtunk számukra. Folytathatnánk még a hasznos és jó tanácsokat.

Befejezésül Kölcsey Parainesisének első sorait idézzük: „Az, aki életében sokat érzett és gondolkodott; érzeményeit és gondolatait nyom nélkül elröppenni nem hagyta: oly kincset gyűjt-het magának, mely az élet minden szakaszában, a

szerencse minden változásai közt gazdag táplálékot nyújt lelkének”.

Az élet idős korban is lehet tartalmas és szép. Minden attól függ, hogyan. Él az idős ember, vannak-e még céljai, amiket még nem ért el, vannak-e vágyai, amiknek a megvalósítása boldoggá teheti ebben a korban.

Valamennyiünknek tenni kell érte, hogy a hindu közmondás valóban igaz legyen: „Sírva jössz a világra és körülötted mindenki mosolyog. Igyekezz úgy élni, hogy mosolyogva távozzál és körülötted mindenki sírjon.”

Gyárfás Ágnes

„Érdemes magunkba nézni”

A Magyar nemzet 2012. október 19-i számában kaptunk hírt arról, hogy Gigor Attila a nagysikerű Nyomozó c. film rendezője a HBO adó számára új, 12 részes TV filmsorozatot készített Terápia címmel. Gigor Attila Kárpáti György szerkesztőnek nyilatkozott új művéről, amely sikeres izraeli sorozatként indult, majd megjelent az amerikai változata. Sok Kelet-európai országot bejárt, míg végül Magyarország is befogadta az immár világsikernek nevezhető sorozatot.

Az interjúból megtudtuk, hogy adaptációról van szó, vagyis az izraeli, amerikai és kelet-európai szöveget kell új, a magyar szituációnak megfelelő nyelvi rendszerbe helyezni, néha az alaphelyzetet kellett átrendezni. Például az eredeti filmben egy bombázópilóta volt a szituáció hőse, a magyar változatban pedig egy vállalkozó személyiségét helyezték a középpontba.

A riporter megkérdezte, hogyan tudtak létalapot teremteni a filmbeli terápiának, hiszen Magyarországon még „nincs ennek kialakult kultúrája”.

A rendező kiemelte, hogy ez nem lehet pénzkérdés, mert a pszichológusok díjazása személyenként más, félniük sem kell, mert hiszen pusztán beszélgetés a terápiás módszer, tehát gyógyszerekről szó sincs. Mégis, hát mi annak az oka, hogy a magyarok nem fordulnak pszichológushoz?

Érdemes magunkba nézni, ez régi bölcsesség, a korai egyetemek célja is az önismeret volt első-sorban. Azonban, azt is érdemes megvizsgálni, ki mit lát ott, benn, a mélytudatban. Ahogy Freud mondta a tudatalattiban, avagy, ahogy a magyar

pszichológiai irodalom kezdetén (1789) Bárány Péter mondta és írta, a „homályos képek” világában.

Hogyan lehet önismeretre szert tenni, s a napi apró-cseprő baklövéseinken, feszengéseinken túl, a mélytudat rétegeit feltárni, már az önismeret szempontjából. A mélytudat réteges és minden ősünk tapasztalatából, élményvilágából elraktározott valamit, amelyek nem annyira szavakban, mint inkább képekben őrződtek meg. Ezért a mélytudat képanyaga gazdag, színes és nagyon emlékeztet a népmesék világára. Azok a kérdések, amelyek a mai magyarságot komor tekintetűvé teszik, általában egzisztenciális, létkérdési, megélhetési eredetűek, esetleg érzelmi alapú hangulatváltást tükröznek. Bármilyen nehéznek is tűnik, mégis ezek a könnyebben megoldható gondok. A magyarok komor vagy mélabús tekintetének zárja hétlakatos titkokat fed, ezeket pedig nem lehet egyszeri, vagy állandó kezeléssel sem feloldani, ennek az útja olyan, mint a tengerbe dobott aranygyűrűé, amelyet csak a halak királya képes megtalálni és visszaadni. Miért nem járnak a magyarok pszichológushoz? mert a gondokkal küzdő magyar ember és a pszichológus elbeszélnek egymás mellett.

A kétféle beszélés egyik oka történelmi eredetű, másik oka a pszichológusi kultúrából fakad. A pszichológusok alapismereteiket külföldi szakirodalomból tanulják, amelyek másféle lelki tartalmakról szólnak, másféle lételelemű embereknek, mint a magyarok. Az Allport féle alapművet olvastam és örömmel láttam, milyen elegáns szaknyelven ír a lélek azon munkájáról, amelyek láthatók, hallhatók, tapasztalhatók, szóval, amelyek megnyilatkoznak, s így meg is figyelhetők. Azonban a lélek sérülékeny voltának oka nem mindig tapasztalati. Néha olyan mélyen rejlik, hogy a megoldás nem kortársi eredetű, hanem sokkal régebbi. Nem is mindig egyéni, hanem családi, esetleg nagycsaládi, vagyis nemzeti.

A családi eredetű lelki gondokat jól fel tudják tárni a Hellinger féle ún. családállítással. Hellinger, mint sikeres nyugati pszichológus a családi konfliktusokból származó, le nem zárt, meg nem bánt, kiegyenlítetlen, korábbi eleinktől kapott problémakötegek kiderítését oldotta meg. Közlebb hozta, kezelhetővé tette a lelki problémák családi előzményeit, azokat, amelyek Freudnál még a Libidó ködében összemósódtak.

A magyarok mélytudatát egy közös, be nem gyógyuló seb sötétíti el. Ez a seb nem egy ponton fáj, hanem olyan, mint egy sorozatlövés: folyamatos és mindig újabb sebekkel válik egyre fájdalmasabbá. Ez a közös múltból fakadó *v e s z t e - s é g t u d a t*, amely Mátyás király óta egyre csak mélyül, üszkösödik, majd újra friss sebként ömlik belőle a vér.

Mérföldjáró csizmánkkal járjuk végig mi is eleink útját, hogy mi is történt velünk? Mátyás király tragikus halált halt, s bármit tanítottak is haláláról az iskolában, mindnyájan tudtuk az igazságot: Mátyást, az igazságost megmérgezték. Ezután szinte kikövezett út állt a törökök előtt, s a 150 éves török iga elhintette a szabad nemzetben a szolgálalkúság magvát, a szolgatudatot. Csak akkor ébredtek rá a magyarok, hogy milyen kilátástalan a helyzetük Európában, amikor a törökök után a Habsburg nagyhatalmi törekvések jármába kerültek, s felfedezték, hogy a török csak adót szedett, a nyugati hatalmi blokk pedig a nemzet lelkére tört. A múltját, az öntudatát, a nemzeti egységet rombolta és nem csak szolgává, hanem rab-szolgává igyekezett leminősíteni az ősei jogán mindig szabad öntudatú magyarokat. Már akkor

észrevették a veszélyt, hogy nagyobb ellenség leselkedik nyugaton, mint keleten. A lelkek a reménytelenség hálójába gabalyodtak.

1703-ban csillag tűnt fel a magyar égen: II. Rákóczi Ferenc, aki a szabadságukért küzdő magyarok élére állt és útja mentén a remény rózsái kivirágoztak. Annál nagyobb lett a veszteségélmény a nagymajtényi síkon letörött zászló katasztrófája miatt.

A bánat tava egyre sötétedett. A magyar felvilágosodás soha nem tudta elérni a célját, vagyis a Habsburg iga alól való kimenekedést. Ez sem kulturális sem politikai úton nem sikerült. A Széchenyi család tudományépítő törekvései is ellenséges csúsztatásokkal valósultak meg, úgy, hogy a nemzet erejét, a magyar érzelmű tehetségeket kiszorították az ország asztalától. Ezen a tendencián a mai napig nem sikerült változást felmutatni.

Új remény kelt '48 tavaszán, hogy Világos után annál nagyobb legyen a közös fájdalom.

Az I. Világháborút elvesztettük, s a veszteséget fokozta a kommün rémuralma, amely a hajdan táltosi lelkű költőkből is képes volt árulót faragni, s ezzel fokozta az egyetemes lelki zűrzavart.

Az eddigi veszteségek a hazában a régi, Árpád-házi királyok által meghatározott határok között érték eleinket, így a fájdalomban az összefogódzás enyhített valamit, és akiben még volt remény, a másikat erősítette. De 1921. június negyedikén nem csak az élet, hanem a fájdalom is szétagolódott és kézfogástalanul új góccokban sűrűsödött és szórta szét a reménytelenség bánatvirágait. Olyan csapás érte a hazát, amely minden családban áldozatot követelt. Amit nem tudtak elérni a csatamezőkön, de még banki manipulációk útján sem, azt elérték a tárgyalóasztalnál Trianonban. Felvagdosták Magyarországot. Élő nemzet élő tagjait szedték darabokra. Az a fájdalom, amely akkor megrázta a lelkeket, az évek során nem csökkent, hullámai ma még erőteljesebbek, mint korábban. Trianon miatt fáj az egész nemzet.

A II. Világháborúban átélt veszteségek miatt még ki sem sírhatta magát a magyar, máris rátelepedett a Szovjet terror és kiszipolyozta az élet-erőt, megalázta a lelkeket. A végsőkig elkeseredett nemzet forradalomban tört ki 1956 október 23-án, majd szabadságharcban kivívta függetlenségét. Magyarország 10 napig szabad állam volt

Európa közepén, s az is maradt volna, ha a tárgyalóasztaloknál el nem ássák ezt a szabadságot. A terrort ugyanis nemcsak a szovjet tankok jelentették, s nemcsak az áruló hazai lakájok. A nagyobb csapás nyugatról jött, mert az oroszok amerikai beleegyezéssel törtek be november 4-én és az ENSZ-ben amerikai nyomásra szavazták meg végleges ittmaradásukat. 1956. november 4-én a magyar rádió hajnali egy órakor egyenes adásban közvetítette az ENSZ Székházából a szavazást, amely a magyar függetlenség elismerése iránti kérelem fölött döntött. Az USA nyomására négy kivétellel minden ország elutasította a kérelmünket. A négy ország: Norvégia, Luxemburg, Olaszország és India volt. Mindig elismeréssel kell rájuk gondolnunk.

Az '56-os veszteséget nem oldotta a gulyás-kommunizmus 40 éve, és a rendszerváltozás 22 éve is a reménytelenségek kavalkádja volt.

Ma már tudjuk, hogy a nagy katasztrófák alatt elszenvedett veszteségélmények öröklődnek, de azt nem mutatta ki a nyugati pszichológia, hogy mit sérül a lélek a nemzetet ért veszteségek miatt, mert a pszichológia tudományát a győztesek munkálták ki, s a sikeres nemzetek állampolgárainak szól. Gondoljuk át, hogy egy ma élő magyar lélek ötszáz év veszteségélményének jármát húzza. Hogy lehetne összehasonlítani a magyarokat a nyugati országok népével, akik a saját és őseiktől örökölt nemzeti emlékeikben a győztesek élményeit hordozzák. Valamikor a hatvanas években a szüleimet meglátogatták régi, külföldi barátaik, s szóba került az orosz megszállás és az öt napos szabad rablás. A férfiak elfordultak, a nők nevetgéltek, s mondták, ők nem tudnák, hogy ilyen esetben hogy kell viselkedni, mert ők ilyeneket nem szoktak meg. Bizony, nem is volt ez *comme il faut* helyzet,¹ s nem a jó modor diktálta a magatartást. És bizony, nem is hasonlít az asztal két oldalán ülő beszélgető társaság lelki tartalma egymáshoz. Hogy a szüleim megpróbáltatásai kamatozódva törnek fel bennem és az unokákban. A pszichológia az akut eseteket vizsgálja, legfeljebb a szűk család képét rövid időtartamban. A magyar lélek pedig történelmének bánatbatyuit is cipeli.

Az évszázadokon át győztes, leigázó, gyarmatosító országok állampolgárainak más a genetikai

élményanyaga, mint az öt évszázada veszteségélményeket elszenvedő magyarságnak. Azzal a pszichológiával, ahogy a nyugati ember adott problémáit kezelik, Magyarországon semmire sem jut az ember. A lélektartalmak annyira különbözőek, hogy az a tudományos alapon működő terápia, amelyet nyugaton kidolgoztak, Magyarországon hatástalan maradt, mert a veszteségélmények a freudi szelvonon nem oldhatók fel. A veszteségélmény romboló hatását fokozza az abortuszok elharapódzása és a gyermekvállalás hiánya. A nemzet ereje maga a művelt magyar ember reménytelen, kilátástalan jövőképe és a magával hordott fájdalomcsomag olyan veszedelmes jelenség, amely nem is pszichológusok ügye, közös ügy, amelyet csak nemzeti szinten lehet megoldani. A sok ember lelkének bánatbetegsége a születések számának csökkenésében kulminál. Mindaddig, amíg egy-egy ember maga birkózik a múlt és jelen okozta lélekkerhekkkel, s alig-alig jajdul, úgy összegzi állapotának minőségét, hogy a kipusztulás rémét vetíti önmaga elé, s élénk, s a világ elé. Ennek a néma lemondásnak még talán Trianonnál is vészterhesebb a hatása, mert az önfeladás képét idézi meg.

Hol van az a pszichológus, aki ilyen gondokat átlát és képes orvosolni? Nem rendelőintézeti gond ez ma már, hanem a nemzet sorsát felelősen felvállaló, emelkedett szellemű embereké, akik maguk is átéltek a veszteségeket és a magyarság felemelésével mintegy önmagukat is emelve kívánnak a gond nyomásától megszabadulni, s megszabadítani a veszteségtudattal birkózó magyarokat, azt a népet, amely Pió atya szerint az emberiség reménysége és a 21. században nagy feladat vár rá.

A pszichológia, mint Pálóczy Horváth Ádám mondta a lélekről szóló tudomány. A veszteségtudattal élő és öröklődő pszichés ártalommal viaskodó magyarokat egyetlen sikerélmény képes lenne talpra állítani. A veszteségek ellenszere nem a Libexin, hanem a siker, az a nép, melynek minden meshőse sikerorientált, nehezen viseli el a sorozatos kudarcot, azért, mert nem seprí a háta mögé, hanem cipeli és meg akar vele birkózni. Nem szaknyelven szólva rágódik rajta, s közben a jelen kibontakozó tendenciáját illetően tele van segítőkészséggel, jóindulattal, megértéssel, együttérzéssel. Hol van az a nyugati pszichológiai

¹ Komilfó=illendő

szakkönyv, amely ezt az összetett, lehangoló és mégis emelkedett lelki tartalmat akár határesetként is le tudná írni? S ha még hozzátesszük, hogy mind a múlt, mind a jelen megoldásához alig-alig tud hozzájárulni, ez a tény még fokozza a magyarok lelkiállapotainak összetett voltát.

A magyar beteg kórképe nem pszichológusi, hanem lélektudományos elemzéssel írható le, határozható meg, karakterizálható. A terápia pedig a közösen, tudatosan felépített pozitív jövőkép,

amely mindnyájunk szeme előtt teljesül be és ezzel megfoghatóvá válik.

A befejezést a lelkünk mélyén élő őskép a Teremtőnk arca sugallja. Ezt az ősképet, mely közös tulajdonunk, fel kell eleveníteni, életre kelteni. Az Ő nevével mentek csatába őseink, s Vele győztek. Újra győztesek lehetünk. Nemcsak magunkért, hanem a ránk figyelő sok, jó ember kedvéért, akik a magyar karaktert még mindig példaeértékűnek ítélik meg.

Fazekas Edit

Csillagutazók

November 2-án, este

Nincs szükség ma szavakra, mégis a betűket szavakká formálom; írok. Magamnak. Amit szóban mondhatnék, azt elmeséli a körülöttem felhalmozott gyertyák közös fénye. Jelzik a létezést, csendre szólítanak. Néha-néha az egyik gyertya lángja hevesebben ég, egy másik pislákolva világít, majd újra erőre kap. Egyben közösek: mindegyik szórja a fényt. Ennyi melegséget csak olyan energia táplálta fény tud sugározni, ami a Mindenség fényének része. Azt hiszem, a lelkemben is megindul valami. Pontosan nem tudom megmondani, mit érzek. Nincs bennem mély szomorúság.

Nem tudom, mindenesetre furcsa, a saját érzelmeimet nem tudom megfogalmazni. Kívülálló talán a közömbösség jegyeit olvashatja arcomon, pediglen nagyon is kavarnak gondolataim, emlékeim, a megismételhetetlenek sorozata. Valóban megismételhetetlenek? – Nem, az emlékek önkéntelen előbújnak és újra lejátszódnak a fantasztikus események. Gomolyognak az érzelmek is; egymásnak ellentmondóan viaskodnak, hol az egyik, hol a másik erősödik fel, kitüremkedik a fájdalom, a sajnálat, a szomorúság, de nem hagyja magát elnyomni az örömteli emlékek sokasága sem.

Ezt a napot sokan emlékezés napjának is nevezik, és ilyenkor illenék legalább szomorúnak látszanom, mégsem megy. Boldog sem vagyok, örömkönyveket sem hullatok. Valami mégis nehéz bennem. A gyomromban? a lelkemben? az egész

testemben? – nincs kvalitásom a kérdés helyes megválaszolására.

Rájuk gondolkodom, azokra a világra számára egyszerű, de nekem annál egyszerűbb emberekre, akik már engem (is) figyelnek, s talán fölöttem (is) őrködnek.

Köztük vannak a legjobb Barátaim, Ismerőseim, Rokonaim, és természetesen Ők. Mindenkihez boldogítóan sok élmény köt, akikkel gyerekkorunkban csintalanságokat elkövettünk, akikkel néha-néha valami jót is cselekedtünk. Megvicceltük egymást, együtt örültünk, gyakran ábrándoztunk a jövőről.

Hiányoznak? – Igen!

Vagy mégsem?

Bizarr bizonytalanság, mégis ebben e kettős bizonytalanságban lelhető fel a szeretet kapcsolódásának örök gyökerei, a kettéoszthatatlan egymáshoz kötöttség.

Hiányoznak!

Már nem lehetek testközelben velük, már nem beszélgethetek velük, nem mondhatom el nekik, hogy őszintén szeretem őket, nem mondhatom el örömeimet, nem beszélhetem ki fájdalmaimat.

Jelenlétük örökös, bennem élnek, a minden napjaimban ott vannak, ha valamiben döntök a tőlük átvett ismeretkincsek is hatással vannak rám. Ők megtették a magukét, a segítségükön túl, már

csak sajnálkozni tudnak. Rajtam, rajtunk. Megvetnek és féltének a förtelmes tetteinkért, amelyekkel egymást gyalázzuk.

Fáj, valami mardos. Nem tudunk a múltnak megfelelni, nem vagyunk méltóak embernek nevezni önmagunkat, nem vagyunk tisztességesek Hozzájuk. Ezt nem táplálhatja más, csak valamilyen gonosz; azt a sok gyűlöletet, megvetést, amelyet mi emberek egymásra mutogatva kinyilvánítunk. Mindennek nem akarok részese lenni, mégis a ragacsos mocsok influenzaként terjed felém, lehetetlen kitérni előle.

Mindegyikőjük felé adóságom maradt, amelyet már nem tudok teljesíteni. Nem nagy adósságok ezek, de az életben egy-egy elmaradt bátorító szó, biztató pillantás, vagy simogató érintés, áldásos érzelmeket válthatott volna ki, többet, mint bármely tárgyi ajándék. Ha most beszélni tudnának, biztosan mondanák: „semmi baj, ne aggódj! – nem szükséges mindent kimondani, szavak és tettek nélkül is éreztük és érezzük örökké azt, ahogyan viseltetél és viseltetsz”. Ismerve őket, ezt is azért mondanák, hogy megnyugtassanak. A melegszívű csend zenei dallamán üzenik: „amit elmulasztottál, azt teljesítsd a rászorulóknak felé!”

Hallottak napja! Számomra ez a szóhasználat elfogadhatatlan! Visszavonhatatlansága okán, rettentően átgondoltan kiejteni. Mennyivel szebb lenne, ha egy közel-keleti törzsi kifejezést használnánk: „a csillagokhoz megtértek”, talán hozzám közelebb áll egy más igekötő használata; a vissza, vagyis visszatértek a csillagokhoz. ŐK A LEGEMBERIBB CSILLAGUTAZÓK. Tudom ez ábránd, mert minden szó, minden kifejezés egy idő után a méltó helyére kerül, és ha másként is mondunk ki valamit, ugyanaz a gondolat párosul hozzá, mert más szavak ugyan, de a megmásíthatatlan az makacs és végérvényes. Tudom a földi élet véges, és ha kimondom, hogy halhatatlan, mindenki a végtelen létezésre fog gondolni. Mégis számomra Ők halhatatlanok, mert örökké bennem élnek, ott vannak a hétköznapjaimban, ott vannak, amikor egyedül kóválygok a szabadban, segítenek a bajomban, örülnek, ha boldog vagyok, könnyeznek, ha a fájdalom gyötör. Néha „hallom” a hangjukat, és „látom” elismerő bólogatásukat, vagy figyelmeztetésüket: „ezt fantasztikusan cselekedted”, vagy „ezt jól elrontottad!”

Legyen Barát, Ismerős, Rokon, vagy Ők, számomra valamennyi Szent. Szentek Ők is, mint a Mindenszentek. Köztük különbséget tenni nem akarok, ehhez nincs is jogom. Mondhatják bátran: gyarló ez a felfogás! – Nem érdekel, mert számomra Egyformák Ők és Egyenlők, mint a láthatatlan végtelenség.

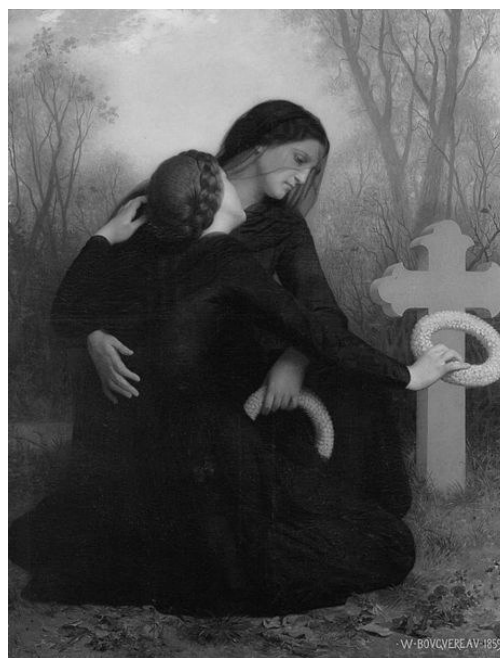
Ha Rájuk gondolunk, a szemünk nemes párával telik meg s érzelmek keltette cseppekké formálódnak, ami csakis a szeretet és abból fakadó fájdalom egyvelegének folyadékai. Egy sajátos önsajnálattal – hiányuk miatt leginkább magunkat sajnáljuk – megnyilvánulása, amely bátran felvállalható. Emberiek ezek a csodás cseppek, az Édesanyáktól, Édesapáktól, igaz Társaktól eredő és nekik szóló tisztelgő alázat harmatai, akik Életet adtak és teljes alázattal formáltak Emberré.

Köszönöm, köszönjük.

Hiányoztok Csillagutazók!!!

Az Ég Legyen Bőkezű Veletek, Csillagfényes Örömutazást kívánunk!

Igyekszünk nyugalmatokon örködni!

William-Adolphe Bouguereau: Halottak napja (1859), Musée des Beaux-Arts, Bordeaux, Franciaország (Internet)

Borbóla János

AZ EMBER ÉS A MAGYAR

Részlet AZ EGYIPTOMI ÓSMAGYAR NYELV c. könyvből

Mielőtt népünk két legfontosabb fogalmának vizsgálatába kezdenénk, tekintsük meg azok csaknem négyezer évvel ezelőtt, hieratikus jelekkel írt nyomait. Részlet a Szentpétervári Papirusz 1115 tekercsről:

170.

3062 -3059 3058 3057 3056-3053 3052 - 3047 3046 3045-3043 3042-3040 3039-3037

170.A

3037 3038 3039 3040 3041-3042 3043-3045 3046 3047-3048

<i>m-</i>	<i>h3w</i>			<i>dpt</i>		<i>tn</i>
<i>m</i>	<i>h 3</i>	<i>w</i>	<i>* k</i>	<i>d b t</i>	<i>*</i>	<i>t n</i>
<i>eM</i>	<i>Be - AR</i>	<i>Ú Magyarok</i>	<i>Do</i>	<i>Bo T</i>	<i>Hajó</i>	<i>Ta Na</i>

A magyarok emberének a tápos-hajó tana!

170.B

3049-3051 3052 3053-3056 3057 3058 3059 3060 -3062

<i>h^c.n</i>	<i>i</i>	<i>hr</i>	<i>i3š</i>		<i>n</i>	<i>mš^c</i>
<i>h^c n</i>	<i>i</i>	<i>hr i 3</i>	<i>š</i>	<i>*</i>	<i>n</i>	<i>mš^c i k</i>
aDéG aDNi	ÉN	Hor I	ÁR	áSa	Mond	Nak MeSSzI-eK

Ad-az-ég-adni nekem; a Horka írása mondja a messzieknek:

Fejtegetésünkben most csak a 170.A sor szerepel, a többi hieroglifa részletes tárgyalását a tekercsfeldolgozásánál találják. Melléklet bemutatásuk a szövegkörnyezet hívebb megítélését szolgálja.

170.A. A mondat első fele a következő bekezdés címének tekinthető: *A magyarok emberének a tápos hajó tana!*

Mit jelent ez a mondat?

A Nílus-parti túlvilági hittételek közé a kijelölt csillag (udvar) elérése, az ég tengerén történő veszélyes hajózás, és természetesen az ehhez

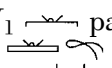
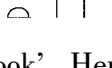

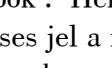
szükséges javak sokasága is hozzá tartozott. Jelen esetben ennek földi változatáról, a Delta népeinek a javakkal történő ellátásáról, és áldozatának bemutatásáról értesülünk.

Mielőtt közelebbről is megvizsgálná az első 12 jel értelmét, idézzük fel a magyar szó ősi származásáról korábban írott ismereteinket. A leírását *A Magyarok Istene* című könyvünk 41-42. oldaláról emeltük ide.¹²⁷³

¹²⁷³ Borbóla: *A Magyarok Istene*. 2005. szeptember, reCeLL, 41-42.

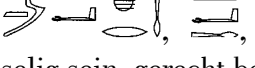
Kezdjük a leglényegesebbel: a *magyar* név első írásos megjelenése kb. ötezer évvel ezelőttre tehető. Falakra festették, kövekbe vésték, ma is tömegesen látható. Így aztán azt sem lehet mondani, hogy mindez csapongó fantáziánk terméke. Az egyedüli gondot az írásrendszer jellege okozza. Bizonyára sejtik már, a kérdéses jeleket hieroglifákkal írták.¹²⁷⁴

Ismertetéséhez A. Gardinerhez fordulunk:

„Y₁ papyrus rolled up, tied and sealed. Ideo. in var. Pyr. *md3t* 'papyrus-roll', 'book'. Hence phon. *md3t* in l.”¹²⁷⁵ A kérdéses jel a felcsavart, átkötött és lepecsételt papi-
rusztekercset ábrázolja. A fentieket a tekercs jelének nemzetközi transliterációs hangtani váza egészíti ki, megismételjük, értéke: *md3t*. Hangalakja az ó- és középbirodalmi hangértékek alapján: M-GY-AR-T.¹²⁷⁶

Magánhangzókkal történő kiegészítését, azaz a hangzósítás ellenőrzését önökre bízunk.

A továbbiak követéséhez fel kell idézzük a Nílus-parti halotti szertartás egyik lényeges mozzanatát a megmérést. A szakirodalom vélekedése szerint az elhunytat Oziris ítélőszéke elé vették (mindezt falfestmények, papiruszokon látható rajzok is tanúsítják), ahol tettei megmérték. Ha a mérleg egyensúlyban maradt, akkor felavatták *igazmondónak*. Ez volt a túlvilági út feltétele.

Hieroglifás alakban a szóban forgó művelet a következőképpen néz ki: „ *m3^c-hrw*, gerechtvertig, selig sein, gerecht befunden sein.”¹²⁷⁷

A fenti hieroglifák transliterációs (óbirodalmi) értékeit vizsgálva a következő eredményre jutottunk: Az első jelcsoport *m3-m3^c-hrw* * → MaR-MaR-aD-KaR-Ú *. Ő az, aki *marad*, hangvetéssel Ő az, aki *madar*. A második csoportban a *m3-m3^c-h-r-hrw* → Már-MaR-aD-KöR-éLa KaRU, a harmadik és negyedik csoport viszont ugyanennek a rövidítései.

¹²⁷⁴ Ebben az összefoglalóban nem kívánjuk a finnugor nyelvészek levezetését tételesen cáfolni, hiszen kézzel fogható adatokkal rendelkezünk feltevésünk igazolására.

¹²⁷⁵ Gardiner: op. cit. 533.

¹²⁷⁶ Hannig: op. cit. XLV-XLVII.

¹²⁷⁷ Hannig: op. cit. 316. Fordításunkban: 'igazságos, boldoggá válni, igaznak találtatni'.

A KaRU jel bizonyára a királyt jelöli, a hieroglifa a *mondja* értelemmel bír.

Hivatalos középbirodalmi hangértékei viszont a MáR Ma-A-KaR-U → már *makar*, de további változataiban *matyar*, *madar*, *mahar* stb. hangzósításhoz vezetnek. A fent bemutatott több évezredes írásrendszerben mindkét esetben a *marad*, ill. a *madjar* szóösszetétel jelzi az igazmondót: a *madjart*, esetleg a *mahart*, vagy a *makarut*.

Tessék, lehet választani.

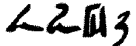
Ezt az *epitheton ornanst* korábbi írásainkban részleteiben is tárgyaltuk. Érdeklődőknek ajánljuk az *Olvassuk együtt magyarul!* 26-28. oldalainak tanulmányozását, ill. a *Tutanhamon a számadó*, 39. oldalán írtakat.

Megítélésünk szerint az óbirodalmi, szó-szerinti olvasat jár legközelebb eredeti értelméhez.

Összefoglalva: a hithű egyiptomiak halottaikat felavatták ún. igazmondóvá, majd melléjük helyezték bizonyítványukat, a papirusztekercset. *Így indultak el túlvilági útjukra a maradók, a madjarak, vagy ha úgy tetszik a maharok, de a papirusztekercs közvetlen hangzósítása alapján a magyarok...*

Ennyi ismerettel tarsolyunkban térjünk vissza a tárgyalást képező első jelek elemzéséhez. A 3037-es jel, a hasas bagoly, azaz a kis *m* jele → , tehát itt is kifejezetten az *m* hangot jelöli.¹²⁷⁸

A → H-AR olvasat is tiszta, így a → Ma-H-AR már ismert hangzósítás kerekedik elénk.¹²⁷⁹ A többször tárgyalt általános rag

 w lehetne az egyedüli bizonytalan pont a → Ma-H-AR-W hangzósításában, másrészt a nyilvánvaló birtokviszonynak megfelelően szerepe itt is jól követhető: a magyar-*nak a...*! Más szóval az (égi)utazó-*nak*. Ő tehát az igazi birtokos. A következő két hieroglifa olvasata a ko-

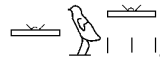
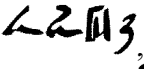

¹²⁷⁸ A *bagoly* hieroglifa hieratikus megfelelői három változatban láthatók a tekercseken. A kis, azaz hasas bagoly az *m* hangot jelöli. A közepes vagy talpas bagoly a *vonatkozó névmást* írja, míg a nagy~ vagy karmos jel magát a *madarat*, illetve szimbolikusan a *magyart jelöli*.

¹²⁷⁹ A K-H-G hangok egymás váltóhangjai így a Ma-H-aR → Ma-K-aR → Ma-G-oR → Ma-Gy-aR hangzósítások egymás szinonimái.

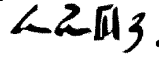
rábbiakban már többször is bemutatott *magyar-ok* hangzósítással azonos.¹²⁸⁰

Elképzelhető, hogy ők a birtokos szerkezet birtok elé helyezett hieroglifái: *a magyarok tápos hajója*. Ez utóbbi jelcsoport így egy önálló egységet képez, mely egyúttal a főmondat elemei közé ékelődött. A főmondat ekkor így szólna: *a magyarnak a... tana*. A két eleme közé ékelődött a tárgy (mely tehát önmagában is jelzős szerkezet): A MAGYARNAK *a magyarok tápos hajója* A TANA. Más sorrendben is rendezhetjük ezt a mondatot: *a magyar tana a magyarok tápos hajója*. Következésképpen a 3040-es jel *w* szerepe nagyon fontos. Tőle származik a kétszer is használt, de még nem jelzett, birtokos toldalék: *~ja* (hajója, tanú-ja).

Látszólag a helyére került minden, nyelvtani szerkezetét, hangzósítását és a jelek értelmét tekintve a vizsgált mondat eleje, azaz a bekezdés címeerek egész.

Viszont... tudni szeretnénk, hogy ha a *magyar* szót kétszer akarta a hajdani írnok a papiruszra vetni, akkor miért nem használta mindkétszer ugyanazt a jelet? Például így: *magyar/mahar* szót → *magyar*, s miért írta a másodikat rövid alakjában → ?

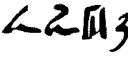
Magyaráztaképpen többféle lehetséges változatot hozhatunk fel védelmében, pl. a halott/utazót ki akarta emelni a többi, már *magyarrá* avatottak közül, esetleg a kettős birtokviszonyt nem tudta másképpen jelölni, stb. Egyik válasz sem igazán megnyugtató.

Következésképpen felmerül a kérdés: mi mászt jelenthethet még a jelcsoport?

Induljunk ki ismét a leírt jelekből. A kis/hasas *m* szokásos hangzósítása (3037-es jel) → kimondva **em**, *em...* → !

De hogyan hangzósíthatjuk még a 3038-as jelet? Eddig rendre *h* hangként, illetve *ház/kunyhó* fogalomként olvastuk. Ilyenkor az első esetben önálló fonéma, ill. önmagában ideogram-

ma. De igekötőként, ragként is felfoghatjuk! Tet-tük ezt már a *RMP 43*, 26. jel esetében is, ahol az irányt szabja meg: be-felé a csigaházba, *~ba*, *~be*. Lásd a jel képértékét. Hangértéke tehát lehet egyszerűen **ba**, **be** ...!

S ez az a pont, ahol a helyére ugrik minden. A többi jel hangzósítása ti. már nem lehet kérdés. A saskeselyű hangértéke az ősi *aR* marad, így összeolvasva a   jeleket az *eM-Be-aR-NeK* → → *embêrének* olvasathoz jutunk.

S ezzel a cím, illetve a mondat szerkezete részben megváltozott. A birtokviszony az *ember* és a *magyarok* szó között van. A helyes olvasat/hangzósítás: *A magyarok emberének a táposhajó tana*.¹²⁸¹

A fentieket mérlegelve elmondhatjuk, hogy az ősi hieroglifás/hieratikus írásban a fent bemutatott jelcsoport óbirodalmi *Ma-H-aR* hangzósítása az ún. *klasszikus*-kori → *eM-Be-aR* hangzósítással is azonos. Egymás magas és mélyhangú változatai. Sőt! Számunkra az értelmük is azonos, hiszen ha *magyar*-rá avattak valakit, akkor azt rögtön *ember-számba* vették. Lám, a *magyar ember* összeforrott szóhasználatunk ilyen régről származik!

Bizonyára többek kérésének teszünk eleget, ha mellékeljük a szakirodalom ez irányú véleményét is. A kérdéses jelcsoport Gardinernél a következőképpen szerepel:

„ *h3w* environment, neighbourhood, time; *m-h3w* in de neighbourhood of, at the time of, § 178.”¹²⁸² Jelentése tehát a *környezet*, *környék*, *idő*, illetve az *m* előtaggal a birtokviszonyt jelöli, vminek a környezetében, idejében stb. előljáró.

80 évvel később Zonhoven átvéve a fentieket, s a következő kiegészítést fűzte hozzá:

„ *h3w* omgeving, tijdsbestek, lotgevallen, *m-h3w* prepositie (§ 18c.)”¹²⁸³ Az újdonság nála a *lotgevallen* → *sorstárs* értelem bevezetése (vö.: lejjebb Otrokocsi vélekedésével). A 170. sor fordítása a szakirodalom véleménye

¹²⁸⁰ Borbola: *Olvassuk együtt magyarul!* Budapest 2000. 25-28. ISBN 963 03 9613 0.

¹²⁸¹ A DoPoT → TáPoD *FO* olvasat részleteit lásd a *Megjegyzések* fejezetben.

¹²⁸² Gardiner: op. cit. 579.

¹²⁸³ Zonhoven: op. cit. 328.

szerint: *s aztán leereszkedtem ennek a hajónak a környékén lévő partra. Aztán azzal voltam elfoglalva, hogy meséltem az expedícióról, mellyen ez a hajó vett részt...*

Nincs hozzáfűznivalónk...

* * *

A következőkben vizsgáljuk meg, hogyan vélekednek az *ember* szavunkról nemzetünk etimológusai: Gondolatok Czuczor Gergely-Fogarasi Jánostól:

„EMBÉR, (em-bér v. em-b-ér) fn. tt. *embér-t*, tb. *~ék*. Jelentésének többféle színezetei vannak. Ugyanis ember 1) Legszélesb ért. minden okos, eszes állat akármily korú és nemű, tehát, gyermek, ifju, férfi, agg, leány, asszony. *Az ember okos állat. Az ember halandó.* 2) Szorosb ért. oly férfi nemű, ki tökéletesen ki van fejlődve, megérve. Innen mondjuk: *Ő még csak gyerek, nem ember. Majd ha ember lesz belőled. Emberré növekedni.* 3) Ellentétetik némely tájakon közbeszédben az *asszony*, *nő* szónak, s férfi neműt jelent. *Két asszony volt ott, és egy ember. Emberekből szedik a katonákat, nem asszonyokból.* 4) Nemesebb ért. kitűnő tulajdonságokkal bíró ember. *Ember a talpán v. talpra esett ember. Ember a gáton. Ember kell a gátra. Ember légy fiam. Aki ember, jöjjön ide. No, ki az ember? Embérére akadni. Ez az én emberem. Csak ez az ember. Emberré tenni valakit. Úgy hiszem, emberrel van dolgom.*”¹²⁸⁴

A TESZ levezetése is figyelemre méltó:

„Valószínűleg összetett szó. Elemei feltehetőleg nyelvünk ősi örökségéből valók: az *em-’nő, nőtény’* előtag azonos lehet a N. *eme, emse* ’nőtény, anyadisznó’ szavak alapjával; a *-ber* utótag talán az eredetileg ’férfi’ jelentésű *férj* szónak változata. Az összetétel szerkezete arra mutat, hogy nem sokkal az obi-ugor rokon népektől való elválás után alakulhatott ki. Az ’ember’ fogalomnak ’nő’ és ’férfi’ jelentésű szókkal való kifejezésére vö. oszj. O. *ne* ’nő’, *χi* ’férfi’). A férj szóeleji mássalhangzójának korábbi *p* előzménye szóbeljeji helyzetben *b*-vé zöngésült, az ezt megelőző második nyílt szótagbeli magánhangzó kiesett. Az így létrejött *mb* kapcsolat a továbbiakban változatlanul megmaradt, mert az ilyen helyzetekben szokásos denazalizációs tendencia érvé-

nyesülésének korhatára feltehetőleg már előbb lezárult. – Az összetétel elemeinek másféle finnugor egyeztetése, más szavakkal való azonosítása, illetőleg a *b*-nek járulékhangként való magyarázata és a feltett **er* utótag török származtatása téves.”¹²⁸⁵

Ehhez a levezetéshez nemcsak nagyfokú fantázia, de bátorság is kellett.

Nevezetesen... az eredetileg felnőtt férfi jelentésű *ember* szavunk kialakulását szorgos nyelvészeink a női *emse/eme* alak, és a *férj* szónak összetételében keresik. Most tekintsünk el attól, hogy az osztyák *neγyuj* szó messze nem hasonlít a mi *ember* szavunkra, és vizsgáljuk meg, hogyan bűvészkednek akadémikusaink az általuk kialakított hangtörvényekkel. Először is a *férfi* szót kellett szétszedni. Az *f* helyén szerintük eleinte ugye még, *p* hang volt. Kezdetnek nem rossz. Ez a feltételezett *p* aztán zöngésült *b*-vé – szóközben ezt megtehetette –, miközben az előtte álló magánhangzó, az *e*, szórén-szálán eltűnt: *eme-férj* → *em(e)-bérj*. Aztán nem tudni miért, ez a most már *b* hang hozzátapadt az *m* hanghoz, és *mb* változatban perszisztált: *em(e)-bérj* → *e-mb-erj*. Sőt, ez az összeköttetés olyan erősnek bizonyult, hogy a finnugor elméletet hirdető nyelvészek feltételezése, az ilyenkor szabályszerűen fellépő denazalizációs tendencia, egyszerűen nem akart rajta mutatkozik. Sebaj, a *tendencia* laza fogalma ilyenkor is kihúzza őket a csávából: „az ilyen helyzetekben szokásos denazalizációs tendencia feltehetőleg már előbb lezárult”.

Magyarul, *ember* szavunk levezetését egymásra épített feltételezések után, azaz a *p-f* hangvisszavezetéssel, majd a *p-b* zöngésüléssel, továbbá az *e/se* hangkiesésen keresztül, illetve az így keletkezett *mb* összeragadt mássalhangzóink esetében a szabályos denazalizáció hiányával egy *női* és egy *férj* alakból kínlódták össze. Ennyi bizonytalanság után a fenti levezetés elfogadtatására már csak egy út maradt. Az arrogáns parancs így szól: „más származtatása téves”.

A magyar nyelv viszont így tudja: *Két asszony volt ott, és egy ember. Emberekből szedik a katonákat, nem asszonyokból.*

Érdemes körülnéznünk a szomszédainknál is. A teljesség igénye nélkül...

¹²⁸⁴ Czuczor-Fogarasi II: op. cit. 332.

¹²⁸⁵ TESZ 1.759.

„mens 1236 oudsaksisch *mennisko*, oudhd. *mennisco*, oudfries *menneska*, oudeng. *mennisc.*, oudhd., oudeng. *mennisc*, oudnoors *mensk*. gotisch *mannisk*, afgeleid vanman.”¹²⁸⁶

„people from Old French *pople*, from Latin *populus*, Old English *man*, Dutch *man*, Icelandic *mathr*.”¹²⁸⁷

„homō, hominis m 1. mens; pl. de menses, het volk; 2. man; 3. (flinke) man, kerel; 4. kerel, persoon; 5. personeel, slaven; 6. vasal.”¹²⁸⁸

Az *ember* szavunk az indogermán utódnnyelvekben tehát látszólag ismeretlen. Helyette a hímnemű egyed neve, a *man* vált az *ember* szó alapjává.

A fentiekben bemutattuk, hogy az *ember* szó nyelvészeink szerint a férfi és a nő összetételéből ’akrobatikus’ úton levezett, de magyar fejlemény volt. Ugyanakkor az élete első óráiban lévő ’emberke’, aki még meg sem született, a latinból levezetve *embryo/embrio* névére hallgat. Vajon honnan vette a latin nyelv ezt a szót? Lássuk a katedrális tudomány álláspontját:

„embrió 1752, Latin eredetű vö. k. lat., h. lat., orvosi lat. *embryo*, h. lat. *embryon*, *embrium* ’méh-magzat’. A latin alakváltozatok közül az *n* végű az eredetibb; ez a gör. *ἐμβρυον* ’méh-magzat; újszülött bárány’ (tkp. ’belső sarjadék’) átvétele: A latin szó részben közvetlenül részben francia közvetítéssel – mint természettudományi műszó – bekerült számos európai nyelv szókészletébe; vö.: ang. *embryo*; német. *embryo*; fr. *embryon*; ol. *embrione*; or. *Ζμβρυον*; ’méhmagzat; csíra; valaminek a kezdeti állapota, stádiuma’. – A magyar alakváltozatok közül az *embrium* a görög eredetinek pontosabban megfelelő h. lat. *embrium* átvétele. – Élettani műszó.”¹²⁸⁹

Tekintve, hogy a *TESZ* már megtette ezt a szívesseget, indogermán alakjait nem szükséges bemutatnunk.

A *latin nyelv* tehát nem a bogyógyűjtögető, vagy netán már nomadizáló őseinktől vette át ezt a ’kezdődő emberke’ szót, hanem a sokkal műveltebb görög tanítómestereitől hallotta azt. Nem is

akárhogyan, hiszen „a latin *embryo* ← gör. *embriion* ’magzat’ jelentése: *en-* benne’/ *brüo* ’duzzad, csírázik’.”¹²⁹⁰

A héber már nem így ismeri, náluk az embrió → *גבר* (*ubar*), az araboknál *dzsenin*, és a törököknél → *ogolcuk*, *rüseym* (ők újabban az újgörög *embryon* szót is átvették).

Európa szerte tehát két nép nyelvében, a magyarban és a görögben – nagyjaink szerint bizonyára egymástól teljesen függetlenül – alakult ki az *ember* és az *embrió* szó. Gondoljuk meg! Ugyanazon egyed életének két fázisát jelöljük a tárgyalt szavakkal, nevezetesen a magzati állapotát, és annak méhen kívüli, kifejlett korát. Némi hangtani eltérés tehát jogos, sőt szükséges a két állapot megkülönböztetéséhez, de alapvetően ugyanazt a mássalhangzós vázat használjuk mindkét esetben az *embrió* → *ember* megjelölésére. (A hasonló jelentésű *mag* két változatára a *mag-zat* és a *mag(y)-ra* utaló gondolatokat lásd lejjebb) Megítélésünk szerint ez sehol máshol nem alakulhatott ki, csak az ősmagyarban → a Nílus partján. Innen került aztán az ógörög nyelvbe is.

A *~ber* szótag aztán külön életre kelt, belőle lett az indogermán nyelvekben a *szülni* szó: *baren*, *born*, stb., de természetesen a latin közvetítése is kimutatható *BRrüo* → *ber* → *p-r* → *PaRtus*.

Egyébként a görög *en a kilencet* (is) jelenti, lásd az *enneade*, a kilenc istenség nevét. Így aztán távolról sem biztos a *benne duzzad* jelentés. Sokkal valószínűbb a *kilenc-hónapig duzzad* értelmezés! Ennek ismeretében az *ember* szó levezetéséhez szükséges *m-n* hangcsere erőltetése is felesleges!

Sőt... gondoljuk ismét végig! A magyarban ugye a *férj* szóból vezették le az *em-ber* második felét: *férj* → *ber*. Csakhogy pontosan ezt a szótövet használják a latin/indogermán nyelvek a szülés kifejezésére: *ber-bar-bor-partus*. A férfiak viszont köztudottan nem szülnek...

Sok ellentmondás végén levonhatjuk a logikus következtetést: mind a görög *en-brüo* → *embrio*, mind a magyar *emse-férj* → *ember* akadémiai származtatása téves! A mindmáig megőrzött szavunk ősi alapja a hieroglifákkal írt *eM-BE-aR* valószínűleg ó~, ill. középbirodalmi eredetű lehetett, melyet a művelt görög/római világ közvetlenül a Nílus partján szedett össze. Az *ember/férfi*

¹²⁸⁶ Van Dale: op. cit. 554.

¹²⁸⁷ Collins: *Dictionary*. Eighth Edition. Glasgow, 2006, 1205. és 988.

¹²⁸⁸ Pinkster Harm: *Latijn/Nederlands*. Amsterdam Univ, 1998, 466.

¹²⁸⁹ *TESZ* 1.760.

¹²⁹⁰ Tótfalusi: op. cit. 253.

szóra már a *men/mén* (→Indo-g. *man*) szó állt rendelkezésükre, így a születésére készülő magzat neve örökítette tovább az *ember* nevet az *embryon* közvetlen alakban.

Áttekintve a fentieket: a magyar értelmű hieroglifáknak (ismételjük a túlvilági útra készülő felavatottak neve) óbirodalmi hangzósítása mellett a késő-óbirodalmi – kora-középbirodalmi változások/egyszerűsödések hatására megjelent az *ember* hangzósítású változata is.

* * *

Tapasztalatunk szerint azért ilyen egyszerűen nem tűnnek el alapvető értelmet hordozó szavak, szóvázak. Különösen akkor nem, ha akkortájt fél Európa Egyiptomba járt gabonáért, na meg egy kis műveltségért. Így bizonyára az *ember* szó is tovább élt az utódnyelvekben.

Érdeemes elgondolkodni az alábbiakon:

„empire → Related *adj*: imperial [C13 from Old French, from Latin *imperium* rule, from *imperare* to command, from *parare* to prepare].”¹²⁹¹
 ”imperator, oris. hn. [impero]

(ösk. induperator)

1) (többnyire ösk.) általán elnök. előljáró. vezető: i. *histrionum*, »színigazgató«, bini ii. a *consul*-ok.

2) hadvezér, fővezér (a *ki suis auspiciis* folytatja a háborút, vesd ő. *dux*): *aliae sunt legati partes, aliae imperatoris: alter omnia agere ad praescriptum, alter libere ad summam rerum consulere debet*. Külön. A) tisztelet-czím, melyet a katonák adtak a vezérnek győzelem után. B) (újk.) római császár.

imperium, ii, kn. [impero]

1) parancs, rendszabály, rendelet általán: *administrare, exsequi* i., teljesíteni, *parere imperio*, engedelmesskedni. [...]

5) birodalom, állam, külön. a római: i. *hoc. Nostrium*; Alexander in Asia *finis imperii propagavit*.

imperio, l. parancsol, rendel, meghagy.

-on, -en uralkodik, -nak, -nek parancsol, igazgat, vezérkedik.”¹²⁹²

”member *n* 1 a person who belongs to a club, political party, ect 4 another word for *penis* [from

¹²⁹¹ Collins: op. cit. 538.

¹²⁹² Finaly: op. cit. Arcanum CD.

Latin *membrum limb, part*”¹²⁹³

„*membrum*, i, kn.

1) tag, állati testen (vö. *artus*); külön. a férfi nemző része és t. női szeméremtest is.

2) átv. ért. tag, az egész egy része. pl. családnak, államnak; vagy társaságnak, *convictus membra mei*; *Achaei per civitates veluti per membra divisi sunt*; így (költ.) *fluctuantia membra Libyae*, katonák.

3) épület, ház, lakás része, lakosztály. *Dormitorium membrum*.

4) külön. szakasz, rész beszédben. Mondat-tag.”¹²⁹⁴ „remember vb 1 to become aware of (something forgotten) again; [from Old French *remembrer*, from Late Latin *rememorari* to recoll to mind, from latin RE- + *memor* mindful]”¹²⁹⁵

(Az elővetett eM + *ember* a tagot, a férfi hímtagot is jelenti angolul. S bár a *remember* szó levezetését az etimológusok a latin *memor* irányába terelték, itt is az előtagok elvétele után az *ember* szó köszön vissza: Re + M + ember.)

A fenti felsorolásban mindenhol az eM-B-eR szavunk hangteste követhető.

Csakhogy értelme megváltozott. (Ki tudja, lehet, hogy a mi jelentéshasználatunk változott meg?) Mindenhol *uralkodót, birodalmat, parancsolót, hatalmasságot, fővezért* stb. jelöl.

Sejtésünk szerint a *Magreb* közismert észak-afrikai államszervezet népe és megnevezése is felfogható, mint a Mag + BeR/ReB → MaG(HaR + eM)BeR szavak összetételeként. Gondoljunk csak a *ber-ber*, vagy a mély változatában a *bar-bár* népekre és nyelvükre.¹²⁹⁶

Vagy ismerkedjünk meg Kemény Ferenc egyik, eddig agyonhallgatott levezetésével is...

„Wie bekannt, behaupten die Kathederlinguisten, dass spanisch *emperador* und französisch *empereur* aus lateinischem *imperator* herzuleiten seien, durch sogenannten gesetzmäßigen Lautwandel. Ich meine dagegen bestimmt, dass Lateinisch, Spanisch, Französisch und so weiter lauter sekundäre Sprachen sind, durch die Pidginisie-

¹²⁹³ Collins: op. cit. 1016.

¹²⁹⁴ Finaly: *A latin nyelv szótára*.

¹²⁹⁵ Collins: op. cit. 1367.

¹²⁹⁶ „barbarizmus, *barbarismus* <lat->. *barbarosz* <gör.>: nyelvi idegenszerűség, a klasszikus retorikában a → *stílus-hibák* egyike. A ~ v. idegen nyelvi elemnek átvétele, v. a megszokottól, a köznyelvitől való eltérés.” *Magyar Nagylexikon* 3. 238.

zung der magyarischen Ursprache Eurasiens entstanden; so dass der Ursprung des Grundwortschatzes sowohl des Lateinischen als auch der sogenannten romanischen Sprachen unmittelbar aus dem Magyarischen erklärt werden müsse. – Hiermit haben wir also guten Grund anzunehmen, dass spanisch *emperador* ein Kompositum ist, dessen erstes Glied, also *emper* ‚Korn‘ bedeutet. Um die Bedeutung des Zweiten Gliedes, das ist *ador*, ausfindig zu machen, müssen wir...¹²⁹⁷

Fordításunkban: ’Mint közismert, a katedrális nyelvészek a spanyol *emperador* és a francia *emperador* szavakat a latin *imperator*-ból vezetik le, a törvényszerű hangváltások segítségével. Ezzel szemben biztosan úgy vélem, hogy a latin, a spanyol, a francia stb. csupán másodlagos nyelvek, melyek a magyar-eurázsiai ősnyelv *pidginizációjából* származnak; így az alapszókincs eredetét mind a latin, mind az ún. román nyelvek esetében feltétlenül a magyarból kell származtatni. – Ezáltal jó alapunk van elfogadni, hogy a spanyol *emperador* egy szóösszetétel, melynek első tagja tehát *emper* → *mag*-ot jelent. A második tag *ador* kitalálásához meg kell...¹²⁹⁸

„Was nun französisch *empereur* anbelangt, ist dies ebenfalls ein Kompositum, dessen Vorderglied eine mundartliche Variante von magyarischem *ember* ist. Letzteres wird nämlich in einigem magyarischen Mundarten wie *ambër* gesprochen.[...] Das zweite Glied *~eur* ist mit magyarischem *őr* identisch, welches heute als Zeitwort ‚mahlen‘ und als Hauptwort ‚Wachter‘ bedeutet. Ursprünglich ist jedoch *őr* eine Variante des Hilfszeitwortes wie unter anderen auch *ár* und *ér*. [...] Hiermit kommen wir zu lateinischem *imperator*, woraus die Katheder-Linguisten sowohl spanisch *emperador* als auch französisch *empereur* durch sogenannten historischen Lautwandel ableiten wollen. (Dass lateinisch „*imperator* aus dem Verbum *imperare* abzuleiten sei, ist nämlich ein Irrtum; im Wirklichkeit bildeten die Uhr-Latiner das Verbum aus dem Substantiv, nachdem Letzteres nicht mehr ‚Kornhändler sondern ‚Herr, Herrscher‘ bedeutete.)“¹²⁹⁹

¹²⁹⁷ Kemény Ferenc: *Im Anfang war das Korn*. Körösi Csoma Sándor H. Gesellschaft, München, 1993, 108.

¹²⁹⁸ A további hosszas részletek ismertetése helyett lásd lejjebb Otrokócsi hasonló levezetését: *abar, ober*.

¹²⁹⁹ Kemény: op. cit. 110.

’Nos, ami a francia *empereur* illeti, szintén szóösszetétel, melynek első tagja egy nyelvjárási változata a magyar *ember* szónak. Ez utóbbi nevezetesen néhány magyar nyelvjárásban, mint *ambër* hangzik.[...] A második tag *~eur* a magyar *őr* szóval azonos, mely ma, mint ige *őrölni*, és mint főnév *őr*-t jelent. Eredetileg az *őr* az egyik változata a segédigéknek, úgymint az *ár* és *ér* is. [...] Ezzel megérkeztünk a latin *imperator*-hoz, amiből a katedrális-nyelvészek mind a spanyol *emperador*, mind a francia *empereur* szavakat a törvényszerű hangváltások segítségével akarják levezetni. (Hogy a latin *imperator* szó az *imperare* igéből levezetve lenne, az nevezetesen tévedés, a valóságban az őslatinok az igéket a főnevekből képezték, következésképpen ez utóbbi nem gabona kereskedőt, hanem urat, uralkodót jelentett.)’

Kemény Ferenc tolla nyomán a *mag* (Korn) fogalom *ember* jelentése kerekedik elénk. Csodálatos megérzéssel jósolta meg a számára még ismeretlen hieroglif Ma-H-aR ↔ eM-Be-aR azonos-ságot. Hiszen a *mahar* → *maghar* → *mag+har* a *magyar* nép neve, egyúttal azonos – változatlan írásjelek mellett – az *ember* jelentéssel is.

Gondolatébresztésül mellékeljük a *mag*, és az ebből levezethető *mag(y)-ar* és a *mag-zat* szavaink származását is Czuczor Gergely és Fogarasi János szerint:

„MAG, (1), fn. tt. *magot* v. *magvat*. Kicsiny. *magcsa* v. *magocska* v. *magvacska*, személyragozva *magom*, *magod*, *magja*, vagy: *magvam*, *magvad*, *magva*. Egyébiránt, midőn *v*-et veszen föl, a törzs inkább *magv*. [...] – Minthogy a *magban* a növény csirája rejlik, innen átv. ért. azon nedv az állati testben, mely által az ugyanazon fajú állatok tenyésztik, szaporítják önmagukat. *Férfi mag*, azaz ilynemű nedv a férfi testében, mely által a női testben létező *mag* foganóvá, tenyészővé, gyümölcsözővé tétetik. V. ö. MAGSZAKADÁS. [...] A *mag* fölveszi az igeneves *u* képzőt is, *magu*, *magv*, honnan *magvat*, *magvak*, *magvam*, *magvad*, *magva*, *magvas*, *magvasodik*. Ily viszony van a *nedv* *nedv*, *kedv* *kedv*, *üdv* *üdv*, *odv* *odv*, *feny* *feny*, *orv* *orv*, *sér* *sér* stb. között. A *v* némely szókban *b*-re változik, mint *gom* *gomv* *gomb*, *rom* *romv* *romb*, *dom* *domv* *domb*; némelekben *p*-re, mint *ter* *terv* *terp*, *hor* *horv* *horp* (*horpasz*), *tör* *törv* *törp* (*törpe*). Az *r* végzetű gyö-

kök *j*-t is szeretnek fölvenni, mint *szeder szederj, eper eperj, or orj, mar marj*, sőt némely hangzóval végződők is, mint: *karé karéj, gané ganéj, taré taréj, paré paréj, é éj* stb. A magok ugyan különböző alakúak, mégis jobbadán vagy gömbölyűek, vagy kerekdedek vagy hengerdedek; honnan valószínű, hogy a *mag* szóban alapfogalom a gömbölyűség vagy kerekdedség, melyet részint az *m*, és *g*, részint a gömbölyű *o*-val rokon mélyebb *a* hang fejez ki, miszerént a szintén gömbölyűt jelentő *magyal mogyal, makk, magy magyaró mogy mogyoró, mony, bogy, bogyó, mancs, macsuka* szókhoz családi viszonyban áll. Különbözik tőle a *maga, magasztal* szók *mag* gyöke, melyben nem mély vagy gömbölyű, hanem nyílt *ǎ* hangzik, miért is ennek *s* képzője amazétól különböző, mert más magos és magas, magosít és magasít, magosan és magasán. Azonfölül a nagyot jelentő *mag*, nem veszi föl az igeneves *u* v. *v* hangot: tehát a *magas* soha sem *magvas*. [...] A latin *granum*, német *Kern, Korn* szintén azon szók osztályába látszanak tartozni, melyekben a *g-r* és *k-r* gyökhangok valami kerekdedet jelentenek.”

MAG, (2), elvont gyök, melyből *magas, magasság, magasodik, magaszt, magasztal* származékok erednek. Hangváltozattal legrokonabb hozzá az alapfogalomban megegyező *nagy*, honnan némelyek véleménye szerint *nadúr, nádor*, am. nagyúr. (vő. Nádor). Rokon továbbá a latin *magnus, magis, major, majestas*, hellén *μέγας, μέγαθος* stb. gyökei melyek a nyelvészek szerint a szanszkrit *mah* gyökben alapszanak, honnan a szanszkrit *mahat* (nagy) stb. Ezen *mag* gyök hoszszan is eléfordul: *mág*, melyből eredt *mágla*, halomra, magasra rakott valami, pl. *famágla*, és Tihany vidékén Szalában *szénamágla*. Ide tanozik a balatonmelléki *mágicsál*, azaz valamit egymásra rak, felpúpoz, pl. *a beteg feje alját felmágicsálni*, am. a vánkosokat magasán egymás fölé rakni.¹³⁰⁰

Az *ember* szó kifejezetten a férfit jelentette. A női nem egy elővetett *n* hanggal különjelzést kapott.

Magyar → Ember → férfi → uralkodó/hadvezér → birodalom

Néember → nő+ember → nőember → héberül

Ez utóbbiról a Teremtés Könyve így szól:

”És az ember így szólt: „ez immár csont az én csontjaimból és hús az én húsemből, azért neveztessek néembernek, mert az emberből vétetett, 24 →

אֵת הָעֵצִים עָצַם מִצְמוֹ וּבָשָׂר מִבָּשָׂר לָאֵת יִקְרָא אִשָּׁה
 24 כִּי מֵאִשׁ לָקַחָהּ אֵת: עַל־כֵּן יִקְרָא אִשׁ אֶת־אִבּוֹ וְאֶת־

Lábjegyzet „23 csont az én csontjaimból. Ez később népszerű kifejezés lett (XXIX,14); *néembernek*. Héberül »issa«, a férfi héberül »is«; a hasonló hangzású megnevezések a férfi és a nő szellemi azonosságára utalnak. Érdekes párhuzam, hogy a magyar nyelvben az *ember* szó a nép nyelvén férfit jelent s a *néember* a *nő-ember* összevonása.”¹³⁰¹

„néember 1416. J: 1. ’nő, asszony; 2. 1840/1885 ’megvetett nőszemély’. Összetett szó: a nő főnév é-ző változatának és az ember-nek minősítő jelzős kapcsolatából keletkezett.”¹³⁰²

Sőt! Etimológusok egyik úttörője a következőképpen gondolkodik:

„Alterum nomen fit *Ember, Homo*, cujus origo quaeratur. Vox *Ember*, posset videri prima fronte derivan ab עָבַר. (*Abar*) transiit; cujus Participium praes. In Kal est עָבַר (*Ober*) transiens, ut & mihi primum visum erat; ut sic denotaretur, quod homo in hoc statu fit tantum Viator, ac velut umbra, transiens.”¹³⁰³

Fordításunkban: ’Egy másik nevet kap az *Ember, Homo*, akinek eredete kerestetik. Az *Ember* szó hozzájárulni látszik elsősorban származtatva az עָבַר -ből (*Abar*) jön, akinek a Participium praes. (jelen idejű melléknévi igenév) a keresztnevében van עָבַר (*Ober*), *vándor*, hogy nekem az első meglátásom volt, hogy megjelölvén, ezáltal a *homo* ebben a helyzetben a tetőpontnak számítható *Utazó* mégpedig például *umbra* (árnyék, alvilági), *vándor*.’ Otrokocsi Foris Ferenc az *ember* szó jelentésében tehát az *árnyékvilágbéli vándor* értelmet látja.¹³⁰⁴

Nem esik messze az ősi egyiptomi felfogástól.

¹³⁰¹ Hertz: op. cit. *Hebreica Genesis* - Berèsith II, 23/24

¹³⁰² TESZ 2.1011.

¹³⁰³ Otrokocsi: op. cit. 292.

¹³⁰⁴ Az alábbi részleteket a latinul olvasni tudó társainknak ajánljuk: „Hominem deligunt ad impediendas aggere aquas: quod neque in Latino, neque in Graeco, de voce *Homo*, &

¹³⁰⁰ Czuczor Fogarasi 4: op. cit. 18-20.

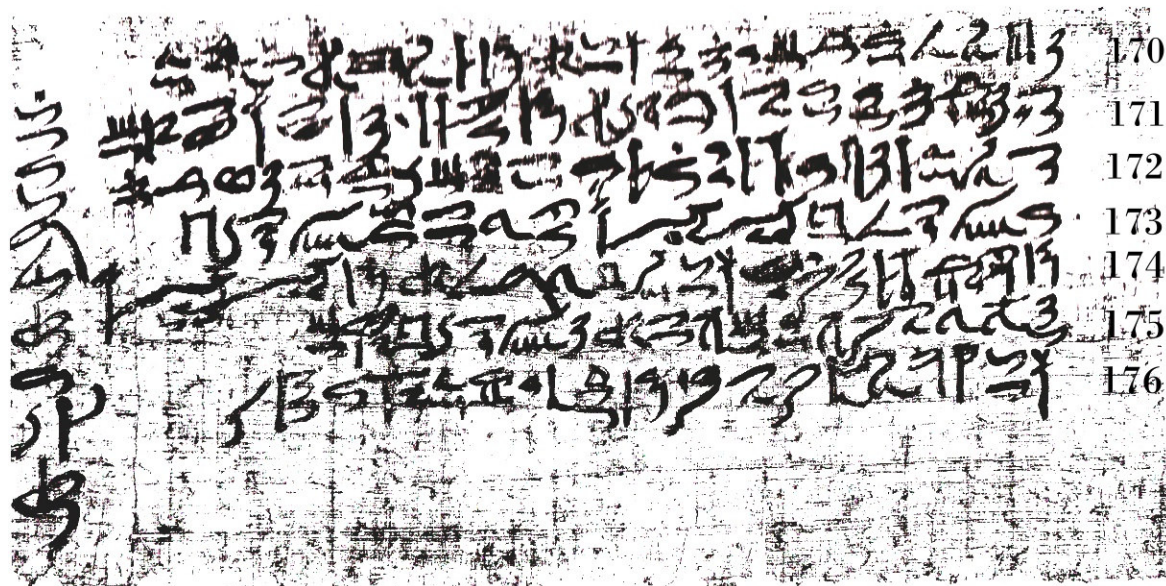
Összefoglalás¹³⁰⁵

Az ember szavunk hieroglifákkal írt hangteste azonos a magyar szó ősi hangtestével. Nyelvünk ekkora időtávlat ellenére megőrizte jelentésének mindkét, egymással szinonim változatát. Az ember szó tehát nem tűnt el nyomtalanul! A Nílus-parti népekkel érintkező népek szókincsében is megjelent, *imperator*, *member* stb. változatokban, vagy például a görög nyelvben, mint *embrió* öröklődött tovább. Megállapítottuk, hogy *ember* szavunk nem a *férj* és a *nő* szavak finnugor alapú összetétele, és nem is a görög latin *embriūn* szó származéka.

Eredete a Nílus-partjához kötődik, ez az egyik ősmagyar alapszavunk!

Fejtegetésünket Vörösmarty szavaival zárjuk (*Fóti dal*. 1842. okt. 5) Vajon ismerte-e az *ember* és a *magyar* szó közötti ősi összefüggést?

„Minden ember legyen ember
És magyar,
Akit e föld hord s egével
Betakar.”¹³⁰⁶

Papirusz III5 15. lapja 170-177

ἄνθρωπος¹³⁰⁴, ita usu venit. Deduco ergo eam, à rad. אבר *Abar*; quod in Pihel אבר, (*Ibber*) significat firmavit, roboravit. Sed jam diximus †, eandem radicem (*Abara*) significare Arabibus inter alia, etiam *probe dispositum esse.*” 292. Est igitur mihi *Ember* idem quod אבר *Ibber*, ad formam Pihel nominaliter; quod significet, viribus (à Deo acceptis) *valentem*, & *benè dispositum* ad sua opera; eodem modo ut Hebraeis דבר *Dibber*, non solum est Verbum in Pihel,

(dixit,) sed & Nomen, significans *dicionem*, vel *sermonem*. Jer.5.vers.13. Factum autem ab *Ibber*, hoc modo Ember Vocalis *I* brevis in principio, facile in E breve, mutatum est; *Dages* autem forte, (primum *b* pariens) more Chaldaeorum transiit in *n*; at vero ob euphoniā, in concursu cum *b*, etiam *n*, mutatum est in *m* ut hodie fonat, *Ember*, illo modo, quo & Latini, pro *inbuo*, *inbibo*, dicit, *inbuo*, *imbibo.*” Otrokocsi: op. cit. 293.

Tudtad-e?

Tudtad-e, hogy nyelvünk ősiségét egy angol nyelvész és irodalmár, Sir John Bowring, aki sok nyelv mellett magyarul is beszélt, emígyen jellemzett az 1830-ban megjelent "Poetry of Magyar" című verses kötetének előszavában: "A magyar nyelv messze magasan áll, magában. Egészen sajátos módon fejlődött, és szerkezetének kialakulása olyan időkre nyúlik vissza, amikor a legtöbb európai nyelv még nem is létezett. Önmagában, következetesen és szilárdan fejlődött nyelv, amelyben logika van, sőt matézis, erő, a hangzatok minden hajlékonyságával és alakíthatóságával.

E nyelv a nemzeti önállóság, a szellemi függetlenség legrégebb és legfényesebb emléke... A magyar nyelv eredetisége még ennél is csodálatosabb tünemény! Aki megfejti, isteni titkot boncolgat, annak is az első tételét:..."?

Tudtad-e, hogy a magyar nyelv tömörítő hatása szinte egyedülálló? Hogy hihetetlenül gazdag, képalkotó képessége van szavainknak, hogy "tárgyas ragozásával, harminchat mozzanatos, negyvenhat gyakorító, sok-sok kezdő, műveltető, ható igékkel, főleg pedig igekötőink előre és hátravetésével, amivel a cselekvés és az idő boszorkányos árnyalatait és mozzanatait jelölhetjük. Ilyen bravúrra a világ egyetlen más nyelve nem képes!"

Példa a "néz" ige módozataira: néz, nézeget, nézelődik, nézőben, nézve, nézvést, nézetlen, nézhetetlen, néztében, nézetében, stb.

Tudtad-e, hogy míg a nagy nyugati világnyelvek legjobb esetben is csak 7 magánhangzót ismernek (az olasz például csak 5-t), addig a magyar nyelv 14 magánhangzót ismer és használ: a-á, e-é, i-í, o-ó, ö-ő, u-ú, ü-ű?

Tudtad-e, hogy a nyelvek összehasonlításában mint a legdallamosabb az első helyen álló olasz és a második helyen álló görög után a magyar következik?

Ezt nem kisebb nyelvtudós, mint Giuseppe Mezzofanti bíboros állította (1774-1849), aki 58 nyelv-

ven írt és 103 nyelven beszélt. Ő maga mondta, Ludwig August Frankl költőnek: "Tudja, melyik nyelvet tartom az olasz és görög után minden más nyelv előtt leginkább dallamosnak és a verselés szempontjából a leginkább fejlődésre képesnek? A magyart. Ügyeljen, mert egy feltündöklő költői lángész még igazolni fogja nézetemet. A magyarok, úgy látszik, még nem is tudják, micsoda kincs lakozik nyelvükben..."

Valóban nem tudják, vagy csak kevesen! Hiszen akkor nem sietnének olyan gyorsasággal átvenni az angolszász szavakat, miközben mindennapi nyelvhasználatukban fájdalmasan hagyják zsugorodni gazdag szókincsünket, helyet adva a slengnek, az új zsargon kifejezéseknek.

Tudtad-e, hogy magyar családnevek, földrajzi nevek ezerszám fordulnak elő a világ különböző helyein? A nemrégiben elhunyt Dr. Vámos-Tóth Bátonak és munkatársai gyűjtésének köszönhetően az azonosított magyar szavak gyűjteménye egy új tudományágat képvisel, amelyet TAMANA névvel jelölnek. Eszerint mintegy hatezer eredeti magyar név és névszerkezet fordul elő szerte az egész világon. Csak egy példa: „Magyar családnevünk, helységnév Indiában, egy dombvonulat elnevezése Irakban és Libanonban, továbbá hét földrajzi helyet jelöl Máltán, települést Tuniszban, Burkina Fasoban, a Fülöp szigeteken, egy város neve Indiában, településnév a Kaukázusban és az udmurtoknál, ezen utóbbiaknál éppenséggel az "Almás", "Káldi", "Kocsis", és "Vajas" települések szomszédságában.”

Való tény, hogy bizonyos szavak azonos módon előfordulnak különböző nyelvekben, de itt nem erről van szó csupán, hanem a feltűnően nagy számú előfordulásban.

IRODALOM

Kiss Dénes: ŐS-nyelv nyelv-Ős, Antológia Kiadó Lakitelek 1993.

Cúth János: A magyarságtudat kézikönyve 1999.

Hampó József

A Kaukázusi juhászkutya ősi pecséthengereken

A Kaukázusi juhászkutyát a szakkönyvek orosz kutyafajnak tartják, mert ma a Kaukázus Oroszország területére esik. Saját bőrömön tapasztaltam meg, milyen kutya a kaukázusi és megfigyeléseim nem mindenben feleltek meg a könyvekben leírtaknak.

Eddig két kaukázusit ismertem meg közelebbről, egy szukát, Mutyut és egy kant Putyit.

Milyen volt Mutyu?

Sajnos, csípőficamos volt, amely fiatal korában alig látszott, de később egyre nehezebben járt. Kialakította a maga életmódját, jól megvoltunk, de inkább én alkalmazkodtam hozzá, semmint ő figyelt volna az én elvárásaimra. Életmódját annyi eréllyel és méltósággal alakította ki, hogy akaratlanul is tiszteletet ébresztett bennem. Hajlandó volt felszállni a villamosra, ott szépen lefeküdt, füttyült a világra, nagylelkűen elviselte az emberek csodálatát, a gyerekek rajongását. Nyáron kivittem a Bódvára, ott a parton hancúrozott a többi kutyával és nagyokat fürdött velem.

Amikor vemhes lett örömmel vártuk a kis kölyköket. Én nagy szeretettel almot készítettem neki, Ő meg a fészében ásott egy mély lyukat és ott hozta világra a kicsinyeit. Egyikük nem akart szopni. A szoknyájánál fogva húzta be édesanyámat, hogy segítsen neki. Cseppentővel adogattuk neki a tápot, s egész éjszaka életben tartottuk. Mutyu ott ült velünk és figyelte, rendesen csepegtetünk-e a kicsi szájába. Reggel az állatorvosnő megállapította, hogy a nyelve le van tapadva. Felvágta és ettől kezdve vidáman szopott a kiskutya.

Ekkor olvastam az Észak-Magyarországban, hogy szoptatós kutyát keres Bujdos Attila újságíró, mert a gyerekei találtak egy kitett kutyakölyköt és szeretnék megmenteni. Nosza, azonnal telefonáltam. Attila elhozta a kutyát meg a gyerekeit, csinált egy jó nagy láda kutyajárókát és Mutyu kedvesen, természetes egyszerűséggel fogadta a kis zsemleszínű korcsot a maga szürkésbarna kaukázusi színárnyalatú családjába.

Mutyukám 14 évig élt, és Edelényben a házunk kertjében temettem el. Sírjára odafigyelek,

mindig viszek neki friss virágot, ha a Bódva partján találok szép oroszlánszájat, rezgőt, vadkaprot.

A fiú kutyám valójában az édesanyám házát őrzi, de én vagyok a gazdája, mert én sétáltatom, és én gondozom a szőrét, s aki ismeri ezt a kutyafajtát, tudja, hogy ez nem kis munka, Nyáron vedlik. Ilyenkor az egész kert és udvar tele van a levedlett szőrével, mert hiába kefélem, folyamatosan vedlik. Szóval a kertet is rendbe kell tartani, mert egyébként rászáll a szederbokrokra és kutyaszőrös szederlekvárt ehetünk télen tejszínhabbal.

Putyi csak az élő emberrel szeret játszani. Áhítatosan rágsálja a kezünket, karunkat, boldog odaadással várja a vakargatást, aztán boldogan körberohangászik, de senkit fel nem lök, s a gyerekeket kitüntető figyelemmel külön is elkerüli. A világon semmire nem kellett tanítani, mindent tud. Mi már a hangokat is értjük, amiket torkából, ínye közül kiad, nem beszélve az ugatásról. Elmondjuk, hogy kiket várunk vendégségbe, azokat szeretettel fogadja és vakkangatva közli, hogy itt vannak. Édesanyámat minden éjfélkor figyelmezteti, hogy záróra, menjen lefeküdni, ilyenkor megkopogtatja az ajtót. A szomszédban van két korcs, akik unatkoznak és egész nap minket ugatnak. Ha már elunjuk az ugatásukat, édesanyám megkéri Putyit, hogy „Szólj már nekik Putyikám, mert beleőrülök a vonyításukba”. Ilyenkor Putyi egy fél fordulatot tesz, egy két lépést megy előre és alig hallhatóan, szinte a gyomrából kiad egy picit hangot. A korcsok erre elhallgatnak. Ekkor átdobálunk nekik egy kis jutalomfalat kenyeret, hátha jobban elviselik az életet.

Nehezen hittem el, hogy ezek nem ősi turáni kutyák, de nem tudtam bizonyítani eredetüket. Badiny Jós Ferenc tanár Úr és Ilonka néni mindig pulit kerestek a régi pecséthengereken és magam is azt hittem, hogy a puli kizárólagosan egyedül az ősi magyar kutya. Ezt főleg a szakkönyvek alapján beszéltem be magamnak. Pedig magam is gondoltam, hogy a juhászok között is van bojtár meg számadó, ezért a kutyáik között is jelen kell lenni ezeknek a minőségeknek. Egyszer azonban, mint a mesében megtört az átok. Édesanyám el-

mesélte, hogy a Tavasztündér elnevezésű pecsét-hengeren az az állat, amelyet Nephrot-Orion Nimrud vezet, nem kis oroszlán, hanem kutya. Ezt most olvasta egy angol tanulmányban. Jól megnéztem az állatot és láttam, hogy semmi kétség ez egy szép Kaukázusi juhászkutya. Jobban megfigyeltem Putyit és ahogy ült, az oroszlánszőrű bozontos nyakával, nagy méltósággal, magam is felfedeztem benne az oroszláni vonásokat.

Téli nap-éj egyenlőség. Orion-Nimrud kezeli a Nagy Kutya csillagképet, Szíriusz a "Magosban" tündököl, a születő Nap útra kél, a Vizek Ura locsolja a Földet, Oannes, a kétarcú kultúrhős gondozza a tudást. A Napmadár, a Turul zöld ágat hoz a csőrében.

Kutyájával a Nagy Kutya csillagképpel útnak indul.

Eloolvastam aztán a Nagy Kutya csillagkép és a Szíriusz együttműködését és az Orionnak hozzájuk fűződő kapcsolatát az Aranyhajú királyfik című mesében, és amit édesanyám hozzá írt, és beláttam, hogy ez a kutya fajta a modelljét a csillagos égről kapta, s akármelyik szíriuszi pecsét-hengert nézem, egy kaukázusi kutya képét fedezem fel rajta.

Egyik képen Szíriusz ráteszi a lábát, s együtt repülnek fel égi hazájukba. Itt a kutya csontváz-szerű. Ugyancsak egyszer Orion is rátette a lábát és Ő is felrepült a magosságba. Ekkor is csontváz-szerű volt a kutyafej. Egyszerre repültek magasba Orion-Nimrud, Szíriusz és a Nagy Kutya, mert Kr. e. 4-5 ezer évvel korábban az Orion nem december 21-24 között "repült magosba" vagyis de-

lelt, hanem január elsején, pontosan egyszerre Szíriusszal. Az Orion azonban olyan csillagkép, amely együtt mozog a Nagy Napév precessziós /hátramozgó/ forgásával és ezért lemaradt a Szíriusz mellől. Ma a Szíriusz Január elsején kúszik fel mellé az ég közepére. Így is együtt uralkodnak a csillagok felett, mint király és királynő, az elmaradhatatlan csodaszép Nagy Kutójukkal.¹

Tudta ezt Rákóczi Ferenc is, mert Kaukázusi kutját tartott. Le is festette Than Mór a Nagy Fedelemmel együtt.

Végül összefoglalva a Kaukázusi juhászkutya azért kaukázusi, mert a turáni ősnép hosszú ezredekét töltött vele együtt a Kaukázusban. A kaukázusi szkíták nem írtak erről semmit, nem is jegyezték fel, de a mezopotámiai, mezőföldi, turáni kál nép magát a kutójával együtt a Nagy kutya csillagképről származtatja és égi királynőjének a Szíriuszt, a Lugal Geme Nagy Úrasszonyt tartja, akié az ország /aki Mada/. Szent István törvénybe foglalta az égi nagyasszony királynői voltát, Szűz Máriával azonosította, mert a mi korunkban ő az Istenanya és rá hagyta Magyarország királyságát és koronáját. Mi pedig őrizzük és babusgatjuk a Nagy kutját, a Boldogasszony őrző ebét.

Küllembeli eltérés a fark formájában mutatkozik. Ma a kaukázusi juhászkutya farka lompos, hosszú szőrű, olyasmi, mint a rókáé, csak nagyobb. A régi pecsét-hengereken olyan a farka, mint az oroszlánnak, ezért is tévesztették össze őket.

Pritchard James: The Ancient Near East in Pictures. Princeton Univ. Press. 1954. 525. és 526. sz. ábra

A két kutya a szögletes formájú székben keresztezi egymást. Ez az a pillanat a Világmindenségben, amikor a Nap a nyári pályáról letér az őszi-téli pályára, vagyis július elseje-másodika. E naptól fogva a Boldogasszony, /NIM-GIR/ hajnalban megszüli a nyári Napot, majd alászáll az alsó világba.

¹ Az Aranyhajú királyfik c. mese elolvasása után mondta el édesanyám.

Győri Zsolt

Az ételkészítés művészete -avagy gondolatok a főzésről

/Álmodom, vagy ébren vagyok? Szétnézek és egy konyhában találtam magam. De milyen konyha...Egy Michelin csillagos chef konyhája. Meghúzom hát csendben magam a sarokban és figyelek. Csodálattal ámulok - e művészet láttán./

A feltálatl ételt sok módon lehet elkészíteni. Nagyon sokféle irányzat és rendszer létezik. Van nagyon egészen szigorú és kicsit lazább irányelvek szerinti iskolák. ÉN itt most egy másik oldalról szeretném megközelíteni a főzést. Természetesen nagyon fontos az alapanyagok tisztasága és a megfelelő előkészítési és feldolgozási műveletek tiszta és szakszerű alkalmazása.

De van egy másik oldal: – A mentális vagy lelki oldal. De ha jobban tetszik, akkor mondhatjuk azt is, hogy a spirituális háttér.

Vagyis az a folyamat ami „láthatatlan” módon van jelen minden szakrális folyamatban, így az ÉTELKÉSZÍTÉSBEN is. Régen a szakrális közösségekben szigorú szabályai voltak annak, hogy ki állhat a konyhába. Megfelelő beavatottak voltak azok a személyek, akik ételt főzhetek a közösség számára. Akkor még tudták, hogy milyen folyamatok történnek a főzés során. Az étel az elkészülési idő alatt magába fogad mindent, ami a közvetlen környezetében hatásként éri. Felveszi és elraktározza azokat a rezgéseket, amelyek körülveszik. Az elkészült étel energiarezgése táplálja és alakítja az őt elfogyasztó embert. Hatással van az élő szervezetre. Az nem mindegy, hogy ez a hatás közböbös, romboló, avagy gyógyító hatású lesz. „Az-zá leszel, amit eszel”. Értjük el azt, hogy építőgyógyító legyen az, amit elfogyasztunk, családunk, szeretteink elé teszünk.

Néhány egyszerű javaslat a főzéshez, hogy ezt sikerüljön elérnünk.

Tekintsük a főzést úgy, mint egy szent tevékenységet. Avagy ha úgy jobban tetszik, mint egy meditációt.

Tehát mielőtt hozzákezdünk, teremtünk meg a megfelelő hangulatot és az ideális környezetet.

Tisztítsuk meg magunkat a nem megfelelő negatív gondolatoktól, töltsük fel magunkat pozitív energiával. Gondoljunk arra, hogy valaki nagyon fontos rég várt személynek készítjük el az ételt, ezzel szeretnénk kifejezni a szeretetünket irányába. Elmondani azt, amit szavakkal nem tudunk, vagy épp nincs rá lehetőségünk. Legyen olyan ez a folyamat, mint egy ima. Ima, egy olyan embertől, aki nagyon mélyen és tisztán hisz Istenben. A főzés a lélek művészete. Láthatóvá és ízlelhetővé teszi a lélek szépségét és pillanatnyi állapotát. Aki képes érezni rezgéseket az tudja, hogy van íze, finomsága a szeretetnek az ételen keresztül. Ezért mielőtt hozzáfogunk, csendesedjünk el és lépünk ki a mindennapi élet rohanó lüktetéséből. Álljunk meg egy pillanatra. Vegyük sorra az alapanyagokat. Nézzük meg őket és csodáljuk meg azt a folyamatot, ahogyan ezek létrejöttek.

Szánjunk néhány percet arra, hogy átgondoljuk mennyi ember munkája erőfeszítése kellett ahhoz, hogy itt legyen az asztalunkon minden.

Majd legyen a lelkünkben egy hála és köszönet a teremtő felé, hogy nem éhezünk és lehetőségünk van arra, hogy elkészítsük ezt az ÉTKET. Majd gondoljuk végig az elő- és előkészítési folyamatokat, hogy ne kelljen kapkodni. Legyen minden szépen előkészítve a konyhapulton, mint egy festő színei a palettán. Természetesen ügyeljünk a tisztaságra. Igyekezzünk mindenből a legtisztább és legjobb minőséget beszerezni. Tudom, ez elsöre úgy tűnik majd, milyen drága. De így kevesebb kell és egészségesebben táplál majd bennünket. Ez hosszú távon olcsóbb lesz. Ne feledjük, ha nem sikerül mindenből a legtökéletesebbet beszereznünk, akkor még ott van az a rezgés, amit mi viszünk bele. Végképpen ez a tudati energia fogja igazán megadni a végső teljes formáját az ételünknek. Könnyebb, ha elképzeljük, hogy minden gondolatunk és szeretetünk testet öltve jelenik meg az elkészült ételbe. Ezért nagyon fontos, hogy fogyassunk főt ételleket. Minél többet foglalkozunk

az étellel az annál több pozitív energiát, gyógyító rezgést lesz képes befogadni és tovább adni. Törekedjünk arra, hogy mindennap frissen készítsük el az ételeket. Ne tároljuk túl sokáig, ne tegyük ki szélsőséges külső behatásoknak a készételt. Óvjuk meg az ételt a mikrohullámú készüléktől vagy a túlzott újra melegítéstől csakúgy, mint a fagyasztaástól is.

Annak érdekében, hogy a fent említetteket könnyedén megtudjuk valósítani külön témákra szedve, taglaljuk a folyamatokat a későbbiekben az alábbi nézőpontok szerint.

- A kezdő meditáció.
- A tervezés.
- A tudatos vásárlás, előkészítés.
- Ételkészítési módszerek.
- Az elmaradhatatlan receptek alapanyagokra bontva, pld:A gabonák.
- Majd pedig, az hogy miért nem kellenek a receptek.

Jó főzést! Sok örömet! Sok jó ízű áldásos étkezést!

Győri Zsolt

Miért csodaszarvas?

Tette fel a kérdést egy kedves ismerősöm. Mivel eléggé befogadónak tűnt az érzékek feletti világokkal szemben, így elmeséltem neki a történetemet. A hajnali nap első sugarai előtt még a mély alvás utolsó fázisában hirtelen jött egy kép. A messzi távolból indult és egészen közel került hozzám, szinte megijesztett a kép. Egy hatalmas szarvas jelent meg. Megdöbbenve néztem vele „farkaszemet”. Csak állt erővel telve, csodálatos méltóságával betöltött mindent maga körül. Teljesen elbűvölt ez az ősi szimbólumunk, habár nem túl sokat tudtam, tudok róla. Majd intett a fejével, hogy kövessem ŐT. Elindult előre, majd a hatalmas agancsai között megcsillant a felkelő NAP fénye. Jött fel a NAP, Ő pedig állt ott, mint egy hatalmas ISTENSÉG. Ekkor az agancsok közt a NAP közepén megjelent KRISZTUS URUNK. Majd egy hang azt mondta a CSODASZARVAS hordozta KRISZTUS erejét és hatalmát a magyar nép számára. Így tudott utat mutatni az őseinknek. Ez által az ősi szent NAP-lény szülötteként hozta el nekünk a MEGVÁLTÓ előképét, tudását, és erejét.

Ekkor felébredtem.

Nem tudom mit jelent ez az álom, de nagyon megfogott és hatalmas erőt és egy új lendületet adott az életembe. Sokat gondolkodtam rajta az elkövetkező napokban. Szinte állandóan láttam a szemeit, mikor becsuktam a szememet. Ekkor

felhívtam egy festőművész ismerősömet VIRÓK CSILLÁT és elmeséltem neki mit láttam. Kértem, ha van ideje rajzolja le. Két hét múlva hívott, hogy menjek el hozzá, kész. Mikor bementem a műterembe, megláttam a monumentális képet. Elhűlt bennem a vér. Szédültem és nem tértem magamhoz. CSILLA megfestette a „szarvasomat”. Pont olyan volt. Hihetetlen ez a csoda, ami azóta is kísér. A CSODASZARVAS gyógyító, megtartó ereje folyamatosan árad és segít, csak rá kell hangolódni.

Képes Krónika – Csodaszarvas

Fazakas Árpád

Regék az óriásokról

Minden nép meséiben, mondáiban jelen vannak a Tündérek, Angyalok, Óriások, Sárkányok. A Szentírásban is leírják Góliát és Dávid küzdelmét. Mózes, amikor népének hazát keresett a sivatagban, követeket küldött az égtáj minden irányába. Azok visszajöve mind óriásokról számoltak be. A zsidók azt állítják, hogy ezek nem földi lények, hanem más bolygóról jöhettek. Málta szigetén a gigászokat az óriások második nemzedékének tartják. A Titicaca-tó mellett az indiánok előtti népek az ajmarok óriások voltak. Ezek négyezer méter magasba, hatalmas 900 tonnás kövekkel építkeztek.

De lássuk mi a helyzet a Kárpát-medencében, szűkebb hazában Erdélyben. Itt is akad bőven hasonló történet. A székelyeknek, szászoknak, románoknak és a cigányoknak is vannak az óriásokról mesélni valójuk.

Igen szép történet, amit Orbán Balázs leírt a Bálványos várról a régi regék alapján. Eszerint egy óriás király építette – a hegy tetején még akkor, amikor a kövek lágyak voltak –, azt a gyönyörű várat. És, hogy a lánya a királykisasszony legyen hol sétáljon, arany hidat építtetett a vártól a Büdös hegy tetejéig. Itt sétálgatva a királykisasszony, két lépéssel lelépett a völgybe, hogy az alanti világot szemügyre vegye. Nagyon elcsodálkozott, a derűs napon kis apró emberkék szántottak, vetettek vidáman dalolva. Mivel addig nem látott ilyen lényeket, kötényébe belerakott egy párat, úgy ahogy voltak, ekéstől, ökröstől, majd visszalépett a várba. Ott örömmel megmutatta édesapjának az Óriás királynak az apró bogarakat. Az apja azonban nem örült neki és mondá: Vidd vissza ezeket a bogarakat, mert ha ezek elszaporodnak és megharagusznak ránk, pusztulásunkat okozzák! Ők lesznek a mi utódaink.

E rege onnan származik, hogy a Bálványos várat egy hatalmas lovag építette, annak családja a Büdösre járt fürdeni, mulatozni. A Büdös megtetőn volt egy őrállomás. Innen a felfegyverkezett örök, féktelen csapatként lerohantak a völgybe és sanyargatták a békés földműveseket.

Háromszék megyében a Maksa falu határában egy magoslaton áll az óriáspince. A falu szélén lehet felmenni. Amikor tehetem, és arra felé járunk, nem hagyjuk ki ezt az élményt. Gyalog tizenkét székely kapun át jutunk a domb tetejére. Lenyűgöző látvány fogad. A csúcson, ahol egykor vár állt, őrtorony, most egy hatalmas kör alakú asztal áll, kőből faragva. A tetején vályúszerű mélyedés van, mintha keresztelésre is alkalmas lenne. Fölötte körbe fenyőfából álló jurtaszerű építmény van. A domb oldalán kövekre vésve a helyiségek nevei és évszámok, tudatva, hogy mióta van írásban először említve. Itt rendezték meg a Háromszéki Magyarok Világtalálkozóját (2007). A Székely Vágtát is a múlt évben (ezen kívül számos rendezvényt is itt tartanak). A magyaroknak szakrális hely ez. Innen messze lehet látni, szép időben az egész Háromszéket.

A rege szerint itt is egy óriás élt. De ahogy elszaporodtak az emberek, a hegy gyomrában pincét kapart és ide rejtette el kincseit. Aztán nyoma veszett az óriásnak is. A római korban erődtítmény volt, aztán bukásuk után eltűntek, ami jelenti az óriás eltűnését is. Aztán van nekünk Sárkányok völgye is a Szilágyságban.

A szászok regéiben a hegy szent volt. Azokat óriások építették. A monda szerint midőn az emberek elszaporodtak, a világ minden részéről ide menekültek az óriások. Hatalmas hegyekkel vetették körbe magukat. A hegyek mélyén barlangokba alakították ki otthonukat. A számos domb meg a csizmájukon ragadt sár maradványa. Így a Görvényi várhegy úgy keletkezett, hogy egy óriásnő kötényébe földet vitt, megbotlott és kiszóródott a föld. Számos hegynek a neve Óriáshegy. Ahol egy kis lapáj volt, ott meg táncoltak. Számos dombról azt hiszik, hogy az, az óriások sírhantja lehet. Segesvár melletti dombokat senki sem akarja szántani, mert oda az ördögök vannak eltemetve.

A hagyományok azt tartják, hogy az ördögök néha lejönnek a hegyről és összekeverednek az emberekkel és rossz cselekedetre buzdítják őket, írja Hermann Antal dr. 1893-ba.

OLVASÓINK ÍRTÁK

A cigányok inkább az ördögöktől félnek, a „Deblától”. Vigyen el a „Debla” a legnagyobb és csúnya kívánság, amit haragosaiknak mondanak.

A románok Bucegi hegységet tartják az óriások otthonának. Ez a déli Kárpátokban található Brassótól nyugatra. Éles sziklacsúcsok, mint a fűrész fogai állnak ki. Ezek csúcsai, amit a szél, eső és viharok kialakítottak, misztikus alakokká képződtek (Sfinx, Babele stb.). E hegy belsejében titkos szabályos folyosókról, termekről számol be a TV sorozatban. És hatalmas tudással rendelkező lények lakhatják. Szerintük még a Pentagon is tud ezekről. Helyi földrengések, bizonyos órákban morajlások hallatszanak a hegy mélyéből. Hirtelen kelt viharokról, cakkos villámlásokról, ködfátyolról is beszámolnak. Van egy hatalmas kő, olyan sírkő szerű, ami kisugároz, ha fényképezni

akarták gyakran gyorsan lemerült az akku, vagy lehetetlen volt felvételt készíteni. Itt is óriások lakhelyéről beszélnek, de a hegyi folyosót elektromos hullám védi, bejárni képtelenség. Kaptak a környéken emberi csontokat is, ami óriásokra utal.

A múlt századba élt egy hatalmas 270 cm magas ember, aki nagy erővel bírt, a vasakat meghajlította könnyedén. 22 éves korában hirtelen betegség, kezelés után meghalt. Eltemették titokban. Ennek csontmaradványait találta meg egy régész. A hatóságok nem engedték a sírt föltárni. Tehát marad a találgatás a misztikum és a szenzációra éhes publikum, aki gyerek módjára hallgatja és elhiszi ezeket a történeteket. Az óriások is addig élnek, amíg beszélünk róluk mondta Michael Endre: a Végtelen történet írója.

A „Sfinx” Bucsecs hegység

„Babele” (vénasszonyok) Bucegi hegység

Óriás csontváz

Óriás koponya

Tircsné dr. Propper Valéria

Miskolc múltja, kultúrája, irodalma

Sokan gondolják úgy, hogy városunk egy csúnya, iparváros, – pedig már régen nem az – nincs kultúrája, irodalma.

Nos, ez nem igaz és méghozzá nagyon nem igaz, véleményem szerint. Nagyon is gazdag történelmi, irodalmi, művészeti, kulturális múltja van Miskolcnak.

Sőt, olyannyira gazdag, hogy ezt az előadást én csak nagyon szubjektív szempontok alapján, igen erősen válogatva tudom megtartani, hiszen nem áll rendelkezésemre korlátlan idő, és az Önök türelmével sem szeretnék visszaélni.

Miskolc múltja, történelme

Miskolc, Északkelet-Magyarország legnagyobb, és hazánk negyedik legnagyobb városa.

Ez a tájék Európa legrégebben lakott vidéke. A több mint 70 ezer éves paleolit leletek bizonyítják e tényt. Első ismert lakói a kelta gotinok voltak.

A honfoglaló magyarok már kevert népeket találtak a Sajó völgyében, a mai Diósgyőri vár helyén pedig a honfoglaláskor is állt egy földvár.

A hagyomány úgy tartja, hogy a Miskóc nemzettség kapta szálláshelyül e földet.

Elsőként Anonymus: Gesta Hungarorum-ában (1173-ból) találkozunk ezzel a névvel. „que nunc uocatur miscoucy” A Bors nemzettség egyik ága, családja volt a Miskóc. 1312-ben veszítették el birtokukat, mikor is Károly Róbert király helyett, annak kiskirály ellenfele, Csák Máté oldalára álltak. A király a rozgonyi csatavesztés után a Széchy-családnak adományozta a birtokot.

Fontos kereskedő útvonalak mentén épült a település, amely már a középkorban jelentős gazdasági szerepet töltött be.

A gazdag kereskedővárost jól kiépített sáncrendszer védte, ahol jól ellenőrzött „kapukon” keresztül lehetett bejutni a város belső tereire. Ezeket a kapukat utcaneveink mai is őrzik: Szentpéteri kapu, Csabai kapu, Győri kapu, Zsolcai kapu, Fábíán kapu, Sötét kapu, és a kevésbé is-

mert Meggyesre-járó kapu, amelynek neve mára már csak a Meggyesalja utca elnevezésben fedezhető fel.

Miskolc I. Nagy Lajos királytól kapta a városi címet, bíróválasztási és vásártartási jogot.

Az Ernye bán, majd fia, István nádor által épített Diósgyőr várát Nagy Lajos király fényes „nyaraló” várrá tette.

A vár jelentősége különösen 1370 után nőtt meg, mikor a lengyel-magyar perszonálunió miatt fontos állomáshely volt Diósgyőr, Kassa és Krakó felé, az utazóknak, kereskedőknek.

1381-ben Diósgyőrben ratifikálta Nagy Lajos a turini békét, a Velencei köztársasággal. (Más lapra tartozik, hogy a velenceiek szinte az első pillanatban felrúgták az egyezséget, és nem fizették Lajosnak az „adót”.)

Miskolc első pecsétlenyomata egy 1389-ből ránk maradt oklevélen található.

A város, egészen 1848-ig királyi tulajdonban volt.

1435. október 2-ai oklevelében Luxemburgi Zsigmond király pallosjogot adományozott Diósgyőrnek.

Zsigmond kedvelte Diósgyőr várát. Először Mária királynő férjeként kedvelt vadászvára volt, majd második feleségének, Cillei Borbálának adományozta.

Hunyadi Mátyás is Podjebrád Katalinnak, majd Beatrixnak ajándékozta Diósgyőrt, Miskolc városának pedig vámmentességet és az új telepéseknek adómentességet adott.

Egészen 1526-ig volt Diósgyőr, királynéi birtok, a királynék udvartartásának fedezetére szolgáló koronauradalom, kamarahaszon.

A mohácsi csatavesztés után, Borsod megye főispánjára, Balassa Zsigmondra (a költő nagybátyja) bízta Diósgyőr koronauradalmát. Halála után, özvegye, a hírhedt Fánchy Borbála gonoszkodott a városi polgárokkal. Ballassáékat a Perényiek, Gesztyek, Nyáryak, Hallerek követték, mint az uradalom bérlői. Egyik sem volt jobb a „Deákné vásznánál”.

HELYTÖRTÉNET

A Rákóczi szabadságharc ideje alatt a vezérlő fejedelem egy rövid időre, főhadiszállását rendezte be városunkban, 1704. január 18-tól március 15-ig.

1706. szeptember 25-én a Habsburgok kirabolták, feldúlták és felgyújtották a várost.

1711-ben kolerajárvány sújtotta Miskolcot, amely járványban a lakosság fele meghalt.

1786-ban, az első népszámláláskor 2.414 házat és 14.179 lakost vettek jegyzékbe a „népszámláló biztosok.”

1815-ben Benke József vezetésével színiársulat érkezett a városba, és velük Déryné Széppataki Róza asszony. A város kereskedő polgárai úgy megszerették a színelőadásokat, hogy határozatot fogadtak el egy kőszínház építéséről.

1819-ben kezdődött meg az építkezés és 1823. augusztus 24-én adták át az első kőszínházat, a Boldogasszony utcában, a mai Déryné utcában. Az első premier darab: Kisfaludy Károly: A tatárok Magyarországon című színműve volt.

Azt szoktuk mondani, hogy a Miskolci Színház az ország első kőszínháza. Nos, ez azért nem egészen van így. Valóban igaz, de csak a csonka Magyarország területére. Az első magyar kőszínház Kolozsváron épült fel, mégpedig két évvel korábban, mint a miskolci, 1821-ben.

Az első miskolci színházat 1848. július 19-én tűzvész pusztította el.

Az új épületet 1857. szeptember 3-án adták át a nagyérdeműnek, Vörösmarty: Marót bán darabjának bemutatásával.

A díszvendégek között ott volt Dr Jókai Mór és felesége, Laborfalvi Benke Judit, Róza asszony, a nemzet színésznője.

Az ünnepi előadásra a városba várták I. Ferenc Józsefet is, de egy sajnálatos baleset miatt a magyar királyt és osztrák császárt végül István főherceg képviselte, az ünnepi előadáson.

(Ferenc József már a városban volt, mikor is fogadó-vendéglátója, Szirmai István gróf az izgalomtól gutaütést kapott és a kórházban meghalt. Ferenc József pedig kijelentette, hogy hűséges szolgálója halálának napján nem képes színházba menni.)

Az új színház első direktora Latabár Endre volt.

Az épület alsó szintjén üzletek kaptak helyet, emeletén pedig a Nemzeti Kaszinó működött.

1878-ban hatalmas árvíz sújtotta a várost. A Szent Anna téren áll az Árvízi dombormű, melyet néhány éve elloptak, de sikerült újra megtalálni és ismét felállítani.

1897. júliusában indult az első villamos, a Tiszai Pályaudvar és a Szent Anna tér között, valamint a Szeles utca és a Népkert között. Úgy emlegették az akkori emberek, mint a „ház alakú szörnyeteg”.

Andrássy Gyula miniszterelnök 1907-ben nyújtotta be az országgyűlés elé azt a törvényjavaslatot, amely 1908. december 11-én lépett életbe, és amely értelmében Miskolc városa kikerült a megye fennhatósága alól.

1909-ben kapta meg a város a törvényhatósági jogot, amikor az addig használt összes pecsétlenyomatból alkották meg az új címet.

1993 óta, Miskolc ennek tiszteletére ünnepi „Miskolc város napját” május 11-én, amikor az aláírás megszületett, s ekkor adják át az elismerő díjakat azoknak, akik sokat tettek a városért.

A Trianon-tragédia után menekültek özönlöttek el a várost, menedéket remélve és nyerve.

A város ekkor vette át Kassától a régió-központ szerepét.

1944. július 2-án érte a miskolciakat az első légitámadás.

1949-ben a Selmechányáról először Sopronba menekült Bányászati Akadémiát továbbtelepítették Miskolcra, Nehézipari Műszaki Egyetem néven.

1981-ben érte el a város mai közigazgatási határait, amikor utolsóként Bükkszentlászlót is a városhoz csatolták, Diósgyőr, Hejőcsaba (1945), Görömböly, Szirma, Hámor (1950) után.

A szocialista korszakban az ország legjelentősebb ipari városa, az „acél városa” volt.

2000-es évektől figyelhető meg az a folyamat, amely során az ipari város helyét fokozatosan átveszi a kultúra és az idegenforgalom.

2005-ben az Európa Kulturális Fővárosa pályázaton Pécs után a második helyet érte el városunk, magunk mögé utasítva: Egert, Debrecent, Gyórt, Budapestet és Sopront.

2008-ban elnyertük a Kultúra Magyar Városa ki-tüntető címet, 2010-ben pedig az Értékgazdag Te-lepülés címet.

Miskolci pincék

Mi miskolciak büszkék vagyunk az Avas „he-gyünkre”. Az idegenek, akik először tesznek láto-gatást városunkban, nagyon elcsodálkoznak, hogy a belváros közepén emelkedik egy „hegy”. A he-gyen pedig jobbnál jobb pincék, jobbnál jobb bo-rokkal.

1782-ben Benkő Sámuel így fogalmaz:

”A város elég tágas és napról napra nő, benne 2.400 épület és 1.424 pincét könnyen meg lehet számolni.”

Szóval minden második háztulajdonosnak volt va-lahol pincéje Miskolcon. Mert nem csak az Ava-son, hanem pl. a Bábonyibércen is voltak remek és hatalmas pincék – bár az Avasi volt az igazi.

Első írásos emlék 1569-ből maradt reánk az Avasi pincékről, csak akkor még nem pincének, hanem „kő luknak” nevezték.

„Sabbathe Pentecon Estván váltotta meg a Szabó Ferencné kő lukát.”

1613-ból: „Én Boros Gergely vöttem egy köh lu-kat az Babony berez völgyben...”

A legtöbb pince 10-20 méter hosszú volt, de vol-tak akár 50-100 méter hosszúak is. Télen-nyáron 6-10 Celsius fok volt ezekben, a 2-2,5 méter ma-gas és 2-3 méter széles, csodásan száraz pincék-ben, ahol a kereskedők tárolták és pihentették a Lengyelország felé szállítandó tokaji borokat.

Sassy Csaba miskolci költő így ír egy vidám da-locskában az Avasi pincékről:

„Ki napjait már megszámlálnak érzi
S aki fölött a gond kuvikja szól,
Mámort tetézni, bánatot felezn
Töltsön az Avas óboraiból.”

Az 1930-as években egy idegenforgalmi tájékozta-tóban ezt olvashatjuk:

„Nyáron hétköznapokon is, hivatalos órák elmúl-tával, üzletzárás utáni munka végeztével az Avas-ra ment a miskolci polgár, feledni a nap gondjait, vidám poharazás közben a famíliája körében, vagy barátok társaságában.”

Nem is volt igazi miskolci polgár, akinek nem volt pincéje az Avason.

Kozma Andor: Pince soirée című versében így ír:

„Polgár szép Miskolcz városában
S ez rajtam kissé látszik is talán.
Mecsúgom azt is, követem alássan,
Van egy pincém az Avas oldalán.
Ez a pince legfőbb gyönyörűségem,
Mély, mint a bányá, szagos, mint a rét...”

A leghíresebb, nevezetesebb, legismertebb pince, az Avas Középsősor 648-as számú pince.

Ez volt Marjalaki-Kiss Lajos pincéje, vagyis a Móra pince.

Móra Ferenc nagyon sokszor járt Miskolcon, na-gyon szerette a várost.

„Itt volt utoljára boldog” – ahogy mondta, és ahogy a családi legendáriumból reánk maradt en-nek a szeretetnek az öröksége.

Miskolc városa, és a Városi Könyvtár minden év-ben május 16-án emlékezik Móra Ferencre, mikor is elzarándokolnak tiszteletére a Móra pincéhez és megkoszorúzzák az emléktáblát. A Móra kultusz és „Móra Nap” ünnepség felelevenítője F. Tóth Géza úr, a Diósgyőrért Közhasznú Alapítvány nyu-galomba vonult elnöke. A Városi Könyvtár Avason található könyvtára Móra Ferenc nevét viseli. En-nek a bensőséges kis ünnepségnek mindig ven-dége Vészits Andrea, az író ükunokája, aki maga is író, forgatókönyvíró, dramaturg. 2012-ben, Sza-bó Magda: Az ajtó című regényéből készült film forgatókönyvét is Vészits Andrea írta.

Móra, utoljára 1933. május 15-én járt Miskolcon, mikor a Zenepalotában tartott előadást (Őszinte vallomások címen), a Szegedi Egyetem díszdokto-raként.

Következő év elején, barátai már csak halálhírét hallhatták.

Sajnos Móra kedves boros kupája elveszett az idők zűrzavarában.

Miskolci különlegességek

Miskolcot egykoron a hidak városaként emlegették! Az 1930-as években 50 hídja volt a városnak, melyek a Szinvát és a Pecét hidalták át. A mai gyerekek már azt sem tudják, hogy a Pece az egy patak volt, és néha nagyon megbolondult, és bizony szívesen elöntötte a környéket.

A Szinvában halásztak hajdanában és rákot is fogtak!

Régmúlt történelmi időkben, nem a debreceni „vaspereg”, hanem a miskolci perecz volt hét világra szólóan finom, illatos és ropogósan sós.

A miskolci kocsonya „híréről” már ne is beszéljünk. De a „Lacipecsenyét” is Miskolcon „találták” fel. Finom, friss, fehér cipóban, egy szelet illatos, szaftos hússzelet, csak úgy köröm között falatozva, a szekéren.

De a legérdekesebb különlegesség, az mégiscsak a miskolci csizmadia céh nevéhez kötődik. Miskolcon rengeteg nemes csizmadiamester tevékenykedett. Már oly sokan voltak, 999-en – persze nem voltak 999-en, – de az biztos, hogy sokan voltak, hogy nem tudtak egymástól megélni, ezért összejöttek és megtanakodván a tennivalókat, elhatározták, hogy azt a csizmadiát, aki legközelebb felvételét kéri a nemes csizmadiacéhbe, azt agyonütik. Na, nem is lett 1000 tagja a miskolci csizmadiák nemes céhének. Vagyis hát mégis csak lett egy 1000-dik tag, mivel Jókai Mór-t tiszteletbeli taggá választotta a miskolci csizmadia céh.

Miskolc díszpolgára

1860. október 20-án, I. Ferenc József által kiadott „Októberi diploma” kísérletet tesz az ország, szabadságharc utáni alkotmányos rendezésére.

A szabadságharc leverése után az emigrációba kényszerült hazafiak, 1860. után térhettek vissza újra hazájukba.

Miskolc első díszpolgára Kossuth Lajos lett, 1836-ban egy országos tiltakozás következményeként. (Bár Szeged, Esztergom és Csongrád városa már 1861-ben díszpolgárrá választotta Kossuth Lajost.)

Ugyanis Kossuth Lajos 1861-től már végleges emigrációban Turinban (Torino) élt, és az 1879-ben elfogadott honossági törvény értelmében hontalanná vált volna, megfosztva magyarságától. Ezért Miskolc városa Kossuth Lajosnak adományozta – elsőként – a díszpolgári címet.

A későbbiekben csak olyan személyek kaphatták meg ezt a kitüntetést, akik sokat tettek a városért, kultúrájáért, irodalmáért, művészetéért, tudományáért.

Jeles miskolci személyek

Az irodalomtörténészek között vannak olyan szakemberek, akiknek az a véleménye, hogy egy város, vagy térség írójának, költőjének csak az tekinthető, aki szigorúan véve ott írja műveit, ahol él.

E felfogás szerint Miskolc város költőjének akkor „csak” Lévay József és Sassy Csaba tekinthető.

Az én véleményem viszont az, hogy igen is fontos, hogy hol születik valaki, hol jár iskolába, hol élnek a szülei, barátai, milyen benyomások, élmények érik a művészt. Ám lehet, hogy élete során elkerül a városból, és lehet, hogy éppen nem abban a pillanatban, abban a városban írja meg versét, regényét, de az élményt, a benyomást, a „kalandot” Miskolcon élte meg – szerintem ez a fontos. Ezért joggal vallhatjuk, érezhetjük magunkénak is.

Ennek tükrében, ha Miskolc irodalmáról beszélünk, akkor én elsősorban az alábbi írókra, költőkre gondolok:

Dayka Gábor 1769. március 21-én született Miskolcon, a felvilágosodás korának elismert költője.

A költő édesapja miskolci szabómester volt, akit csak úgy hívtak, hogy a „sánta szabó.”

Középiskoláit is Miskolcon kezdte Dayka. Életre szóló barátságot kötött Kazinczy Ferencel, 1790-ben.

Nehéz, beteges élet és szerencsétlen házasság jutott a volt papneveldei ifjúnak.

Koporsóját csak néhányan kísérték utolsó útjára. Kazinczy Ferenc 1801-ben értesült barátja haláláról, mikor börtönéből kiszabadulva hazatért szülőföldjére.

Dayka Gábor költeményeit ma már – 220 év távlatából – igen nehéz olvasni. Szinte még az ismert szavaknak is más jelentésük volt akkortájt.

„Hazám! Ha ügyelsz majd tulajdon kincseidre?
Ha vonsz örök homályt bal hímezéseidre?
Ölembe újólag ki ölté karjait?
Újra ki adja meg Abaúj tájékait?”
(Vitéz Imréhez. 1792.)

Csokonai Vitéz Mihály 1800 nyarán járt a városban. A tapolcai fürdőkhöz jött gyógykezeltetni magát.

Egressy Béni zeneszerző, szövegkönyvíró, színész. A mai Kazincbarcikán született 1814-ben, de Miskolcon járt iskolába, a református gimnáziumba, miként testvére Egressy Gábor is.

Egressy Béni zenésítette meg a Szózatot, három Erkel operához írt szövegkönyvet, számos Petőfi verset zenésített meg, ötvennél több színdarabot és 19 operaszöveget fordított le magyarra.

Számos műve nyomtatásban nem jelent meg, csupán kéziratban marad reánk. Pl. a híres Klapka-induló is.

A Kerepesi temetőben van eltemetve. Sírján ez olvasható:

„Aki szeretteinek emlékében él, az nem halt meg, csak távol van: halott csak az, akit elfelejtenek.”

Csengey Gusztáv költő, író 1842. augusztus 8-án született Komáromban és Miskolcon halt meg, 1925-ben.

Költeményei jelentek meg a Babszem Jankóban és az Üstökösben.

Jénában folytatta egyetemi tanulmányit és itt fordította le magyarra a „Ballag már a vén diák” búcsúdalt.

1919-ben, mikor az eperjesi jogakadémiát Miskolcra menekítették, ő is a városba költözött és haláláig itt élt. Tanított az Akadémián és „Nép-kerti dalok” címen írta költeményeit feleségéhez.

„...Ó, ne hát ne szóljon a világnak
Az én kis együgyű dalom,
Ha néha hangja kél a vágynak,
Azt én csak magamnak dúdolom.”
(Öreg, miért nyílt dalra ajkad?...))

Herman Ottó felvidéki szász, zipszer orvos családban született, 1835-ben. Orvos édesapját 1847-ben helyezték a diósgyőri koronauradalmi birtokra. Iskoláit Miskolcon kezdte Herman Ottó, itt került először magyar anyanyelvi környezetbe, itt tanult meg magyarul beszélni.

Herman Ottó 1892-1897 között Miskolc város országgyűlési képviselője is volt. Végig a 48-as elveket képviselte, nem fogadta el a Kiegyezés eszméjét és haláláig híve maradt Kossuth Lajosnak.

A Pesti Napló 1893. június 7-diki számában így ír erről:

„Miskolc, a derék magyar város, mandátumot adott Herman Ottónak. Megválasztottak egy embert, kinek összes kincse egy író toll. S midőn ezzel sovány kenyeret keres magának, gazdag ajándékot nyújt nemzetének.”

Herman Ottó az utolsó polihisztor. Minden tudományhoz értett. 1901-ben jelent meg legnépszerűbb műve: A madarak hasznáról és káráról, melyet németre és angolra is lefordítottak. Cikkei hatására indult meg a magyar ősember-kutatás, és a Szeleta barlang régészeti feltárása.

Öregkorára menedéket a Pele-házban talált, Lil-lafüreden, Hámorban. Itt írta meg, A magyar halászat könyve című munkáját.

Gyulai Pál így írt a hámori erdei kis házról:

„Kies völgyben, a Bükk tövén
Egy kis lakban tanyázom én,
Mohos sziklák, erdők védik
Bár lakhatnám itt mindétig.

Csendes hely, csak a patak zúg,
Erdőn csak a vadgalamb bűg,
Reggel ébreszt, este ringat,
Világ zaja ide nem hat.

Herman Ottó sokszor elmondta barátainak:

„Engem Hámorban temesetek el és síromra egy díszet tegyetek, amelyik egy sziklán ülő haldokló sast ábrázol, ez a kívánságom!”

Vadnai Károly író, újságíró, 1832. április 28-án született Miskolcon,

„Ongán túl pillantám Miskolcot, az én vágyaim

HELYTÖRTÉNET

Mekkáját. Ennek a városnak jó bora, jó kenyere, jó vize, és jó népe van: azért ragaszkodik hozzá mindenki, aki ott született.”

Vadnai Miskolcnak kormánypárti országgyűlési képviselője is volt, és kivívta a városnak a vasúti üzletigazgatóságot. E tény nagy jelentőségét egy fennmaradt, köszönő jegyzőkönyv is bizonyítja.

Petőfi Sándor háromszor járt Miskolcon.

Először 1844. februárban, gyalogosan. Ennek emlékére írta: *Keresztúton állok* című költeményét.

Másodszor 1845. április 3-án, mikor felvidéki látogatása alkalmából töltött néhány napot a városban. Ezt a látogatást az *Úti jegyzetekben* örökíti meg.

Harmadszor 1847. július 8-án volt Miskolcon, ekkor már kocsival érkezett, és a Városház tér 5-ös számú házban szállt meg. Ekkor látogatott ki a Bükkbe, Lillafüredre, ekkor látta a Diósgyőri várat. Ezen emlékek hatására írta az *Alkony* című költeményét.

„Diósgyőr vidékét már oly rég, s oly sokszor halottam magasztalni, s még nem láttam. Sokat vártam, de még többet találtam. Oh e bájos völgy alig félóránira Miskolcztól.”

(*Úti levelek*)

Déryné Széppataki Róza 1869-től-1872-ben bekövetkezett haláláig lakott Miskolcon. Itt írta „*Naplóját*”.

A Szent Anna temetőben van eltemetve.

Jókai Mór sokszor megfordult a városban, hiszen miskolci leány volt a felesége. 1883-ban *Laborfalvi Róza* fellépett a miskolci színházban, *Jókai* a nézőtéren ült. A színház óratornyáról költeményt is írt.

*Jókai Mór*t 1894. január 7-én választotta Miskolc díszpolgárává.

A miskolci színház *Jókai Mór*nak több darabját is bemutatta és játszotta:

Szigetvári vértanúk, 1872, *Földönjáró csillagok*, 1890, *Aranyember* 1894.

Mint az köztudomású, *Jókai Tardonán* bujdosott a szabadságharc bukása után. Így ír erről:

„Egy nyáron, egy ősszel, egy télen bujdostam én ezekben az erdőkben, üldözöttje a hatalomnak. Házigazdám, a derék Csányi Béni, nemes úr volt, földesúr. Álnév alatt rejtegettek: tudta mindenki, hogy bujdosó vagyok, senki sem árult el. A falut Tardonának hítták...”

A tardonai bujdosás emlékéből táplálkozott *A tengerszemű hölgy*, és *A barátfalvi lévita*, no meg számos novella és elbeszélés: *A tarcali hadnagy*, *A bujdosó naplója*, *A zsolcai hős*, *A tarcali kápolna*, *A fehér angyal*.

Lévay József költő, 1835-től volt a miskolci evangélikus gimnázium tanulója, 1852-1865 között tanára, majd 1865 után a város aljegyzője, főjegyzője, alispánja. Miskolcon halt meg, 1918. július 5-én.

Iskolás éveire így emlékezik:

„Miskolcon új világ nyílt föl előttem. Maga a város, melyhez képest a mi Szentpéterünk csak kis-szerű falunak tetszett, bámulatot gerjesztett számos nagy templomával, emeletes épületeivel, itt-ott már kövezett utcáival. Nehéz volt megszoknom. Sokáig gyötört a gyermekes honvágy. Sóhajtva, néha pityeregve is néztem az Avashegy tetejéről a felhőket, melyek Sajószentpéter felé vitorláznak.”

Első versei a *Regélőben* jelentek meg. Még öregkorában is szívesen emlékezett ifjúkori verseire.

„Nem jártam a nagyvilágot,

Engem, az nem igen látott...”

Egy égbolt felettem egy hű föld alattam,

Én a Sajó partján a völgyben maradtam.”

(A völgyben maradtam. 1880-1897.)

Sassy Csaba költő, újságíró, Miskolcon született 1884. január 26-án.

Jelentős kulturális, irodalmi szerepet töltött be Miskolcon. A *Lévay-kultusz* legfőbb ápolója volt. Vidám, tréfára hajlamos természetéből adódóan rengeteg dalt írt, bordalt, köszöntőt, szerelmes dalocskákat. Dalait *Lányi Ernő*, *Kacsóh Pongrác*, *Hollósy Kornél* zenésítette meg.

Sassy Csaba volt a „vén korhelytanya”, az *Avas* költője. Dalba önti mindazt a vidám, meghitt ér-

zést, amelyet szeretett városában, Miskolcon átélt. Miskolci strófák és Heti strófák címmel énekelte meg a mindennapok aktualitásait. 1960-ban hunyt el Pécsen.

„Nincsen borom, se dohányom,
Vedd meg pajtás a dolmányom.
Sétálj benne, mint a páva
Vármegyeház udvarába.
Nekem már a kopott is jó,
Nem lát benne csak a tarló...
Elballagok lombhullásban,
Köd előttem köd utánam”

(Köd előttem köd utánam)

Tompa Mihály nagyon sokszor látogatott el Miskolcra, hiszen barátság fűzte Lévay Józsefhez. 1852-ben Miskolcon jelent meg „Regék, beszélek” című munkája.

Kaffka Margit elárulva, kisgyermekként, húgával együtt, lakott Miskolcon. A miskolci táblabíró nagybácsi hozta a városba az árva gyermekeket. Kaffka Margit későbbi Önéletírásában megemlékezik életének ezen időszakáról.

„Mikor hat éves lettem, addigi viszonylagos nagy jómód után – hirtelen maradtam árván és szegényül, a gyermekkoromra nem szívesen gondolok: a fiatalságomban minden nagyon nehéz volt és küzdelmes.”

Miskolcon járt iskolába, apácák tanították. 1899-től már ő maga tanít a miskolci zárdában, majd 1902 és 1906 között a polgári leányiskola tanárnője. Két verses kötete is Miskolcon jelent meg, 1903-ban, majd 1906-ban. 1904-ben Miskolcon ment férjhez Fröhlich Brúnó erdőmérnökhöz. Ezekben az időkben írott levelei bizonyítják, hogy Kaffka Margit nem szerette Miskolcot, és elvagyódott innen. A miskolci emberek vonzották, de taszították is. 1905-ben egyik tárcájában viszont már így ír Miskolcra:

„Íme Miskolcnak ma nem csak ízlésesen megrendezett kiállítása van minden esztendőben, ha-

nem egyfelől tevékeny, lelkes, ambíciós művészgárdája...”

1916-ban volt utoljára Miskolcon, már akkor második férjével és kisfiával.

38 évesen, 1918. december 1-én halt meg kisfiával együtt, spanyolnáthában.

Móricz Zsigmond sokszor járt Miskolcon rokonainál. Jó barátja volt Leszih Andor múzeumigazgató. Miskolcot a legnagyobb jövőjű magyar városnak tartotta.

Szabó Lőrinc, költő, műfordító, Miskolcon született 1900. március 31-én. Öt éves volt, mikor a család elköltözött a városból. Sokszor járt Miskolcon. Tücsökzene című kötetében emlékezik gyermekkori miskolci élményeire.

„Miskolcon többször laktunk. De alig Emlékszem rá...Tüzijáték vakít:
Avasi ünnep? Egyszer egy hatost
Kaptam egy nénitől! És villamost
Ott láttam először, s – mint csöpp gyerek –
Óriási búzavásárteret.”

(Tücsökzene. II. Miskolc. 1945.)

A XX. század irodalmának egyik legjelentősebb költője egyébként gépészmérnöknek készült, de átiratkozott a bölcsész karra, majd abbahagyta az egyetemet.

1922-ben jelent meg első verseskötete: Föld, erdő, Isten címmel.

Miskolcra mindig nagyon aprólékosan emlékezett:

„És látom a Szinvát is a fa-híd alatt, a mélyben, fáradt hajkait keskeny szenny-csík görgette meredek házfalak közt”

Az 1956-os eseményeket a költő szülővárosában élte meg, mivel pár napig akkor itt tartózkodott.

1957. október 3-án halt meg Budapesten.

Az idő eltelt, és én még csak megemlíteni sem tudtam:

Tárkányi Béla, Kiss József, Hatvany Lajos, Gozdsdu Elek, Lengyel Menyhért, Zelk Zoltán, Lányi Sarolta, Kosáryné Réz Lola, Vihar Béla, Gyárfás Miklós, és még sokan mások költészetét,

HELYTÖRTÉNET

akiknek így, vagy úgy de volt szerepük Miskolc irodalmi életében, vagy Miskolcnak az ő művészetükben.

Városunk jelenkori irodalmi életéből „csupán” két adatot emelek ki:

Napjaink című irodalmi folyóirat Miskolcon jelent meg, 1962 és 1990 között.

Műút című irodalmi és közéleti folyóirat 2007-től jelenik meg Miskolcon.

A ma Miskolcon élő írók, költők közül én most ebben az előadásban nem válogatok. Természetesen van véleményem, de úgy gondolom, hogy túlságosan kortárs vagyok.

Teljen el néhány év, vagy évtized, és az utókor majd eldönti, hogy élt-e nagy író-költő Miskolcon a 21. század elején?

Köszönöm a figyelmüket!

*Elhangzott a MBE
XVII. Magyar Őskutatói Fórumán*

MISKOLCI KÉPESLAPOK AZ 1800-1900-AS ÉVEKBŐL (INTERNET)

Széchenyi utca

Deák utca

Szinva part

Erzsébet tér

Huszár laktanya

Erzsébet iskola

Újvilág Passió Kecskeméten

Bemutató: 2012. június 8-án, 20.30 órakor, a kecskeméti Arborétumban

Jézus Krisztus, a Megváltó szenvedéstörténete az egyik legismertebb témakör az irodalomtörténetben

A Kecskeméti Katona József Színház most arra vállalkozott, hogy az ismert eseményeket szabadtéren, a hagyományokhoz ragaszkodva, ám mégis azoktól kissé eltérő módon mutatja be.

Az egyetlen magyar alapítású férfi szerzetes rend, a pálosok. Történetünk szerint a rend százhuszonhat tagja elkísérte Kolombuszt híres felfedezőújtján. A papokat Izabella spanyol királyné kérte a magyar rendfőnöktől, azzal a feladattal, hogy tartsák a bátor hajósokban a lelket; valamint hogy később terjesszék a hitet a távoli földrészen, az Új Világban. A magyar pálosok (a „fehérbarátok”) ekként meghatározó szereplői voltak Amerika történetének, úgy is, mint az európai kultúra és műveltség terjesztői. A kecskeméti előadás sajátossága, hogy a pálosok szemszögéből mutatja be az ottani eseményeket, a térítés kezdeti stádiumait. Passiónk így egyszerre jellegzetesen magyar, ugyanakkor a világ felé kinyíló ablak. Nem utolsósorban azzal, hogy annak a Hadnagy Bálintnak 1511-ből származó (eredetileg pálos rovásírással magyarított) passiószövegét használja alapanyagként, amelynek mai magyar nyelvű változata alig néhány éve vált ismertté, Árva Vince pálos szerzetes atya munkássága nyomán.

Árva Vince pálos szerzetes atya

Az előadás alkotói – melynek gerincét a Kecskeméti Katona József Színház jeles művészei képezik –, nem csak a megközelítés újszerűségével, de a látvány – zene - koreográfia egységével is mai, magyar produkció megvalósítására törek-szenek. Kocsis L. Mihály és a rendező közös szövegkönyve elsősorban az Evangéliumra támaszkodik. A koreográfiát Lukács László a Kecskemét Táncegyüttes vezető koreográfusa készíti, és az előadásban a táncegyüttes táncosai mellett, kecskeméti lakosok is közreműködést vállaltak. A főbb szerepekben Csémy Balázst, Kőszegi Ákost, Hajdú Melindát, Hegedűs Zoltánt, Körtvélyessy Zsoltot láthatják. Az előadás zenei anyagát Kövi Szabolcs zeneszerző alkotta, rendezője Cseke Péter.

A helyszín a Kecskeméti Arborétum, melynek vonzerejét növeli, hogy területén áll az 1718-ban épült műemlék Mária-Kápolna oromzatos homlokzattal, 2012. június 8. és 9-én színházunk hagyományteremtő szándékkal mutatja be a produkciót. Ezt követően minden évben, június első hétvégéjén látható lesz Kecskeméten az Újvilág Passió!

Kecskeméti bemutatónk az Arborétumban 2012. június 8. és 9. Esőnap: június 10.

Fővédnök: Dr. Bábel Balázs kalocsa-kecskeméti érsek

Védnökök:

Mák Kornél, Kecskemét városának alpolgármestere

Dr. Jeney Gábor plébános

Lévai Jánosné önkormányzati képviselő

Feczák László szervezőlelkész, paróchus

Szerednyey Béla Jászai Mari-díjas színművész

Deutschné Sipos Irén, a Hotel Uno igazgatója, az Alföld Idegenforgalmáért Alapítvány kuratóriumi elnöke

Támogatók:

NKA, Kecskemét Város Önkormányzata, Alföld Idegenforgalmáért Alapítvány, KEFAG ZRT., Bekő Tours, Kuti Méteráru Nagykereskedés Kft.

Honlap: www.kecskemetikatona.hu

ESSEMÉNYEK

ÚJVILÁG PASSIÓ - Kecskeméten

Írta és összeállította:

Kocsis L Mihály és Cseke Péter

KRISZTUS KIRÁLY

Don Espagna, később Pilátus

Narrátor

Bálint atya, később Péter apostol

Simeon, később Hanan főpap

Kaifás főpap

Mária (Jézus anyja)

András (Péter testvére)

Tamás

János

Fülöp

Iskarióti Júdás

Kánai Simon

(akit Zelótának is hívtak)

Jakab (János testvére)

Máté (vagy Lévi)

Jakab (az ifjabb) Alfeus fia

Bertalan (vagy) Natánael

Tádé (vagy) Júdás (zenész)

Claudia Procula (Pilátus felesége)

Mária Magdolna

Veronika

CSÉMY BALÁZS

KŐSZEGI ÁKOS

FERENCZ BÁLINT

HEGEDŰS ZOLTÁN

KISS JENŐ

KÖRTVÉLYESSY

ZSOLT

HAJDÚ MELINDA

FAZAKAS GÉZA

SZOKOLAI PÉTER

POROGI ÁDÁM

FARKAS ÁDÁM

ARADI IMRE

OLASZ CSABA

PUSKÁS GYULA

TÓTH ATTILA

MAGYAR ÉVA

KRAJCSI NIKI

FEJES SZANDRA

Poroszló

Százados

Bal lator

Jobb lator (Dimas)

Angyalok kara:

RÉTI ERIKA, CSOMBOR TERÉZ, JABLONKAY MÁRIA, CSIZMADIA LÁSZLÓ, VARGA ZSANNA, SÍRKÓ ANNA, KERTÉSZ KATA

Kisfiú

Főpapok

Katonák-hajósok, bennszülött férfiak és nők, asszonyok, gyermekek, táncosok.

Összesen kb. 80 fő.

Zeneszerző: KÖVI SZABOLCS

Zenei vezető: KÁROLY KATI

A rendező munkatársa: RÉCZEI TAMÁS

Koreográfus: LUKÁCS LÁSZLÓ

Díszlettervező: SZLÁVIK ISTVÁN

Jelmeztervező: KISS BORI

Súgó: BA ÉVA

Asszisztens1: VÁRI JÁNOS

Ügyelő1: HORVÁTH FERENC

Asszisztens2: SÁROSI GÁBOR

Ügyelő2: DOMJÁN SÁNDOR

Asszisztens3: FRIGYESI TÜNDE

Ügyelő3: CZEGLÉDI ÁKOS

Rendező: CSEKE PÉTER

VÁRI JÁNOS

KOVÁCS GYULA

DOMJÁN SÁNDOR

CZEGLÉDI ÁKOS

Bakk István

Szittyá Világtalálkozó

Magyarok Háza, 2012. június 2-3.

Siklósi András szervezésében két évente kerül sor a magyarság sorsával, történetével foglalkozó eseményre. A rendszerváltásnak nevezett „esemény” óta már itthon, Magyarországon találkoznak a témák kutatói és az érdeklődők. Az idei rendezvényen átlagosan 70-en hallgatták az előadásokat. A rendező szerint a vártnál kevesebben, de figyelembe véve a magyar állampolgárok anyagi helyzetét és leterheltségét, ez a szám még reményre ad okot: ha javul a „nemzetközi gazdasági helyzet” (így a közel 40 előadásért kért 5000 Ft hozzájárulás nem jelent majd komoly terhet családjaik számára), vagy eredményes lesz a találkozón bemutatott érdekérvényesítési stratégia, két év múlva sokkal többen jönnek majd el a Szittyá Világtalálkozóra.

Az érdeklődést fokozhatná, ha verses betétek mellett lehetőség nyílna kérdések feltevésére is. Az emberi agy nehezen bírja a monotonitást és a passzivitást – a több szünet és a kérdések megvitatásának lehetősége ezen tudna enyhíteni.

Következzék néhány elhangzott előadás rövid összefoglalása, 1-2 mondat erejéig.

Siklósi András megnyitó előadásában a radikális megújulás szükségességéről beszélt.

Szendrey Marót Ervin az Élet vallása és a hindu (ősköröstyény) Szentháromság elemzése mellett gitárjával többször is megénekelte bennünket.

Bene Gábor a mai magyar jogrend „jogtalanságjáról” tartott előadást „Alkotmányértékekből fakadó közjogi küzdelmeink a középkortól máig” címmel.

Az MVSZ-t *Rácz Sándor* képviselte a rendezvényen, aki a magyarság értékeinek nemzetközi elismertetésének és jogvédelmének fontosságára

hívta fel a figyelmet. Bemutatta az 1956-os és jelenlegi helyzetünk párhuzamait s a lehetséges kiutakat.

Farkasinszky Tibor az Urmia-tó környéki őshazánk 21 bizonyító körülményével ismertetett meg bennünket.

Rostás László építészmérnök népművészetünk díszítőelemeinek bemutatása során azok összefüggését tárgyalta a csokorrendszerrel (csakrákkal), „Világ világa, virágnak virága” címmel.

Molnár V. József a magyarság küldetését, *Király B. Izabella* a magyarság arculatát és önképét elemezte.

Végyvári József a magyar nyelv szervességét mutatta be, kitért az állapot és a folyamat érzékeltetésének lehetőségeire is. *Lugossy József* kevésbé ismert nyelvészeti munkáira is felhívta a figyelmet.

Berényi László a „köristennel” kapcsolatos legújabb kutatási eredményeit mutatta be, „Mágikus jelképeink az egységtudat hirdetői” címmel.

Rumi Tamás mérnök a Csíksomlyói napkövekről beszélt.

Varga Csaba elmondta, hogy az ún. nosztratikus ősnyelv a Kárpát-medencében változott a legkevesebbet. A legtisztábban fennmaradt ősnyelv a magyar.

Gyárfás Ágnes, a Miskolci BE rektorasszonya nem tudott eljönni a rendezvényre. Helyette *Varga Géza* íráskutató beszélhetett ősi jeleinkről és az ősvallási jelképekről.

Deák Dezső a kiskunhalasi rováspálcák vizsgálatáról és feliratairól tájékoztatta a megjelenteket.

A *Bakk*-házaspár a pálosok kapcsán a magyarok képviselte „tisztá kereszténységgel” ismertetett meg bennünket.

Darai Lajos előadásában ősi jelképeinket, a magyar népművészet történelmi vonatkozásait elemezte.

Ifj. *Tompó László* a világháborúk utáni „elfogult” ítéletek igazságtalanságait mutatta be „Vérbírósági perek Nürnbergtől Budapestig” címmel.

Tejfalussy András témája az ivóvíz és szervezetünk sóháztartása volt. A Na optimális aránya a K-éhoz viszonyítva 30:1-hez – mégis a kereskedelemben kapható só nem ezt követi. A kálium túlzott aránya betegségekhez vezet (pl. a mikorelemek bevitelét is blokkolja). Az emberi szervezet kalcium-

hiányára a megoldás nem a Ca fokozott bevitele, hanem a hiányzó Na pótlása.

Varga Zoltán Móricz János dél-amerikai kutatásairól hallhattunk.

Záhonyi András László Gyula kettős honfoglalás-elméletét mutatta be.

Nagypál Botond a Tarih-i Üngürüs bemutatása kapcsán az Ankisza név kutatásának fontosságára hívta fel a figyelmet.

Az Ausztriából érkező *Eva Maria Barki* Magyarország szuverenitásáról és a magyarság önrendelkezéséről beszélt.

A további elhangzott előadások címei:

Hegedűs Loránt: Isten mindent megtesz értünk, de semmit helyettünk

Zetényi-Csukás Ferenc: Magyar hősök a sztálinista hódítók elleni finn önvédelmi háborúban

Horkovics-Kovács János: A magyar ősnyelv bizonyítékai

Lipusz Zsolt: Modernizáció és politika a kiegyezés utáni Magyarországon

Orosz Mihály Zoltán: Az élhető és biztonságos település kialakításának elvrendszere és módszertana

Budaházy György: Igazságszolgáltatásunk visszáságai egy hazafi meghurcoltatásainak tükrében (vetítés az internetről)

Halász József: A Szentkorona-tan és a Szentkorona-értékrend közti különbségek

Szeszák Gyula: Alkotmány, alaptörvény, sarkalatos törvények

Nagy Attila: Janus-arcú szabadkőművesség

Hasznos Miklós: A mai magyar társadalom és problémái

Nagy Jenő: Szamizdattal a valódi rendszerváltásért

Varga István: Hogyan kerüljük el a csődöt egy katolikus világban?

Kovács József: A természetgyógyászat lehetőségei korunk betegségeinek orvoslásában

Elmaradt előadások:

Gondos Béla (a Kárpát-medencei erődtemplomokról),

Gyárfás Ágnes (A magyar ősmunda Mezopotámiában és a Kárpát-medencében)

Záhonyi András

Kis népek összefogása a megmaradásért

2012. szeptember 5-7. között Siófokon rendezték meg a Finnugor Népek VI. Világkongresszusát.

1996-ban már tartottak ilyen világtalálkozót Magyarországon: akkor Budapest látta vendégül a többségében a fennmaradásukért küzdő kis népcsoportok küldötteit. A néhány tízezernyi nyenyec, karéliei, vót, lapp, vepsz, komi, udmurt, mari és társaik számára óriási lehetőség, hogy képviselőik négyévente találkozhatnak és jelenlegi anyaországaik vezető politikusai előtt mutathatják meg élni akarásukat, kultúrájuk, nyelvük, viseleteik szépségeit.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a magyar állam 150 millió forinttal támogatta a rendezvényt. Ez csak a küldöttek, a tisztségviselők és a díszvendégek költségeinek fedezésére volt elegendő, így a résztvevők egy része saját maga is hozzájárult az utazás és az ellátás terheihez.

A rendezvényt nem szabad összetéveszteni a Nemzetközi Finnugor Kongresszussal, amely szakmai esemény, és ötévente rendezik meg. Ennek keretében a nyelvek, kultúrák kutatói legközelebb 2015-ben, Ouluban találkoznak majd.

Az idei megnyitón Áder János magyar köztársasági elnök mellett Észtország és Finnország elnöke emelkedett szólásra. Utánuk az Orosz Föderáció kulturális minisztere köszöntötte a több, mint 23 milliós finnugor közösség képviselőit. Elhangzott, hogy csupán a „gazdasági hasznosság” szempontjából nem éri meg a kis nyelveket életben tartani. A remélt magasabb életszínvonal reményében térnek át sokan a finn, az orosz (és világviszonylatban az angol) nyelv használatára. Hosszú távon azonban a nyelvi sokszínűség, a kulturális identitás fenntartása, a kölcsönös tisztelet előnyt jelent – ugyanúgy, mint a természetben, ahol a fajok nagyobb száma a földi lét fennmaradását segíti. *Az őslakos népek joga, hogy hagyományaik, nyelvük, művészetük, iskolarendszerük megmaradjon!*

A Szovjetunió felbomlása után az oroszok támogatni kezdték a kb. 1%-nyi finnugor kisebbségüket. Az ok egyszerű: jó példát mutatva hitelesen léphetnek fel a határon túlra került „orosz nemzeti-

ségűek” jogainak, nyelvhasználatának védelmében.

Áder János beszédében kijelentette: nem vagyunk egyedül a nagyvilágban. A nyelvek és a népek kialakulása egyelőre még homályba vész, de közös gyökereink lassan láthatóvá válnak az ősi nyelvek, az őshaza kutatásának legújabb eredményei következtében. Főhajtással emlékezett az első tudományos konferenciákra: Julianus barát, Sajnovics Jánosra (aki csillagászként tanulmányozta a lappok nyelvét), a (keleti rokonságunkat kereső) Kőrösi Csoma Sándorra és az őt támogató Gyarmathi Sámuelre, az összehasonlító nyelvtudomány megalapítójára. (Gyarmathi *Első magyar mondattana* már nem a latin nyelvtani esetekre épül. *Affinitas...* c. latin nyelvű munkájában a nyelvrokonság megállapításánál az alaktani és mondattani egyezésekre helyezi a hangsúlyt, a szókészlet párhuzamait másodsorban vizsgálja.)

Amíg a nemzeti nyelv fennmarad, a nemzet is él – állapította meg a magyar köztársasági elnök. Ezeréves államiságunk (és hozzátehetjük: több, mint 1100 éves Kárpát-medencei jelenlétünk) bizonyítja: a nyelv és a kultúra ápolása, a haza és a közösség önfeláldozó védelme vészhelyzetekben is átsegíthet a nehézségeken.

A találkozó – melynek alcíme „*Nyelv és nemzet*” volt – a Magyar Tudományos Akadémia nyelvészeit Szij Enikő és Pusztay János képviselte. Az Azúr Hotelban megtartott Kongresszus a következő szekciókban ülésezett:

- Nemzeti politika és jog
- Nyelv és oktatás
- Kultúra
- IT és média
- Egészségügy, demográfia és ökológia
- Építészet

A tanácskozások után kulturális programok, koncertek valamint balatoni hajókirándulás színesítette a résztvevők programját.

A találkozó egyik legfontosabb üzenete: összefogással, a közös pontok és célok keresésével sokkal többet lehet elérni, mint a különbségeken való rágódással, civakodással. Ez akkor is követhető és követendő példa, ha *nyelvrokonokról, s nem vérrokonokról* van szó.

ESSEMÉNYEK

A nyelv megmaradása az oktatásban a nép identitásának megőrzését biztosítja. Az 1992-ben önállóvá vált Észtország és Magyarország, aki Európában a legtöbb „kisebbségi” magyar gondjával törődik, a gyakorlatban is tapasztalja ezt. A nemrég megjelent lív-észt szótár a nyelvőrzés egyik szép bizonyítéka. A Volga-Káma melléki tatár olimpiai bajnok londoni győzelmének az anyanyelvet (Oroszország) és a tatár kisebbség is egyformán örült.

A túlélésért folytatott küzdelemben a kisebbségek egyik legnagyobb fegyvere a *nyilvánosság*. A siófoki VI. Finnugor Világkongresszus ezt a célt kiválóan szolgálta. Üzenete a rádió hallgatóihoz és a televízió nézőihez is eljutott. Gecse Gézának, a kongresszus egyik szervezőjének vasárnapi riportműsora a Kossuth Rádióban neves személyiségeket, kutatókat szólaltatott meg, amelyben a hangsúlyt a szakmai és nemzetstratégiai érvelések kapták.

A Magyar Posta is hozzájárult a népszerűsítéshez: a világtalálkozó alkalmából 290 forintos bélyeget adott ki, melyet külön erre a célra készített borítékban, elsőnapos bélyegzéssel hozott forgalomba.

A VI. Finnugor Világkongresszus alkalmából a Magyar Posta által kiadott bélyeg

Záhonyi András

Az MVSZ 2012-es Világkongresszusának eseményei dióhéjban

1938-ban, a Felvidék részbeni visszacsatolása és az Eucharisztikus Kongresszus évében alapították a Magyarok II. Világkongresszusán. Kezdeti célkitűzése szerint azért, hogy támogatásnak „minden olyan munkát, amely arra irányul, hogy a külföldön élő magyarok között a magyar nyelvet és kultúrát megőrizze és fejlessze, az összetartást ápolja, az óhaza és a külföldi magyarság közötti kapcsolatokat erősítse, a külföldi magyarok életét és a külföldön elért eredményeit állandóan figyelemmel kíséresse”. A két világháború között főleg a jobboldali politikai beállítottságú és az egyházhoz hű köröket támogatta. A „felszabadulás” után elveszítette nemzetösszetartó szerepét, s főleg a nyugati emigrációval való kapcsolat-tartás (számos esetben sima információszerezés) volt a feladata.

Hogy mi lesz az MVSZ jövője ilyen mostoha körülmények közt, azt nehéz megjósolni; mindenestre az egyetemes magyarságnak óriási szüksége lenne a hatékony működésére (s ilyen értelemben pótolhatatlan!), pontosan azért, hogy a hivatalos politika árulásait és gáztetteit valamelyest ellensúlyozhassa.

A fenti előzmények után, 2012. augusztus 15-20. közt tartották meg a *Magyarok VIII. Világkongresszusát*, melynek kifejező, jelképes címüül az alábbi választották: *Jövő a Szent Korona jegyében*.

15-én, Ópusztaszeren, a Nemzeti Történelmi Emlékparkban emlékfákat ültettek a Magyar Nemzetért Aranyérem és Ezüstérem (posztumusz) kitüntetettjeinek, köztük a néhai *Árva Vince* atyának, aki a magyar alapítású Pálos rend életben tartásában és Boldog Özséb szentté avatásának szorgalmazásában szerzett elévülhetetlen érdemeiket.

16-án, Budapesten, az ELTE Gólyavárában volt a *Nyitó konferencia*, ahol plenáris ülés keretében az MVSZ tb. elnöke (*Rácz Sándor*) mondott köszöntőt, majd Patrubány Miklós tartotta meg elnöki beszámolóját. Ezt követően az egyes szekciók vezetői vagy megbízottjai vázolták röviden a konferenciák célkitűzéseit és feladatait. Az ebédszünet után pedig egészen az esti zárásig olyan kiemelt előadásokat hallgathattunk meg, amelyek mintegy kedvet csináltak a további napok munkájához.

A 20-ai ünnepen volt a félnapos, szintén plenáris *Záró konferencia*, ahol már az eredményeket összegezték, határozatokat hoztak, ill. végső formába öntötték és elfogadták a *Zárónyilatkozatot*, valamint *A magyar nemzet új meghatározását*.

A *szekciók ülései* 3 napra elosztva (aug. 17-től 19-ig), egymással párhuzamosan zajlottak a budapesti Magyarok Háza előadótermeiben. Valamennyi konferencia egynapos volt, kivéve a tizediket, mely három napon át tartott (két napig 25-30 perces előadások, majd a harmadikon vita az elhangzottak alapján). Ennek időtartama és előadásainak száma is mutatta, hogy a Világkongresszus súlyponti rendezvényének szánták a rendezők is. Valóban itt dőlték el a legfontosabb dolgok, s a két alapvető dokumentum (a főntebb hivatkozott zárónyilatkozat és a vele szervesen összefüggő új nemzetfogalom) kimunkálásában is oroszánrészt vállalt ez a társaság. Jómagam is e konferencia keretében tartottam meg előadásomat, *Szellemi, lelki, erkölcsi és hitbeli adalékok a magyarság megmentéséhez* címmel. Eredetileg az alant felsorolt 10 szekció mellett terveztek még egyet („*Eltörött a hegedűm...*” – Konferencia a cigánykérdésről), azonban ez előadók, vagy érdeklődők hiányában (pontosabb okát nem ismerem) elmaradt. A rend kedvéért soroljuk fel most a különféle szakmai csoportok megnevezését és tárgyát.

1. „*Nem én kiáltok, a föld dübörög...*” – Konferencia földről, vízről, élelemről
2. *In vivo* – Demográfiai és orvosi konferencia a magyar népet sújtó betegségekről
3. *Mindennapi kenyérünk* – Népjóléti konferencia
4. *Szkiták és magyarok, hunok és magyarok, avarok és magyarok* – Őstörténeti konferencia
5. *A Fény üzenete* – Kulturális konferencia

6. „*Radványi Jenő*” borászati konferencia és borverseny
7. *Élő rovásírás* – Kerekasztal a székely-magyar rovásírásról
8. „*Hamvaidnak elhozása végett...*” – Konferencia *Petőfi Sándor* haláláról
9. Konferencia *Teleki Pál* miniszterelnök haláláról
10. *Jövő a Szent Korona jegyében* – Nemzetstratégiai konferencia

Az egyes előadások vázolása meghaladná lehetőségeimet, ha pedig csak néhányat ragadnék ki közülük, bizonyára igazságtalan lenne a mellőzöttekkel szemben. Ezért inkább a két fő dokumentumot ismertetném, értékelném röviden. A Zárónyilatkozat tömören összegzi a kongresszus tevékenységét, s megfogalmaz néhány ajánlást, feladatot a magyarság fölemelése érdekében. Azaz, mielőbb el kell érünk, hogy hazánkban helyreálljon a törvényes, alkotmányos rend és a jogfolytonosság, mely nélkül nem létezhet életképes nemzet. Megemlíti, hogy a Szent Korona országában soha nem volt nemzetiségi, kisebbségi elnyomás, mert minden ember és nép egyenlő méltósággal bírt, s szabadon fejlődhetett; melynek viszonzásaképpen a trianoni utódállamoktól is elvárható, hogy ugyanerre nekünk is alkotmányos garanciákat adjanak, tehát elismerjék, hogy a kényszerűségből uralmuk alá került magyar nemzetrészek is megbonthatatlanul az összmagyarsághoz tartoznak. Továbbá leszögezi a kétkamarás nemzetgyűlés szükségességét, természeti kincseink, termőföldjeink magyar kézben tartását, s ha ez másképp nem megy, akkor ki kell lépünk az EU-ból. A kormányzati és állami szervekkel való kapcsolattartásra az '56-os hőst, Rácz Sándort kéri fel. Emellett több ponton jelzi, hogy a zárónyilatkozat szerves részét képezik a különböző nemzetstratégiai, elemi sorskérdéseinket érintő határozatok, amelyek azonban homályban maradnak, mert egyelőre nem érhetők el sehol. Meglehet, egy zárónyilatkozatba nem fér bele minden, vagyis nincs kifogásom ellene, ha a hivatkozások nem a szövegbe simulnak, hanem utána mellékletekben vagy lábjegyzetekben következnek, azonban valahol föltétlenül meg kellene jelenniük. (Mintaként vehetjük erre íratlan történelmi Alkotmányunkat is, mely szintén csak az évezredek alatt kikris-

tályosodott legfőbb eligazításokat adja meg, viszont az alaptörvény és a sarkalatos törvények mindezt jól kiegészítik és magyarázzák.)

A Világkongresszus legfőbb eredménye a sokoldalúan alátámasztott és előrevivő, korszerű magyarságkép fölmutatása (7 oldalon), ill. más szempontból a nemzet(fogalom) új, magyar meghatározása; ami kétségtelenül fölülmúlja a kissé féloldalas zárónyilatkozatot, s bizonyos értelemben a mély válságban vergődő világ népeinek, nemzeteinek is követhető példával szolgál(hat). Mivel a teljes anyagot nem idézhetem, ezért csak szemelgetek belőle. (A dokumentum egyébként 1 preambulum-féléből, 3 fejezetből, ezeken belül 8 fő pontból, valamint számos alpontból és 1 zárszóból áll.) A *Fogalmak* c. I. fejezetben világosan definiálja, hogy mit ért nép, nemzet, állam, nemzeti közösség(ek), népcsoport(ok), nemzeti kisebbség és nemzetiség (utóbbi használatát nem ajánlja a zavaró átfedések miatt!) alatt. (Pl. „a nemzet az a nép, amely fejlődése során eljut önrendelkezési igényének megfogalmazásáig és kinyilatkoztatásáig”. Az önkényesen elcsatolt magyarság nemzeti közösség, viszont egy más országba önként betelepülő népcsoport nemzeti kisebbség.)

A magyar nép, a magyar nemzet, a Szent Korona országa c. II. fejezetben ilyen passzusok találhatóak: „A magyarság az a rejtélyes módon megmaradt nép, amely őrzi egy, a görög-római korszak előtti, jelentős civilizáció nyelvét, kisebb mértékben kultúráját és még kevésbé – a szerves műveltség, a mitológia, az archaikus népmese által – a hitvilágát. A magyar nép olyan történelmi gyökerekkel rendelkező közösség, amelynek tagjai azonos módon viszonyulnak teremtő, mindenható Istenükhöz és természeti környezetükhöz. (...) A magyar nép legnagyobb értéke, tudatának, lelkének kifejezője, alakítója a magyar nyelv, amit gyökrendszere és ragozó természete különleges tömörséggel és időbeni állandósággal vértéz fel. A világot egységben látó logikája, amely az általánostól a sajátos felé, az összetettől a részletek felé mutat, mélyen beépül e nyelvet beszélők életébe, lelkiségük részévé válik, és alapvetően összefüggésbe hozható a magyarság békés természetével, igazságközpontú életszemléletével, egyszóval a magyar néplélekkel. A magyar nyelv fogalmi ereje kimagasló tudományos eredmények, képi ereje pedig páratlan művészi értékek forrása. (...) A

szkíták hitvilágában gyökerező egyistenhit egy szakrális királyság hitvilága. A világi és a szakrális hierarchia szükségszerűen egybeesett. A szakrális király táltoskirály volt. A magyar nép alkotta közösségek legalapvetőbb értékei az igazság, a tisztesség és a méltányosság, amelyek akkor érvényesülnek, ha áthatja e közösségeket a szolidaritás, a szeretet és az életigenlés. E nélkül a magyar közösségek gyarapodása nem képzelhető el. A magyar társadalomban – régészeti adatokkal alátámaszthatóan – ősidőktől fogva érvényesült a mellérendelő szemlélet, és most a keményen alárendelő környezetben is konokul ez a szemlélet uralja a magyar gondolkodást. (...) Válságos történelmi időszakokban a világszórványnak nemzetmentő szerep jut. (...) A magyar állam a Szent Korona közjogi rendje szerint létrehozott és fenntartott igazságalapú, joguralmi intézményrendszer. (Az igazság az erények közt a legfőbb jó, a jog középrendű, a jogtudomány a legkisebb.) A magyar királyságot, tekintettel alapítóinak ősiségére, egyetlen archiregnumként, azaz őskirályságként ismerte el a kor domináns hatalma, a pápaság, és ugyancsak egyetlenként, egyedi jogállású, a pápasággal mellérendelő viszonyban levő, apostoli királyságként határozta meg. Ez az az állam, amely immanens fejlődése folytán jutott el a főhatalomnak a Szent Koronára, mint az állam első számú személyiségére, első számú közjogi méltóságára való átruházásáig. A magyar alkotmányosság a nemzet által ismert, követett, gyakorolt, vezetőitől megkövetelt 5 alapelve: a személy védelme; a joguralom elve; a függetlenség; a törvény előtti egyenlőség; az önkormányzat. (...) A Szent Korona országa az első és mindmáig az egyetlen olyan állam, amely a legmesszemenőbben épít az Isten arcására teremtett, minden egyes embert megillető emberi méltóságra. A Szent Korona országa történelmileg egyedülálló biztosítékát nyújtja az élet teljességének és szentségének, az emberi méltóságnak, az osztott, ellenőrzött, mellérendelő hatalomgyakorlásnak, a nyelvi sokféleségnek és nyelvközösségi önrendelkezésnek. A Szent Korona országának tagja minden nép és népcsoport, mely a Szent Korona főhatalma alá helyezi magát, történelmi létével hozzájárul értékrendje formálásához, megszilárdításához, vállalja és megvalósítja a Szentkorona-tagságból fakadó (azzal járó) sorsközösséget, megalkuvás nél-

kül védelmezi azt minden (külső vagy belső) ellenségével szemben. A Szent Korona országának ellensége az a személy vagy közösség, aki/amely szándékosan, vagy a magyar nemzet törvényes vezetőinek figyelmeztetése ellenére, alkotmányos rendjét bomlasztó vagy romboló tevékenységet fejt ki, illetve a Szent Korona ellen cselekszik. (...) A magyar nemzet nem ismeri el a trianoni és párizsi diktátumok általi jogtipró szétदारabolását.”

A nemzet Trianon és Lisszabon után c. III. fejezetben a következők olvashatók: „Mivel az államhatalom a második világháború után a nemzet védelmezőjéből valójában a nemzet árulójává vált, továbbá mivel a globalizációs és uniós erőterben a magyar államhatalom napjainkban is nemzetközi (államközi) egyezmények alávetettségében működik, elengedhetetlen az erőhatalmi szétदारaboltságban élő magyarság egyetemes képviselési jogot és legitimitást bíró nemzeti szervezetének (MVSZ) hatalmi rendszeren és vetélkedésen kívüli, államilag támogatott működtetése. (...) A kétkamarás országgyűlés értékelvű nemzeti képviselő. A külhoni magyarok az országgyűlés mindkét házában képviseléssel bírnak. (...) Az állam kötelessége a nemzet létérdekeinek szavatolása (pl. a magzatok, a nők és családok, az idősek, a fogyatékosok védelme; a tulajdon, a birtokjog és öröklési jog biztosítása; a személyes szabadság és a törvény előtti egyenlőség, továbbá az ellentmondás és ellenállás jogának garantálása stb.). Az állam dolga a nemzeti vagyon védelmének biztosítása (a stratégiai termelőeszközök, föld, víz, ásványkincs, szellemi örökség végső tulajdonosa csak és kizárólag a közösség, a Szent Korona lehet). (...) A Nemzeti Bank feladata a nemzet pénzügyi szuverenitásának megőrzése; vezetői kizárólag magyar állampolgársággal rendelkezhetnek. (...) A média alkotmányos működésének nemzeti felügyeletét erre a célra létrehozott intézmény látja el. (...) Nemzetközi szerződés csak a magyar történeti Alkotmány alapján köthető, minden egyéb megállapodás érvénytelen. A népek önrendelkezési jogát sértő trianoni és párizsi diktátumok, valamint az alapvető emberi jogokat sárba tipró benesi dekretumok semmisenek.”

A *Zárszó*ból is idéznék néhány gondolatot: „A magyar nemzet új meghatározásának középpontjában a nemzet által belülről megélt és kívülről elismerten megteremtett értékek állnak. Ezen ér-

tékek a történelmi idők során, nemzeti tragédiák árán és életet nyitó győzelmek hozadékából születtek, nemzedékek vérével-verejtékével, építő munkájuk, közjogi harcaik, honvédő áldozataik gyümölcseként, honvesztő árulások és eltévelyedések ellenére. A magyar nemzet legkiemelkedőbb hozzájárulása az egyetemes emberiség felemelkedéséhez annak az államrendnek a kialakításában testesül meg, amely egyedülálló mértékben helyezi középpontba az ott élő emberek nemére, fajára, nemzetiségére és vallására való különbségtétel nélkül az emberi méltóságot. Ezt az államot eleink a Szentkorona-tanra alapozták, és mi a Szent Korona országának nevezzük. (...) A magyarság által megteremtett államnak a legfőbb ismérve a földi hatalomnak az égiekkel való összekötése, az emberi esendőségtől való mentesítése; legfőbb értéke az igazságalapú jog folyamatos uralma; és legfőbb eszköze a jogfolytonosság. Ezért történeti Alkotmányunk jogfolytonosságának helyreállítása a legfőbb korparancs, a legelső nemzetstratégiai feladat. Csak egyetlen valóságos alkotmánybiztosíték van: a nemzet ragaszkodása alkotmányához, s önfeláldozó elszántsága annak megvédelmezésére. Ha ez hiányzik, ha az én érdeke felette áll az alkotmány sérthetlenségének, akkor a legszebben megfogalmazott alkotmánybiztosítékok is üresen kongó, tartalom- és érték nélküli papiros-garanciák.”

Végezetül hadd tegyem közzé néhány személyes benyomásomat. Ami elszomorító, hogy rendkívül kevesen voltunk. (8 évvel ezelőtt megtöltöttük a Kongresszusi Központ nagytermét, s még a szekcióüléseken is mindenütt zsúfolt ház volt. Ezzel szemben most a lényegesen kisebb Gólyavár is alig fél házzal üzemelt, a konferenciákon pedig ennek csupán a töredékét tette ki a hallgatóság.) Nehéz megítélni, miből fakad ez az általános közöny és érdektelenség, hiszen alig 3 hónapja magam is hasonlóval szembesültem, az általam rendezett Szittya Világtalálkozón; de más efféle nemzeti eseményekre és köztéri rendezvényekre, táborokra is ugyanez jellemző. Mindez persze nem vont le semmit az egyébként kiváló program formai és tartalmi értékeiből, ám a felhőtlen hangulatot jelentősen csorbította. Régóta visszatérő, „költői kérdés” az is, hogy szerencsés-e egyszerre több helyszínen tartani az előadáso-

ESSEMÉNYEK

kat, vagy legyen inkább kevesebb belőlük, de mindenki által elérhető és élvezhető. S ami több alkalommal is bosszantott már, hogy legalább a közös célokért (is) dolgozó nemzeti szervezetek (pl. az MVSZ és az MSZ) miért nem képesek rugalmasan egyeztetni rendezvényeik időpontját, hiszen ha ugyanakkor tartják, ezzel egymással is kiszúrnak, leginkább azonban azokkal a hazafiakkal, akik tán mind(kettő)re elmennének, ám így képtelenek jó szívvel választani. Itt is többen voltak olyanok, velem együtt, akik Bösztörpusztán is tartottak előadást, s bizony nem könnyítették meg a dolgunkat ezzel a párhuzamossággal. (Esetemben ez azt jelentette, hogy a Világkongresszuson csak csütörtöktől szombatig vehettem részt, míg a MOGY-on csak vasárnaptól hétfőig, tehát sehol se nyerhettem teljes képet.) Ellenben dicséret illeti az MVSZ vezetőségét azért, hogy ilyen siralmas anyagi háttérrel is ingyenes ebédeket nyújtottak minden előadójuknak.

Mindent összevetve, *a Magyarok VIII. Világkongresszusa a korábbiakhoz méltó, magas színvonalon zajlott*; s bár lehetnek apróbb hiányérzeteink, a pozitívumok túlsúlya mindenképpen jó irányba billentette a mérleget. Remélhetőleg az ígért kiadványok (könyvek) is mielőbb

elkészülnek, melyek az előadások, határozatok és egyéb dokumentumok szövegét tartalmazzák majd; hogy valamennyit együtt tanulmányozhassuk, kiváltképp azokat, amelyeket személyesen nem hallgathattunk meg. (Itt javasolnám, hogy a drága és korlátozott példányszámú nyomtatványokon túl, tegyék lehetővé a teljes anyag ingyenes internetes elérhetőségét is – ez korábban nem így történt –, mondjuk az MVSZ honlapján. Aligha kell magyaráznom, hogy ezzel hány honfitársunk – függetlenül világszövetségi tagságától – juthatna értékes, felvilágosító szellemi-lelki táplálékhoz, mely mindnyájunk közös érdeke.) *Hiszek abban, hogy hamarosan átfogó változások indulnak el hazánkban, s a sokat sanyargatott, üldözött magyarság ismét megtalálja valódi hivatását, küldetését a világban. Ennek előmozdításában (más szervezetekkel karöltve) az MVSZ is betöltheti élenjáró, úttörő szerepét.* Azt most is igazolta, hogy eszméire, cselekedeteire szükségünk van a hön óhajtott nemzeti föltámadáshoz és újjászületéshez. Úgy vélem, nagyrészt rajta múlik, hogy a jövőben megfelel-e várakozásunknak és bizalmunknak.

Siklósi András

Nyitó konferencia, Gólyavár

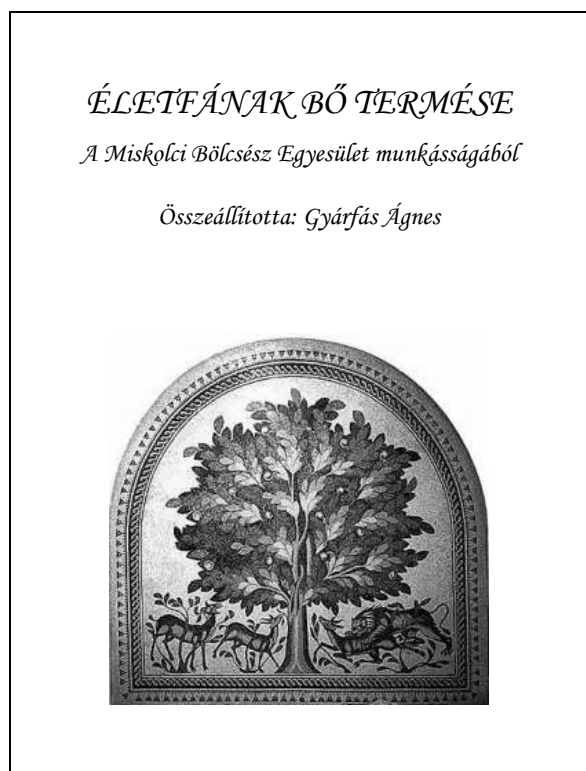
„Foghíjas” széksorok

ÉLETFÁNAK BŐ TERMÉSE

Összeállította Gyárfás Ágnes

MBE Miskolc, 2013.

Elkészült a 2012-es év elején meghirdetett ún. közösségi könyvünk, egyelőre CD lemezen kapható a MBE-ben. 48-an szerepelnek tanulmányaikkal a műben, melynek előszavát közöljük.

A könyv borítója

Előszó

Közel negyedszázaddal ezelőtt – az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvénynek köszönhetően – az országban elsők között alakult meg a Miskolci Bölcsész Egyesület nevet viselő társadalmi szervezet. Létezése azonban korábbi: a rendszerváltást megelőző „politikai olvadás”-nak köszönhetően, amolyan „alulról jövő” mozgalomként létrejött a Miskolc Bölcsész Egyetemét Előkészítő Értelmiségi Társaság. Dr. Gyárfás Ágnes művelődéstörténész, a miskolci Központi Orvosi Könyvtár akkori vezetőjének kezdeményezése mellé hamarosan az ország minden részéből csatlakoztak: a bolti eladótól a külföldön élő egyetemi

tanárig több, mint százan írták alá a Társaság azon nyilatkozatát, mely szerint Miskolcon – a már klasszikus műszaki képzés mellett – szükségesnek tartják a humán tudományok oktatását is, hogy Miskolc fiatalsága itt maradjon és a „magyar ifjúság ne legyen bánatos, csalódott, legyenek boldogok e hazában”.

Az egyesületté szerveződött társaság aztán megkezdte az oktatást olyan struktúrával, melyet ma már minden felsőoktatási intézmény alkalmaz, míg itthon újdonságnak számított: ilyen volt az alapozó képzés, a baccalaureatusi és mesterszint egymásra épülése, a felvételi megszüntetése, a nem jól teljesítők poenáléja. Nyugodtan mondhatjuk, hogy a mai magyar felsőoktatási szisztéma a Miskolci Bölcsész Egyesület említejéből táplálkozott. Az ország neves tanárai, kutatói oktatták a diákokat: jól megfértek egymás mellett Rákosi volt miniszterelnöke (Hegedüs András, a világszerte ismert szociológus), valamint a kommunisták által régebben hallgatásra ítélt tudós (Szabó Árpád szintén világhírű ókortörténész), a sokféle nézetet valló őstörténészek, a muzsikusk és a művésztörténész. Aztán jöttek szép számmal külföldről is vendéglőadók: az Amerikai Egyesült Államokból, Franciaországból, Japánból, Kanadából, Algériából, Argentínából – nincs olyan földrész, melynek képviselője ne tanított volna a Miskolci Bölcsész Egyesületben.

Az Egyesület már a kezdetek kezdetén saját kiadványokat publikált: olyan sorozatokat indított el, mint például a Bölcsész Könyvek, melyben a történelemtől a pszichológián keresztül a neveléstudományig számos kötet jelent meg. Újra indult az Egyesület oktatóinak tudományos tanulmányait tartalmazó Annales Universitatis Litterarum et Artium Miskolciensis, majd egy folyóirat, az Ősi Gyökér – és a sort még lehetne folytatni.

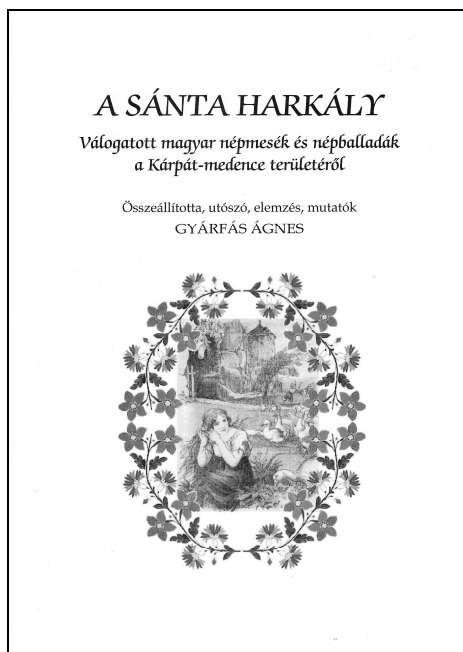
Jelen kötet is méltán csatlakozik az Egyesület eddigi kiadványainak sorába, s valószínűleg mindenki talál az érdeklődésének megfelelő témájú írásokat, melyek olvasásához jó kedvet, a szerzőknek további érdekes publikációkat, a szerkesztőknek pedig a mostanihoz hasonló lelkes munkát kívánok.

Miskolcon, 2012. szeptember 9-én
Zahuczky László

A SÁNTA HARKÁLY

Válogatott magyar népmesék és népballadák
a Kárpát-medence területéről

Összeállította, utószó, elemzés, mutatók
Gyárfás Ágnes

A könyv borítója

A ma bemutatandó könyv Szerzője Gyárfás Ágnes magyar bölcsélet-kutató, aki „Sánta harkály” címmel adta közre legújabb művét, mely Miskolcon jelent meg, a Miskolci Bölcsész Egyesület kiadásában. Szerkesztője Bubcsó Gábor, munkatársa Bubcsó Gáborné. A mintegy harmadfélszáz oldal terjedelmű könyv színes borítást nyert, képekkel, fotókkal illusztrált és tetszetősen formált. A magyar népmeséket, balladákat, dalokat, nótákat bemutató-elemző mű domináns része a magyar népmesékre koncentrál, melyekben – a Szerző szavait idézve – „álom és valóság, ősi tapasztalások öröklött emlékei kelnek életre és betölti lelkünk láthatatlan tér-idő mezőit...[...] A népmese – hangsúlyozza Gyárfás Ágnes – kiváló gyakorlóterep lelkünk, szellemünk, tudatunk kiművelésére. A mese folyamán birtokba vesszük a Világmindenséget és a Világfa méretein osztjuk be az elérhetőség határait, a griffmadár hátán repülve megszokjuk a kozmikus magányt és meghalljuk a szél zengését, a csillagok muzsikáját...[...] A mesék – folytatja már-már költői képekben – Arany- és Gyémánterdeje, Selyemrédje, tiszta tava, a szőlő szőlő, csengő barack és mo-

solygó alma szépsége elvezet Tündérszép Ilona rózsakertjéhez, melynek közepén a tiszta kék tó vize lesz az a tükör, amely hozzásegíti az embert és elsősorban a gyermeket ahhoz, hogy a mesék által közvetített szépet lelke kies mezein realizálni és rögzíteni tudja...[...] Meséink legfontosabb tulajdonsága tehát – mutat rá erudícióval –, hogy a nemzeti karakterünket viselő főhős az igazság csorbulása miatt kalandokra, megpróbáltatásokra kényszerül, de létének elemi alapja, az igazság, a mese végén érvényre jut, vagyis győz. Ez nagyon fontos üzenet és a magyar népekhez egyetemes érvénnyel szól...[...] Ugyanis a rokonnépek meséi között vannak olyanok, ahol a hős elbukik, nem viszi sikerre küldetését. A magyar mesekincs az egyetlen, ahol a hős sikerorientált és hazaviszi iszákjában az Élet és Halál vizét egyforma korsóban és csak ő tudja, melyik az élet vize. A magyar mesehős megkapta az élet kulcsát, a mesék Tündérszép Ilonáját és az élet fennmaradásának esélyét a Vizek Korsóját... a Kárpát-medencét.”

A mesék, melyeket Gyárfás Ágnes a tovább mesélő magyarok kezébe juttat egy hajdani edényi parasztasszony, Izsó Józsefné Eduvárd Zsuzsó meséi, melyeket gyermekkorában hallott a kötet Szerzője tőle, sőt gyermekei is hallgatták, amikor babusgatta őket. Soha senki sem jegyezte fel e meséket, de ők megőrizték emlékezetükben.

A Szerző konfesszió gyanánt megvallja, hogy voltaképpen 15 mese képezi „lelki életem égi nyáját, akiket az alvás küszöbén meg szoktam számlálni. Ragaszkodom hozzájuk, mert velük alkottam meg bölcséleti rendszeremet, általuk értettem meg Isten teremtői gondolatát és a magyarsággal kapcsolatos céljait, és a magyar kereszténység alapeszméjét, a megbánás és megbocsátás vezeklő munkáját: e két királyi, Isten által vezérelt lelkigyakorlatot.”

Tudvalevő, hogy a folklorisztika területén a leginkább érdekes, s egyszerismind legtöbbet és legjobban vizsgált népköltési műfaj a mese, melynek gyűjtésében, illetve értelmezésében olyan kiemelkedő személyek sora vett részt, mint például Benedek Elek, Kálmány Lajos, Kríza Ildikó, Balla Tamás, illetve Ráduly János, továbbá Ortutay Gyula, Dégh Linda, Kovács Ágnes, Erdész Sándor, Katona Imre, Vöő Gabriella, Nagy Olga, Győri Klára vagy éppen Pap Gábor. Gyárfás Ágnes egyedülálló érdeme a hazai mesekutatás törté-

netében abban rejlik, hogy elsőként mutatott rá a mezopotámiai és magyar mesekincs hasonlóságaira, párhuzamaira, közös történelmi gyökereire. A magyar mesekincsben – írja egy helyütt – „egyetemes érvénnyel megtaláltam a Kr. e. 7-3 évezred mezopotámiai turánjainak mesekincsét. Különbség a megőrzés módjában volt. Ők drágakő kristályokra vészték a történetet, s mint egy képregényt folytatásokban «tették közzé» úgy, hogy a kristálydúcot puha agyagba forgatták be. A családok könyvtárakat hoztak létre a kis táblákból, melyek valójában meseillusztrációk voltak. Az első, amelyet azonosítani tudtam, az „Aranyhajú királyfik” című erdélyi mese volt. Ezt írtam meg a TUR-ÁN népében...[...] Később megtaláltam a világ megromlásának képeit és történeteit, melyek már a Vízöntőre, a megtisztulásra utaló jóslatokkal fejeződnek be (Kígyó Darvitéz, Arany nyílvesző... stb.) Megtaláltam a Fehérló típusú mesék magyarturáni változatát, amikor Adapa az égben megkapja a szülés fűvét és hazahozza feleségének... A régi folyamközi meséket átszövi a Három királyok jelenléte és a hármas szám misztikája... A Három királyok Orion övének három fénylő csillaga a magyar népek feletti férfi gondoskodás örök ígérete. Ők gondoskodnak minden idők, korok és élettek koronás királynőjéről és ők gondoskodnak a tiszteletéről. Utódaik a pálos szellemisségben őrzik ezt a hagyományt.”

Mindezek után megállapítja a Szerző: „Az a tény, hogy a magyar népmese ma is él és hat, csodálatos jelenség. A népmese csillogó szövegében található egy ismétlődő minta, melyet «idill»-nek neveztem, s a megromlott világban kialakult mesék egyik jellegzetességét véltem benne megjeleníteni. Megromlott a világ, mert harcolni kell az életért, az igazságért. [...] A mesék a korai évezredekől változáson mentek keresztül. Ahogy romlott a világ, változott a mese, de nem változott benne a pozitív életszemlélet és ugyanúgy megmaradtak a csodás elemek.” Ezt követően beavat Gyárfás Ágnes önnön revelációjába: „Megértettem, hogy nem az egyes meséket kell keresni, hanem azonosítani kell a jeleneteket, a toposzokat, közhelyeket. Így találtam meg a ...SZIRIUSZ táblákon az év egyik felében látható, másik felében láthatatlan csillag istennői ábrázolását...[...] Az a lényeg – összegzi a Szerző konklúzióját –, hogy ugyanarról van szó, ugyanazok az égitestek az ős-

szüleink, és *hasonló, de nem azonos* a megfogalmazási módunk.”

Különlegesen fontos része a Gyárfás Ágnes által most közreadott műnek a fogalmak, szimbólumok és toposzok bemutatása, illetve elemzése, legkivált a mezopotámiai elemek, szimbólumok vonatkozásában. Ez a magyar folklóriztika meseelemzéseiben úttörő jelentőségű, s teljesen egyedülálló szint jelent a hazai folklóriztikus kutatás palettáján. Az ősi mezopotámiai szimbólumok megfejtése Gyárfás Ágnes által azért is fontos, mert az ember kezdetben képekben gondolkodott, s így az általa teremtett mese vagy mítosz sem egyéb, mint folyamatos szimbólum. Baudelaire szerint – mutatott rá Mészáros Gabriella –, a szimbólum „élő szintézis”: az embert hozzáköti a természethez és mind a kettőt rejtett lényegéhez. „Ez a világ a hieroglifák szótára” – vallotta a költő –, s a szimbólumok „hálójával” ragadta meg az eltárgyasult emberi valóságot. A baudelaire-i jelkép – akárcsak a mezopotámiai – „olykor szó, de nem kép, máskor kép, de nem szó, némelykor szó is, kép is, de mégsem szókép, más esetekben se nem szó, se nem kép, de mégis jelkép.” Gyárfás Ágnes kimutatja művében a mezopotámiai és magyar mesevilág egyes szimbólumainak hasonlóságát, formula- és motívumgazdagságát, stílus- és cselekményfordulatainak gyakori párhuzamait, illetve egyezéseit. Munkája nyomán valódi kincsként tárulnak fel a közös ősvallásra utaló elemek.

A Szerző a téma szempontjából releváns nemzetközi és hazai szakirodalomból merít könyvében, több jeles szerzőtől idézve, köztük említendő James B. Pritchard, Giorgio de Santillana, René Labat vagy Michel Guillemot; a hazaiak közül pedig Bakay Kornél, Borbola János, Kiszely István, illetve Kovács Sándor. A kötet oldalain bemutatásra kerülnek a firenzei Archeológiai Múzeum, a berlini Előázsiai Múzeum, valamint az iraki Bagdadi Múzeum fontosabb régészeti leletei is.

A könyv felépítése, szerkezete arányos, kiegyensúlyozott, lényegre törő és logikus. Stílusa ezúttal is könnyed, helyenként szinte már költői, magán viseli az igényes alkotó keze nyomát. Külön értéke a kötetnek a végéhez csatolt regiszter, mely 41 tételben a Szerző mese, ballada, valamint énekes játék elemzéseinek válogatott bibliográfiáját tartalmazza.

Hosszasan ismertethető lenne e jeles mű bölcséleti és etikai üzenete, de a terjedelmi korlátok és időkeretek mindezt nem teszik lehetővé.

Záró gondolatként utalni szeretnék arra, amit a nemzetközi mesekutatás magyar iskolája megfogalmazott: „A mese halhatatlan, a mesekutatás is az.” Mindezekhez hozzáfűzném: a szuverén személyiséggel, autonóm gondolkodásmóddal, igazságkereső megszállottsággal és a magyarság melletti rendíthetetlen elkötelezettséggel bíró mesekutató nemkülönben. Ilyennek ismerhettük meg a

Miskolci Bölcsész Egyesület elnökszónáját –, aki jelen pillanatban is egy új és jelentős értékhozó művel ajándékozott meg bennünket – az ősi magyar kultúra kincseinek a jövő ifjúsága számára való átörökítéséért fáradhatatlanul küzdő és munkálkodó Gyárfás Ágnes.

Gratuláljunk művéhez és teljesítményéhez!

*Kovács Sándor könyvismertetése
(Elhangzott a könyv bemutatóján)*

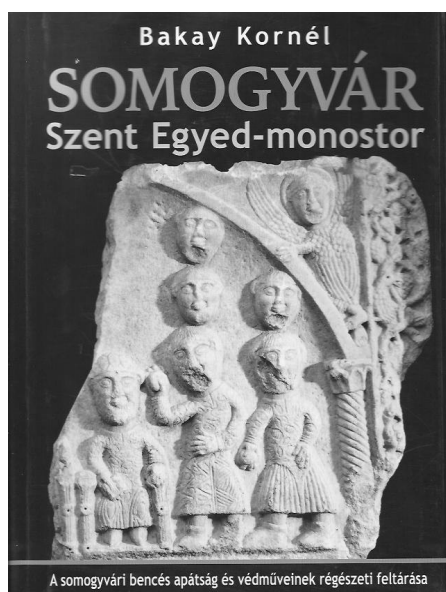
----- * * * -----

Bakay Kornél

SOMOGYVÁR

Szent-Egyed monostor

Műemlék Nemzeti Gondnoksága Bp. 2011.

A könyv borítója

Dr. Bakay Kornélt 1996-ban ismertem meg, amikor Dr. Pap Gábor javaslatára az Őstörténelmi és Történelmi tanszék vezetésére kértük fel. Nagyszerű tanárt és igaz magyar embert ismertem meg benne. Már az első félévben felvettem a tantárgyát és végighallgattam a három éves kurzusát. Új történelmet és történelemszemléletet tanultam tőle és a múlt az igazság színében formálódott ki érdeklődő szellemem piktúráján.

Nagy élmény volt életünkben az a történelmi pillanat, amidőn László Gyulát, a magyar történelem zavaros kirakójátéka képpé formáló zse-

niális nagy öregét a MBE díszdoktorává avattuk. Bakay Kornél adta elő a laudációt, amely magába foglalta egész közösségünk szeretetét és nagyrabecsülését. Már ott szentesült a magyarság érdeklődő rétegének elvárása, vagyis, hogy a László Gyula munkásságának folytatója és elfogadtatója a zászlóvivő tanítvány Bakay Kornél lesz.

A MBE hallgatói számára írta meg az Őstörténelmünk régészeti forrásai I-II. c tankönyvet, az első magyar régész szemléletű és a régész realitásával alkotott őstörténetet. Műve igazi könyvsiker lett, melynek harmadik kötetét Budapesten adta ki.

Somogyvár ásatása mindig szívügye volt. 1972-ben indította el és az Ágh Józsefék által szervezett somogyfajsi őskohó-konferenciák közönségének 1996-2000 rendszeresen bemutatta a feltárás látható anyagát, így Szent László király első sírját, azt ahonnan szekéren vitték el Nagyváradra. Mindig meghatottan álltuk körül a kazamatát és elmondtunk egy imádságot, hogy megidézzük a nagy királyt, Szűz Mária lovagját.

Módomban állt megismerni az egész monostor alapzat-rendszerét, a hatalmas, várkastély szerű épületegyüttest. Később, amikor a Halotti Beszéd mondattanát írtam, kielemeztem, merre lehetett a könyvtár, ahol a boldvai bencés monostor leégése után a Pray-kódexet őrizték.

Könyvének megjelenését feszült figyelemmel vártam, hiszen sok szállal fűződött az érdeklődésem Somogyfajshoz és Bakay Kornél munkásságához. Mikor kiadták és a Honvédelmi Minisztérium dísztermében maga a miniszter bemutatta, mindnyájunkat, akik, mint tisztelői jelen voltunk a büszke szeretet érzése hatott át.

Akkor még nem láttam a könyvet csak kívülről. Barátnőm Váradiné Osváth Ilona hozta el a tiszteletpéldányt. Talán a könyv szépsége az első benyomás, amely megérint. Finom papírra nyomott oldalain arányosan, megnyugtató szakszerűséggel helyezték el a képeket és a szöveges részt. A Scriptor Kft szépen készítette elő az anyagot a nyomdai munkálatokhoz. Az Alföldi Nyomda neve alá odaírta, hogy „magyar nyomdatermék”. A mű nemcsak a szerzőnek, hanem a magyar nyomdaiparnak is díszévé válik.

A könyv európai összehasonlításban mutatja be a Szent Egyed monostort. A II. és III. fejezet középkori összevető kultúrtörténet, melyhez az adatokat és képeket a magyar krónikás hagyaték-ból és európai forrásokból szerezte. A Bedfordi Imakönyv, a bécsi Kunsthistorisches Muzeum, a párisi Bibliothèque Nationale, a francia Saint Gilles-i templom homlokzata és bejárata stb. A somogyvári 1091-ből származó notitia XII. századi átírata a párisi Bibliothèque Nationaléból teljes terjedelemben olvasható a mű lapjain (133. sz. ábrasarozat).

A templom formavilágához a párhuzamokat francia templomokban fedezte fel (84. old.), de a belső faragott indás, palmettás kőlapok maradványai magyar ízlésről beszélnek.

Nagyon szép nagyméretű, s elég jó állapotban lévő szobrokat, reliefeket sikerült feltárni. Szent Péter a kettős kulccsal, Szűz Mária a kis Jézussal, az ún. Tövishozó domborműve, mely kőbe vésett lecsengése az Hermitage-ban őrzött szkíta arany életképeknek (sebkötözés stb.). Keresztes botot cipelő arkangyal szobor nagyon jó állapotban maradt fenn.

Korábban Mátray Gábor és Rómer Flóris levelezéséből hallottunk arról, hogy létezik egy dombormű „Barbárok megtérése” címmel. Rómer Flóris rajzot is készített róla. (41. sz.) Most megjelent az izgalmas mű teljes valóságában, természetesen darabokban, az összeállított reliefet a könyv borítóján láthatjuk.

Miközben a feltárt reliktumokat bemutatja Bakay Kornél, megírja a részletes magyar kortörténetet is, bemutatja Koppány vezér emlékét, a vele kapcsolatos szent helyekre is odatereli a figyelmünket.

Összevetésként bemutatott egy alabástrom trónszéket a VI. századból (Sedio di San Marco

38. sz. ábra), melynek alakja és mintázata nagyon elgondolkodtató, főként a támlán látható ún. ujjbegy mintás szkíta életfa okán. A középkorban a szkíta ízlés áthatotta egész Európát, ez külföldön már nyilvánvalóvá vált. Talán Bakay Kornél műve világossá teszi ezt a magyar közönség előtt is.

A VI-VII. fejezet részletes leírás a kolostor, az árokrendszer, a temetőkápolna és a köztemető, az ispáni vár és a monostor védműveinek feltárásáról a fellelt műtárgyakról és a sírok csontvázairól.

A történeti összegzés c. VIII. fejezetben az egész somogyi tájat beemelte a Szent Egyed monostor történetébe, s az olvasó egy európai jelentőségű magyar kulturális, vallástörténeti és politikai fellelővé ismerhet meg.

Megható figyelmet szentelt mindemellett az építést elősegítő és a kiszolgáló iparnak is, melyet finom, középkori képeken mutatott be írődeáktól a bőrművesig. (2372. sz. ábra stb.)

A sírokból történeti sorrendben megtalálták a magyar, későbbi habsburg pénzérméket. Ezeket kitűnő fényképeken és rajzokon mutatta be, úgy-hogy a jelképek majdnem jobban kidomborodnak, mint az eredetiben. (pl. III. Béla rézpénze a 299. sírból. 1468. sz. ábra és 1813. sz. nagyítás)

Már tanóráin is kiemelte a magyarok várfal-építő módszerének jellegzetességét, amelyet Somogyvárt is felfedezett és párhuzamát a Kolozsvár melletti Dobokán ismert fel. (534-535. old. és 2251. sz. ábra)

Végül a történeti összegzés angol fordítása és személynév mutató zárja le a könyvet.

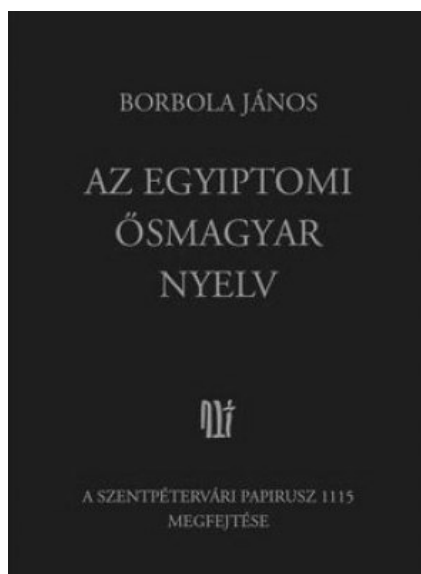
A nagyszerűen dokumentált mű Gerecze Péter nevével fejeződik be (1856-1914). Ő volt Somogyvár első ásatója, de nem tudta álmait megvalósítani. Bakay Kornélt is kételyek gyötrik. Mi lesz a feltárt anyag sorsa? Hol kapnak végleges, biztos helyet, s mi lesz a fel nem tárt Kapuvárhegy további ásatásaival, hiszen „...a napvilágra került emléktárgy rendkívüli gazdagsága és magas színvonalára ellenére, az egykori életnek csak a morzsáit mutatta meg”. (590. old.)

Reméljük, folytatódnak a munkálatok, mert ez a kötet olyan szép és izgalmas múltbeli utazásra vitt el minket, hogy nagyon várjuk a folytatást.

Gyárfás Ágnes könyvismertetője

Borbola János

AZ EGYIPTOMI ŐSMAGYAR NYELV

A Szentpétervári Papyrusz 1115 megfejtése
Magánkiadás. Bp. 2012.

A könyv borítója

Széchenyi István szavaival vezette be 1016 oldalas könyvét Borbola János: a halhatatlan lélek a nyelv segítségével nyilatkozik meg, s a nyelv minősége tanúskodik a lélek képéről. Csak „szép nemzet [...] beszélhet szép nyelvet” írta a legnagyobb magyar.

Erről a szépségről felismerhető bárhol a magyar nyelv gyökeinek jelenléte.¹ Borbola János hatalmas könyvében a St. Petersburg 1115 vagy népszerűbben Hajótörtek néven ismert egyiptomi hagyatékot írta le, elemezte és olvasta el magyarul. A fejezetekben szószedet (Ősmagyar-Magyar Értelmező Szótár) is található. A végén pedig (VII. Rész) Útravaló Ősmagyar-Magyar Szószedetet állított össze. Ha ezeket különválasztanánk és kiadnánk, olyasféle könyv látna napvilágot, mint René Labat Akkád szószedete (1948), azzal a különbséggel, hogy Labat csak rávezette a tudósokat a folyamközi nyelv turáni eredetére, s utalt arra, hogy „ezeket a képleket csak turáni nyelvcsalád nyelvét beszélő kutató tudja majd anyanyelvi szinten olvasni. Olyan, aki az istenét (Dieu) Istennek hívja”. (41. old.)²

¹ Azt már a szerkesztő fűzi hozzá, hogy nemcsak a nyelv, hanem a lét egyetemes szépsége művészete, szokásrendszere is velejáró esztétikai kategória a szép nyelvű népnél.

² Labat, René

Borbola János teljesen új utat tört a hieroglifák olvasata tekintetében, s nem voltak elődei, mint Labatnak Deimel és Delitzsch stb. voltak.

Először a Királyok könyvében a moszkvai matematikai tekercesek olvasatát tette közzé (1995), amikor bebizonyította, hogy a számtalan példa megoldása a feladat megértésén múlik elsősorban, s a megoldás csak akkor értelmes, ha helyes a feladat olvasata. Logikával és elmélyült ma-

tematikai ismeretanyaggal olvasta el a feladatot magyarul, majd megoldotta a példát, s ezáltal nemcsak a végeredmény helyességéről, hanem a szöveg pontos olvasatáról is meggyőződött. Önmagát tudta ellenőrizni. Ezután tovább lépett. Az egyiptomi írásos hagyatékok őskáoszába nyúlt, és a Hajótörtek (St. Pet. 1115) c. leírás értelmét kutatta.

A Hajótörtek előzményéhez hozzáfűzném egyetemi tapasztalataimat. Mint magyar nyelv és irodalom szakos hallgató Világirodalomból is rendszeresen vizsgákat kellett tennem. A Világirodalmi szöveggyűjtemény sok kötetes mű elején az egyiptomi régi irodalom hagyatéka a Hajótörtek című novella állt. Elolvastam. Akár egy középkori parabola, gondoltam és átvonult emlékeim rendszerén az a sok szépirodalmi és tudományos munka, amit akkoriban olvastam, s melyekben megírták, hogy sem a moszkvai, sem a leningrádi papyrusok nincsenek megfejtve. A zűrzavart tehát maga a tudomány gerjesztette, mivel képtelen volt eligazodni az ősi iratok nyelvében, de igényelte tartalmi ismereteiket. Ezért, ha külföldi kútfőből származott, pl. angolból, akkor visszafordították magyarra. Csakhogy az angol olvasat messze nem felelt meg a szöveg tartalmi valóságának. Borbola János magyar olvasata a sok évtizedes tudományos félreértésnek is véget vetett. Ugyanis a Hajótörtek c. mű nem a hajótörött misztikus vagy okító történetét tartalmazza, hanem a központi hatalom megszilárdításának egyik mozzanatáról, az egyik kiskirály és népének áldozatáról, büntetéséről értesülünk. (149. old.) Borbola tehát nemcsak nyelvi, irodalmi, hanem történeti szempontokat is figyelembe vett, s így határozta meg a fontos kézirat helyét és jelentőségét az egyetemes kultúrában.

Azon a tekercesen, amely a Hajótörött szövegét őrzi K ö n y v j e l l á t h a t ó. Ennek hieroglifás átírása , hangértéke *md3(t)*. Értelme

szerint ember, mada, magyar. Az „Ember és a Magyar” tanulmány ezt a kérdéskört járja körül. Borbola János könyve végén leközli különböző tanulmányait, amelyek jórészt az Ősi Gyökérben jelentek meg. Az „Ember és a Magyar” című műve novum számunkra. Ez a tanulmány elsöprő erővel takarította le ősnyelvünkről a rátapadt kultúr-szennyet. Megismertünk egy pár rokon gyököt, melyek azonosak a folyamközivel. Ilyen An, a teremő neve, ilyen az USTU, az Őstudás fogalma, melyet Borbola János ŐSTAN-nak olvas. Atya, Úr, Én, Bel, olt, ölt, ár stb.

A Hajótörött c. novellát Kr. e. 2000 körül írták le, de biztosan megvan a korai előtörténete. A Collon gyűjteményben láthatók olyan pecsétengerek, melyek rajzolata illusztráció lehetne az eseményeknek. Népmeséinkben is tovább él a vízhozta ember misztikája. Az ősi világban minden nagy próféta, király és nemzeti hős vízen érkezett, kosárban, mint Mózes és II. Sarrukin, sárkánybárkán, mint Hun és Mag, hajón, mint Infántis Lacika Tündér Ilona szigetére. Borbola János pontos olvasatával lehetővé tette az egyik legrégebb novella irodalom- és kultúrtörténeti, valamint néprajzi elemzését.

Borbola János könyvének külön érdeme, hogy nemcsak a nyelvet, hanem a magyar viszonyokat is feltárja, pl. a régi magyar méltóságneveket, így a h o r k a , aki valószínűleg király volt, mert „halála után ő lett az 'Isteni' lény, a soron következő pedig az új »HORHA«”. (822. old.) A Bíborbanszületett Konstantin udvarában történt feljegyzések segítségével tisztázta a főrangúak megnevezését, rangját. Ha figyelembe vesszük, hogy a Bíborbanszületett 950-951 között írta le a magyar méltóságneveket (17. old.),³ a Hajótöröttel pedig Kr. e. 2000 táján vetették papiruszra, elég hosszú ideig (kb. 3000 év) használták a régi méltóságfokozatokat. Ma is értjük, miről van szó.

A HORKA méltóságnév eredetét kutatva Padányi Viktor alapján eljutott a folyamközi mintához. Arku szó lett elemzésük tárgya és az ékírásból indultak ki. Az ékírás ősi, turáni gyökök felhasználásával indoeurópai és semita népek nyelvét rögzítette. Labat nem ezt a nyelvet tette szótárra középpontjába, hanem a turáni ősnyelvet, amely k é p j l e k k e l fejezi ki magát és szak-

rális tartalmú. Labat szótárában az említett 451-es szócikk vagy gyök cikk nem úgy néz ki, mint ahogy a művében a szerző feltüntette. Jelentése pedig 'ragyog, megtér, tanít'. Baráth Tibor és Padányi Viktor inkább történeti, mint nyelvészeti szaktekintélyek. Czeglédi Katalin művei biztosabb alapot adtak volna az ilyen jellegű kutatásokhoz. Azonban ez csak jelentéktelen részletkérdés, mert a mű maga nagyszerű. Kiemelem, amit nagyon fontosnak tartok.

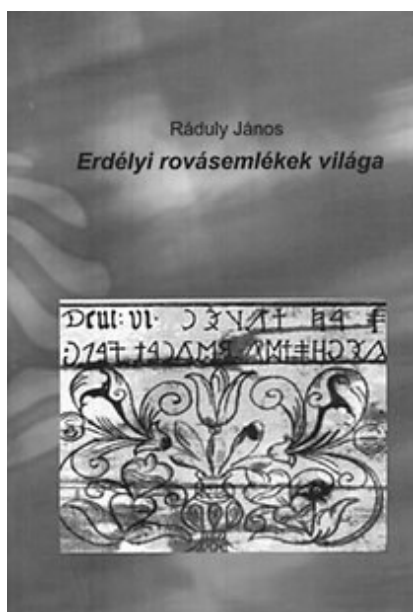
- Leírta az ősi nyelv nyelvtanát. Kristálytisztán. Valóban nem csak a régi, de a mai magyar nyelvtan is megtanulható belőle. Mint a jó iskolában a jó tanár elmondta az alanyi és tárgyias ragozás lényegét: látlak (alanyi), látom itt fel kell tenni a kérdést: Kit? Látom ŐT! És itt a tárgyeset jele a T.
- Értékelem, hogy minden szöveget elsőként mondattani elemzéssel közelít meg és így soha nincsenek téves szófaji meghatározásai.
- Olvasata megbízható, precíz. Felállított egy rendszert, ehhez híven ragaszkodott. Rendszere megfelel a magyar nyelv logikájának.
- 4000 éves egyiptomi szövegeket olvasott el magyarul. Méghozzá összefüggő novellát! Volt bátorsága rámutatni a korábbi olvasatok tévedéseire és értelmi buktatóira.
- A folyamközi lugal, pateszi, Lugal Geme Nagy Urasszony méltóságnevek mellé állította az ősi, egyiptomi méltóságneveket, amelyek (horka, gyula) a Honfoglalás korában még az élő nyelv tartozékai voltak.
- Az ősi hitvilágot a maga szépségében és nemes egyszerűségében tárta fel, és dokumentumok alapján!
- Felhasználta a kódexek nyelvét, amely a legbiztosabb támpont az ősi kutatásához.
- Összeállította az Ősmagyar-Magyar Értelmező szótárt, amely magában korszakalkotó jelentőségű.

Szerencsések vagyunk, hogy elmerülhet szellemünk a mű tartalmában, pontos, jól felépített, néha költői szárnyalású mondataiban. Köszönjük, hogy a mű tananyagát kazettán is kiadta, így bármikor elsajátítható az egyiptomi ősnyelv. Szeretném, ha a hun-szkíta nyelv után a Miskolci Bölcsész Egyesület hallgatói is megismerkednének nyelvünk egyiptomi emlékeivel.

Gyárfás Ágnes könyvismertetője

³ V. Kovács Sándor szerk.: Régi magyar olvasókönyv. Tankönyvkiadó. 1977.

Ráduly János
ERDÉLYI ROVÁSEMLÉKEK VILÁGA
(Silver Tek Kiadó, Marosvásárhely, 2011)

A könyv borítója

Ráduly János, a nemzetközileg is elismert kibédi balladakutató újabb, rovásírásunkról szóló cikkgyűjteménye bizonyítja, hogy a rovásírás-kutatás eredményei „egyre biztosabb horizontok felé mutatnak”. A nyelvtörténeti vonatkozások bemutatása az előrelépést jelentős mértékben segíti.

A szerzőnek sikerült feloldania (talán véglegesen) a nevezetes *énlaki* felirat utolsó betűcsoportját, értelmeznie a *csíkcsobotfalvi*, az *erdőszentgyörgyi* (olvasata: 'kegyes Sz/ent/'), valamint a *székelykeresztúri* kályhacsempe-feliratokat.

Részleges feloldást ad a *berekeresztúri* harmadik, valamint a (háromszög alakú K-t is tartalmazó) *bonyhai* emlékek felirataira. Megállapítja, hogy a csíkcsobotfalvi, a berekeresztúri és az erdőszentgyörgyi felirat Árpád-kori sajátosságokat is hordoz.

A *homoródkarácsonyfalvi* felirat olvasata Ráduly szerint: 'NeM HiSZeND NeKI; Homoród SzéKeLYI VésÉK'.

A Kézdiszentlélekhez közeli *Torján* a 10-11. században betelepedett magyarság tárgyi emlékei kerültek elő. Az egyik bekarcolt jelekkel ellátott edény jeleinek olvasata Ráduly szerint: 'KáSZON'. A *csíkcszentmiklósi* (csíkcszentmihályi) rovásfeliratnál az 'eSZTeNDŐBeH' olvasat mellett

sorakoztat fel érveket. Füzetében közli, hogy a Székelyföldön kívüli *Telcs* (Beszterce-Naszód vármegye) két rovásjegyének olvasata: R és C.

2012. áprilisában, Körmenden rendezték meg a *Móricz János* emlékkonferenciát. A dél-amerikai kulturális párhuzamok értékeléséhez kapcsolódik a füzet 49-50. oldalán olvasható idézet:

„Pálos szerzetesek Dél-Amerikába történő eljuttására semmilyen adat nem található az egyébként gazdag irattári anyagban.”

„A Paraguay-i szakértőktől kapott képek szerint a 'feliratok' indián sziklarajzok, és semmi közük sincsen a rovásíráshoz.” (In: *Eleink. Magyar őstörténet. IX./3., 2010*)

A *Javítandó részek* c. fejezet helyesbítéseket tartalmaz. Erdélyi István – Ráduly János: *A Kárpát-medence feliratos emlékei a Kr. u. 17. századig* (Masszi K., Budapest, 2010) c. könyvének főleg az erdélyi emléktanyagban előforduló hibáit javítja ki.

A hibák felbukkanását az okozta, hogy Ráduly nyomdai korrektúrája késve érkezett a kiadóhoz. A hibajegyzék egyben válasz Friedrich Klára negatív alaphangú kritikájára is (a kritikát lásd a Forrai Rovásíró Kör honlapján), melyben az Erdélyi és Friedrich között kialakult szakmai vita és sértődés miatt a könyv pozitív értékeiről alig olvashatunk.

(A révkomáromi vaslándzsa feliratát Friedrich rovásírással értelmezte. Erdélyi a rovásírásos azonosításokat „komolytalannak” értékelte, véleménye szerint inkább pogány rúna-feliratról van szó. Ennek alapján a lándzsa 12. századi vagy korábbi.

Az írástörténeti-nyelvészeti végzettséggel nem rendelkező Erdélyi István /aki kiváló régész, de az említett szakterületeken valójában amatőrnek számít/ nagyrészt maga döntötte el, hogy mely írásemlék kerüljön bele „hitelesként” a Rádullyal közös kötetébe. A saját baráti-ismeretségi körén kívüli kutatók olvasatait /így Friedrichét is/ vagy negatív jelzőkkel illetve /pl. „leamatörözte”/, vagy kihagyta. Friedrich kemény hangú kritikájának ez lehet a kiváltó oka.)

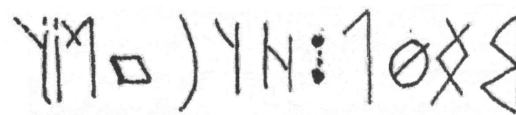
Friedrich (joggal) kifogásolta azt is, hogy a 17. századot csupán két írásemlék képviseli a „székely-magyar rovásírás teljességre törekvő és hiteles” katalógusában.

Ráduly válasza: még a *Szerkesztői előszó*ban is az szerepel, hogy a katalógus 'az avar kortól a 16. századig' bezárólag tekinti át a Kárpát-medence rovásírásos feliratait. A nevezetes 1668-as *énlaki* szöveg (olvasata Ráduly szerint: eGY AZ ISTEN; GEORGYIUS MUSNAI DIÁKO) nem maradha-

tott ki a könyvből – az időhatár gyors kitolása miatt azonban csorbát szenvedett a teljesség-igény.

A vargyasi keresztelőmedence (más vélemények

szerint zászlótartó) faragott rovásfelirata esetében egy 'elrajzolt' ábra került bele az említett könyvbe, ezért helyére Ráduly egy pontosított rajzot javasol.

I. ábra

A vargyasi felirat Erdélyi és Ráduly könyvében

Ráduly pontosított ábrája

A felirat olvasata Ráduly szerint: MiHÁLYI íRTÁN KöVeT (Mihályi írta e követ)

Egy másik lehetséges olvasat Szász A. 1994-es értelmezésének pontosításával: MiHÁLYI iSTeN KöVeTe

Friedrich további észrevétele: A „pontosságával referenciaként szolgáló” könyvben több ábra is fejjel lefelé szerepel (pl. a berekeresztúri és a székelydályai), az olvasat pedig számos esetben nincs megadva.

Ráduly János a *Javítandó részekben* az ábrákat megfelelő helyzetbe forgatta.

/Az idézőjelben szereplő, dőlt betűs megállapítások Hosszú Gábor Előszavából valók./

Reméljük, hogy a szerény alcím (*Adalékok rovásírásunk ismeretéhez*) ellenére is sokan kézbe veszik majd Ráduly János legújabb füzetét, mely jelentős szakmai újdonságokat nyújt, emellett példát ad arra, hogyan illik udvariasan válaszolni a kritikai hangra. Az elírások, hibák gyors kijavítása egyrészt előkészíti Erdélyi és Ráduly közös könyvének következő kiadását, másrészt a 2010-

es első kiadáshoz utólagos hibajegyzékül is szolgál.

Ráduly János alázatos hozzáállása mintaként állítható korunk kutatói elé! A füzet szakmai és erkölcsi üzenete: a gyors szenzációkeltés helyett inkább várjuk meg, amíg megfelelő adatok birtokába jutunk – így hosszabb távon is védhető értelmezéssel tudunk a nyilvánosság elé állni. A *Beszélő rovás emlékek* (Hoppá K., Marosvásárhely, 2008) és *Az isztambuli székely /magyar/ rovás emlékek* (Erdélyi Gondolat K., Székelyudvarhely, 2007) című füzetek is erről a követendő kutatói magatartásról tanúskodnak.

Záhonyi András könyvismertetése

A SZKÍTA NÉPEK HITVILÁGA

Szerkesztette: Obrusánszky Borbála és Marác László
(HUN-idea, 2010)

A könyv sok értékes adatot, összefüggést tartalmaz eleink történelméről, művészetéről, vallási életéről.

Nem szabad azonban elhallgatni azt a tényt, hogy korábban más címmel tervezték a 2010-ben megjelent könyvet: eredetileg ugyanis a 2009-es csík-

szeredai „Magyar őstörténet és kereszténység” c. nemzetközi konferencia összefoglalójának indult.

A konferencia előtt megjelent *püspöki körlevél* (a „pogánykodás” elítéléséről) és a konferencián kialakult vita a katolikus egyház és a magyarság (köztük a csángók) kapcsolatáról végül más vágyra terelte a Kiadót és a szerkesztőket. Így a mai aktuális problémáktól távol eső címet kapott. A szkíták hitvilága az ősök kereszténységéről szól,

a „pogányság” mint téma a háttérben maradhatott. A konferencia és a könyv azonban ugyanarról az aránytalanságról árulkodik: túl sok benne a száraz nyelvészeti és írástörténeti rész (pl. Czeglédi és Szekeres tanulmánya, a székelydályai rovásírásos templomfelirat hosszasan megfogalmazott megfejtése, a konferencián elhangzó, de a kötetből már kimaradó Szakács Gábor-előadás a székelyföldi templomok rovásfeliratairól, a konferencia kiadványában szereplő /beküldött, de el nem hangzott/ Végvári József-tanulmány az áll és a nő szavak szócsaládjáról), ugyanakkor a vártnál kisebb terjedelemben szerepel írás a magyar hagyományokról, őstörténetről.

Érdemes egy pillantást vetni a gazdag témaválasztékot nyújtó kötet *Tartalomjegyzékére*, melyben *Előszó helyett* Daczó Árpád írását olvashatjuk a „Babba” névről (Őstörténetünk hatalmas felkiáltójeléről.)

A szkíta népek és a nyugati kereszténység témakör:

Marác László: *A lovasnépek vallása* (Előítéletek, közhelyek, ideológiák)

Herodotos és Strabon negatív előítélettel ír a nomádokról. /pl. vérszívók, paraziták, idegengyűlölők, nem ismerik a szociális gondolkodást, nem képesek a földművelésre/.

Ammianus szerint nem tudnak közelharcot vívni, mert lábukkal nem képesek a földön állni, mivel egész nap a lovon ülnek /”lóemberek”/... Félig nyers állati húst fogyasztanak, melyet a combjuk és a ló háta közé tesznek, hogy melegedjen /megj.: a nyers hús valójában a lovakat kímélte, sérüléseiket gyógyította/.

Jordanes ezeket a közhelyeket ismételteti /pl. a ’barbárok’ a gótok kiközösített boszorkányaitól származnak, nem beszélnek emberi nyelven stb./.

Szent Jeromos katolikus ideológus /a Vulgáta elkészítője/ a ma horvátországi Strigovában született Kr. u. 340-ben. A régészek és levéltárosok védőszenkje leveleiben is visszacsengenek a negatív ókori közhelyek.

A Györffy István és Czeglédi Károly által idézett mondat /a magyarok „tűzimádók”/ pontatlan: Ibn Ruszta szerint „a magyarok a Napot és a Holdat imádják”. Az utóbbiak az óiráni /Zarathustra előtti/ fényvallás fontos motívumai.

Zimonyi István Al-Bakri-ra hivatkozva állítja, hogy „a magyarok tűzimádók” mondat jelentése az, hogy „bálványimádók”. Az említett forrásban azonban ilyen megállapítást nem találunk.

Marác szerint az idézett történészek célja: a „pogány” egybemosása a „barbárral”, „nem-katolikus” értelemben – pedig az ún. pogányoknak (is) lehetett vallásuk, erkölcsi törvényük.

A Kr. e. 8. /mások szerint 15./ századi Elő-Ázsiában kialakul egy tiszta egyistenhívő vallás. Zarathustra próféta tanai a legfőbb Istent, Ahura Mazdát tisztelik. A fény tiszteletét tartalmazó Mazda-kultusz a Római Birodalomban is terjed, majd a Kr. u. 3. században Mani fellépésével újból népszerű lesz. A nesztorianizmus mellett az előbbi tanok is terjedtek a hunok körében.

András apostol a 4. században Szkítiában térített. A boszporoszi püspökség részt vett a nikaiai zsinaton, 325-ben. A Szentírást (legalábbis részeit) is lefordítják a hunok nyelvére.

Isten szavunk párhuzamai más nyelvekben: Ten (kínai), Ten-no (japán), Ten-gri (török), Osten (kabar, az istenek lakóhelye az Elbrusz hegyen), Yez-dan (perzsa).

A ’kereszt’ szó nem biztos, hogy szláv eredetű: a CzF szerint a magyar nyelv belső rendszeréből is eredetezni lehet. A Honfoglalás előtti tiszabzeddi tarsolylemezen is megjelenik az egyenlő szárú kereszt.

A kereszténységre való gyors áttérés azért volt lehetséges, mert a Honfoglalás előtti magyarság erkölcsi-szellemi élete az óirániakéből építkezett /sőt maga a kereszténység is ebből az óiráni forrásból táplálkozott/.

Sajnálatos tény, hogy a Hóman Bálint-iskola mai követői is félremagyaráznak vagy figyelmen kívül hagynak tényeket, nehogy kiderüljön: a lovas nomád népeknek is voltak erkölcsi-vallási elveik!

Pásztori-Kupán István: *A szkíták bibliai értékelése* (Isten ostromából hogyan lettek pusztító és kegyetlen barbárok? Szküthopolisz nevének rejtélye.)

Erkölcsi-szellemi műveltségünk Euráziában témakör:

Winkler Gusztáv: *A kereszténység elterjedése a*

KÖNYVEK

sztyeppén (Térképi alarendszer a földrajzi-geometriai környezet modellezésével)

Aradi Éva: Szakák és indoszkíták

Csornai Katalin: Mani tanításai Belső-Ázsiában (Jézus dicsérete, Panaszdal az állandótlanságról)

Horváth Izabella: Kőrösi Csoma Sándor

Z. Tóth Csaba: A sztyepei népek és a kereszténység (A Háromkirályoktól a kijevi Olma fejedelem udvaráig)

Tjalling Halbertsma: Nesztoriánus síremlékek Belső-Mongóliából

Oszman Karataj: Magyarok vagy „hungarok” (a nép eredetének kutatása)

Czeglédi Katalin: A szkíta-hun-avar-magyar folytonosság nyelvi háttere (Napszakok, égtájak elnevezései különböző nyelveken)

Du Yaxiong: Milyen lehetett a hun zene?

Csajághy György: A „Lehel-kürt” problematikája

Obrusánszky Borbála: **A keleti kereszténység a szkíta-hun népeknél**

A Kr. u. 3-4. századra nagyszámú keresztény gyülekezet működött a Fekete-tengertől Indiáig. A kereszténység szakadásai révén ezeket a közösségeket a Róma-Konstantinápoly központú egyház elfeledte, csak az eretnekké nyilvánított nesztoriánus missziók vették fel velük a kapcsolatot és

szervezték közösségbe őket. A szkíták, a hunok és Árpádék nem voltak „pogányok”, sőt jelentős szerepük volt a világvallások, a kereszténység és a buddhizmus tanításainak elterjesztésében.

Erkölcsei-szellemi műveltségünk a Kárpát-medencében témakör:

Ferenczi Enikő: A szkíta népnév (és a „jótörvényű” jelző lényegi összefüggése)

Csomor Lajos: Szent István öröksége (A hunmagyar Szűz Mária-tisztelet és a Szent Korona)

Bérczi Szaniszló: A honfoglaláskori magyar díszítőművészet gyökerei (Szkíta, hun, avar és ősi eurázsiai ornamentika)

Legenyei-Bodnár Gábor: László herceg táltossága A sebezhetetlenség kulturális motívumai (pl. a táltost nem fogja fegyver)

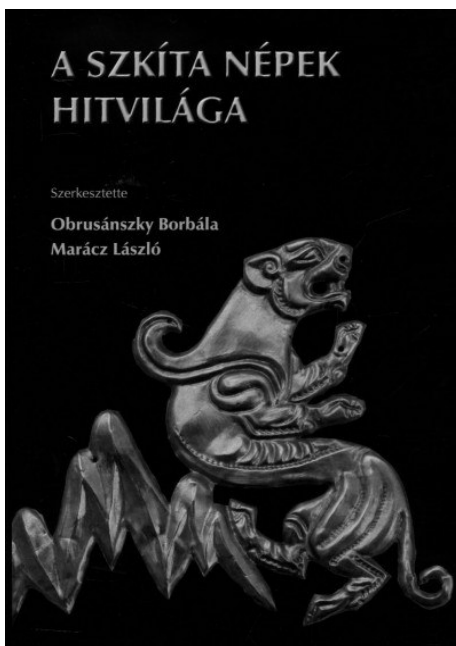
A székelyek és írásuk témakör:

Puskás-Kolozsvári Frederic: A székelyek eredetéről és ősi hitvilágáról

Szöllősy Kálmán: A székelyek kereszténysége és bejövetelük időpontja

Szekeres István: A székely és ótörök írás kutatása Magyarországon⁴

Tóth Gyula: A székelydályai rovásírásos felirat újabb megfejtési kísérlete

⁴ A könyv borítója

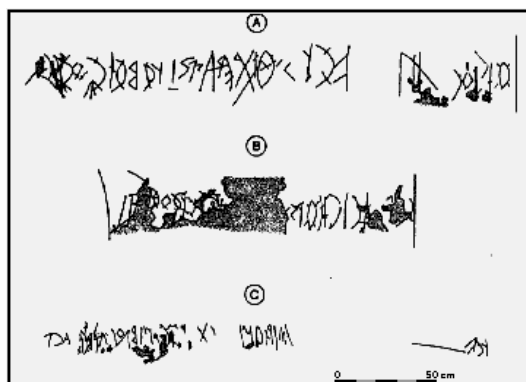
⁴ Varga Géza egy korábbi észrevétele: Marác L. és Obrusánszky B. előző könyvében (*A hunok öröksége*, HUN-idea) nem jutott hely a hunok írásának. A *Szkíta népek hitvilágá*-ban ezt az írásokkal kapcsolatos mulasztást a szerzők megkísérelték pótolni.

FÜGGELEK

Vélemény „A székelydályai rovásírásos felirat újabb megfejtési kísérlete” c. írásról

A székelydályai hitvilága c. kötet záró tanulmányát Tóth Gyula írta. A székelydályai rovásírásos templomfelirat bemutatott „megfejtése” sajnos több ponton is logikátlan, részben értelmetlennek tűnik. Emellett pedig nincs összhangban az eddigi értelmezésekkel. Tanulság: hiába a rengeteg tudományos adatolás, ha a jelek felismerése, azonosítása, hangzósítása felettebb önkényes.

Kritikai véleményt persze csak akkor illik nyilvánosan megfogalmazni, ha tudunk helyette jobb értelmezést. Most a kritizált szerző „módszertanát” követve próbálunk meg egyszerűbb, a szöveggörnyezetbe jobban illő olvasatot találni, emellett kitérünk más kutatók (Tóth írásából sajnos kimaradt) értelmezéseinek rövid bemutatására is.

A székelydályai felirat négy egységből (3 sorból, jelei: A, B, C) áll. Mivel a B-vel és a C-vel jelölt szöveg baloldali részének jelei nagyon töredékesek, véleményünk szerint azok teljes körű értelmezésére egyelőre nem érdemes kísérletet tenni.

Tóth Gyula bátor próbálkozását az előbbi magállapítás hangsúlyozásával tárjuk a T. Olvasók elé.

„B”

(ki)*sér e szent intő szó, csütörtök... eredeti írásokra kéne itthoni énekek...

Megj.: az egyes számú és a többes számú alakok egyeztetése elmaradt. Az „olvasat” egyébként szinte teljesen értelmetlen...

„C” baloldali része

Ide zárom az én hitem. Okiratra szakaszt mérek és aztán megyek már én is szedret ásni. ☺

Megj.: egy templomfalra miért írnának fel egy ilyen túl világias /”szederszedő”/ és egyébként összefüggéstelennek tűnő szöveget?

Az „A” és a „C” jobboldali része esetében már jobban felismerhetők a jelek. Ezért itt már működésbe léphet „stílusgyakorlatunk”, mely Tóth módszerét követve egyszerűbb és a templomi világhoz jobban kapcsolódó értelmezés felismerésére törekedett.

„A”

Tóth Gyula olvasata

Üde éket tesztek itten áll a betű

Kérdésünk: Tóth úr a „CS” rovásjelet miért olvassa „B”-nek?

sor, egy figyelni hálaadás ok, jó Urat, hogy mennyien dicsérik körösztény élet, az iste(n)...

„stíluskövető” értelmezésünk

→ Üdv! Isten él

→ csen(de)t

→ kér, figyel, hatalmas erejű isteni

→ M+H+D E+G B+K+H... N+Ő

(részben sérült feliratrész, ezért csak néhány jel azonosítására vállalkozhattunk)

a „C” jobboldali (különálló) része

Tóth Gyula olvasata

Tinódi Lázár

„stíluskövető” értelmezésünk

→ a 4 jel olvasata inkább: isTeNI éG

A 4 jel átfedést mutat a „C” sor záró (baloldali) jeleivel. A „C” sor baloldalán /végén/ található az S(+T)+N+I (vagy J) jelcsoport, melyet Tóth úr „ásni” olvasattal vesz figyelembe.

1. megj.: az utolsó rovásjel lehet „G” is, nemcsak „L”.

2. megj.: 'ha nem sikerül elolvasni, akkor keresünk egy nevet' (ez egy „jól bevált íráskutatói módszer”).

A „NODIL” (...nódi L) *hangtest* kiolvasása egy egyszerű T+ N+I +L jelsorból ezt a „névkereső” eljárást /ebben az esetben a név: Tinódi/ juttatja eszünkbe...

Tóth a 379. oldalon hivatkozik a „*Magyar őstörténet és kereszténység*” c. nemzetközi konferencia egyik anyagára /Szakács Gábor: *Székelyföldi templomok rovásfeliratai*, Bp., 2009/.

Felmerül a kérdés: Szakács templomi rovásfeliratokról szóló, teljesebb áttekintést adó írása miért nem került bele *A szkíta népek hitvilága* c. könyvbe? S a „speciálisabb”, furcsa jelazonosításokat tartalmazó Tóth-tanulmány viszont miért nem maradt ki?

Úgy tűnik, hogy Tóth Gyula saját értelmezését nem nézette át „lektorokkal”. Tóth az Ómagyar Kultúra Baráti Társaság (ÓMT) Rovásírás Szakosztályának tagja, így bizonyára tudja, hogy tagtársa, Libisch Győző más olvasatot tett közzé a székelydályai feliratról /melynek felfedezése Tóth szerint az ÓMT egyik ülésén történt/.

Tóth írása nem mutatja be más szerzők (Benkő Elek, Ráduly János) egyelőre csak részleges értelmezéseit sem. Pedig volna mit tanulni az előbbiekből! Nézzünk meg most néhányat:

„A”

üdvöt kínál Pétörfi Balás... (*Györffy-Harmatta*, 1996)

PETERFI BALÁS (*Ráduly*, 2000)

... jüdütt szék /el/ nagys. Péterffy Balázs. 1572 temették eh /elye/ n (*Libisch*, 2001)

„B”

CSÜTÖR... /pé/NTEKE(N/T) (*Libisch*, 2001)

„C”

... IX (?) eSZTENDŐ? (BE?)... eSTÁN MESTeReK (*Libisch*, 2001)

... eSTán BáliNT, MIKÓ eSTÁN MESTeReK ST (*Ráduly*, 2000)

ZÁRSZÓ

A könyv főszerkesztője megbízott a nagy nyilvánosságot biztosító csíkszeredai konferenciára előadóként jelentkezők szakmai felkészültségében.

Mivel ő maga nem szakembere a rovásírásnak, még „*A szkíta népek hitvilága*” című kötetbe is bevette Tóth Gyula „sok hivatkozásra építő, tudományosnak tűnő” dolgozatát.

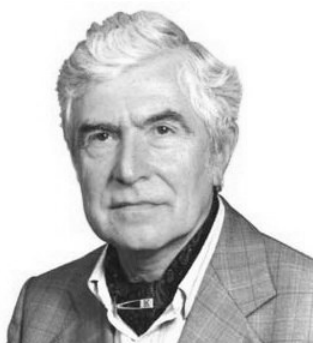
Az előadói és kutatói pálya „elején” lévő Tóth Gyula zavarosnak tűnő és követhetetlen csíkszeredai előadása, illetve logikátlanságokkal, fur-

csa és önkényes jelazonosításokkal teli „tanulmánya” többek szerint is gyengítette a csíkszeredai konferencia szakmai színvonalát és az egyébként kiváló áttekintést nyújtó könyv egészének hitellességét.

Az előbbiek alapján tisztelettel javasoljuk, hogy Tóth Gyula gondolja újra székelydályai felirat-elemzését.

Ehhez sok szerencsét és sikert kívánunk!

Záhonyi András könyvismertetője

Kiszely Istvánra emlékezünk

(1932-2012)

Augusztus 20-án rosszul lett és pár nap múlva átadta lelkét teremtőjének.

2004 szeptemberétől tanított a Miskolci Bölcsész Egyesületben. A pszichológusokat humán antropológiára oktatta, a magyarságkutatóknak magyar őstörténetet adott elő.

2006 tavaszán díszdoktorrá avattuk. Székfoglaló beszédében a magyar ember külső tulajdonságait, típusjegyeit mutatta be, majd biológiai és antropológiai kérdésekre tért át. Akkoriban nagy érdeklődés mutatkozott Béres Judit laboratóriumi kutatásai iránt, amely a magyarság körében végzett reprezentatív kromoszóma vizsgálatról szólt. Kiszely István a magyar népről szóló két kötetes művében egyszerűen, szépen leírta a vizsgálat menetét és megmagyarázta az eredményeket. Béres Juditék kimutatták, hogy a betelepítések, a faji keveredések ellenére a Kárpát-medencében a turáni faj génállománya uralkodik. Elmondta, hogy ha egy indoeurópai vagy más népfajhoz tartozó egyed turánival házasodik össze, az első generációban az idegen gének jelennek meg mind külsőben, mind génállomány tömegében. Azonban ez az erőviszony már a második generációban megváltozik és szívósan a turán uralkodik el. Ezért tudtuk megtartani nemzeti identitásunkat és karakterünket. Innen ered sajátságos, emelkedett kultúránk, irodalmunk, építészetünk, s mindennemű művészetünk, beleértve a népit is.

A magyarok őshazáját Belső-Ázsiában kereste, beutazta a Selyemutat és bizonyítékokat gyűjtött. Egyszer, előadása után leült mellém az íróasztalomhoz, s megkérdezte:

– Tudja Ági miért ment Infántis Lacika és a királyfi világot látni éppen Dinnyeországba?

Csak néztem rá, meg sem mukkantam.

– Azért, – folytatta – mert a Halotti Beszédben is meg van írva, hogy „mind őshöz járók vagyunk”. Infántisék mentek az őshöz Dinnyeországba, Turkesztánba, a dinnye hazájába, ahol az Ági édesapja az 1920-as években a piacon a falusi árusokkal még magyarul beszélt.

Egy másik alkalommal a Babiloni palota-templomok hosszú, sima alsó falazatáról beszélgettünk, s megállapítottuk, hogy nagyon nehéz nagy tömegű sima falat hibátlanul, egyenesen felrakni. Főként statikailag tehette próbára az építőket.

– Ezeket a kis kerámia Inanna babákat szúrták közbe, hogy megtörjék a sablont. Ima volt a kötényükre írva. – mondtam.

– És tudja, mitől maradt erős és időtálló a fal? – kérdezte. – Mindig bivalyvérral keverték az agyagot és nem vízzel. Így szétrobbantani is nehéz volt.

Amikor bundás indulattal rátörtek és a becsületébe gázoltak, csak legyintett. Sosem szabad bejnedni, idézte édesapját és megmutatta a táskányi e-mailt és levelet, amelyben a magyar közösség mellette állását fejezte ki. Élete végéig tanított a marosvásárhelyi magyar egyetemen és ez, éreztem, hozzásegítette az ármány elviseléséhez.

Felesége Hankó Ildikó és leányuk Noémi is tanítanak nálunk. Egyszer, havas télen láttam őket a kishídon, amint közeledtek az iskolánk felé. Elöl ment Noémi bojtos sapkában, utána Ildikó szőrme kalapban, a végén Kiszely kigombolt ingnyaka körül piros sál, amely a torkát melegíteni lett volna hivatott, de csak úgy ott volt... a fején a kucsmája kicsit csáléra csapva. Így mentek együtt hárman libasorban. Így látom ma

is, mert igazi emberi nagyságát a családjához való viszonyulásában is lemérhetjük. Ők tudták, hogy a házasság szentség és meg is éltek, emelkedett lélekkel egyszerűen.

A magyar ételekről szóló könyvének borítóján az egyik unokája látható falatozás közben. Nem láttam boldogabb embert soha, mint mikor ezt az asztalomra tette. Nem a könyvről beszélt, nem érdekelte a siker, csak a kislány, amint tunkolja a paprikás csirkét. Mert, idézte valamelyik arab barátját "a magyarok szeretik a pompát, a bőséget és szeretnek tunkolni".

A 2012. június 23-i évzárón még vidám volt és jól érezte magát a hallgatók szeretetének melegében. Beszélgettünk az őszi félévről és arról, hogy mit, hogyan szeretnénk változtatni, szóval terveztük a jövőt.

Nem gondoltam, hogy az évet nélküle kezdjük el, s azt sem, hogy Őt nem lehet pótolni. Üres nélküle a tanrend, mert Ő tartalommal töltötte ki. Üres az iskola, mert kedves, mosolygós, mégis fe-

gyelmet diktáló személyisége a mennyei kishídon közeleg az angyalok iskolája felé.

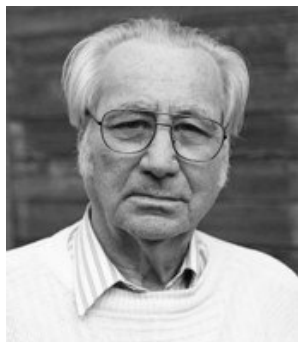
Halála után Miskolcon is elbúcsúztattuk az evangélikus templomban. Szerette a Halotti Beszédet és az Ómagyar Mária-siralmat, ezért a két mű alkotta a liturgia gerincét. Elkísértük lelkét Szent Asszony Máriához és az angyalkákhoz, tovább Mihály arkangyalhoz, aki lovas őseit fogadta annakidején, azután Szent Péter Urat kértük, hogy oldja mind ő bűnét, és végül a Minden-szentekhez, hogy legyenek segítői Urunk színe előtt, hogy a Teremtő szentjei és unuttei közé sorolódják a lelke

A Másvilágot valóságossá tette számomra az ottani megjelenése és tudom, hogy valahol folytatja, amit itt megkezdett. Eltávozása szegényebbé tette a földi Magyarországot, de az égi Magyarország gazdagabb lett. Tudom, hogy most ott készíti elő a biztató, szebb jövőt számunkra.

Gyárfás Ágnes megemlékezése

 <p>Dr. Kiszely István antropológus 1932-2012</p> <p><i>„Először nem vesznek tudomást rólad, aztán kinevetnek, aztán harcolnak ellened, aztán győzöl.”</i> Mahatma Gandhi</p>		<p>Műveiből:</p> <p><i>A Föld népei sorozat: Európa népei Ázsia népei Amerika népei Ausztrália és Óceánia népei</i></p> <p><i>Sírok, csontok, emberek A magyarság embertana A magyar ember A magyarok eredete és ősi kultúrája A magyarság őstörténete Szokatlan szokások Eleink lakomái A nádori kriptá Mehalt Szibériában Magyarok őstíkjai (kiadás alatt)</i></p> <p>Díjak:</p> <p><i>Rudolf Martin-díj Albert Einstein-díj bronzérme (Egyesült Államok) Díszdoktor Könyv név-díjak</i></p>
---	---	--

A Miskolci Bölcsész Egyesület 2012. szeptember 6-án Búcsúünnepségen köszönt el szeretett és megbecsült tanárától, az oktatási intézmény seniorától.

Búcsú Rózsás Jánostól

1926-2012

Szomorú kötelességemnek teszek most eleget, amikor igaz barátomat és földimet, szülővárosom – Nagykanizsa – kiváló közéleti személyiségét és lojalpatriótáját búcsúztatom.

Rózsás János, a Gulag haláltáborainak elszenvedője és hűséges krónikása, Budapesten született, 1926. augusztus 6-án, és 86 éves korában hunyt el kanizsai otthonában, 2012. november 2-án. Kevés olyan kortársat ismerek, aki hozzá hasonló kemény megpróbáltatásokon ment keresztül szinte egész életében; ugyanakkor ezek dacára is mindhalálig megőrizte emberi arcát, kiegyensúlyozott derűjét, jóhiszeműségét, önzetlen segítőkészségét, törhetetlen hitét és hazaszeretetét.

Földi léte nemzedékének mostoha, viharvert sorsára is rávilágít, akik közül nem különleges képességei révén emelkedett ki elsősorban, hanem eredendő humánusával és mindenkori szívós helytállásával. Élete azt példázza számunkra, hogy csöndes konoksággal, türelmes megértéssel, bölcs bizakodással olykor többet érhetünk el egy velejéig gonosz, ellenséges közegben, mint meg gondolatlan hebehurgyasággal, ki-ha-nem-én hangoskodással, vagy éppenséggel felelőtlen, lázas „forradalmisággal”; amit természetesen senki ne tévesszen össze az elvtelen meghunyászkodással, a gyáva beletörődéssel s a sunyi képmutatással. Rózsás János lelkében ugyanis nem hirtelen feltámadó és gyorsan kialvó szalmaláng lobogott, hanem olthatatlanul égő, „energiatakarékos” öröktűz parázslott, mely mindig annyi fényt és meleget sugároz, amennyi éppen szükséges. Korán meg kellett tanulnia, hogy evilági pályafutásunk nem csupán könnyelmű kaland, szertelen, játékos kísérlet, hanem kitartó építkezés és a túlélésért, a boldogabb jövőért folytatott rendíthetetlen küzdelem is.

A II. világháború végén (1944 decemberében), alig 18 évesen tartóztatta le a megszálló Vörös Hadsereg, mert a vád szerint, magyar levontként, önként harcolt a Szovjetunió ellen. Ifjúságának legjobb éveiből 9 esztendőt töltött rabságban, a hatalmas birodalom különböző tájain. Először 2 évre Ukrajnába hurcolták, majd 3 éven át az észak-uráli Szolikamszk erdeiben vágta a fát, míg az utolsó 4 esztendőt Kazahsztánban töltötte, főként Ekibasztuz bányásztelepülés közelében. Itt 3 évig együtt sínylődött a később Nobel-díjat nyert íróval, *Alekszander Szolzsenyicinnel*, akivel kölcsönösen megkedvelték egymást, s barátságuk utána is évtizedekig megmaradt (sokáig levelezgettek, ill. személyesen is többször találkoztak). „Névadója” (merthogy Rózsást sokan a *magyar Szolzsenyicinnel* hívták) igen elismerően szólt róla, pl. „*A GULAG-szigetcsoport*” c. 3 kötetes művének kiadása kapcsán: „*Többek között megemlítem Rózsás Jánost is. Éppen azért, hogy közismertté tegyem a nevét, mert egy nagyon jó szándékú és tisztességes magyar fiatalember, aki velem szenvedett egy táborban, és ma egy ismeretlen kis magyar helységben él. S akit két éve nyaggatnak, nyomorgatnak, hogy rólam kedvezőtlenül nyilatkozzon. A KGB megbízottait, aztán a helyi hatóságokat szabadították rá, hogy mindenáron beszéljen ellenem. Ám ez a magyar fiatalember mind a mai napig hallgat! Képzeljük magunk elé egy ilyen, vagy hasonló ember állapotát, aki az életét jobbá és könnyebbé tehetné azzal, hogy a KGB kivánságainak megfelelően viselkedik. S ő, a tisztességes szándékú és jóakarátú magyar, nem nyilatkozik tisztességtelenül...*”

Rózsás a fogságban is megőrizte emberségét és bizodalmit abban, hogy egyszer még visszatérhet hazájába, ahonnan törvénytelenül elrabol-

ták. (Csak jelzem, hogy összesen kb. 40.000 Gulag-tábor volt akkoriban, ahol a sokszorosan összekevert etnikumok, nemzetiségek „olvasztó tégelyében” mintegy 100.000 honfitársunk is fuldoklott, s közülük alig 5.000 fő érte meg a szabadulást *Sztálin* elpatkolása után.) Ő a szerencsés kevesekhez tartozott, mert 1953-ban végre hazajöhetett Nagykanizsára.

Megmenekülése után elvette a felőle 9 éve hírt sem halló mátkáját, majd 3 gyermekük született. Sokáig nagy szegénységben éltek, mert a priusza mindenhova elkísérte, s a derék honi kommunisták gondoskodtak róla, hogy megkeserítsék hétköznapijait. (1962-ben a Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága rehabilitálta ugyan, de itthon ez semmit se számított, mert továbbra is „osztályellenség” maradt.) Az anyagi feltételeket biztosító munkája mellett – nagy titokban – nyomban hozzáfogott tragikus emlékei rögzítéséhez s a Gulag-téma feldolgozásához. Kivételes memóriájának köszönhetően százával, ezrével sorjáznak a különféle nevek könyveiben; szinte sebészi pontossággal örökítette meg az akkori helyszíneket és eseményeket. Évtizedeken át úgy folytatta történelmi tényfeltáró és szépirodalmi erőfeszítéseit, hogy halvány reménye sem volt alkotásainak napvilágra kerülésére.

Soroljuk fel immár – cím szerint is – alkotói pályájának fontosabb mérföldköveit: 1986-87-ben, Münchenben (az emigráns *Borbándi Gyula* gondozásában) jelent meg a *Keserű ifjúság*, majd az *Éltető reménység* (ezeket pár év múlva *Püskiek* itthon is kiadták), aztán 1995-ben a *Duszja nővér*, 2000-ben a *GULAG lexikon* (s 2008-ban ennek bővített változata), 2005-ben a *Leventesors*, aztán 2008-ban a *Válogatott írások*. Sajnos meg kell állapítanom, hogy műveit az elvárhatónál sokkal kevesebben forgatják, noha prózájának stílusa és kvalitásai semmivel sem gyengébbek Szolzsenyicinénál; sőt meg merném kockáztatni, hogy inkább Rózsás felé billen a mérleg nyelve.

Említsük meg Rózsás János néhány kitüntetését is: A nemzet érdekében végzett sokoldalú és hasznos tevékenységéért Nagykanizsa és Zala megye díszpolgárává, majd vitézzé avatták; 1999-ben megkapta a II. Világháborús Emlékérmét,

2001-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztjét, 2003-ban a Magyar Művészeti Akadémia aranyérmét, 2006-ban az 1956-os emléklapot és ezüstérmét, 2007-ben a POFOSZ-tól a Hazáért Érdemkereszt arany fokozatát, 2011-ben pedig a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjét (polgári tagozat). Ezek aligha kárpótolták az elviselt üldöztetésekért és szörnyűségekért, mégis valamiféle gyógyírt és sovány vigaszt jelenthettek számára. 2006-ban a Miskolci Bölcsész Egyesület díszdoktorává avatta.

(Rózsás János lelki üdvéért a kanizsai felsővárosi templomban tartottak engesztelő szentmisét, 2012. november 17-én 11-kor, majd 13 óra-kor helyezték végső nyugalomra a helyi köztemetőben.)

Siklósi András megemlékezése

Rózsás János, a Bethlen Gábor díj átvételekor 2008-ban

Fotó: Honéczy Barnabás (Internet)

Tibold Szabina

...Ha a halál árnyékában járnék is...

„Emlékezz a születésedre, hogy szenvedett az anyád, hogy neked formát adjon és lehelletet. Te, bizonyítéka vagy az Ő életének, az Ő édesanyja életének, annak az Anyja és az Ősanya életének. Emlékezz az Apádra is, amint kezei befönték Anyád testét –, talán a szívét is, talán nem...”

Joy Harjo, Creek indián regélő

Lassan megfogalmazódott bennem a megértés, miért hal meg az alkotási vágy, amikor a Lélek visszavonul az Élettől. Valahogy ez a "visszavonulás" a tudatos akaraton kívüli teritóriára esik, ahol érinthetetlen és elérhetetlen marad addig, amíg meg nem erősödik annyira, hogy sorsát újra vállalja, vagy maga mögött hagyván hazatérjen a Fénybe.

Már nagyon régen megértettem, hogy a Táltos fajta lények mindig a Halál árnyékában élnek, hiszen ők azok, akik tudatukkal képesek áthatolni a világok közötti falakon, s így az emberiség számára összekötni a látottat a láthatatlannal, a közönségeset a misztikussal.

Ez a sors dualitást hordoz magában, hatalmas áldozatokat követel, s nem engedi, hogy kitérj előle.

A Fekete versek tisztító tüze után rá kellett ébredjek arra, hogy csak akkor állít elém a sors legyőzhetetlennek tűnő akadályokat, ha meg akarom magam fosztani a belső látástól és a mindennapi földi életet akarom élni.

"Szenvedés" igazán annyit jelent, hogy átesünk, átvergődünk valamin.

Minél nehezebb az út, minél "hatalmasabb" a szenvedés, annál csodálatosabb a felismerés az út végén.

Milyen érdekes, hogy még akkor is, ha ezt mind tudod már, s ha számtalan sárkányt és démont legyőztél már, a Felső Éned tudja pontosan hol kell csiszolódnod, s alávet újabb megpróbáltatásoknak; s azzal, hogy Új a próba és nem egy régi minta ismétlése, talán örvendhetek és elfogadhatom fejlődésnek.

A legnagyobb áldozat, amit Sorsom követelt, az Anyaság beteljesületlen álma lett.

Viszont amit helyére adott, azt emberi értékkel nem lehet felmérni

Újjá szült és megnyitotta előttem a Végtelenségbe nyíló ablakokat. Bepillantást engedett Maja fátyla mögé és megerősítette a Szellememet, hogy elfogadhassam azt, ami sokakat örületbe kerget.

Téged adott Anyámnak, mert a Te különleges erőd, lelki emelkedettséged és szereteted nélkül nem tudtam volna equilibriumom megtartani.

Most, hogy végre elengedtem a beteljesíthetetlen vágyakat, a helyükön maradt csendes úrt betölthettem a szívembe szálló megjeleníthető pillangószárnyú álmokkal.

Egy meditálásom alatt ezt tanácsolta a Mesterem: „A Miért miértjét ne kutasd, inkább engedd szabadon a lelked mélységeiben csapongó Álommadarakat...”

Ezt húsz évvel ezelőtt mondta, s csak most értettem meg igazát.

Amikor az utolsó madár is kirepül, ez az életem beteljesül.

Csak azok, akik kísértik a Halált találják meg az Életet –

Óda a Halálhoz

Halállal karöltve
Sétálok át az Életen,
Időnként meg-megállván
Sötét szemébe mélyedek –

Mint szédítő örvény
húz magába,
Feneketlen,
Rejtélyes,
Bódító tavába;

Lám szirének dalával
csábít és édesget,
S én tűnődöm magamban:

E földi életet
miért kínlódom,
nyúzzom tovább,
hiszen Ő
az örök nyugalom
kapujában vár

Mögötte szeretteink
Végtelen sorával
Szólít az,
Kinek neve
Halál,
S lám,
Születésem pillanatába
is a balvállamnál állsz,

Mert számára a Kapu,
Mely csendesén nyílik
Vagy csikorog,

Neki ugyan egy –

Őrt áll ott
Vigyáz,
S tudja pontosan
Mikor homokóránk
Utolsó szeme is
Leszállt

„Az Élet nincs a Haláltól elválasztva. Csak úgy tűnik.”

Blackfoot közmondás

Evvel az ”Ódával” visszafordultam a Kapuból és vállaltam az újjászületésem.

Megértettem a bódító álmomat az oktopusszal és felvállaltam Szabina karmikus reinkarnációját a lelkemben.

Rájöttem, hogy ez is szerves része az életutamnak, mintha Sorsom meg akarna ismertetni a Személyiségek sokoldalúságával a Lélek nagy egységében.

Szabina hozzám jött, nem én kerestem.

S amikor elfogadtam és magamévá tettem, nem úgy éreztem, hogy új nevem van, hanem tudatalatti emlékek sorozata emelkedett bennem egy álomszerűen tudatos szintre. Úgy éreztem, mintha végre megismerkedhetem a valódi énemmel, azzal akit valamikor jól ismertem, de túl sok szomorúság kapcsolt hozzá és megpróbáltam elfelejteni. Szabina segített át a gyermektelenség elfogadásában és tartotta a hitem a füvekben és a gyógyulásban, az egészség egységében.

Érdekes, de éreztem, ha eldobom a méhem, az életet is befejeztem.

Láttam magam nem felébredni a műtétből, s ez a kép vonzott is egy kicsit. Viszont az a könnyebbik út lett volna, s kíváncsi voltan milyen erő van a hitemben. Megkértem az Istenanyát, hogy segítsen a gyógyulás felé.

Ekkor megéreztem, hogy ott vagy mellettem, az Erőddel és az imádságaiddal. Kezdem érezni mások erejét is magam körül, emberekét és angyalokét. Valamilyen csodálatos energia-gyűrű vett körül, s az első szimptomája a betegségemnek, a depresszió eltűnt.

Mint Borbála, én is elkezdtem ”takarítani” főleg a lelkemben.

Megtaláltam a doktornőmet, aki érdekes módon a Szűz havában és a Majom évében született, mint Te Édesanyám.

Én nem hiszek a véletlenben, s úgy érzem, mikor vele vagyok, mintha ugyan olyan erők vennék őt körül, mint Téged. Az aquarell tanárom születésnapja január 11 mint az Apámé, s emlékszem a kezei úgy néztek ki és úgy is mozogtak mint az apámé; segített felismerni az apám pozitív tulajdonságait, melyek bennem már tisztán a felszínen

csillogtak.

Megtanított mindarra, amit az apámtól kellett volna megtanulnom.

Úgy gondolom, hogy Te és az orvosnőm, az apám és tanárom, hasonló "Lélek-kútból" emelkedtek, s én automatikusan gravitálódok ezen energiák felé.

Kút mélyébe
Könnycsepp hull –

Ott kör-körös
Gyűrűkbe nyúl,

Majd lecsendesedett
nyugalmában
Megpillantom
Titokzatos arcodat...

Szellő szeretnék lenni,
Légnemű,
Alaktalan –

Átosonnék várromok
Hangtalan falain,
S eget tartó oszlopai közt
Suhannék gondtalan

Faágak ujjain remegnek,
Búgnék, furulyáznék,

Majd magasba hágnék,
Madárszárny alá bújnék,
Nádberkekben kísértő
Muzsikát lehelnek,

Majd ellebegnék
Társakat keresvén,

Gyülekeznénk,
Teljesednénk,
Erőinket együtt keltegetnénk,
Felhőket gyűjtenénk,
Tombolva sepernénk
a Világot,
Láthatót,
S láthatatlant –

Mert a Szél
Átlépi a falakat
Világok közötti
Sorompókat emel,
Maja fátylának
Végtelen folyam.
Lebbenti fel,

Szabad,
Korlátlan,

játékos,
csintalan,

bűvölő,
hűsítő,

Forró sivatagi
Sóhajt lehellő,

Tisztán lát
és érez,

Fájdalmat
nem szenved –

Az akarok lenni
Lég és Ég gyermeke,
Örökkön,
Szenvtelen...

Nagyanyámtól:

Időtlen Idők előtt,
Tölgyfák és áttetsző
Folyóvizek előtt,
Neki adatott meg
A szövés munkája
Teste rostjaiból,
fájdalmaiból,
látomásaiból:

a Teremtés;
és az ajándék,
azért, hogy teremthetett,
az eltűnése volt.

Paula Gunn Allen gyűjtéséből a
Sionx Teremtő Anyáról

A Múlt megjelenedik előttünk,
Árnyékból életre kel,
S egy-egy pillanatra magába ölel –
Suttogása az Időt méri
Szívdobbanásokkal,
Echó kíséretében,
Köd-függönyöket
emelgetvén lassan
a tudatunkról –

Az, hogy a múltba nyúlik az értelmünk válaszkért, megoldásokért, talán nem egy véletlen emberi adottságra vall. Úgy látom, mi vagyunk az egyetlen élőlények világunkban, melyek nem teszik őseik gyakorlati tapasztalatait ösztönszerűleg magukévá.

A Természetben mindennek meg van a maga rendje, s törvénye. Ha aszerint él és alkot (mert minden alkot) akkor harmónia, szépség és gyarapodás tükrözi e Rendet, keretei átlépése nélkül, mert ha áthatol korlátain, a Természet azonnal visszaszorítja túltengését.

Az emberiség évezredek próbálkozásai során sem volt képes megérteni a Természet Rendjét, és bölcs törvényeit, még akkor sem, amikor önszolgáló tobzódása a saját végzetét idézi elő.

Kolonizálja a Földet "civilizációval" és "törvényeket" csinál. Törvényeinek semmi köze sincsen

a Mindenség egyértelmű szabályaihoz, hanem maguk a törvényhozók és a rájuk telepedő tömegek számára láthatatlan hierarchia önszolgálatát és önző önszükségletét képviseli.

Természetesen ebben a fojtogató hipokráciában az emberiség szenved és hitevesztette, irányt tévesztette válik. Érti rostjaiban, sejtjeiben és szívében az örökölt örök igazságot, de a minden ébredése után rázuhanó dogmatikus értelmetlenség és kilátástalanság súlya alól nem képes kikecmeregni, s tiszta tudattal afelé emelkedni.

Az emberi törvények nem tükrözik az Isteni Törvényeket. A Mérleg serpenyői nincsenek egyensúlyban, Maat pihéje nem egyenlíti a lélek igazságát. A fejetetejére állított Rend káosszá vált számunkra. Hallgatunk-e arra a bizonyos belső hangra, mely meg-megkondul lelkünkben időnként, mint egy kisharang.

Ez a titokzatos figyelmeztetés a Múltba irányítja figyelmünket. Érezzük, hogy valahol a szálak megszakadtak, s hogy át tudjuk látni világunk és egzisztenciánk egységét, meg kell találjuk a szakadást és összeilleszteni a végeket.

Míg a világmindenség végtelen, Idő és Űr e végtelenségben táncol, annak állandóságát alapozván és bizonyítván. Míg Űr a maga titokzatosságaival mindent végtelenségben tart, az Idő relativitásában álarcokat cserélget számunkra. Néha lineárisnak mutatkozik, néha azonosul a Végtelennel, néha megbújik a Fény görbületében. Az emberiség megpróbálta béklyóba vetni az Időt, de mást soha nem tudott tenni, mint álarcai mögé bújni egy-egy pillanatra.

Idő játszik velünk – láthatatlanul, alaktalanul hordja köpönyegét, s annak redőiben mindent elrejt. Ha valamit tudni szeretnénk, emlékezetünk belefészkelődhet a gyűrött redőkbe, s kihámozhatja belőlük igazát.

Úgy gondolom, ha megtaláljuk múltunk igazságait, elérkezhetünk azokon egzisztenciánk alapkövéhez. Vajon mi van arra vésve? Úgy érzem egy fogalom: "Szeretet".

Mert a Szeretet a Mindenség lelke. Az tartja össze, s az foglalja magába!

(Folytatjuk)

Beszélgetés a Kobza Vajk Group névadójával, vezetőjével az új lemez kapcsán alkotásról, zenéről, szertartásról meg úgy mindenről...

Most a napokban jelenik meg a soron következő kislemezed, *A nautilus ébredése* címmel. Mire utal a cím?

A címnek több jelentése van. Egyrészt a kozmikus korszakváltásra utal: fel kell ébredni a szellemi vaskorszakból. A Halak vizes minőségéből haladunk át a levegős Vízöntőbe és ez különféle belső és külső átváltozással jár. A nautilusok letűnt korokból továbbfejlődött tengeri csigaházás lények, akik nagyon rövid idő alatt képesek a sötét mély tengerből közel, a víz felszínéhez emelkedni. A nautilusok több kamrája légterként működik, a bennük lévő folyadék és gázok arányait változtatva rohamosan megemelkednek a felszínre, nagyon nagy tehernek kitéve a szerkezetüket. E korszakváltás alatt mi is ilyen hasonló tehernek vagyunk kitéve a felemelkedés közben - más szinteken. Ezen tengeri lények formája nagyon ősi teremtésmotívum: spirál alakzatuk van. Archaikus kép. A teremtés folyamatosságát tükrözi.

Egy ilyen folyamatként történik a zenei alkotó munka a lemezfelvétel során?

Számomra igen. Egy végtelennek tűnő folyamat. Ez persze csalóka, mivel miután már majdnem kész vagyok egy felvétellel, eltelik egy kis idő, és újra szeretném felvenni. Mindig van mit korrigálni. Egyszer csak el kell döntened, hogy állj, kész, nincs tovább. Ez pedig egy nehéz döntés. Sokszor visszatartott a munkámban az a fajta kényszerképzet, hogy jobbat is tudok csinálni. Emiatt számomra nehéz volt a stúdiózás. A felvett több mint tíz számból, ezért csak négy szerepel most a kislemezen. A lemezfelvétel a "megállítani az időt" illúzióját kelti bennem, nem szerettem vissza hallgatni a régebbi felvételeket. Sajnos sokat halogattam ennek a lemeznek a végső keverését, mostanra sikerült megkongatni magamban a végső harangját.

Másfél évvel a *Group* első kislemeze után jelenik meg most a második kislemez, ez volt az eredeti koncepció?

A számok 2008 és 2010 között lettek felvéve. Két és fél évig húztam a megjelenést, ami a mostani lemezt illeti. Az igazság az, hogy teljes mélyzuhanásban voltam ez alatt a két év alatt, ami a zenélés örömét illeti. Nemcsak a magánéleti problémák hatottak ki. Teljes motivációmentes állapotban voltam, ami a zenéléshez való viszonyomat jellemezte. Újra kellett építenem magam. Voltak hosszú hónapok, amikor hangszereim, csak a sarokban porosodtak. Na és persze, el kellett kezdenem komolyan dolgozni, hogy megéljek valamiből.

Ezért nem volt az utóbbi két évben koncertturné?

A sors iróniája, hogy a *Group* első kislemeze, az *Oud & Bass Koncert* megjelenésekor, már lényegében nem voltak fellépések és emiatt próbák se. A *Group* 2007 és 2010 között volt igazán aktív. Sokat tanultam ez idő alatt. A *Group* tagok mind mellettem voltak és bíztatnak most is, de másképp alakult. Valószínűleg abban a felállásban már nem fogom újra színpadra vinni a *Group*-ot. Persze a jövő kifürkészhetetlen, de igyekszem a jelenben most olyan magokat ültetni, amiből kinőhet megint valami. Valami varázslatos. Viszont örülök, hogy végre megjelenik sok vajúdás után a lemez.

A mostan megjelenő albumon *Thomas Gundermann* a társszerző. Ő kicsoda? Hol találkoztatok?

Thomas Münchenben él és oktat. Középkori dudán és más fúvósokon játszik. A *Scarazula* együttes frontembere. Jelenleg az *Embryo*-val turnézik, és általában Marokkóban zenél a szufikkal. Ha jól emlékszem 2005 körül találkoztunk. Bent voltam egy könyvesboltban, amikor a pultnál éppen az első *Őstánc* lemezemet szerette volna megvenni. Odamentem hozzá, és bemutatkoztam. Azóta tart a barátságunk. Feleségével minden évben egy hónapra eljönnek a Dunakanyarba. Ilyenkor mindig együtt lógunk, és amíg világ a világ ez szerintem így is marad.

Mindig is ott volt előtettek, hogy együtt csináljatok valamit?

Egyértelmű volt. A jelek ott voltak közöttünk. A közös szellemi érdeklődés és hangzásvilág. A ber-

INTERJÚ

lini koncertünk után éreztem igazán, hogy zeneileg összeforrunk. *Thomas* egy csendes bölcs, aki muzsikálás közben megőrül. (mosolyog).

A közös alkotás során volt olyan pillanatok, ami említésre méltó?

Az összes pillanat ilyen légkörben telt el: jelentőségteljesen. Viszont volt egy kiemelkedően hátborzongató eset. A mostani lemezünkön, az *Alevik rituális tánca* c. számot egyszerre vettük fel. A szám vége felé úgy összehangolódtunk, hogy az utolsó stádiumban hangról hangra ugyanazt, az ott spontán megszületett harmóniát kezdtük el játszani. Én *saz-on*, ő dudán. Ledöbbsentem. Ezután felvettünk egy másik improvizációt, melynek az inkarnációk címet adtuk tiszteletet adva annak a pillanatnak, amikor két szellem ugyanazt a nyelvet kezdi el beszélni. Végső soron az egész lemez egy közös révülés, egy vezetett meditáció, egy jó értelemben vett pogány rituálé.

Ezek után, meg se merem kérdezni, hogy milyen stílusok jelennek meg a zenétekben?

Elég nehezen értem meg ezeket a "stílusok"-at. Számomra olyanok, mint az izmusok. Senki nem tudja, csak körvonalakban, hogy konkrétan mit takarnak, mégis mindenki hivatkozik rá. Belülről építkező zenét játszunk keleti és középkori hangszereken. A zenénknek nincsen szüksége arra, hogy definiáljuk.

Milyen zenéket hallgatsz? Külföldi vagy hazai előadókat részesíted előnyben?

Is-is. Mostanában sokkal kevesebb keleti zenét hallgatok. Másfajta muzsikák érintenek meg. Mostanában sok olyan előadót hallgatok, akik hasonlóképpen közelítik meg a zenei elképzeléseimet; létrehozva egy egyedi és megismételhetetlen univerzumot. Például a *The Necks*, *Jan Garbarek*, *Sinikka Langeland*, *Stephan Micus*, *Codona*, *Sándor Szabó*, *Mik Keusen*, *Sha's Banryu*, *Esbjörn Svensson Trio*, *Radiohead*, *Sigur Rós*, *Quantec*, csak hogy a legfontosabbakat említsem. Nemrég voltam *Dead Can Dance* koncerten, Budapesten. Ők az etalon. Igazi zenemágia, amit csinálnak.

Hogyan képzed magad a pengetős hangszerek terén? Kik voltak a mestereid?

A környezetemben többen nem értik, hogy miért nem mentem/megyek el zeneakadémiára, meg külföldre zenét tanulni, hogy mester legyek. Úgy érzem, bennem teljesen más tudati erők dolgoznak. Nem akarok karriert építeni, egyszerűen nem szeretnék mester vagy professzor lenni papíron, mert elvesznék a részletekben. Számomra a közvetítés a fontos, a közvetítés tisztasága. A hangszer egy eszköz, amin keresztül megszólaltatom a rajtam keresztül sugalmazott információt. Egyszerűen nincs szükségem szolmizálásra ahhoz, hogy érezzem, melyik hangot kell megpendítenem.

Az igazi mestereim a hangszereim. Ők avattak be belső világukba. A mostani kedvenc hangszereim a perzsa *santur*, a *psalterium* és a finn *kantele*. Ezeknek a hangzásvilága fog meg. Valószínűleg hamarosan meg is veszem valamelyiket. Ha van, akitől most mégis szívesen tanulnék az *Andrew Cronshaw*, de ő Angliában lakik, én meg itt, és sajnos a munkám miatt jelenleg nem tehetem meg, hogy elutazzak bárhová, akár tanulni is. De ami késik...

Hogyan tovább? Fogsz-e koncertezni a közeljövőben?

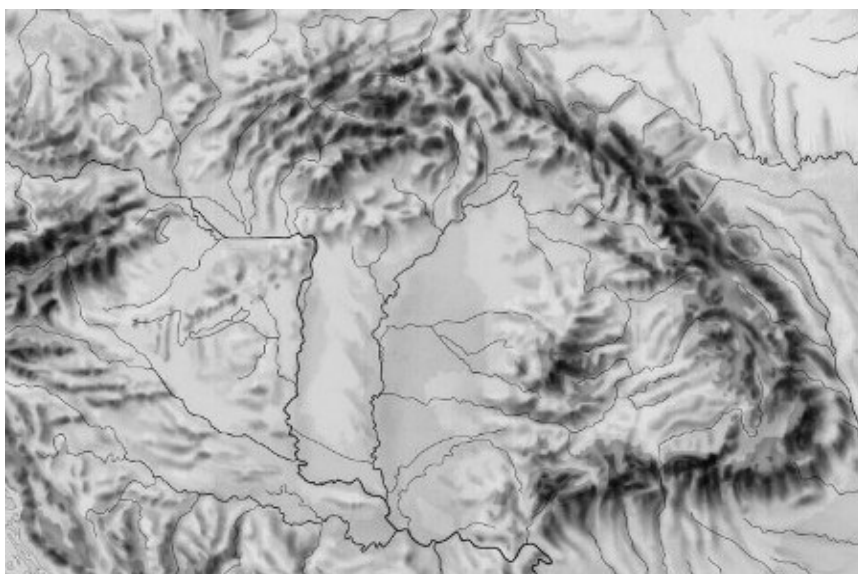
Most üzletvezető vagyok egy antikváriumban, és ez pillanatnyilag teljesen lefedi az időmet. Emellett sok más dologgal is foglalkozom. Bevallom őszintén számomra a koncertezés, nem egy produkció, hanem egy szertartás. Sokfelől kapok most is meghívást, de csak akkor szeretnék újra a színpadra lépni, ha a zene mágia feltételei végleg összeálltak. Márpedig összefognak, és akkor a Gönczöl, a nagy szekér tényleg elindul... nincs megállás.

Van-e valamilyen üzeneted a kortársaid számára?

Készüljenek fel a lélek csendes forradalmára. Kapcsolják ki az erőszakos, lélek- és térdegen képi- és hanghatásokat. A tálcán kínált illúziót váltsák át valódi érzésekre, egyéni tapasztalásra. Nem fog a világod összedőlni, ha egy pár percre nem rohansz a zakatoló civilizációval egy tempóban. Az emberiség tudatának eredeti fénye, valós történelme és örök zenéje pillanatnyilag a föld alá van kényszerítve. Minél inkább elcsendesedsz, annál több fog belőlük a föld felszínére kerülni.

Nagy Attila Tas interjúja

A Kárpát-medence múltja a genetika tükrében*

A Kárpát-medence domborzati térképe

*Ismerkedjünk meg az elmúlt 10 év néhány figyelemreméltó genetikai eredményével és bizonyítékával, amelyek a Kárpát-medence múltjáról árulnak el néhány döbbenetes tényt. Így lesz a hihetetlenből hihető?**

Egy európai genetikusok által 2000-ben elvégzett örökléstani vizsgálat, amely Európa jelen népességeinek reprezentatív mintáin végzett összehasonlításokat, felmérte az európai népek genetikai rokonságának mértékét és megpróbálta az időrendi változásokat is megbecsülni.

Arra a következtetésre jutottak, hogy a Homo sapiens sapiens europoid rasszelemeinek az Európát elsők benépesítő hulláma során (35-40 ezer éve) Kelet- és Észak-Európát a magyarok, a lengyelek, az ukránok és a horvátok eredetüket tekintve közös ősei foglalták el.

A 2000-ben elvégzett Semino-féle genetikai vizsgálat sorozat Y-kromoszómás kutatási eredményei kimutatták:

- „A magyar férfiak 60 %-a az EU-19-es – őskőkorszakbeli – ősapa leszármazottja.
- A magyar férfiak további 13,3 %-a az EU-18,
- 11 %-a az EU-7,
- és 8,9 %-a az EU-4 ősapá utóda.

Mindez azt jelenti, hogy a jelenlegi magyar férfiak 93,3 %-a négy ősapától ered, és 73,3 %-a már az őskőkorszakban a Kárpát-medencében élt férfiak utódja.”

(Dr. Czeizel Endre: A magyarság genetikája 235. oldal, 3. bekezdés.)

Lássuk, milyen vezéreln mentén igazolta a Semino vezette pártatlan nemzetközi genetikai munkacsoport a magyarság genetikai önazonosságát!

A Semino-féle vizsgálat kimutatta, hogy az urali népekre jellemző TAT (EU13+EU14) jelű gén a magyarokból teljesen hiányzik!

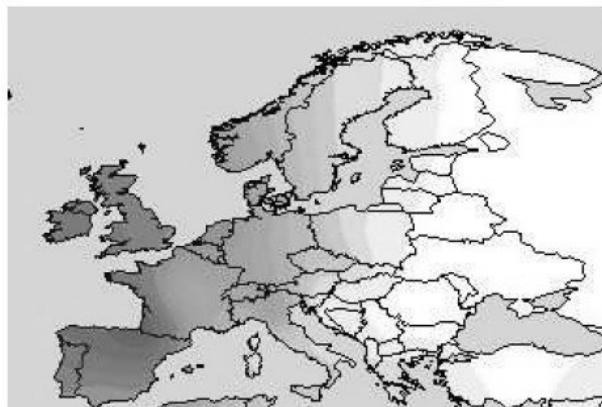
2000-ben, a világ egyik legautentikusabbnak elismert folyóiratában, az USA-ban megjelenő Science-cében, Semino és 16 genetikus munkatársa közös közleményt tett közzé. *(Lásd: Science magazin 2000. november 10-ei (Vol. 290) számában megjelent „The Genetic Legacy of Paleolithic Homo sapiens sapiens in Extant Europeans: A Y Chromosome Perspective” című közleményt)*

A magyar népesség vonatkozásában az alábbi megállapításokat tették:

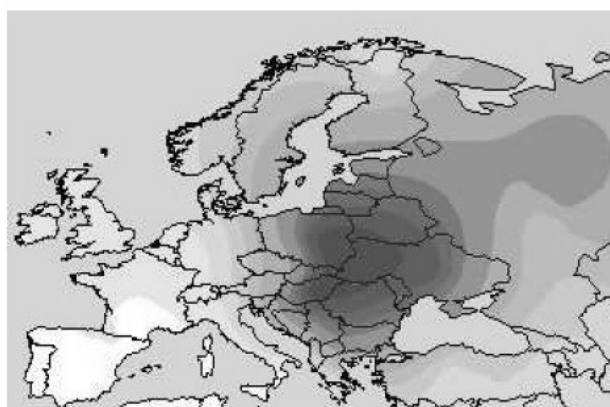
1. A magyar nép ősei a napjainktól számított 40-35 ezer évvel ezelőtt Európában elsők megjelent europoid őstelepések között voltak.

* Szabó István Mihály előadásának összefoglalója (Internetről)

2. A magyar nép populációgenetikai szempontból ma Európa egyik legkarakterisztikusabban elhatárolható népessége (amire az Eu19 haplotípus – egy őskőkori genetikai marker – a magyarokban legmagasabb százalékarányban kimutatható jelenléte utal).

EU-18

EU-19

A magyar nép tehát a génállományát tekintve európai! Vagy hazudna a genetika? Aligha.

Az Eu19 haplotípussal kapcsolatban nem elhanyagolható körülmény, hogy az nem csak Európában fordul elő, hanem Észak-Indiában, Pakisztánban és Közép-Ázsiában is, ahol egyébként a marker legnagyobb gyakoriságát éri el. Akkor hogy is van az a szkíta-sumer-hun-magyar rokonság?

A nem éppen magyarbarát tudósok tézise lényegében az, hogy a magyar az európai népek jellegtelen keverékpopulációja. Erről egészen mást derített ki Szabó István Mihály mikrobiológus.

2004-ben Szabó István Mihály mikrobiológus genetikai vizsgálatok reprezentatív mintái alapján igazolta, hogy a magyar európai nép és ősei itt keresendők. A humán genetika bizonyítja, hogy a magyarok ősei 40 000 éve települtek Európába, továbbá utódaik ma is határozott genetikai önazonossággal rendelkeznek, ami pedig csak úgy lehetséges, ha az itt talált népesség lélekszáma felülmúlta a honfoglalókét, és genetikai összetételüket a korábbi hódítások során sem változtatták meg szélsőséges mértékben (tehát az őslakosok mindvégig többségben maradtak).

Szabó Mihály szerint „A magyarok ősei az uráliak azon ága között voltak, akik a pleisztocén végén Észak-Európába, majd Szibériáig vándoroltak. Itt az Ob alsó folyása vidékén különült el önálló etni-

3. A magyar nép legközelebbi – genetikai szinten igazolható – rokonai a lengyel, az ukrán, továbbá a horvát nép.

kumként a magyarság, és innen tért vissza Európába.”

Szabó István Mihály kiemeli, hogy „az ugorok így feltárt története a magyarság őstörténetét is más megvilágításba helyezi. Az ugorok történetével a magyarság őstörténete mintegy 40 ezer év távlatáig vezethető vissza. Eredetét tekintve rokonának tartható a horvát, a lengyel és az ukrán nép. Európában szinte egyedülként tartotta meg ugor etnikai jellegét és nyelvét is.”

Tegyük hozzá a fentiekhez, hogy a Kárpát-medencében élő népesség kultúrája és műveltsége nem csak a genetikában érhető tetten, hanem az írásrendszerben, a fémbányászatban és fémművességben, a házasított állatok (sertés, szarvasmarha) tartásában és a gabonafélék kinemesítésében, hogy csak néhány, neves kutatók által bizonyított tényt említsünk.

Elődeink, genetikai rokonaink és a mi generációink között legalább 40 000 év telt el. Most vitatkozhatunk az elmúlt 10 vagy 1000 év eseményein, de amint a fenti megállapításokból és következtetésekből is kiderül, együtt kell élnünk azal a gondolattal, hogy a múltunkat nem változtathatjuk meg: itt a helyünk, nagy múltú tradícióink vannak és ebből az önismeretből sarjadhat a szebb jövőnk.

SIKLÓSI ANDRÁS VERSEI

Szeged

Távolí tájakról vetődtem ide
 a határszélre a világ végire
 Kutattalak vizsgáltam házaid
 nyitogattam kertjeid kapuit
 Összefutottam karcsú hídjaiddal
 együtt borongtam búis harangjaiddal
 Kószáltam az ártéri réteken
 lestelek nyáron s hideg teleken
 Szürcsöltem utcáid gyáraid zaját
 benned találtam új otthonot és hazát

Nézem a Tisza gyöngyös habjait
 hullámai arcomat tükrözik
 Kimondom csendben ósrégi neved
 szeretlek fényes gyönyörű Szeged
 Beszívom fáid földjeid szagát
 elbűvölnek a szomszédos tanyák
 Lelkemben őrzöm sok féltett kincsedet
 a Kárász utcát s a Dugonics teret
 Végigböngészem könyvtáraidat
 megcsodálom szép templomaidat
 Meg-megállok a nyüzsgő piacon
 s beszédedet ámulva hallgatom
 Értem írőd költőd szavát
 Mórát Tömörkényt és Juhász Gyulát
 Bálint Sándort és számos hű fiadat
 Gyakran keresem föl a sírjaikat
 tündödvé járok fejfáik között
 s el-eltöprengök a sorsuk fölött
 Szeretem szerény dolgoz népedet
 a szenvedőket s a szegényeket
 Kedvelem a vidám lakodalmaikat
 a szabadtérit s a színes bálokat

Szeretem lázas lüktető szíved
 Mindenestől tied vagyok Szeged

Tükörcép

Nincs annál nagyobb öröm és büszkeség
 mint nyugodtan bátran tükörbe nézni
 s látni hogy igaz emberarc tekint vissza ránk
 Nincsen drágább kincs se földi se égi
 mint a makulátlan lelki tisztaság

Hajnalodik

Hajnali harangszó feszül a szélnek
 kiveri szemfogát a vicsorgó télnek
 Haldoklik az éjjel varjak szárnyán elszáll
 borzongva kél a nap
 s frissen öltözködik
 egy tavaszi virágszál

A legszögédibb szögédinek
 (Bálint Sándor alsóvárosi szobra előtt)

Esti árnyak futnak körbe
 szelíd komoly arcodon
 Harang kondul Varjú károg
 a vén kopott templomon

Sokat jártál itt valaha
 félig ez volt otthonod
 Térdelve a Szent Szűz előtt
 suttoztad el bánatod

Emlékünkben egyre jobban
 elmosódik szép neved
 Most sajnáljuk igazán hogy
 nem beszélhetünk veled

Szegény néped fia voltál
 útjelző kő fákllyafény
 Embertelen világunkban
 töretlen szív nagy remény

Bizakodó szemmel nézzük
 csöndes meghitt mosolyod
 Betűt vetsz az ég mezőin
 s bő termését aratod

Ragyogó hold fürdeti az
 alsóvárosi falut
 Némán áll a templomtorony
 A nagyharang elaludt

Tanya

Állsz s nézel a rideg éjbe
Csillag-veritékes arcod
Repedt fallal dőlt kéménnyel
a beomló eget tartod

Tetőd roppan zsúpjá hullik
Rég elhagytak a lakóid
Padlásodon süvít a szél
szobáidba jég csapódik

Nincsen ajtód se ablakod
széthordták a kapzsi népek
Kívül-belül fölver a gyom
s üres vagy akár az élet

Bagoly száll rád durva holló
Kísértetek riogatnak
Őrzöd a kopár mezőket
s balladás ködök takarnak

Csőndben állsz Érzed a veszted
Halál jár a pusztaságban
Mint nyomok a hóviharban
úgy tűnsz el az éjszakában

Bezárkóztam

Bezárkóztam kis házamba
távol az emberektől
elhúzódom a világ zajától
de egy szélvihar letépte ajtóm
s most itt él velem
az egész emberiség

Szívem

Szívem szívek tükrében dobban
és megöriz mindből egy kis szikrát
mint a friss vetés összes magját
egy új tavasz az éltető napban

Csábítás

Elkószált lelkekkel találkoztam
Meguntak folyton egy testben lakni
s otthagyták gazdáikat
Úgy gondolták szétnéznek másfelé is
Örültem nekik Hosszasan beszélgettünk
Néhányan belém szálltak
hogy megismerkedjenek velem
Aztán elváltak útjaink
s mikor már messze jártak
rádöbbsentem hogy magukkal vitték
az én lelkemet is

Elvágyódás

Akaratomon kívüli kerültem ide
Itt kell élnem e földön pedig nem hazám
Itt csak üldöznek rúgnak s befogják a szám
Ezért vágyódom a végtelen Semmibe
ahol szabad és boldog lehetek talán
mert fiává fogad az árvák Istene
Hol nem gyötör több kín se vágyak mámorok
s úgy égek el dalolva mint a csillagok

Csillag

Szikrázó éjszakán
csillag hullt a rétre
Lángoló betűkkel
sorsom volt rávésve

Dal

Száz hattyú fehérlik egy tó közepében
tűzliliom lángol mind a száz csőrében
Ha szirmuk vízbe hull és hamuvá porlik
elszáll életem is lelkem dallá foszlik
De ha nem hervad el nem alszik ki többé
én is élni fogok örökkön-örökké

They've Walled up Every Window ...

(Translated by Watson Kirkconnell from the Magyar poem of Tibor Tollas)

(Free World! To you in this verse our voices come: to you we call, we tens and hundreds of thousands of Hungarians who sojourn in the hell of prisons! Our tongue falters too much in our dungeon and millions do not know what the poet says. Foreign poets, our brothers! Translate us into the languages of your peoples, so that our message may reach you! While in 1955, in Pest, the Communists were spouting about legality, in the Vác Prison they sealed up the windows with sheet-metal, so as to take away even that much air and light.)

*Of life without, only this gleam was left,
A tiny patch of stars, a glimpse of sun.
In daily gloom, within dim walls bereft,
We watched the vent for this as day was done.
This too they stole, this streak of sunlight thin,
They've walled up every window tight with tin.*

*In memory's eye, I mark the azure sea
At Naples, and beside the shining shore
Vesuvius waits and smokes. Can you, like me,
See happy, sun-browned swimmers by the score?
We live in night like men who blind have been:
They've walled up every window tight with tin.*

*Our ten mouths gasping for the missing air,
Ten of us lie, in one close kennel pent,
As fish-gills on the bank might gasp despair.
To eat the food, which stinks of excrement,
Our stomachs lack the power to begin:
They've walled up every window tight with tin.*

*From the bright fragrance of the Alpine peaks
The west wind blows freshness of bouquets;
Of virtue to the soul that distance speaks,
And smiling summits swell the hymn of praise.
But phthisis grips my cell-mate, dark as sin,
They've walled up every window tight with tin.*

*For us no more the steamer's whistle blows;
All maiden laughter from our sense is wiped;
No pleasure in our ears sonorous flows;
No summer plays an organ, myriad-piped.
Our cells are deaf, all sound is dead herein:
They've walled up every window tight with tin.*

*By Barcelona, in a garden fair,
The warm voice of a tawny woman croons;
The streets are pied with dances here and there;
A gay guitar gives dusk its tinkling tunes.
Our leaden days flow silent in chagrin:
They've walled up every window tight with tin.*

*We probe in darkness towards the velvet skies
As if within a coffin we were nailed,
We only touch our rags and agonize
Or, feel our hands by vermin-hosts assailed.
We once caressed the sunlight, like soft skin.
They've walled up every window tight with tin.*

*There is a ball in London; like a rose
A girl glides, in her silks, on floors that gleam;
In all the bloom of lustrous hair she glows,
Soft-mirrored in the vanished wainscot, like a dream.
The West is dancing. Has it Magyar kin?
They've walled up every window tight with tin.*

*Our tongues recall the pleasant taste of Spring
Then swallow with a groan our morsel dank
Whose fecal horror chokes its entering
And turns our bellies sick, our reason blank;
Yet even this our famine forces in.
They've walled up every window tight with tin.*

*Sleep locks our hungered bodies in its spell
And there I sate a gourmet's appetites
On all that Paris offers -- see as well,
Climbing above the city's neon lights,
The Silent Ghost -- but here no dawns begin:
They've walled up every window tight with tin.*

*The radios shout hoarsely of new deals,
Of freedom and of justice due to man,
But here my dungeoned body only feels
The million lashes of foul Moscow's plan.
From Vác to far Peking, his slaves make din:
"Beware! Beware! Or through the entire world
They'll wall up every window tight with tin."*

**Minden kedves olvasónknak Istenáldotta Karácsonyt,
Boldog Új Évet kívánunk!**

Ismeretlen olasz festő: Jézus születése
Egyházmegyei gyűjtemény, Székesfehérvár (Internet)

Következő szám tartalmából:

Kecskés András: Háromkirályok. Vízkereszt ünnepének nyílt titkai
Életfának bő termése. A Miskolci Bölcsész Egyesület munkásságából. Könyvismertetés (Sike Gábor)
Gyárfás Ágnes: Békakirálykisasszony. Meseelemzés
Tibold Szabina: ...Ha a halál árnyékában járnék is... (Folytatás)
